

i stället ankomma på domstolarna att avgöra när ett intrång har skett i renskötselrätten och hur stor ersättningen då skall vara.

Jag är emellertid inte beredd att ansluta mig till Samerättsutredningens förslag om särskilda rättegångskostnadsregler i skadeståndsmål som rör intrång i renskötselrätten. Utredningens förslag innebär med en viss modifiering att en markägare eller en nyttjanderättshavare i rättegångskostnadshänseende jämföras med den som sökt och fått tillstånd till expropriation. Enligt min mening finns det inte någon grund för en sådan särreglering av tvister mellan olika rättighetshavare till en fastighet. Jag anser inte heller att det finns tillräckliga motiv för att införa någon särskild kostnadsregel för skadeståndstvister i anledning av åtgärder i skogsbruket.

Jag vill i detta sammanhang även ta upp frågan om s.k. faktiskt förfogande vad gäller statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Som jag nyss anfört skall en upplåtelse av dessa marker i princip ske mot en avgift. Regeringen medgav emellertid i ett beslut år 1977 Länsstyrelsen i Norrbottens län rätt att utan avgift disponera viss staten tillhörig mark ovanför odlingsgränsen för parkerings- och rastplatser efter Graddisvägen i Arjeplogs kommun. Regeringen anförde att upplåtelsereglerna i 32-34 §§ rennäringslagen inte är tillämpliga i sådana fall då annan statlig myndighet än den som förvaltar marken önskar ta marken i anspråk för visst ändamål. Detta ianspråktagande får dock inte stå i strid med bestämmelserna i 30 § rennäringslagen. Om berörd sameby anser att den ändrade markanvändningen kommer att innebära skada eller olägenhet kan byn enligt beslutet söka åstadkomma en frivillig överenskommelse i ersättningsfrågan med den ianspråktagande myndigheten eller väcka talan vid domstol. Den av regeringen uppställda principen har kallats regeln om faktiskt förfogande.

Det faktiska förfogandet är enligt min mening närmast att se som en förfaranderegler när statlig mark ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen behöver tas i anspråk av statlig myndighet. Vad jag i det föregående har anfört om samebys och samebymedlems rätt till ersättning för intrång i renskötselrätten gäller självfallet också när det är fråga om faktiskt förfogande. Jag har i det föregående (avsnitt 2.4) föreslagit ändringar i 30 § rennäringslagen för att öka skyddet för renskötselrätten. Även dessa bestämmelser är tillämpliga i fråga om faktiskt förfogande. Jag anser mot den bakgrunden att några preciseringar i rennäringslagen inte behöver göras vad gäller en statlig myndighets förfogande av dessa marker.

Avslutningsvis vill jag klargöra vilka som enligt min mening kan vara berättigade till ersättning vid intrång i renskötselrätten. Efter beslut av 1943 års riksdag sammanfördes Jämtländska renbetesfjällens skogsfond, Jämtländska lappväsendets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfond till en gemensam fond som fick namnet Statens lappfond. Fonden erhöll genom 1971 års rennäringslagstiftning namnet Samefonden. Enligt 28 § andra stycket rennäringslagen erhåller Samefonden hälften av ersättningen för skada eller olägenhet som inte drabbar bestämd person när renskötselrätt upphävs. Bestämmelsen tillämpas i rättspraxis så, att hälften av intrångsersättningen tillfaller Samefonden även när det inte är fråga om upphävande av renskötselrätt. Bakgrunden till bestämmelsen är den, att renskötselrätten tillkommer samer i allmänhet som en för folkgruppen kollektiv rätt och inte

Prop. 1992/93:32
Bilaga 2
Jordbruksdep.

enbart en särskild sameby eller dess medlemmar. Detta är av grundläggande betydelse för frågan om vem som är skadelidande och vem som är rätt mottagare av ersättningen. Den del som tillfaller Samefonden blir enligt förarbetena till rennäringslagen ett skydd för den kollektiva folkgruppsrätten, medan den del som tillfaller samebyn tjänar som personlig ersättning för dem som vid skadetillfället driver renskötsel inom en sameby. Jag avser inte att föreslå någon förändring i detta avseende. Sakägare i fråga om intrång i renskötselrätten är därför även i fortsättningen sameby och enskild samebymedlem samt i fråga om ersättning för intrånget även Samefonden.

2.7 Åtgärder vid för högt renantal

Mitt förslag: Länsstyrelsen skall vid fastställande av högsta renantal för en sameby ta hänsyn till andra intressen. Länsstyrelsen skall kunna förelägga en sameby att vid vite minska antalet renar om byn håller fler renar på bete än vad som bestämts. Ett vitesföreläggande skall även kunna riktas mot en enskild renägare som har fler renar än vad samebyn bestämt. En sameby skall vid vite kunna föreläggas att hålla årlig renräkning och att upprätta renlängd. Länsstyrelsen skall underlättas om tid och plats för renräkning samt ges befogenhet att kontrollera att renräkningen sker på ett korrekt sätt.

Lantbruksstyrelsens förslag överensstämmer med mitt förslag utom såvitt avser skyldighet att underrätta länsstyrelsen om tid och plats för renräkning.

Remissinstanserna: Förslaget lämnas utan erinran eller tillstyrks av remissinstanserna. Flera remissinstanser har efterlyst möjligheten att kontrollera att det uppgivna renantalet är korrekt. Svenska samernas riksförbund anser att högsta tillåtna renantal bör bestämmas med utgångspunkt i tillgängliga betesresurser, varför betesinventeringarna måste få hög prioritet.

Skälen för mitt förslag: I rennäringslagen finns flera bestämmelser om hur renantalet skall bestämmas och kontrolleras. Länsstyrelsen bestämmer enligt 15 § andra stycket det högsta antal renar som får hållas på bete inom byns betesområde. Länsstyrelsen kan enligt 15 § tredje stycket förordna om inskränkningar i betesrätten om det behövs för att bevara renbetet eller i övrigt främja renskötseln. Samebyn kan enligt 35 § första stycket bestämma hur många renar en medlem högst får inneha eller meddela andra föreskrifter om innehavet. Räkning av samebyns renar skall enligt 66 § ske årligen vid ungefär samma tidpunkt. Länsstyrelsen kan på samebyns begäran medge att räkningen får ske med större tidsmellanrum. Enligt 68 § skall renlängd upprättas på grundval av renräkningen. Den skall fastställas av bystämman, som kan besluta om rättelser av renlängden. Medlem i sameby kan enligt 95 § dömas till böter om han uppsåtligt eller av oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter vid renräkningen eller vid upprättande av renlängd.

Som framgår av min redogörelse finns det i rennäringslagen inte några direkta sanktionsbestämmelser som kan användas mot en sameby som inte följer länsstyrelsens beslut om högsta renantal. Samebyn kan inte heller vidta

Prop. 1992/93:32
Bilaga 2
Jordbruksdep.

		Hushåll:				Summa
		Fjäll- renar				
Norrbottnens	län.....	77,206	10,953	14,159	10,953	114,799
Västerbottnens	"	17,058	1,952	7,577	715	27,302
Jämtlands	" och Idre socken	13,190	—	2,406	—	15,596
		107,454	12,905	24,142	13,196	157,697

Under tiden efter den senast hållna allmänna renräkningen torde renantalet hava avsevärt ökats. Särskilt gäller detta Norrbottens län. Enligt en år 1925 företagen renräkning därstädes uppgick renstammen inom nämnda län till 191,923 renar, således en ökning från år 1921 av 74,944 renar.

De egentliga s. k. lappmarkerna äro belägna inom Norrbottens och Västerbottens län.

Trakter där
lapparna äga
uppehålla
sig med sina
renar.

I mån av odlingens framskridande trängdes lapparna tillbaka av de svenska kolonisterna. Till följd härav uppstodo ett lapskt inland och ett svenskt kustområde. Så småningom framträdde behov att bestämma gränserna mellan kustområdet och lappmarkerna. Den första kända officiella handlingen angående en dylik gränsreglering är ett kungl. brev av år 1584, som rörde Songamuotka rå i nordligaste delen av Norrland. I brevet förklarades, att lapparna hade urminnes hävd ovanför denna rå och att Tornebönderna ej finge göra intrång ovan densamma.

Sedermera gjordes olika försök att gå upp gränsen mellan lappmarken och kustlandet. År 1671 förrättades en ekonomisk besiktning för fastställande av nämnda gräns. Ett nytt intresse för gränsreglering förelåg nu; det gällde för kronan att förmå svenskar att bosätta sig i lappmarkerna för bearbetning av de därstädes förekommande malmfyndigheterna. Gränsen var dock fortfarande obestämd.

Efter utfärdande av plakatet den 27 september 1673 angående lappmarkernas bebyggande började de fasta bosättningarna taga mera fart. Däri stadgades, att själva lappmarkerna skulle skiljas från de andra svenska och finska församlingarna och fördelas uti särskilda socknar och prostier. Nybyggarna i lappmarkerna medgåvos vissa förmåner. Vad sålunda stadgats bekräftades genom Kungl. Maj:ts förnyade plakat den 3 september 1695 om lappmarkernas bebyggande och de förmåner och friheter, som de, vilka sig där nedsätta, åtnjuta skola. Nya och mera detaljerade bestämmelser lämnades i reglementet den 24 november 1749 för dem, som antingen redan bygga och bo i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja (det s. k. lappmarksreglementet).

Kort efter utfärdandet av lappmarksreglementet eller på 1750-talet blev *lappmarksgränsen* i sin helhet uppgången, sannolikt efter förordnande av Kungl. Maj:t. Denna gräns, som fortfarande gäller, grundades på undersökningar och vittnesmål samt förlades till utkanterna av de områden, till vilka lapparna vid denna tid hade obestridd nyttjanderätt.

Sedan det visat sig, att nybyggesnedsättningarna i de övre fjällmarks-trakterna medfört vissa olägenheter för lapparna samt i åtskilliga fall även

Summa
116,979
28,509
16,089
161,577

och deras
ler 37,338
renar).
skogsrenar

för nybyggarna själva, förordnade Kungl. Maj:t den 13 december 1867, med föranledande av en av riksdagen gjord framställning, att, för skyddande av lapparnas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter och till förebyggande av tvister dem emellan samt av nybyggens anläggande i trakter helt och hållet otjänliga för kultur, en gräns skulle provisionellt bestämmas mellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut har *odlingsgränsen* sedermera blivit definitivt uppdragen. Med *odlingsgränsens* uppdragande åsyftades, att trakterna ovanför densamma skulle utgöra ett åt lapparna förbehållet område. En del hemman och nybyggen kommo emellertid att ligga inom dessa trakter. Några ytterligare nybyggen skulle dock icke få anläggas där. Denna bestämmelse har ej kunnat göras fullt effektiv, utan under årens lopp har ett ganska stort antal bosättningar förekommit även i trakterna ovan *odlingsgränsen*.

Genom stadgan den 30 maj 1873 om avvitrting i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker reglerades de till dessa hörande lapparnas rättigheter. Uti 8 § av nämnda stadga förklarades, att lapparna skulle liksom dittills vara berättigade att för renhjordarna begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas dåvarande område, dock å enskildes skogar inom de till odling tjänliga delarna av landet endast vintertiden, varjämte lapparna skulle äga att, i den mån för betesrättens utövande vore nödigt, till husbehov begagna skogen. Vidare skulle ifrågavarande läns lappar äga att inom de delar av länsens lappmarker, som komme att ligga nedom *odlingsgränsen*, under varje tid av året använda sådana områden, vilka blivit till särskilt bruk för lapparna från staten upplåtna och vilka förekomme under benämningarna renbetesland, lappskatteland eller skattefjäll. Å andra marker än nu sagts hade de ej rätt att sommartiden vistas. Om vintern ägde de däremot att vistas utom sålunda angivna områden samt flytta såsom de av ålder gjort och därvid anlita även enskildas ägor. Ehuru varken avvitrtingsstadgan eller annat då gällande lagbud innehöll bestämmelse därom, ansågos lapparna på grund av sedvanerätt äga utsträcka sina flyttningar vintertid ned inom det norrländska kustlandet.

Inom vissa socknar plägade de särskilda lapparna förskaffa sig av länsstyrelsen meddelad *inrymning*, innebärande befogenhet för lappen att inom det till honom upplåtna området med andras uteslutande föra sina renar på bete. Å andra orter åter sökte lapparna ej *inrymning* utan begagnade renbetet gemensamt.

Jämtlands lappmarker hava icke, såsom de till Norrbottens och Västerbottens län hörande, under 1700-talet blivit genom gränslinjer skilda från övriga delar av landskapet. Någon territoriellt bestämd lappmark fanns alltså ej där. Visserligen hade lapparna till sig för renbete upplåtna vissa fjällsträckningar, för vilka de erlade s. k. lappskatt, men dessa fjällsträckningar voro icke till sitt omfång angivna och till sina gränser bestämda. De voro lapparnas huvudtillhåll, och lapparna vistades där med sina renar huvudsakligen höst och vår. Lapparna voro emellertid icke under alla tider av

Året h
liggande
vittring
dande
V. en
föresk
het å
april 1
i Härj
a. og
mål f
urskilj
1841 å
lapska
så sm
särskil
skatte
Ino
ning;
olika
heter
med i
Uti
nits, i
som
s' 'te
Se
den 1
ensko
lappa
f. 'gi
parke
och b
ning
Til
medg
till re
Ut
bete
lappa
lagen
bestä
däror
i nu
Av
Bil

kategorierna av lappar äga uppehålla sig med sina renar. I praktiken torde det i framtiden lika litet som hittills möta svårigheter att avgöra, huruvida lapp driver fjällrenskötsel eller skogsrenskötsel och med hänsyn därtill bör anses såsom fjällapp eller skogslapp.»

Till den sakkunniges mening i denna del kan jag ansluta mig.

Kommittén hade uppdelat bestämmelserna om betesområden och om betes- tider, vilka bestämmelser i 1898 års lag återfinnas under samma paragraf, i olika paragrafer. Mot denna anordning, som bibehölls i 1924 års förslag, riktades anmärkningar såväl av länsstyrelsen i Norrbottens län som av lagrådet. Den sakkunnige har ansett, att bestämmelserna genom uppdelningen blivit mindre överskådliga än i gällande lag, och därför bibehållit den däri förekommande uppställningen.

I likhet med den sakkunnige finner jag mig böra tillstyrka ett sammanförande av ifrågavarande bestämmelser.

Beträffande de områden, som av fjälllapparna få nyttjas för renskötsel, anförde kommittén:

»I gällande lag (1 § renbeteslagen) bestämmas, vad angår trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, de områden, där fjälllapparna äga föra sina renar på bete, i stort sett av sedvanerättens omfattning. Kommittén har härutinnan verkställt undersökningar i syfte att söka utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina vinterflyttningar. Av utredningen synes framgå, att sedvanerätten, vad angår Norrbottens län, omfattar åtminstone landet norr och väster om en linje, dragen från trakten av Kuusiniemi någon mil söder om Parkajokis mynning i Muonioälv till trakten av Lumivaara och därifrån söderut, följande trakterna öster om Lainioälv, nedåt Torneälv fram mot Antis, Juhonpieti och Pajala byar, vidare till Tarendö by och därifrån söderut mot trakterna av Ängeså och Landsjärvs byar, samt vidare in i Råneå socken och fram till kusten i Nederluleå socken samt socknarna söder därom.

Vad angår Västerbottens och Västernorrlands län torde kunna sägas att sedvanerätten omfattar länen i deras helhet.

I fråga om Jämtlands län har utredningen givit vid handen, att så gott som samtliga socknar besökts av lapparna för renbete; och torde, vidkommande Gävleborgs län, förhållandena där i stort sett vara lika, åtminstone såvitt angår den del av länet, som tillhör Hälsingland.

Beträffande Kopparbergs län torde förutom Idre socken även vissa andra mindre områden omedelbart mot gränsen till Jämtlands län hava besökts av lappar för renbete.

Gränserna för sedvanerättens geografiska omfattning hava av kommittén endast kunnat approximativt bestämmas. För många av ifrågavarande trakter gäller, att de regelbundet besökas av lapparna, för andra åter och särskilt dem, som ligga längre bort från fjällen, att de endast uppsökas, då renarnas behov av bete icke lämpligen kan tillgodoses på närmare håll. Långa tider kunna således, beroende av betestillgången, förflyta mellan besöken å särskilda trakter. Uppenbart torde emellertid vara, att sedvanerätten, som grundar sig mindre på lapparnas vilja än på renarnas behov av föda, icke utan vidare får betraktas såsom upphävd därför att längre tid förflutit mellan lapparnas besök.

Kommittén har av praktiska skäl icke ansett sig böra i förslaget angiva några gränser för sedvaneområdet, utan har härutinnan i sak bibehållit stadgandena i 1898 års renbeteslag.»

Betesområden
och betestider.

Betesområden
för fjäll-
lapparna.
Kommittén.

Yttranden öfver
kommitténs
förslag.

Kommitténs förslag att bibehålla de renskötande fjällapparna vid de bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om betesarealen, ävensom vad kommittén anfört angående sedvanerättens approximativt beräknade geografiska omfattning föranledde icke något uttalande från *kammarkollegium* eller *länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands eller Kopparbergs län*. I fråga om sedvanerättens giltighet i *Västernorrlands län* yttrade länsstyrelsen i nämnda län, att såvitt länsstyrelsen hade kännedom i ämnet kommitténs uppgift, att länet i sin helhet omfattades av sedvanerätten, icke gäve anledning till erinran från länsstyrelsens sida. Dämera förekomme fjällrenskötsel under medgiven tid (oktober—april) eller del därav troligen de flesta år inom en eller annan trakt av länet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anförde i samma fråga, hurusom av de i ärendet av vederbörande myndigheter avgivna utlåtandena framginge, att *Norrbo landsfiskalsdistrikt* icke i mannaminne, *Bergsjö distrikt* icke under de senaste 20—25 åren samt *Delsbo distrikt* icke sedan 1907 besökts av lappar för renbete och att beträffande övriga i ärendet hörda kommuner dessa ansett sig sakna anledning att yttra sig i frågan. För egen del hade länsstyrelsen intet att erinra med anledning av förslaget.

Bland kommunala myndigheter framfördes från skilda håll en del erinringar mot förslaget i denna del.

I *Norrbottens län* yrkade sålunda *kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken*, att sedvanerätten nedom odlingsgränsen måtte begränsas till trakter, som lapparna regelbundet besökt.

I *Västerbottens län* påyrkade man i *Lycksele socken* införande av en särskild bestämmelse därom att renar icke, vid vite, på några villkor finge föras på bete å odlad mark. Från *Tärna socken* förelägo två uttalanden, som i sak voro väsentligen lika. Det framhölls där, hurusom enligt förslaget lapparna berättigats att ovan odlingsgränsen beta sina renar även å enskild man tillhörig mark. En sådan befogenhet borde rättvisligen medföra rätt för den jordbrukande befolkningen att likaledes kostnadsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden eller annan kronomark. Förslaget syntes eljest innefatta ett otillbörligt intrång i den enskilda äganderätten. I de angivna paragraferna inrymdes intet skydd för den bofasta befolkningen. Denna hade ej ens rätt att genom inhägnad skydda sina intressen. Den meningen vore allmän att, om den bofasta befolkningens rätt på sådant sätt åsidosattes, bland ortsbefolkningen skulle uppstå sådan propaganda, att renskötsel icke kunde äga rum, med mindre området utrymdes av den bofasta befolkningen. Det syntes icke behöfligt att genom ensidig lagstiftning skapa misshälligheter och slitningar av antydd art. Även från övriga kommuner i länet, som yttrat sig öfver förslaget, nämligen från *Vilhelmina, Fredrika, Degerfors, Nordmalings, Jörns och Sävars socknar*, förekommo vissa uttalanden i frågan. Dessa berörde dock endast indirekt förslaget i denna del och gingo mera ut på en hemställan om ytterligare föreskrifter till skydd mot ekonomiska förluster, som för den enskilda markägaren kunde uppkomma i följd av renbetningen.

I *Jämtlands län* framfördes principiella erinringar i frågan endast från

Äre, Hed
muner i
särskild
ning till
mare fast
tryckligt
hänseend
den sk
fällan, då

Depart
från viss
för 2-4 o
av prakti
chefen:

»De i
tidigare i
äldre tid
praktiskt
annat än
del samt
möter i
vara hän
mindre i
avgöras
kräves fö
i Arjeplo
begränsa
icke fört
tagas en
äro ju i
trak' ua
förhållan
tvingande
dragna y
de för ti
från viss
med' na
medgavar
betydelse
ett upph
makterna
att fasti
ifrågavar.
Klago
befolknin
gränsen,
sig efter
voro grä
garna be
markerna
sitt särs
avseende

Are, Hede och Tännäs socknar, medan hos det stora antalet hörda kommuner i övrigt, bland vilka ett flertal på grund av sitt utsatta läge haft särskild anledning att uppmärksamma frågan, densamma icke gav anledning till särskilda uttalanden. De erinringar, som gjordes, avsågo ett närmare fastställande av sedvanerättens geografiska omfattning ävensom ett uttryckligt undantagande därifrån av enskild man tillhörig mark. I sistnämnda hänseende yrkades, att lapparnas rätt till renbete måtte göras beroende av den enskilda markägarens medgivande, med undantag endast för sådana tillfällen, då renarna vore stadda på flyttningsresor.

Departementschefen anförde vid remissen till lagrådet år 1924, att yrkandet från vissa håll i Jämtlands län om ett skarpare uppdragande av gränserna för det område, inom vilket den lapska sedvanerätten skulle vara gällande, av praktiska skäl icke kunde vinna avseende. Vidare anförde departementschefen:

1924 års
förslag.

»De ingående utredningar, som verkstälts såväl av kommittén som ock tidigare i syfte att utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina flyttningar, hava givit vid handen, att det praktiskt taget icke låter sig göra att härutinnan bestämma en yttersta gräns annat än å sådana håll möjligen, såsom t. ex. i Norrbottens läns sydliga del samt i Västerbottens och Västernorrlands län, där en naturlig gräns möter i Bottniska viken. Man torde således även framdeles liksom hittills vara hänvisad till att i trakter, där gränsen för sedvaneområdet är mer eller mindre flytande, låta frågan om sedvanerättens tillämplighet i tvistiga fall avgöras av domstol på grund av sådan bevisning, som enligt allmän lag kräves för styrkande av urminnes hävd. Yrkandet från kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken, att sedvanerättens giltighet nedom odlingsgränsen måtte begränsas till sådana trakter, vilka *regelbundet* besökas av lapparna, torde icke förtjäna avseende. Bifölles ett sådant yrkande, skulle därmed borttagas en av de väsentligaste förutsättningarna för lapparnas näring. Dessa äro ju för renarnas uppehälle helt beroende av tillgången på födoämnen å trakterna i fråga, en tillgång, som på grund av klimatologiska och andra förhållanden kan vara synnerligen skiftande och ojämn. Det är således en tvingande nödvändighet för lapparna att inom de för sedvaneområdet uppdagna yttre geografiska gränserna äga frihet att efter omständigheterna välja de för tillfället mest lämpliga betesmarkerna. Lika litet anser jag yrkandet från vissa håll utanför renbetesfjällen i Jämtlands län, att lapparnas vistelse med sina renar å enskild mark måtte göras i regel beroende av markägarens medgivande, förtjäna avseende. Detta yrkande har en än mera principiell betydelse än det föregående yrkandet, i det att detsamma direkt syftar mot ett upphävande å enskild mark av lapparnas historiskt grundade och av statsmakterna erkända rättigheter. Det måste tillbakavisas även på den grund att fastigheterna, redan då de övergingo i enskild ägo, voro belastade med ifrågavarande servitut till lapparnas förmån.

Klagomålen från Tärna socken, i vad de avse rätt för den jordbrukande befolkningen att avgiftsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden ovan odlingsgränsen, sammanhånga med betesförhållandena därstädes, sådana de gestaltat sig efter det avvitrningen i angivna trakter genomfördes. Före avvitrningen voro gränserna för nybyggarnas ägor icke närmare bestämda, och nybyggarna begagnade då oinskränkt de runt omkring deras gårdar belägna kronomarkerna för bete åt sina kreatur. Vid avvitrningen fick emellertid en var sitt särskilda område utlagt, ett förhållande, som medförde inskränkning i avseende å kreatursbetet å den kringliggande marken. Sockenmännen göra

nu gällande, att de egna områdena icke äro tillräckliga för deras behov av betesmarker och att kompensation för vad de vid avvitrningen förlorat bör beredas dem å kronomark. Till frågan, i vad mån dessa anspråk kunna eller böra tillmötesgå från statsmakternas sida, får jag tillfälle att återkomma vid behandlingen av 53 § i föreliggande lagförslag.¹⁾

Från samma håll har emellertid även erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle äga rätt att genom inhägnad skydda sina ägor emot renarna, och från Lycksele socken har yrkats förbud för lapparna att föra renarna på bete på odlad mark. Jag vill i anledning av vad sålunda andragits ytterligare något ingå på den lapska sedvanerättens innebörd och i sammanhang därmed även å dess tillämpning, sådan den ter sig i praktiken. Inom de områden, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar, gäller att all mark, vare sig den tillhör det allmänna eller enskild man och vare sig densamma är odlad eller icke, är belastad med den till förmån för de renskötande lapparna stadgade, servitutsliknande skyldigheten att tåla renbetning och rentramp, och att således i legalt hänseende ingen skillnad förekommer mellan olika slags mark. Detta förhållande kommer till uttryck bland annat däri att lapparna, då de nyttja marken inom sedvaneområdet, icke, vare sig de med renarna beträda det ena eller andra slaget av mark, äro hemfallna till ansvar enligt de bestämmelser, som i allmän lag finnas meddelade med avseende å olovligt begagnande av annans mark. Emellertid ställer sig sedvanerättens tillämpning i praktiken väsentligen annorlunda än man på grund av dess legala innebörd kunde hava anledning antaga. I 1898 års renbeteslag liksom även i de föreliggande lagförslagen äro särskilda bestämmelser upptagna, enligt vilka lapparna kunna ådraga sig allvarliga efterräkningar, därest deras renar åstadkomma skador å odlad mark. Dessa bestämmelser återfinnas i de föreliggande förslagen under rubriken ersättningsskyldighet för skador genom renar. Ifrågavarande bestämmelser, till vilka jag framdeles återkommer, utgöra ett starkt preventiv till förmån för den jordbrukande befolkningens intressen och innebära i sin praktiska tillämpning att, bortsett från försumlighet från lapparnas sida eller förhållanden, som med hänsyn till renarnas natur icke kunna föras lapparna till last, den odlade jorden och dess avkastning i övrigt, så långt det överhuvud taget med hänsyn till renhanteringsens beskaffenhet är möjligt, skall vara skyddad mot intrång genom renar. Härtill kommer att jordbrukarna själva, därest de äro måna om sin egendom, hava i sin hand ett medel att skydda densamma, som är mera effektivt än de strängaste skadeståndsbestämmelser. Det är nämligen icke fullt riktigt, såsom från Tärna sockenmän erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle vara berättigad att genom inhägnad skydda sina intressen. Lagstiftningen lägger intet hinder i vägen för att genom inhägnad hålla den odlade marken fredad mot renar. Tvärtom har det från lagstiftarnas sida alltid ansetts såsom ett trängande önskemål — och de föreliggande förslagen vila å samma uppfattning — att den jordbrukande befolkningen genom stängselbyggnad för egen del bör bidraga till att effektivt skydda sina odlingar. Vore insikten om nyttan härav mera allmän och omsattes densamma i praktiken, är jag förvissad om att sådana slitningar, som framskynta i Tärna sockenmäns yttranden, framdeles kunde undvikas. Vad i övrigt med hänsyn till lapparnas flyttningar och flyttningssvårigheter är att iakttaga vid uppförande av hägnader å nu ifrågavarande områden är en fråga, som kommer att behandlas i annat sammanhang.»

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har vid bestämmelsernas avfattande ansett, sig böra i möjligaste mån bibehålla den formulering de erhållit i gällande lag. Bortsett från viss begränsning i avseende å tiden, vartill jag i det följande skall åter-

¹⁾ Motsvarar 56 § i nu förevarande förslag.

komm:
använd
inom
här till
Lag
lag rätt
och re
enligt
vana v
m' ns
seendet
gränsen
land. I
gränsen
av bete
däremot
å mark
allenast
sina re
den, att

Till
randena

Fråga
odlingssg
arbetena

1883
mels a
rätt aut v
1 § sam
i allt vä
Såvitt nu
vista ed
april. En
begränsa
annan m
bland ann

»Det ha
(= oktobe
ber och n
två förstn
emedan de
icke skulle
Men uton

¹⁾ Se kom
domstolens
1885 nr 2,
den 5 maj 1
Se vidare
februari 189
den 13 maj

komma, har inskränkning ej skett i rätten för fjällapparna att för renskötsel använda såväl kronan som annan tillhörig mark nedanför odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Den sakkunnige anför härutinnan:

»Lagrådet har mot kommittéförslaget anmärkt, att i olikhet mot gällande lag rätten för fjällapparna att använda kronans mark nedom odlingsgränsen och renbeteslanden enligt den av kommittén föreslagna lagtexten men ej enligt motiven gjorts beroende av att marken verkligen efter gammal sedvana varit besökt av lapparna med renar. Sådan skiljaktighet mellan kommitténs lagtext och motiv föreligger ej blott i det av lagrådet anmärkta hänseendet utan jämväl i fråga om fjällapparnas rätt till bete nedom odlingsgränsen inom nämnda lappmarker å annan mark än kronomark och renbetesland. Enligt gällande lag hava lapparna betesrätt å all mark nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna oberoende av sedvanan; endast vid bestämmande av betestiderna har i visst fall hänsyn tagits till denna. Kommittén har däremot i sin lagtext stadgat, att fjällapparna må föra sina renar på bete å mark nedom odlingsgränsen, vare sig inom eller utom lappmarkerna, allenast å sådana trakter, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar. Den av kommittén verkställda utredningen giver icke vid handen, att gällande regler i denna del böra ändras.»

Till den sakkunniges förslag i denna del, mot vilket i de inkomna yttrandena icke framstälts några erinringar, har jag anslutit mig.

Frågan om de tider, då fjällapparna skulle äga att uppehålla sig nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen, behandlades ingående under förarbetena såväl till 1886 års renbeteslag som till nu gällande renbeteslag.¹⁾

1883 års kommitterade samlade från spridda urkunder då gällande bestämmelser angående lapparnas rättigheter och upptogo i fråga om lapparnas rätt att vistas å någon trakt för att där idka renskötsel i sitt förslag under 1 § samma regler, som innehöllos i dessa urkunder, regler, vilka sedermera i allt väsentligt upptagits oförändrade i 1886 och 1898 års renbeteslagar. Såvitt nu är i fråga, gällde redan före 1886 års lag, att lapparna skulle äga vistas nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen under tiden oktober—april. Emellertid var vid behandlingen av denna fråga även tal om att begränsa lapparnas vintervistelse å nu ifrågavarande trakter med en eller annan månad. Särskilda utskottet vid 1886 års riksdag anförde härutinnan bland annat följande:

»Det har inom utskottet varit ifrågasatt, att från den i 1 § såsom vintertid (= oktober—april) betecknade del av året skulle uteslutas månaderna oktober och november, men att därtill skulle läggas maj månad. Vad angår de två förstnämnda månaderna, har man ansett deras uteslutning vara nödig, emedan de bofasta i vissa trakter i Västerbottens läns lappmarker då ännu icke skulle hava hunnit hemföra höet från sina icke inhägnade utängsslätter. Men utom det att dels den befarade olägenheten härav blivit i lagförslaget

Departements-
chefen.

Betestider för
fjällapparna.
Förarbetena
till 1886 och
1898 årens
lagar.

¹⁾ Se kommitterades betänkande den 25 augusti 1883 sid. 64—71 samt sid. 82—84, Högsta domstolens protokoll den 21 november 1884, Kungl. Maj:ts proposition den 11 december 1885 nr 2, särskilda utskottets utlåtande den 2 april 1886 nr 1 och riksdagens skrivelse den 5 maj 1886 nr 49.

Se vidare kommitterades betänkande den 27 maj 1896, Kungl. Maj:ts proposition den 8 februari 1898 nr 56, lagutskottets utlåtande den 3 maj 1898 nr 84 och riksdagens skrivelse den 13 maj 1898 nr 132.

och återförs' socken erinrades att, när lapparna toge väg, som korsades av stängsel, utan vidare av dem nedhögges, något som förefölle åtminstone till någon kunna undvikas med god vilja och genom avtal med markägaren.

Departementschefen, som på grund av andra anmärkningar i 1924 års förslag vidtog vissa ändringar i paragrafen, erinrade i anledning av vad från den bofasta befolkningens sida anförts om sitt yttrande i frågan om lapparnas sedvanerområde (refererat vid behandlingen av 2 § i föreliggande förslag) samt anförde till bemötande av uttalandet från den bofasta befolkningen:

Påståendet, att stadgandet i paragrafens sista mening skulle hindra en jordbrukare att uppodla sin egen jord, torde, om man sammanställer detta med vad kommittén i sin motivering anför, uppenbarligen vila på en missuppfattning av stadgandets innebörd. Intet hindrar heller, såsom jag redan tidigare erinrat, att stängsel uppföres omkring odlingarna, blott stängslet, där det skulle korsa någon av lapparnas sedvanliga flyttningssvägar, genom markägarens försorg förses med led, tillräckligt brett att genomsläppa renhjorden. Lämpligt torde även vara att ledet på något sätt tydligt utmärkes. Att skyldighet åligger lapparna att åter stänga ledet efter sig, borde ligga i öppen dag, liksom även att lapparna icke i andra fall än då det för renhjordens förflyttning är oundgängligen nödvändigt äger nedriva stängsel, som kan finnas uppfört i deras flyttningssväg. I vad mån skadeståndsskyldighet i dylika fall kan åligger lapparna torde bero av omständigheterna.»

Den sakkunnige har vid paragrafens formulering följt 1924 års förslag allenast med tillägg, att länsstyrelsen har att meddela tillstånd till omläggning av flyttningssväg.

Enahanda bestämmelser hava i något förändrad form upptagits i föreliggande förslag.

Denna paragraf återgiver utan ändring i sak 12 § första och andra styckena i 1898 års lag samt 14 § i F. och S. Uti yttranden över kommitténs förslag yrkades från enstaka håll, att den anmälningsskyldighet, som lapparna enligt paragrafen hade att fullgöra, då de flyttade utom den socken, där de hade sitt hemvist, borde fullgöras, innan flyttningen påbörjades. Vad sålunda erinrats föranledde icke någon ändring i 1924 års förslag eller sakkunnigförslaget.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län hava vid avgivande av yttrande över den sakkunniges förslag framhållit, att underrättelse genom länskungörelserna knappast torde nå lapparna samt att det därför syntes lämpligt, att förfarandet kompletterades därmed att ordningsmannen i den eller de lappbyar, som hade sin flyttningssväg genom platsen ifråga, skulle personligen underrättas.

Med hänsyn till vad sålunda yttrats har jag försett paragrafen med tillägg det angivna hänseendet. Dessutom hava i paragrafen vidtagits vissa jämkningar av redaktionell art.

Om renarnas bevakning och om försumlighet i renskötseln.

Under 19 § hava sammanförts vissa av de bestämmelser om renars bevakning och försumlighet i renskötseln, som förekomma i 15—17 §§ i F. och S.

1924 års
förslag.

Den sak-
kunnige.

Departements-
chefen.

18 §.

Yttranden över
den sakkun-
niges förslag.

Departements-
chefen.

19 §.

Bevakning.

Uti 1898 års lag saknas bestämmelser om renarnas bevakning. Vad härutinnan skall iakttagas är infört i byordningarna. Vissa regler hava även utbildats i praxis samt genom lappfogdars och tillsyningsmäns anvisningar

Kommittén.

Kommittén hade ansett, att i syfte att hos lapparna inskräpa den synnerliga vikt och betydelse för renskötseln, som måste tillmätas en god och omsorgsfull bevakning av renarna, i lagen borde införas särskilda stadganden härom. Därvid borde i lagen endast givas uttryck åt mera principiella synpunkter, medan detaljföreskrifterna fortfarande skulle hava sin plats i byordningarna. Kommittén har i detta hänseende såvitt angår fjällrenskötseln uttalat bland annat följande:

»Renarna äro, såsom förut framhållits, av naturförhållandena tvingade att för sitt uppehälle under olika årstider uppsöka skilda trakter, vilka på sina håll ligga på betydande avstånd ifrån varandra. Avståndet mellan sommar- och vinterbetesstrakterna kan där det är som längst uppgå till 25 mil och däröver. Även då renarna anlän till sina sommar- eller vinterbetesmarker, äro de så gott som ständigt i rörelse, beroende av väderleks- och betesförhållandena. Renarnas vandringar må tidigare hava bestämts endast av deras egen instinkt. Numera, då bebyggelsen och odlingen vunnit insteg å ifrågasvarande trakter, har blivit av nöden, att vandringarna för undvikande av skadegörelse å de bofastas egendom ledas även av lapparnas vilja och att lapparna, i den mån det står i deras förmåga, alltjämt hava renarna i sin hand. Den ständiga övervakningen av renarna har fått än mera framträdande betydelse, sedan renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge trätt i kraft och konventionens stränga bestämmelser i fråga om renar, som olovligen inkomma på norskt område, kunna tänkas komma att tillämpas.

Erfarenheten har givit vid handen, att husbonden på sina håll jämte husfolk stannat på vår- eller höstbeteslanden och där ägnat sig åt höbärgning för getter med flera kreatur eller åt annat jordbruksarbete. Under tiden hava renarna, vilka ej sällan betats på långt avstånd därifrån, lämnats utan personlig tillsyn av husbonden och understundom även utan all bevakning. Det har ock inträffat, att husbonden jämte hustru och barn även under vintern stannat å platsen och där ägnat sig åt skötseln av sina kreatur, medan renarna, som befunnit sig i skogslandet, bevakats i otillräcklig omfattning.

På andra håll har förekommit, att husbonden, som tillika brukat hemman eller annan jordbruksfastighet, väl under vissa tider personligen följt renarna, men under skördetiden eller andra för jordbruket kritiska tillfällen lämnat renarna för egen del och i saknad av tillräckligt arbetsfolk måst för jordbrukets skull medtaga även sina i renskötseln sysselsatta drängar.

Slutligen må i detta sammanhang särskilt framhållas, att renarna, då de sakna erforderlig tillsyn, icke blott kunna anställa stor förödelse å de bofastas åkrar och ängar, med ty åtföljande skyldighet för lapparna att betala dryga ersättningar, utan även vålla oreda och förluster för andra renskötande lappar, vartill kommer att renägaren för egen del kan genom otillräcklig bevakning förlora renar.

Erfarenheten har vidare givit vid handen, att lapparna av bekvämlighet eller av andra orsaker på sina håll underlåta att föra renarna till trakter, där det med hänsyn till årstiden och andra förhållanden ur betessynpunkt skulle vara lämpligast, och i stället hålla renarna å en och samma trakt och därigenom bidra till att betestillgången å trakten år från år försämrats.

Uppenbart är, att det med hänsyn till en jämn återväxt å betesmarkerna är nödvändigt, att lapparna flytta renarna från trakt till trakt, och lika uppenbart torde vara att en husbonde, som är mån om sina renar, måste antingen

personlig
ständigt
hänseend

Motsva
förslag i
skyldighe

»Skogs
delarna i
hållande
dre inkil:
skogsren:
på sådär
fjällrenar
synnerhe
den bofa
dorna so
träda i
ständighe
sig en m
martid r
påkalla
böra tag
skogslapp
mittén h
efterskän
vakning
svaret f
husbonde

Vid r
olikheter
bland an

Under
vis som
till den
Detta sa
delen vo
behörigt
mera avl
renarna
dessa sp
tillfällen,
renarna
som läm
spridda,
utövade
vara särs
sommare
visat sig
intrång å
dikterade

Den s
åt den al

personligen följa dem eller ock föranstalta om och övervaka, att renarna ständigt hållas under verksam tillsyn. Ansvar för underlåtenhet i angivna hänseende måste i första hand åvila husbonden.»

Motsvarande bestämmelser i fråga om skogsrenskötseln i kommitténs förslag innehöllo icke såsom förslaget om fjällrenskötsel något stadgande om skyldighet för lappen att flytta med renarna. Kommittén anförde härom:

»Skogsrenskötseln drives, med undantag för vissa trakter i de nordligaste delarna av riket, inom socknar, där odlingen och bebyggelsen vunnit förhållandevis stort insteg. Renbetesstrakterna ligga följaktligen mer eller mindre inklädd mellan odlade marker. Det kan därför knappast undvikas, att skogsrenarna, då de begiva sig från en betestrakt till en annan, komma in på sådana marker. Uppenbart är att, som skogsrenarna i motsats mot fjällrenarna året om vistas i skogslandet, renarna under sina vandringar, i synnerhet under våren, sommaren och hösten, lätt åstadkomma skador å den bofasta befolkningens egendom. Det har emellertid visat sig, att skadorna sommartid bliva mindre, om renarna då äro spridda än om de uppträda i samlad hjord. Nu angivna förhållanden i förening med andra omständigheter hava givit anledning till, att för skogsrenarnas skötsel utbildat sig en mot fjällrenskötseln olika metod. Skogslapparna hålla sålunda sommartid renarna i regel icke samlade annat än då särskilda omständigheter påkalla sådant, utan låta renarna gå spridda. Kommittén har ansett sig böra taga hänsyn till rådande förhållanden och har fördens skull icke ålagt skogslapparna att i likhet med fjälllapparna 'flytta med sina renar'. Kommittén har dock härigenom icke på minsta sätt för skogslapparnas del velat efterskänka fordran på en efter omständigheterna lämpad god vård och bevakning av renarna, vilket ock i § uttryckligen utsagts. Tydligt är att ansvaret för renarnas bevakning och vård även här bör i första hand åvila husbonden.»

Vid remissen till lagrådet 1924 redogjorde *departementschefen* för vissa olikheter mellan fjällrenskötseln och skogsrenskötseln samt framhöll därvid bland annat:

Under vinterflyttningarna hölles skogsrenhjordarna samlade på samma vis som fjällrenhjordarna och fördes i likhet med dem från den ena trakten till den andra. Sommartiden vore förhållandet i viss mån annorlunda. Detta sammanhänge med att de renskötande skogslapparna till övervägande delen vore jordbrukare. De kunde nämligen, om de samtidigt skulle på behörigt sätt sköta sitt jordbruk, sommartid icke företaga flyttningar till mera avlägset belägna trakter. Skogslapparna låte under sommaren, sedan renarna efter återflyttningen från vinterbeteslanden förts till en viss trakt, dessa sprida sig och gå spridda fram till hösten med undantag för vissa tillfällen, såsom för märkning av kalvar, slakt, skiljning och dylikt, då renarna i görligaste mån hopsamlades i gården eller på naturliga platser, som lämpade sig för ändamålet. Bevakningen av renarna, medan de vore spridda, skedde i främsta rummet på det sätt att lapparna i mån av behov utövade tillsyn över dem å sådana trakter inom betesområdet, som plägade vara särskilt utsatta för skadegörelser. Anledningen till att renarna under sommaren hölles spridda vore den erfarenheten att ifrågavarande metod visat sig vara den mest ändamålsenliga, om man ville förekomma allvarigare intrång å de bofastas ägor. Metoden tillämpades alltså fullt avsiktligt och dikterades väsentligen av hänsyn till den bofasta befolkningens intressen.

Den sakkunnige har ansett lämpligast att i lagen allenast giva uttryck åt den allmänna grundregeln i fråga om bevakningen, att lapparna skola på

1924 års
förslag.

Den sak-
kunnige.

ett stadigvarande sätt och i överensstämmelse med fordringarna på en god renskötsel övervaka sina renar. Stadgande härom har införts i paragrafens första stycke. Rörande övriga, av kommittén föreslagna bestämmelser i denna del yttrar den sakkunnige:

»Vad angår stadgandet att husbonden i främsta rummet är ansvarig för renarnas bevakning och vård torde detta gälla utan särskilt stadgande. Övriga av kommittén föreslagna bestämmelser i denna del synas icke hava sådan principiell innebörd, att deras upptagande i lagen därigenom kan anses motiverat; de innebära allenast antingen en hänvisning till byordningen eller ock en erinran, att bestämmelser i vissa hänseenden skola intagas i byordningen. I den mån en sådan erinran ansetts böra göras, har den intagits i 11 §. I övrigt hava av kommittén i detta ämne föreslagna bestämmelser uteslutits.»

Departements-
chefen.

Omformulanda bestämmelse i den sakkunniges förslag har med vissa smärre redaktionella jämkningar upptagits i föreliggande förslag. Att såsom kommittén föreslagit i lagen giva mera detaljerade bestämmelser rörande renarnas bevakning synes mig icke lämpligt.

Påföljd av
försumlighet
i renskötseln.

Uti andra stycket av förevarande paragraf stadgas om påföljderna av försumlighet i renskötseln. Detta stadgande, som motsvarar 17 § i F. och S., innefattar en nyhet i förhållande till gällande rätt. Det avser bland annat, att länsstyrelse i vissa fall skall kunna frantaga lapp rätten att driva renskötsel.

Den sak-
kunnige.

Rörande bestämmelserna i detta ämne anför den sakkunnige:

»Från vederbörande myndigheter i de två nordligaste länen har vid olika tillfällen framhållits nödvändigheten av att verksammare bestämmelser än de av kommittén föreslagna borde givas i fråga om försumliga renvårdare. Det framhålles särskilt, att de föreskrivna varningarna vore verkningsslösa, samt att den såsom nästa och sista påföljd stadgade förlusten av rätten att vidare driva renskötsel, vilken visserligen vore sträng nog, i synnerligen många fall icke lämpade sig att använda. Det föreläge därför behov av att såsom mellanliggande led anvisades andra åtgärder, som bättre lämpade sig efter de i särskilda fall föreliggande faktiska förhållandena och tillika medförde erforderlig effektivitet. Med beaktande härav har i förevarande stycke stadgats till en början, att lapp må kunna varnas även om försumligheten icke är grov, blott därigenom skadegörelse eller andra olägenheter uppstått. Vidare har föreskrivits, att, om den försumlige icke låter sig därav rättas eller försumligheten är av svårare beskaffenhet, Konungens befallningshavande kan antingen föreskriva lämpliga åtgärder för åstadkommande av bättre bevakning av renarna eller förordna, att renarna skola för viss tid eller tillsvidare överlämnas till vård åt annan renskötande lapp eller att renantalet skall minskas genom försäljning av renar, levande eller slaktade, eller ock förklara den försumlige förlustig rätten att vidare driva renskötsel. Det har ansetts nödigt stadga, att Konungens befallningshavande skall åga meddela närmare bestämmelser om verkställigheten av föreskrivna åtgärder och i samband därmed förelägga vite och i händelse av tredska utdöma vite.»

Yttrande över
den sakkun-
niges förslag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt yttrande över sakkunnigförslaget beträffande ifrågavarande stadgande anført:

Såsom den yttersta utvägen mot försumlig lapp upptogs 19 § i den sakkunniges förslag, att den försumlige förklarades förlustig rätten att vidare

driva i
sådan
skötsel,
sumlig
hava s
renar,
i mots
rätt till

På §
lapp, s
att tillh
har me
varande
berättig
utmärka
der att
förmåne

I 20
ändring
motsvar
vildade
ägares l

Beträ
jaktförfa
väl i No

Länss
bestämn
åtskillig
förefölle
lämnas &

Vad
vidtagit
föreskrift
Därjämte

I den
föra kåt
byggnad
till mots
och S. u

Komma
om fjälla
skogslap
å enskild

driva rensköttsel. En jämförelse med 1 § syntes föranleda, att barn till en sådan lapp eller hans hustru skulle fortfarande äga rätt att driva rensköttsel, om de icke själva förklarats rätten förlustiga. Då fadern varit försumlig i vården av egna renar, borde han uppenbarligen icke heller få innehåva skötesrenar. Om hustrun och barnen icke kunde omhändertaga sina renar, måste de således lämna dem i vård hos andra. De syntes emellertid i motsats mot den försumlige familjefadern på grund av 8 § allenast äga rätt till det antal skötesrenar, som angäves i 50 § 2 mom.

På grund av den av mig vidtagna ändringen i 8 § kommer försumlig lapp, som förklarats förlustig rätten att vidare vara renskötare, fortfarande att tillhöra lappbyn, till dess han stadigvarande ägnar sig åt yrke, som icke har med rensköttsel att skaffa. Härav följer, att även hustru och hemmavarande barn till sådan lapp tillhöra lappbyn och jämlikt 50 § 1 mom. äro berättigade att hålla skötesrenar utan inskränkning till visst antal. Till utmärkande av att en sådan förklaring som nyss sagts endast innebär hinder att vara renskötare och icke att utöva andra med lapprivilegiet förenade förmåner har viss jämkning gjorts i stadgandets ordalydelse.

Departements-
chefen.

Om förvildade renar.

I 20 §, som avser åtgärder för utrotande av förvildade renar, hava utan ändring i sak upptagits bestämmelserna i 2 § andra stycket i gällande lag, motsvarande 18 § i F. och S. Med förvildade renar avses i stadgandet förvildade tamrenar och deras avkomma, d. v. s. renar, som kommit ur sin ägares hand och förty i allmänhet icke kunnat på föreskrivet sätt märkas.

20 §.

Beträffande egentliga vildrenar gäller vad därom är stadgat i gällande jaktförfattningar. Dyliga renar lära numera icke förekomma i riket, men väl i Norge och annorstädes.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län anföra i anledning av dessa bestämmelser, att då enligt förslaget länsstyrelse erhållit befogenhet att i åtskilliga, mera ömtåliga fall besluta angående nedslaktning av renar, det förefölle, som om jämväl den i 20 § avsedda beslutanderätten kunde överlämnas åt länsstyrelsen.

Vad länsstyrelserna sålunda anmärkt finner jag befogat. Jag har därför vidtagit erforderlig ändring i paragrafen. I densamma har vidare intagits föreskrift om användningen av behållna värdet av dödade förvildade renar. Därjämte har paragrafen undergått viss redaktionell jämkning.

Departements-
chefen.

Om lapparnas bostäder m. m. samt om odlingar.

I denna paragraf hava sammanförts stadganden om lapps rätt att uppföra kåta och bod; föreskrifterna om stuga och därmed jämförlig bostadsbyggnad hava upptagits i 22 §. Bestämmelserna i förevarande paragraf, var till motsvarighet saknas i 1898 års lag, motsvaras av de i 19 och 20 §§ F. och S. upptagna stadgandena i detta ämne.

21 §.

Kommittén hade i huvudsak föreslagit likalydande bestämmelser i fråga om fjällapps och skogslapps rätt att uppföra kåta och bod; dock hade för skogslapparnas del föreskrivits, att fast kåta och bod icke finge uppföras på enskild tillhörig utmark annat än efter särskild anvisning.

Kommittén.

Fangs 56:1898 => bil. ved rindningen
post 1898; 1 saml. 1 Afd. 26 Hft. (No 56)

Fangs 1928:43 (post 1 saml. 21 Hft.

s. 47 f ang. lappernes, sallingernes
fintet

57 - skolen = remantelskole

567 f 28

568 f. utbedning

80 1923:57; lappernes bet.

Kopul s. 47-52, 67-79,

57-52
s. 47, 48, 49, 69, 70-71, 53
post 51-

1. The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem.

2. In the second part we shall consider the case of a homogeneous medium.

3. The third part is devoted to the case of an inhomogeneous medium.

4. In the fourth part we shall consider the case of a medium with a periodic structure.

5. The fifth part is devoted to the case of a medium with a random structure.

6. In the sixth part we shall consider the case of a medium with a periodic structure and a random structure.

7. The seventh part is devoted to the case of a medium with a periodic structure and a random structure.

(5)

		Hushållsrenar		Skötesrenar		Summa
		Fjällrenar	Skogsrenar	Fjällrenar	Skogsrenar	
Norrbottens	län	77,206	10,953	14,159	12,481	114,799
Västerbottens	»	17,058	1,952	7,577	715	27,302
Jämtlands	» och Idre socken	13,190	—	2,406	—	15,596
		107,454	12,905	24,142	13,196	157,697

Under tiden efter den senast hållna allmänna renräkningen torde renantalet hava avsevärt ökat. Särskilt gäller detta Norrbottens län. Enligt en år 1925 företagen renräkning därstädes uppgick renstammen inom nämnda län till 191,923 renar, således en ökning från år 1921 av 74,944 renar.

De egentliga s. k. lappmarkerna äro belägna inom Norrbottens och Västerbottens län.

I mån av odlingens framskridande trängdes lapparna tillbaka av de svenska kolonisterna. Till följd härav uppstodo ett lapskt inland och ett svenskt kustområde. Så småningom framträdde behov att bestämma gränserna mellan kustområdet och lappmarkerna. Den första kända officiella handlingen angående en dylik gränsreglering är ett kungl. brev av år 1584, som rörde Songamuotka rå i nordligaste delen av Norrland. I brevet förklarades, att lapparna hade urminnes hävd ovanför denna rå och att Tornebönderna ej finge göra intrång ovan densamma.

Sedermera gjordes olika försök att gå upp gränsen mellan lappmarken och kustlandet. År 1671 förrättades en ekonomisk besiktning för fastställande av nämnda gräns. Ett nytt intresse för gränsreglering förelåg nu; det gällde för kronan att förmå svenskar att bosätta sig i lappmarkerna för bearbetning av de därstädes förekommande malmfyndigheterna. Gränsen var dock fortfarande obestämd.

Efter utfärdande av plakatet den 27 september 1673 angående lappmarkernas bebyggande började de fasta bosättningarna taga mera fart. Däri stadgades, att själva lappmarkerna skulle skiljas från de andra svenska och finska församlingarna och fördelas uti särskilda socknar och prosterier. Nybyggarna i lappmarkerna medgåvos vissa förmåner. Vad sålunda stadgats bekräftades genom Kungl. Maj:ts förnyade plakat den 3 september 1695 om lappmarkernas bebyggande och de förmåner och friheter, som de, vilka sig där nedsätta, åtnjuta skola. Nya och mera detaljerade bestämmelser lämnades i reglementet den 24 november 1749 för dem, som antingen redan bygga och bo i Lappland eller ock hädanefters till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja (det s. k. lappmarksreglementet).

Kort efter utfärdandet av lappmarksreglementet eller på 1750-talet blev lappmarksgränsen i sin helhet uppgången, sannolikt efter förordnande av Kungl. Maj:t. Denna gräns, som fortfarande gäller, grundades på undersökningar och vittnesmål samt förlades till utkanterna av de områden, till vilka lapparna vid denna tid hade obestridd nyttjanderätt.

Sedan det visat sig, att nybyggesnedsättningarna i de övre fjällmarks-trakterna medfört vissa olägenheter för lapparna samt i åtskilliga fall även

Trakter där
lapparna äga
uppehålla
sig med sina
renar.

7

1

för nybyggarna själva, förordnade Kungl. Maj:t den 13 december 1867, med föranledande av en av riksdagen gjord framställning, att, för skyddande av lapparnas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter och till förebyggande av tvister dem emellan samt av nybyggens anläggande i trakter helt och hållet otjänliga för kultur, en gräns skulle provisionellt bestämmas mellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut har *odlingsgränsen* sedermera blivit definitivt uppdragen. Med odlingsgränsens uppdragande åsyftades, att trakterna ovanför densamma skulle utgöra ett åt lapparna förbehållet område. En del hemman och nybyggen kommo emellertid att ligga inom dessa trakter. Några ytterligare nybyggen skulle dock icke få anläggas där. Denna bestämmelse har ej kunnat göras fullt effektiv, utan under årens lopp har ett ganska stort antal bosättningar förekommit även i trakterna ovan odlingsgränsen.

Genom stadgan den 30 maj 1873 om avvitrting i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker reglerades de till dessa hörande lapparnas rättigheter. Ut i 8 § av nämnda stadga förklarades, att lapparna skulle liksom dittills vara berättigade att för renhjordarna begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas dåvarande område, dock å enskildes skogar inom de till odling tjänliga delarna av landet endast vintertiden, varjämte lapparna skulle äga att, i den mån för betesrättens utövande vore nödigt, till husbehov begagna skogen. Vidare skulle ifrågavarande läns lappar äga att inom de delar av länsens lappmarker, som komme att ligga nedom odlingsgränsen, under varje tid av året använda sådana områden, vilka blivit till särskilt bruk för lapparna från staten upplåtna och vilka förekomme under benämningarna renbetesland, lapps katteland eller skattefjäll. Å andra marker än nu sagts hade de ej rätt att sommartiden vistas. Om vintern ägde de däremot att vistas utom sålunda angivna områden samt flytta såsom de av ålder gjort och därvid anlita även enskildas ägor. Ehuru varken avvitrtingsstadgan eller annat då gällande lagbud innehöll bestämmelse därom, ansågos lapparna på grund av sedvanerätt äga utsträcka sina flyttningar vintertid ned inom det norrländska kustlandet.

Inom vissa socknar plägade de särskilda lapparna förskaffa sig av länsstyrelsen meddelad *inrymning*, innebärande befogenhet för lappen att inom det till honom upplåtna området med andras uteslutande föra sina renar på bete. Å andra orter åter sökte lapparna ej inrymning utan begagnade renbetet gemensamt.

Jämtlands lappmarker hava icke, såsom de till Norrbottens och Västerbottens län hörande, under 1700-talet blivit genom gränslinjer skilda från övriga delar av landskapet. Någon territoriellt bestämd lappmark fanns alltså ej där. Visserligen hade lapparna till sig för renbete upplåtna vissa fjällsträckningar, för vilka de erlade s. k. lapps katt, men dessa fjällsträckningar voro icke till sitt omfång angivna och till sina gränser bestämda. De voro lapparnas huvudtillhåll, och lapparna vistades där med sina renar huvudsakligen höst och vår. Lapparna voro emellertid icke under alla tider av

året
ligga
vittri
dand
Vark
föresl
het å
april
i Hä
allmo
mål
urskil
1841
lapsk
så sn
särski
skatte
In
ning;
olika
heter
med
Ut
nits,
som
skatte
Se
den l
ensko
lappa
beläg
parke
och l
ning
Till
medg
till r
Ut
bete
lappa
lagen
bestä
därom
i nu
A
B

året hänvisade till dessa s. k. *lappskattefjäll* utan begagnade även mellanliggande områden. Den under senare hälften av 1700-talet påbörjade avvitrningen i Jämtland inställdes år 1786. Efter ny avvitrningsstadgas utfärdande den 8 december 1820 blev avvitrningen nästföljande år åter påbörjad. Varken i denna stadga eller uti de efterföljande, under årens lopp utfärdade föreskrifterna med avseende å avvitrningen i Jämtland ägnades uppmärksamhet åt lapparna eller deras behov. Först genom två kungl. brev av den 20 april 1841, det ena angående grunderna för avvitrningen inom Hede socken i Härjedalen och det andra rörande bestämmande av säkra gränser för lappallmogens i Jämtland renbetestrakter, blevo lapparnas rättsförhållanden föremål för reglering, varjämte meddelades bestämmelser angående sättet för urskiljande och skattdäggning av renbetestrakterna. Intill utfärdandet av 1841 års brev hade nybyggen och fäbodellägenheter fått av den bofasta, icke lapska befolkningen anläggas överallt i fjälltrakterna, varigenom lapparna så småningom undanträngts. Med stöd av berörda brev avsattes inom de särskilda socknarna i Jämtland åtskilliga till sina gränser bestämda s. k. skattefjäll (*renbetesfjäll*).

Inom de sålunda avsatta skattefjällen erhöilo vederbörande lappar inrymning; de därvid utfärdade inrymningsbrev hava under olika tider avfattats olika men innehöllo i allmänhet föreskrifter om de rättigheter och skyldigheter med avseende å renbetning, skogsfång, fiske m. m., som voro förenade med inrymningsrätten.

Uti Härjedalen, där ej heller någon lappmark i egentlig bemärkelse funnits, anses dock lapparna hava uppehållit sig och idkat renskötsel lika länge som i de nordligare delarna av Sverige. Vid avvitrningen avsattes vissa skattefjäll för härjedalslapparna.

Sedan Kungl. Maj:t genom brev till länsstyrelsen i Jämtlands län av den 13 juli 1887 ej mindre anbefallt länsstyrelsen att genom köp och överskommelser om betesrätt m. m. söka åstadkomma utvidgning av de åt lapparna anvisade land än även förordnat, att där kronoparker funnes så belägna, att av dem kunde för lappfjällens utvidgning dragas fördel, sådana parker finge under vissa villkor tagas i anspråk för lapparnas behov av bete och bränsle, hava ett stort antal hemman och lägenheter inköpts till utvidgning av de vid avvitrningen avsatta renbeteslanden.

Till sist må nämnas, att Kungl. Maj:t genom brev den 31 december 1888 medgivit, att Särna norra kronopark inom Kopparbergs län finge upplåtas till renbete för lapparna.

Uti lagen den 4 juni 1886 angående de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige bibehöllos i stort sett förut gällande bestämmelser angående lapparnas rätt att uppehålla sig med sina renar å vissa trakter. Jämväl i lagen den 1 juli 1898, som ersatte 1886 års lag, upptogos i princip samma bestämmelser. Rörande de närmare detaljerna i dessa hänvisas till vad därom i det följande anföres vid behandlingen av de särskilda paragraferna i nu föreliggande förslag.

Av den föregående redogörelsen framgår, att lapparna inom Norrbottens

och Västerbottens län lagligen icke äga att under sommaren uppehålla sig med sina renar utom lappmarkerna. Det oaktat har i vissa socknar nedan lappmarksgränsen i Norrbottens län av ålder förekommit renskötsel jämväl sommartid. Till denna fråga skall jag jämväl återkomma i det följande.

En del av de svenska lapparna hava av ålder om sommaren flyttat med sina renar till Norge. Deras rätt härutinnan är såsom redan berörts numera reglerad genom konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning och de i anledning av denna konvention utfärdade författningar. Enligt konventionen gäller rörande betesrätten i Norge i huvudsak följande.

I *Troms fylke* må betning av svenska renar äga rum allenast inom ett område med angivna gränser (1 §) samt inom vissa i samband därmed till begagnande upplåtta trakter (2 §). Rätt att inflytta med renar i de sålunda angivna områdena tillkommer allenast lappar från Könkämä, Lainiovuoma, Sarivuoma och Talma lappbyar, och det får ej inkomma mera än sammanlagt 39,000 renar, häri icke inbegripna kalvar, som födas under inflyttningsåret (3 och 4 §§). Närmare bestämmelser äro meddelade om betesområdenas indelning i renbetesdistrikt under olika tider av året (5 §), om renräkningar (7 och 8 §§), om flyttningsvägar (9 §), om åtgärder på flyttningsvägar (10 och 11 §§) samt om åtgärder för förebyggande av skada av renar (12—21 §§).

I *Nordlands fylke* må svenska lappar endast inflytta till vissa beskrivna områden, vilka vart för sig bilda särskilda renbetesdistrikt. Till dessa distrikt må icke inkomma flera svenska renar än som för varje distrikt finnes i konventionen upptaget (22 §). I dessa distrikt må allenast lappar från Arjeplogs, Sorsele, Tärna och Vilhelmina socknar inflytta med sina renar, och varje socken har fått sig tilldelade särskilda renbetesdistrikt (24 §). Inom vissa renbetesdistrikt förekommer s. k. bygsel. Vissa lappar från Arjeplogs, Sorsele och Tärna socknar hade genom bygselkontrakt erhållit medgivande att låta sina renar beta inom vissa områden i Helgeland i Norge. I den mån dylika kontrakt upphöra att gälla skola i enlighet med närmare bestämmelser i konventionen nya bygselkontrakt utfärdas, innefattande rätt att låta renar under juli och augusti månader beta inom vissa angivna renbetesdistrikt (26—28 §§).

Lappar från vissa svenska lappbyar hava i enlighet med närmare bestämmelser i konventionen rätt att låta sina renar under juli och augusti månader överskrida gränsen och uppehålla sig inom angivna områden i Norge; dock må varje lappbys renar överskrida gränsen allenast på den sträcka, där densamma berör denna lappbys svenska område. Denna rättighet innebär icke befogenhet för lapp att inflytta i det norska betesområdet (36 och 37 §§). De lappbyar, vilka äro berättigade att på angivet sätt överskrida gränsen, äro Rautasvuoma och Kalasvuoma byar i Jukkasjärvi socken, Norrkaitums, Mellanbyns och Sörkaitums byar i Gellivare socken, Sirkas och Tuorponäbyar i Jokkmokks socken samt Semisjaur-Njargs byar i Arjeplogs socken.

Rättighet att i enlighet med konventionen låta svenska renar beta i Norge

tillkommer
son av laps
bevakar sin
biträder vid
sistnämnda
lappby i Jä
I konven
och andra l
gen av sin

Samtliga
lagda försla
stiftning i
hava uttryc

Av det
av stor be
för staten
angeläget,
trakter, dä
många av
het gäller
är det å vi
lapp. Viss
landena nu
lapska befo
upphört dä
de senare
även i fran
sevärd grac
antal fram
näringsarna

Frågan
mig lämna
ock hemstä
renbeteslag
mig vara
stånd. De
om effektiv
sådan påk
frågan om
marksgräns
sätt vid ä
stora ökni
ledning til

tillkommer allenast nomadiserande lapp. Såsom sådan anses allenast person av lapsk härstamning, som på stadigvarande sätt personligen följer och bevakar sina renar och icke samtidigt brukar hemman eller nybygge eller biträder vid bruket av sådan fastighet; dock medgives visst undantag från sistnämnda villkor för lapp från Västerbottens län eller Frostvikens norra lappby i Jämtlands län (153 §).

I konventionen hava slutligen meddelats åtskilliga ordningsföreskrifter och andra bestämmelser, som det åligger lapparna att iakttaga vid utövningen av sin renbetesrätt i Norge.

Allmänna grunder.

Samtliga de myndigheter, som yttrat sig över de av den sakkunnige framlagda förslagen, hava utgått från att desamma böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Länsstyrelsen i Västernorrlands län och domänstyrelsen hava uttryckligen förklarat sig lämna förslagen utan erinran.

Av det föregående torde framgå, att renskötelsen varit och alltjämt är av stor betydelse för en väsentlig del av den lapska befolkningen. Även för staten måste det ur såväl social som nationalekonomisk synpunkt vara angeläget, att nämnda näring vidmakthålles och ytterligare främjas i de trakter, där förutsättningar i sådant hänseende finnas. Renskötelsen är för många av de trakter, där den drives, en viktig ekonomisk faktor. I synnerhet gäller detta för Norrbottens län. Även för den icke lapska befolkningen är det å vissa orter av stor betydelse att kunna hava skötesrenar i vård hos lapp. Visserligen giver den statistiska utredningen vid handen, att förhållandena numera utvecklat sig därhän, att allenast den mindre delen av den lapska befolkningen ägnar sig åt renskötsel, medan flertalet bland densamma upphört därmed. Men å andra sidan visar utredningen, att renantalet under de senare åren väsentligt ökats. Man torde alltså kunna räkna med att även i framtiden lapparna, i den mån betesmarkerna förslå, komma att i avsevärd grad ägna sig åt renskötsel. Men även om de renskötande lapparnas antal framdeles skulle minskas, torde dock renskötelsens särställning bland näringarna påfordra särskild lagstiftning.

Frågan om revision av lapplagstiftningen har, såsom framgår av den av mig lämnade redogörelsen, länge stått på dagordningen, och riksdagen har ock hemställt om en sådan revision. De brister, som vidlåda den gällande renbeteslagen och vilka i det följande komma att närmare beröras, synas mig vara av den beskaffenhet, att ny lagstiftning snarast bör komma till stånd. De spörsmål, som främst kräva skyndsam lösning, äro dels frågan om effektiva åtgärder för nedbringandet av renantalet inom lappby, där sådant påkallas av betets otillräcklighet eller av andra anledningar, dels ock frågan om reglerandet av den olagligen bedrivna renskötelsen nedom lappmarksgården i Norrbottens län. Vad förstnämnda fråga angår har, på sätt vid ärendets anmälan i statsrådet den 13 juli 1926 framhållits, den stora ökning av renstammen, som under de senare åren ägt rum, givit anledning till allvarliga bekymmer. Denna ökning av renstammen i förening

Behovet av
lagstiftning
på före-
varande
område.

Departements-
chefen.

med den på sina håll allt knappare tillgången på bete samt odlingens framträngande har ökat riskerna för skadegörelser å den bofasta befolkningens egendom. Till förebyggande i möjligaste mån av dylika skadegörelser samt av olägenheter för rensköteln erfordras stor omsorg vid denna närings bedrivande. Det synes därför ofrånkomligt, att möjlighet beredes de myndigheter, som hava överinseendet över lapparna och deras renskötsel, att kunna i tid ingripa mot försumliga renskötare. De maktmedel, som enligt gällande lag stå till buds, äro, enligt vad erfarenheten visat, icke tillräckligt effektiva. På grund av vad sålunda anförts och då jag i huvudsak kan ansluta mig till den sakkunniges förslag, vilka i stort sett mottagits med gillande av de hörda myndigheterna och även i allmänhet godtagits av lapparna, i den mån de yttrat sig över desamma, synes det mig vara angeläget, att förslagen nu läggas till grund för framställning i ämnet till riksdagen.

Ämnets
formella
behandling.

1919 års kommitté, som på sätt förut framhållits, uppdelat ämnet i två särskilda huvudförfattningar, angav avsikten härmed hava varit att göra stadgandena angående rensköteln och därmed sammanhängande förhållanden i görligaste mån lättlästa för vederbörande lappar, så att fjällappen endast skulle behöva syssla med honom vidkommande bestämmelser och skogslappen endast med sådana, som anginge honom.

Lagrådet.

Lagrådet ansåg i sitt yttrande över de år 1924 remitterade förslagen i förevarande ämne, att det borde tagas under övervägande, huruvida icke den skillnad i fråga om det rättsliga reglerandet, som borde göras mellan fjälllappar och skogslappar, lämpligen kunde genomföras utan uppdelning av ämnet i två lagar. I detta sammanhang har lagrådet framhållit, att den av kommittén föreslagna uppdelningen medfört en mycket betydlig förlängning av lagtexten och att uppdelningen, om den än skulle göra stadgandena mera lättlästa för vederbörande lappar, å andra sidan skulle göra det svårare att överblicka, vari de, i allt fall till vissa områden inskränkta, skiljaktigheterna mellan de för båda slagen av lappar givna rättsreglerna bestode.

Den
sakkunnige.

Den sakkunnige har ansett uppdelningen av ämnet i två särskilda lagar icke böra bibehållas samt därom anført:

»De fördelar, som därmed skulle vinnas, synas icke kunna uppväga de olägenheter, som en så avsevärd förlängning av lagtexten givetvis medför. Härtill kommer, att den av lagrådet framhållna svårigheten att överblicka, vari skiljaktigheterna mellan de särskilda lagarna bestå, säkerligen skulle bereda även de renskötande lapparna icke ringa besvär, då även dessa mången gång torde hava intresse av att erhålla kännedom om dessa skiljaktigheter. I förevarande förslag hava alltså bestämmelserna för de olika slagen av renskötsel sammanförts i en lag. Härvid har man sökt att i de fall, då olika regler böra gälla för fjäll- och skogsrenskötsel, i lagtexten markera skillnaden så tydligt som möjligt, varjämte det ansetts böra undvikas att i mindre väsentliga detaljer giva olika bestämmelser för det ena eller andra slaget av renskötsel. Några praktiska olägenheter härav synas icke behöva befaras.»

Yttranden
över den sak-
kunniges
förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som i sitt yttrande över kommitténs förslag biträdde kommitténs uppfattning om lämpligheten av den däri gjorda

uppdelningen som legat till grund för förändringen i en sågas hava bestämmelser en reviderad länsstyrelsen [I] övriga denna del lä

Lagrådet a ganden i 1 sådan lag, se bestämmelse Det syntes ganden, å vil

Vad angä författningar sammanföras I detta hän förda skälen.

Såsom för mittén föresl icke borde slutna bestä 6 mom. i för i förslaget ti lag, som av sakkunnige huruvida ick de av den s bestämmelse den sakkun graf är en i sammanhang byggnad, sy lapparnas re varande avse följd varav beteslagen.

Av vad s ling ansluten har givit vid de framlagd Emellertid

behålla sina renar. Hon kommer i sådant avseende i sämre ställning än ej endast annan lapp, vilken slutat med eller till och med jämlikt 17 § förklarats förlustig rätten att driva renskötsel, utan även bofast person, som ägt rätt att innehava skötesrenar men på grund av flyttning eller annat skäl måste upphöra därmed (jfr 47 och 48 §§).

Det synes därför skäligen, att lapsk kvinna efter ingående av äktenskap med annan än lapp bibehållas vid den rättighet att hålla skötesrenar, som enligt 47 § må tillkomma henne som förutvarande rensköttande, respektive annan lapp, vilken rättighet givetvis icke skulle tillkomma hennes man eller makarnas barn. Därest skäl skulle finnas att härutöver i någon mån medge sådan kvinna att behållas vid de rättigheter, hon ägt som lapp, synes kunna ifrågasättas, om ej till undvikande av omgång sådant medgivande kunde lämnas av länsstyrelsen.»

Enligt 1924 års förslag skulle prövningen av frågan i vad mån lapsk kvinna i äktenskap med annan än lapp finge bibehållas vid de rättigheter hon ägt såsom lapp ankomma å länsstyrelsen. Övriga mot kommitténs förslag i denna del gjorda erinringar kunde departementschefen icke biträda. Han yttrade härom följande.

Genom det föreslagna stadgandet att lapska, som ingått äktenskap med annan än lapp, icke skall anses som lapp, har man velat förebygga, att, såsom nu på flera håll i blandade äktenskap förekommer, mannen yrkesmässigt driver renskötsel. En viss kontroll i detta hänseende torde vara välbehövlig, därest man fortfarande vill åt lapparna förbehålla denna näring. För övrigt torde man kunna förvänta, att länsstyrelserna komma att taga hänsyn till föreliggande omständigheter ej blott i det av länsstyrelsen i Norrbottens län angivna hänseendet utan även i andra hänseenden.»

Det av den sakkunnige framlagda förslaget ansluter sig i denna del till 1924 års förslag.

Enahanda stadgande har med vissa formella jämkningar upptagits i det nu föreliggande förslaget.

2 mom. första stycket av 1 § i förevarande förslag motsvarar 1 § 3 mom. i 1898 års lag, och momentets andra stycke motsvarar 27 § i sistnämnda lag enligt dess lydelse uti lagen den 19 juni 1917 (nr 337).

Den sakkunniges förslag överensstämde i sak med det år 1924 remitterade förslaget.

I dessa delar har jag icke någon annan erinran att göra än att jag, såsom förut antytts, ansett visst förtydligande tillägg böra göras.

Kommittén hade i F. 1 § tredje stycket intagit ett stadgande rörande norska lappars ställning i Sverige. Samma bestämmelse återfanns i 1924 års förslag. Härom anmärkte lagrådet, att det syntes böra tagas i övervägande, om ej frågan angående norska lappar och deras rätt i förevarande hänseenden borde i sin helhet behandlas utanför den då ifrågasatta lagstiftningen. I enlighet härmed har den sakkunnige i sitt förslag icke berört frågan om de norska lapparnas ställning. På samma ståndpunkt står förevarande förslag.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om de trakter, där fjällrenskötsel får förekomma, samt de tider, då fjälllapparna äga uppehålla sig med sina renar å de särskilda trakterna. Paragrafens 1 och 2 mom. motsvaras av bestämmelserna uti 1 § 1 och 2 mom. i 1898 års lag samt F. 4 § och 11 § 1 och 2 mom.

1924 års
förslag.

Den sak-
kunnige.

Departements-
chefen.

2 §.

Gällande lag.

Gällande bestämmelser angående de trakter, där de renskötande lapparna äga föra sina renar på bete, samt om betestiderna, äro, såsom redan tidigare antytts, gemensamma för fjällappar och skogslappar. Enligt dessa bestämmelser äro de renskötande lapparna berättigade att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar dels ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen dels ock nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvittningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. De äro därjämte berättigade att under månaderna oktober—april uppehålla sig dels å annan mark inom lappmarkerna än nyss sagts dels ock å sådana trakter utanför lappmarkerna och utanför renbetesfjällen, vilka lapparna efter gammal sedvana besökt. Å nämnda marker må lapparna uppehålla sig jämväl under annan tid av året, därest avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

Betesområdena innefattas således å ena sidan av trakter, för vilka i geografiskt hänseende gränserna äro tydligt angivna genom odlingsgränsen, lappmarksgränsen och renbetesfjällens områdesgränser, samt å andra sidan av trakter, vilka till sin geografiska sträckning äro beroende av omfattningen av den s. k. lapska sedvanerätten.

Särskiljande
av fjäll-
och skogs-
renskötsel.

Kommittén hade i berörda avseenden föreslagit bestämmelser särskilt för de renskötande fjälllapparna och särskilt för de renskötande skogslapparna. Några definitioner på de olika slagen av lappar funnos emellertid icke i förslagen.

Lagrådet ansåg det vara angeläget, att i en lagstiftning, som bygger på en på nomadiseringsens omfattning grundad skillnad mellan fjällappar och skogslappar, genom definitioner få fastställt, vad med de olika slagen av lappar skall förstås.

Den sakkunnige, som ansett sig böra upprätthålla den av kommittén gjorda skillnaden mellan fjällrenskötsel och skogsrenskötsel, yttrade i denna fråga:

»Åtskillnaden mellan fjällappar och skogslappar och den av dem bedrivna renskötelsen har icke tillkommit först genom den nu föreslagna lagstiftningen utan har bestått av ålder. Den har icke heller sin grund i någon konstitutiv olikhet mellan dessa kategorier av lappar utan är beroende på belägenheten och beskaffenheten av de områden, där renskötelsen huvudsakligen bedrivs, och därav följande viss skiljaktighet i själva sättet för näringens utövande. Med skogslappar eller lappar, som driva skogsrenskötsel, avses sedan gammalt sådana renskötande lappar, som jämväl sommartid i regel uppehålla sig med sina renar nedanför odlingsgränsen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker och där driva sin renskötsel inom jämförelsevis begränsade områden utan längre flyttningar. Fjälllapparna åter, varmed betecknas sådana lappar, som driva fjällrenskötsel, uppehålla sig sommartiden huvudsakligen ovan odlingsgränsen i nyssnämnda län ävensom å renbetesfjällen i Jämtlands län samt företaga i allmänhet långa flyttningar, vissa av dem till Norge. Vid nu angivna förhållanden synes det vara att föredraga att icke i lagtexten införa definitioner på de olika slagen av renskötsel; utan det bör vara fullt tillräckligt att där allenast angiva de trakter, där de båda

kategorier
det i fram
lapp drive
anses såso

Till den

Kommit
tider, vilka
olika para
riktades a
rådet. Den
blivit min
förekomma

I likhet
förande av

Beträffa
anförde ko

»I gällar
för odlings
äga föra si
mitten har
huru långt
sina vinter
angår Nor
linje, drag
myning i
trakterna
och Pajala
av Ängeså
till kusten

Vad ang
sedvanerätt

I fråga
som samtl
mande Gä
sävitt angä

Beträffar
mindre om
lappar för

Gränsern

endast kun

gäller, att

dem, som l

behov av b

kunna såle

skilda trakt

grundar sig

utan vidare

lapparnas b

Kommitt

några gräns
gandena i 1

kategorierna av lappar äga uppehålla sig med sina renar. I praktiken torde det i framtiden lika litet som hittills möta svårigheter att avgöra, huruvida lapp driver fjällrenskötsel eller skogsrenskötsel och med hänsyn därtill bör anses såsom fjälllapp eller skogslapp.»

Till den sakkunniges mening i denna del kan jag ansluta mig.

Kommittén hade uppdelat bestämmelserna om betesområden och om betes- tider, vilka bestämmelser i 1898 års lag återfinnas under samma paragraf, i olika paragrafer. Mot denna anordning, som bibehölls i 1924 års förslag, riktades anmärkningar såväl av länsstyrelsen i Norrbottens län som av lag- rådet. Den sakkunnige har ansett, att bestämmelserna genom uppdelningen blivit mindre överskådliga än i gällande lag, och därför bibehållit den däri förekommande uppställningen.

I likhet med den sakkunnige finner jag mig böra tillstyrka ett samman- förande av ifrågavarande bestämmelser.

Beträffande de områden, som av fjälllapparna få nyttjas för renskötsel, anförde kommittén:

»I gällande lag (1 § renbeteslagen) bestämmas, vad angår trakterna nedan- för odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, de områden, där fjälllapparna äga föra sina renar på bete, i stort sett av sedvanerättens omfattning. Kom- mittén har härutinnan verkställt undersökningar i syfte att söka utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina vinterflyttningar. Av utredningen synes framgå, att sedvanerätten, vad angår Norrbottens län, omfattar åtminstone landet norr och väster om en linje, dragen från trakten av Kuusiniemi någon mil söder om Parkajokis mynning i Muonioälv till trakten av Lumivaara och därifrån söderut, följande trakterna öster om Lainioälv, nedåt Torneälv fram mot Antis, Juhonpieti och Pajala byar, vidare till Tärendö by och därifrån söderut mot trakterna av Ängeså och Landsjärvs byar, samt vidare in i Råneå socken och fram till kusten i Nederluleå socken samt socknarna söder därom.

Vad angår Västerbottens och Västernorrlands län torde kunna sägas, att sedvanerätten omfattar länen i deras helhet.

I fråga om Jämtlands län har utredningen givit vid handen, att så gott som samtliga socknar besöks av lapparna för renbete; och torde, vidkom- mande Gävleborgs län, förhållandena där i stort sett vara lika, åtminstone såvitt angår den del av länet, som tillhör Hälsingland.

Beträffande Kopparbergs län torde förutom Idre socken även vissa andra, mindre områden omedelbart mot gränsen till Jämtlands län hava besöks av lappar för renbete.

Gränserna för sedvanerättens geografiska omfattning hava av kommittén endast kunnat approximativt bestämmas. För många av ifrågavarande trakter gäller, att de regelbundet besöks av lapparna, för andra åter och särskilt dem, som ligga längre bort från fjällen, att de endast uppsökas, då renarnas behov av bete icke lämpligen kan tillgodoses på närmare håll. Långa tider kunna således, beroende av betestillgången, förflyta mellan besöken å sär- skilda trakter. Uppenbart torde emellertid vara, att sedvanerätten, som grundar sig mindre på lapparnas vilja än på renarnas behov av föda, icke utan vidare får betraktas såsom upphävd därför att längre tid förflytit mellan lapparnas besök.

Kommittén har av praktiska skäl icke ansett sig böra i förslaget angiva några gränser för sedvaneområdet, utan har härutinnan i sak bibehållit stad- gandena i 1898 års renbeteslag.»

Betesområden
och betes-
tider.

Betesområden
för fjäll-
lapparna.
Kommittén.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Kommitténs förslag att bibehålla de renskötande fjälllapparna vid de bestämmer, som för närvarande gälla i fråga om betesarealen, ävensom vad kommittén anfört angående sedvanerättens approximativt beräknade geografiska omfattning föranledde icke något uttalande från *kammarkollegium* eller *länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands eller Kopparbergs län*. I fråga om sedvanerättens giltighet i *Västernorrlands län* yttrade länsstyrelsen i nämnda län, att såvitt länsstyrelsen hade kännedom i ämnet kommitténs uppgift, att länet i sin helhet omfattades av sedvanerätten, icke gäve anledning till erinran från länsstyrelsens sida. Dämera förekomme fjällrenskötsel under medgiven tid (oktober—april) eller del därav troligen de flesta år inom en eller annan trakt av länet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anförde i samma fråga, hurusom av de i ärendet av vederbörande myndigheter avgivna utlåtandena framginge, att *Norrbo landsfiskalsdistrikt* icke i mannaminne, *Bergsjö distrikt* icke under de senaste 20—25 åren samt *Delsbo distrikt* icke sedan 1907 besökts av lappar för renbete och att beträffande övriga i ärendet hörda kommuner dessa ansett sig sakna anledning att yttra sig i frågan. För egen del hade länsstyrelsen intet att erinra med anledning av förslaget.

Bland kommunala myndigheter framfördes från skilda håll en del erinringar mot förslaget i denna del.

I *Norrbottens län* yrkade sålunda *kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken*, att sedvanerätten nedom odlingsgränsen måtte begränsas till trakter, som lapparna *regelbundet* besökt.

I *Västerbottens län* påyrkade man i *Lycksele socken* införande av en särskild bestämmelse därom att renar icke, vid vite, på några villkor finge föras på bete å odlad mark. Från *Tärna socken* förelägo två uttalanden, som i sak voro väsentligen lika. Det framhölls där, hurusom enligt förslaget lapparna berättigats att ovan odlingsgränsen beta sina renar även å enskild man tillhörig mark. En sådan befogenhet borde rättvisligen medföra rätt för den jordbrukande befolkningen att likaledes kostnadsfritt beta sina kreatur å renbetesländer eller annan kronomark. Förslaget syntes eljest innefatta ett otillbörligt intrång i den enskilda äganderätten. I de angivna paragraferna inrymdes intet skydd för den bofasta befolkningen. Denna hade väl ens rätt att genom inhägnad skydda sina intressen. Den meningen vore allmän att, om den bofasta befolkningens rätt på sådant sätt åsidosattes, bland ortsbefolkningen skulle uppstå sådan propaganda, att renskötsel icke kunde äga rum, med mindre området utrymdes av den bofasta befolkningen. Det syntes icke behöfligt att genom ensidig lagstiftning skapa misshäligheter och slitningar av antydd art. Även från *övriga kommuner i länet*, som yttrat sig över förslaget, nämligen från *Vilhelmina, Fredrika, Degerfors, Nordmalings, Jörns och Sävars socknar*, förekommo vissa uttalanden i frågan. Dessa berörde dock endast indirekt förslaget i denna del och gingo mera ut på en hemställan om ytterligare föreskrifter till skydd mot ekonomiska förluster, som för den enskilda markägaren kunde uppkomma i följd av renbetningen.

I *Jämtlands län* framfördes principiella erinringar i frågan endast från

Äre, E
muner
särskild
ning ti
mare fi
trycklig
hänseer
den en
fällan,

Depe
från vis
för det
av prak
chefen:

»De
tidigare
äldre t
praktis
annat
del sam
möter
vara ha
mindre
avgöras
kräves
i Arjep
begräns
icke fö
tagas e
äro ju
trakter
förhålla
tvingan
dragna
de för
från vis
med sin
medgiv
betydel
ett upp
maktern
att fas
ifrågava
Klag
befolkn
gränser
sig efte
voro g
garna i
marker
sitt sä
avseend

Äre, Hede och Tännäs socknar, medan hos det stora antalet hörda kommuner i övrigt, bland vilka ett flertal på grund av sitt utsatta läge haft särskild anledning att uppmärksamma frågan, densamma icke gav anledning till särskilda uttalanden. De erinringar, som gjordes, avsågo ett närmare fastställande av sedvanerättens geografiska omfattning ävensom ett uttryckligt undantagande därifrån av enskild man tillhörig mark. I sistnämnda hänseende yrkades, att lapparnas rätt till renbete måtte göras beroende av den enskilda markägarens medgivande, med undantag endast för sådana tillfällen, då renarna vore stadda på flyttningsresor.

Departementschefen anförde vid remissen till lagrådet år 1924, att yrkandet från vissa håll i Jämtlands län om ett skarpare uppdragande av gränserna för det område, inom vilket den lapska sedvanerätten skulle vara gällande, av praktiska skäl icke kunde vinna avseende. Vidare anförde departementschefen:

»De ingående utredningar, som verkstälts såväl av kommittén som ock tidigare i syfte att utröna, huru långt nedåt Bottniska viken lapparna sedan äldre tid plägat utsträcka sina flyttningar, hava givit vid handen, att det praktiskt taget icke låter sig göra att härutinnan bestämma en yttersta gräns annat än å sådana håll möjligen, såsom t. ex. i Norrbottens läns sydliga del samt i Västerbottens och Västernorrlands län, där en naturlig gräns möter i Bottniska viken. Man torde således även framdeles liksom hittills vara hänvisad till att i trakter, där gränsen för sedvaneområdet är mer eller mindre flytande, låta frågan om sedvanerättens tillämplighet i tvistiga fall avgöras av domstol på grund av sådan bevisning, som enligt allmän lag kräves för styrkande av urminnes hävd. Yrkandet från kommunalfullmäktige i Arjeplogs socken, att sedvanerättens giltighet nedom odlingsgränsen måtte begränsas till sådana trakter, vilka regelbundet besökas av lapparna, torde icke förtjäna avseende. Bifölles ett sådant yrkande, skulle därmed borttagas en av de väsentligaste förutsättningarna för lapparnas näring. Dessa äro ju för renarnas uppehälle helt beroende av tillgången på födoämnen å trakterna i fråga, en tillgång, som på grund av klimatologiska och andra förhållanden kan vara synnerligen skiftande och ojämn. Det är således en tvingande nödvändighet för lapparna att inom de för sedvaneområdet uppträda yttre geografiska gränserna äga frihet att efter omständigheterna välja de för tillfället mest lämpliga betesmarkerna. Lika litet anser jag yrkandet från vissa håll utanför renbetesfjällen i Jämtlands län, att lapparnas vistelse med sina renar å enskild mark måtte göras i regel beroende av markägarens medgivande, förtjäna avseende. Detta yrkande har en än mera principiell betydelse än det föregående yrkandet, i det att detsamma direkt syftar mot ett upphävande å enskild mark av lapparnas historiskt grundade och av statsmakterna erkända rättigheter. Det måste tillbakavisas även på den grund att fastigheterna, redan då de övergingo i enskild ägo, voro belastade med ifrågakarande servitut till lapparnas förmån.

Klagomålen från Tärna socken, i vad de avse rätt för den jordbrukande befolkningen att avgiftsfritt beta sina kreatur å renbeteslanden ovan odlingsgränsen, sammanhånga med betesförhållandena därstädes, sådana de gestaltat sig efter det avvitrningen i angivna trakter genomfördes. Före avvitrningen voro gränserna för nybyggarnas ägor icke närmare bestämda, och nybyggarna begagnade då oinskränkt de runt omkring deras gårdar belägna kronomarkerna för bete åt sina kreatur. Vid avvitrningen fick emellertid en var sitt särskilda område utlagt, ett förhållande, som medförde inskränkning i avseende å kreatursbetet å den kringliggande marken. Sockenmännen göra

1924 års
förslag.

nu gällande, att de egna områdena icke äro tillräckliga för deras behov av betesmarker och att kompensation för vad de vid avvitrningen förlorat bör beredas dem å kronomark. Till frågan, i vad mån dessa anspråk kunna eller böra tillmötesgå från statsmakternas sida, får jag tillfälle att återkomma vid behandlingen av 53 § i föreliggande lagförslag.¹⁾

Från samma håll har emellertid även erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle äga rätt att genom inhägnad skydda sina ägor emot renarna, och från Lycksele socken har yrkats förbud för lapparna att föra renarna på bete på odlad mark. Jag vill i anledning av vad sålunda andragits ytterligare något ingå på den lapska sedvanerättens innebörd och i sammanhang därmed även å dess tillämpning, sådan den ter sig i praktiken. Inom de områden, där lapparna äga uppehålla sig med sina renar, gäller att all mark, vare sig den tillhör det allmänna eller enskild man och vare sig densamma är odlad eller icke, är belastad med den till förmån för de renskötande lapparna stadgade, servitutsliknande skyldigheten att tåla renbetning och rentramp, och att således i legalt hänseende ingen skillnad förekommer mellan olika slags mark. Detta förhållande kommer till uttryck bland annat däri att lapparna, då de nyttja marken inom sedvaneområdet, icke, vare sig de med renarna beträda det ena eller andra slaget av mark, äro hemfallna till ansvar enligt de bestämmelser, som i allmän lag finnas meddelade med avseende å olovligt begagnande av annans mark. Emellertid ställer sig sedvanerättens tillämpning i praktiken väsentligen annorlunda än man på grund av dess legala innebörd kunde hava anledning antaga. I 1898 års renbeteslag liksom även i de föreliggande lagförslagen äro särskilda bestämmelser upptagna, enligt vilka lapparna kunna ådraga sig allvarliga efterräkningar, därest deras renar åstadkomma skador å odlad mark. Dessa bestämmelser återfinnas i de föreliggande förslagen under rubriken ersättningsskyldighet för skador genom renar. Ifrågavarande bestämmelser, till vilka jag framdeles återkommer, utgöra ett starkt preventiv till förmån för den jordbrukande befolkningens intressen och innebära i sin praktiska tillämpning att, bortsett från försumlighet från lapparnas sida eller förhållanden, som med hänsyn till renarnas natur icke kunna föras lapparna till last, den odlade jorden och dess avkastning i övrigt, så långt det överhuvud taget med hänsyn till renhanteringsens beskaffenhet är möjligt, skall vara skyddad mot intrång genom renar. Härtill kommer att jordbrukarna själva, därest de äro måna om sin egendom, hava i sin hand ett medel att skydda densamma, som är mera effektivt än de strängaste skadestandsbestämmelser. Det är nämligen icke fullt riktigt, såsom från Tärna sockenmän erinrats, att den jordbrukande befolkningen icke skulle vara berättigad att genom inhägnad skydda sina intressen. Lagstiftningen lägger intet hinder i vägen för att genom inhägnad hålla den odlade marken fredad mot renar. Tvärtom har det från lagstiftarnas sida alltid ansetts såsom ett trängande önskemål — och de föreliggande förslagen vila å samma uppfattning — att den jordbrukande befolkningen genom stängselbyggnad för egen del bör bidra till att effektivt skydda sina odlingar. Vore insikten om nyttan härav mera allmän och omsattes densamma i praktiken, är jag förvissad om att sådana slitningar, som framskynta i Tärna sockenmäns yttranden, framdeles kunde undvikas. Vad i övrigt med hänsyn till lapparnas flyttningar och flyttningsvägar är att iakttaga vid uppförande av hägnader å nu ifrågavarande områden är en fråga, som kommer att behandlas i annat sammanhang.»

Den sakkunnige.

Den sakkunnige har vid bestämmelsernas avfattande ansett, sig böra i möjligaste mån bibehålla den formulering de erhållit i gällande lag. Bortsett från viss begränsning i avseende å tiden, vartill jag i det följande skall åter-

¹⁾ Motsvarar 56 § i nu förevarande förslag.

komma, ha
använda s
inom Nor
härutinnan

»Lagrå
lag rätten
och renbe
enligt mo
vana varit
mittens la
seendet u
gränsen i
land. Enl
gränsen i
av betest
däremot
å mark i
allenast å
sina rena
den, att g

Till de
randena i

Frågan
odlingsgr
arbetena

1883 å
melser ar
rätt att v
1 § samn
i allt vä
Såvitt nu
vistas ned
april. En
begränsa
annan m
bland an

»Det 1
(= oktob
ber och
två först
emedan
icke skul
Men uto

¹⁾ Se k
domstolen
1885 nr 2
den 5 maj
Se vida
februari 1
den 13 m

komma, har inskränkning ej skett i rätten för fjällapparna att för renskötsel använda såväl kronan som annan tillhörig mark nedanför odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Den sakkunnige anför härutinnan:

»Lagrådet har mot kommittéförslaget anmärkt, att i olikhet mot gällande lag rätten för fjällapparna att använda kronans mark nedom odlingsgränsen och renbeteslanden enligt den av kommittén föreslagna lagtexten men ej enligt motiven gjorts beroende av att marken verkligen efter gammal sedvana varit besökt av lapparna med renar. Sådan skiljaktighet mellan kommitténs lagtext och motiv föreligger ej blott i det av lagrådet anmärkta hänseendet utan jämväl i fråga om fjällapparnas rätt till bete nedom odlingsgränsen inom nämnda lappmarker å annan mark än kronomark och renbetesland. Enligt gällande lag hava lapparna betesrätt å all mark nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna oberoende av sedvanan; endast vid bestämmande av betestiderna har i visst fall hänsyn tagits till denna. Kommittén har däremot i sin lagtext stadgat, att fjällapparna må föra sina renar på bete å mark nedom odlingsgränsen, vare sig inom eller utom lappmarkerna, allenast å sådana trakter, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar. Den av kommittén verkställda utredningen giver icke vid handen, att gällande regler i denna del böra ändras.»

Till den sakkunniges förslag i denna del, mot vilket i de inkomna yttrandena icke framställts några erinringar, har jag anslutit mig.

Frågan om de tider, då fjällapparna skulle äga att uppehålla sig nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen, behandlades ingående under förarbetena såväl till 1886 års renbeteslag som till nu gällande renbeteslag.¹⁾

1883 års kommitterade samlade från spridda urkunder då gällande bestämmelser angående lapparnas rättigheter och upptogo i fråga om lapparnas rätt att vistas å någon trakt för att där idka renskötsel i sitt förslag under 1 § samma regler, som innehölls i dessa urkunder, regler, vilka sedermera i allt väsentligt upptagits oförändrade i 1886 och 1898 års renbeteslagar. Såvitt nu är i fråga, gällde redan före 1886 års lag, att lapparna skulle äga vistas nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen under tiden oktober—april. Emellertid var vid behandlingen av denna fråga även tal om att begränsa lapparnas vintervistelse å nu ifrågavarande trakter med en eller annan månad. Särskilda utskottet vid 1886 års riksdag anförde härutinnan bland annat följande:

»Det har inom utskottet varit ifrågasatt, att från den i 1 § såsom vintertid (= oktober—april) betecknade del av året skulle uteslutas månaderna oktober och november, men att därtill skulle läggas maj månad. Vad angår de två förstnämnda månaderna, har man ansett deras uteslutning vara nödig, emedan de bofasta i vissa trakter i Västerbottens läns lappmarker då ännu icke skulle hava hunnit hemföra höet från sina icke inhägnade utängsslätter. Men utom det att dels den befarade olägenheten härav blivit i lagförslaget

¹⁾ Se kommitterades betänkande den 25 augusti 1883 sid. 64—71 samt sid. 82—84, Högsta domstolens protokoll den 21 november 1884, Kungl. Maj:ts proposition den 11 december 1885 nr 2, särskilda utskottets utlåtande den 2 april 1886 nr 1 och riksdagens skrivelse den 5 maj 1886 nr 49.

Se vidare kommitterades betänkande den 27 maj 1896, Kungl. Maj:ts proposition den 8 februari 1898 nr 56, lagutskottets utlåtande den 3 maj 1898 nr 84 och riksdagens skrivelse den 13 maj 1898 nr 132.

Departements-
chefen.

Betestider för
fjällapparna.

Förarbetena
till 1886 och
1898 årens
lagar.

förebyggd därigenom, att ersättningen för skada å utestående hö på sådana slätter gjorts beroende därav, att hässjorna och stackarna, vari höet uppsamlats, blivit inhägnade, dels maj månad, varunder växtligheten just börjar komma sig för, icke läser böra inbegripas i den tid, då renar skola få beta å enskildas ägor, så låter sig icke lämpligen göra att bestämma vintertiden annorlunda i denna lag än i internationella lagen (= förordningen den 6 juni 1883 angående de lappar, som med renar flytta emellan konungarikena Sverige och Norge), varigenom norska lappar skulle komma att här i landet åga renbetesrätt å tid, då de svenska saknade den.»

Flertalet av 1896 års kommitterade upptogo i sitt förslag under 1 § viss begränsning av tiden för betesrättens utövning å trakterna nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, i det de med avseende å annan mark inom lappmarkerna än renbeteslanden ävensom beträffande trakterna utom lappmarkerna och renbetesfjällen bestämde betestiden i Norrbottens län till månaderna oktober—april, men i annat län till månaderna november—april. Skälet härtill var det att, enligt vunna upplysningar, höstflyttningarna i Jämtlands län i regel icke ägde rum förrän i november och att inom Västerbottens län mera allmänt påyrkats, att den då bestämda tiden för lapparnas flyttning ned å enskildas ägor måtte framskjutas, vilket därjämte ansågs kunna ske utan men för lapparna.

Ordföranden hos nyssnämnda kommitterade, presidenten N. von Steyern, var av skiljaktig mening och ansåg sig icke kunna biträda förslaget att med oktober månad inskränka den tid, under vilken lapparna skulle få utöva dem tillkommande sedvanerätt att vintertiden flytta på enskildas marker nedom odlingsgränsen i Västerbottens län och utom renbetesfjällen i Jämtlands län. Han yttrade:

»Vad Härjeådalens beträffar, har det oemotsagt uppgivits, att flyttningarna där aldrig begynt förrän i mitten av november (prot. sid. 5). Ändringen är således för dessa trakter utan all betydelse, om det ock måste medgivas, att något hinder för dess genomförande på samma trakter icke förefinnes.

Inom norra delen av Jämtlands län äro förhållandena annorlunda. Renbetesfjällen äro där enligt lappfogdens uppgift beväxta huvudsakligen med gräs men sparsamt med renmossa. När gräsbetet med september månad upphör, och renmossan, som då måste tillgripas, tryter, helst när stark isbildning på fjällen gör den för renarna oåtkomlig, hava lapparna, särskilt från Hotagens skattefjäll, varit nödsakade att redan i början av oktober flytta till de närmast belägna skogstrakterna. De hava därför förklarat det icke vara möjligt att bestämma en senare flyttningstid än den 1 oktober. Här hava samtliga vid sammanträdet i Föllinge närvarande kommunalombud instämt; de hava varit ense därom, att det icke kunde förmenas lapparna, åtminstone från vissa fjäll, att flytta redan den 1 oktober (prot. sid. 35). För denna del av länet har således kommitterades förslag den betydelse, att det skulle beröva lapparna en förmån, som allmänt erkänts vara för bedrivande av deras näring nödvändig, för att bereda de bofasta en förmån, på vars åtnjutande de uttryckligen förklarat sig icke göra något anspråk. Det kan ej med fog sägas, att de bofasta avgivit denna förklaring utan att närmare göra sig reda för dess innebörd. De underlåto icke att vid tillfället framhålla, att de ledo åtskillig skada av renarna under oktober månad, men de medgävo tillika, att skadan endast gällde bärgat, i stackar och hässjor utestående hö, och att den skulle förekommas, om det bleve regel, att höet för-

varades i ladsträvanvärt å det genom bi skogsfond. De stött. Blir re lands län, so är detsamma ning saknas d avsikten ej vi lapparnas beli att under okte mitterades fö sätta all ska och detta eh inhägnade för vid ganska n stadgandet on ej kunna hål naturlig drift ersättningssk höstackarna. lappar och l faldigt ökade

Från Väste framkommit, uttryckligen heller inom Lycksele när hava uttalat 15 oktober, vara hemfört vissa år red oktober, plä snö fölle och vändigt att tiden för hö I detta l komma lapp den, huruvi lingsgränsen lapparna, vi där de förut ligare kring ligt behov, kraftiga skä funnit förän jag snarare mitterades f i dessa tra träffar enda liksom i J utsikt till f i sitt av ko för lapparn

varades i lador. Detta mål uppställde de bofasta därför såsom mer eftersträfvansvärt än uppskovet med lapparnas flyttning, och de hoppades vinna det genom bidrag till ladors uppförande från jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Denna hemställan hava kommitterade nu i sitt betänkande understött. Blir resultatet härav, att höet i allmänhet inom de delar av Jämtlands län, som vintertiden besökas av lappar, kommer att förvaras i lador, är detsamma fullständigt skyddat redan före den 1 oktober, och all anledning saknas då att förmena lapparna att komma vid den tiden. Skulle åter avsikten ej vinnas, bleve under den av kommitterade föreslagna lagstiftning lapparnas belägenhet i dessa trakter ganska svår. Med förbudet för lapparna att under oktober månad beträda enskild mark skulle nämligen, enligt kommitterades förslag i renbeteslagens 15 §, följa ovillkorlig skyldighet att ersätta all skada, som under nämnda månad skedde å utestående bärgat hö, och detta ehuru, enligt samma paragraf, höstackarna ej skulle behöva vara inhägnade förr än den 1 november. Under oktober månad således, då även vid ganska normala förhållanden, på vilka det av kommitterade återopade stadgandet om ovanliga väderleksförhållanden icke äger tillämplighet, renarna ej kunna hållas kvar å de på renmossa fattiga fjällen, utan, följande en naturlig drift, söka sig ned till skogslandet, bliva lapparna ovillkorligen ersättningsskyldiga för all skada, som sker å de överallt utestående öppna höstackarna. En sådan lagstiftning är så föga ägnad att stiffta frid mellan lappar och bofasta, att den fastmer skulle framkalla nya tvister och mångfaldigt ökade skadeersättningsanspråk.

Från Västerbottens län hava visserligen yrkanden om senare höstflyttning framkommit, ehuru icke enhälligt (prot. sid. 64). En socken, Dorotea, har uttryckligen förklarat sig icke önska någon förändring (prot. sid. 76). Ej heller inom Åsele socken synes sådan, att döma av det vid sammanträdet i Lycksele närvarande ombudets anförande, anses nödigt. De övriga socknarna hava uttalat sins emellan stridiga önskningar, i det några nöjt sig med den 15 oktober, andra fordrat den 1 december, emedan först då allt hö kunde vara hemfört vid gårdarna. Å lapparnas sida har uppgivits, att de under vissa år redan vid Mikaelitiden, men vanligen först i mediet eller slutet av oktober, plägade överskrida odlingsgränsen, att under sådana år, då mycken snö fölle och isskorpa tidigt bildade sig i fjällen, det vore för lapparna nödvändigt att kunna lämna dessa redan vid Mikaelitiden, och att ändring i tiden för höstflyttningen således icke vore möjlig.

I detta län gäller frågan icke kustsocknarnas intresse, ty till kustlandet komma lapparna redan nu icke förr än i december. Frågan är således endast den, huruvida till förmån för nybyggarna inom lappmarken nedanför odlingsgränsen intrång skall göras i lapparnas flyttningsrätt. Skola fjäll-lapparna, vilka för lång tid av året redan undanträngts från detta område, där de förut oinskränkt härskat, nu genom lagstiftningens medverkan ytterligare kringskäras i utövningen av en rätt, av vilken de synas vara i verkligt behov, borde för en sådan lagstiftningsåtgärd åtminstone kunna bjudas kraftiga skäl. Kommitterade hava inskränkt sig till att förklara, att de funnit förändringen önskvärd från de bofastas synpunkt. För min del skulle jag snarare vilja kalla den överflödig ur de bofastas synpunkt, därest kommitterades förslag i övrigt komme att godkännas. Det är ostridigt, att även i dessa trakter den skada, som renar i oktober månad kunna förorsaka, träffar endast utestående hö. Till dess skyddande hava kommitterade här liksom i Jämtlands län föreskrivit uppförande av lador, och detta med all utsikt till framgång. Konungens befallningshavande i länet yttrar nämligen i sitt av kommitterade återopade utlåtande angående förändrad lagstiftning för lapparna: Överallt inom lappmarken finnes tillräcklig tillgång på virke

för att uppföra lador, vilka bliva föga dyrare än hässjor. Det är, för att använda ett milt uttryck, endast bristande företagsamhet, som gör att den bofasta befolkningen fortfarande begagnar sig av hässjor och icke uppför lador. Skulle emellertid någon trakt inom lappmarken finnas, där ladors uppförande bleve för kostsamt, hava kommitterade för sådan trakt föreskrivit uppsättande kring stackar och hässjor av fullt skyddande stängsel, vilket dock i Västerbottens läns lappmark, i motsats till vad som föreslagits för Jämtlands län, skulle vara färdigt i sammanhang med slåttern, d. v. s. i regeln under september månad. I dessa trakter skall alltså, om lagen åtlödes, allt hö, som är av något värde, vara genom de bofastas egen åtgärd fullständigt skyddat före den 1 oktober. Det gräs, som efter den tiden växer eller ligger slaget på marken, torde vara av den beskaffenhet, att det ej förtjänar något skydd. Vartill det under sådana förhållanden skulle gagna att förbjuda lapparna att flytta före den 1 november, är jag ej i stånd att inse. Ej ens den bofaste, som försummat åtlöda lagen, kan av förbudet hämta något verkligt gagn. Han skulle kunna göra det, om det vore honom möjligt att under oktober månad från utängsslåtterna hemföra sitt ohägnade hö till gården. Men efter allas sammanstämmade vittnesbörd kan detta i någon nämnvärd utsträckning ske först sedan karr och myrar tillfrusit, d. v. s. i november och december. Yrkandet att få tiden framflyttad till den 1 december, kan man därför förstå, att stanna vid den 1 november förefaller däremot ur den bofastes synpunkt skäligen ändamålslost.»

Kommittén.

Kommittén föreslog i fråga om betestiderna endast en oväsentlig avvikelse från gällande rätt. Härom yttrade kommittén:

»Jämligt 1 § 1 mom i 1898 års renbeteslag, som ju har avseende å såväl fjällappar som skogslappar, äga lapparna att även under månaderna maj—september upphålla sig å vissa områden nedanför odlingsgränsen, nämligen å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvitrningen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Denna bestämmelse saknar i stort sett praktisk betydelse för fjällapparna. Enligt vad kommittén inhämtat föreligger nämligen intet behov för dem att annat än under vissa ogynnsamma väderleks- och betesförhållanden vistas nedanför odlingsgränsen å annan tid än under månaderna oktober—april, och ifrågavarande lappar hava även för egen del i allmänhet plägat iakttaga dessa tider. På grund härav och för att åstadkomma tillbörlig reda i fjällapparnas och skogslapparnas betesförhållanden har kommittén i 11 § 2 mom. begränsat tiden för vistelsen därstädes på sätt som skett.»

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Vid avgivande av yttranden över kommitténs förslag framställde lapparna icke någon erinran mot vad i förevarande hänseende föreslagits. Vad angår stadgandet under 11 § 2 mom. i kommittéförslagen, som innehöll bestämmelser om betestiden nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen, förklarade lapparna i Norrkaitums lappby, att de förutsatte, att närmare bestämmelser angående besparingsland komme att införas i byordningarna.

Även i ärendet hörda myndigheter godtogo ifrågavarande bestämmelser.

Från den bofasta befolkningens sida framställdes däremot åtskilliga erinringar, avseende den tid då lapparna skulle äga att vistas nedanför odlingsgränsen samt utanför renbetesfjällen.

Kommunalstämman i Junosuando socken yrkade sålunda, att betesrätten

mätte begränsas
rätten under
skadestånd för
landena under

Kommunalför-
anförts, att be-
Samma yrkande

Vid remisse
tidigare förekom-
vilka förut från
ningar tillbakav-
Vid granskning
från tidsbestäm-
jordägare eller
man skulle giv-

Den sakkun-
sarna om betes-
anmärkning från
barligen åsyfta
med sina rena
avtal äger att
fastigheten sam-
svårigheter i t-

Nomadlappa-
de skulle pass-
till den 10 eller
Länsstyrelsen
ifrågasatta för-
l

Här må en
och Norge, n
norska lappar
derna oktober

Jag finner
stadgandena,
Likaså kan j
rörande inne-
Endast vissa

Stadgandet
1898 års lag s

Enligt sista
het med vad
ningen undan-
begagnande

mätte begränsas till månaderna januari—april, emedan en utökning av betesrätten under månaderna oktober—december skulle medföra, att kraven på skadestånd för förstörd gröda skulle komma att ökas, eftersom naturförhållandena under dessa månader hindrade jordägaren att hemforsla grödan.

Kommunalfullmäktige i Jokkmokks socken ansågo av samma skäl som nyss anförts, att betestiden borde begränsas till månaderna november—april. Samma yrkande framställdes av *kommunalstämman i Hotagens socken*.

Vid remissen till lagrådet år 1924 erinrade *departementschefen* om vad tidigare förekommit i ärendet samt förklarade, att han ansåge de skäl, med vilka förut framställda anspråk på begränsning av tiden för lapparnas flyttningar tillbakavisats, fortfarande vara gällande.

Vid granskning av förslaget framhöll *lagrådet* beträffande den avvikelse från tidsbestämmelserna, som betingades av att avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare, att det icke kunde anses fullt klart, vilken innebörd man skulle giva uttrycket »vederbörande jordägare eller brukare».

Den sakkunnige har icke funnit anledning fråga de gällande bestämmelserna om betestider för fjälllapparna. Med anledning av lagrådets nyssnämnda anmärkning framhåller den sakkunnige, att med omförmälda uttryck uppenbarligen åsyftades ägaren av den fastighet, där lappen önskar uppehålla sig med sina renar, eller den person, vilken eljest enligt lag eller på grund av avtal äger att med bindande verkan i förevarande avseende föra talan för fastigheten samt att, såvitt känt, denna bestämmelse hittills icke föranlett svårigheter i tillämpningen.

Nomadlapparna i Vapstens lappby hava uttalat det önskemål att tiden, då de skulle passera odlingsgränsen och återflytta till fjällen, mätte framflyttas till den 10 eller 15 maj.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ansett sig böra avstyrka den sålunda ifrågasatta förlängningen av tiden för vistelsen nedom odlingsgränsen.

Här må erinras, att i den nu gällande konventionen mellan Sverige och Norge, med ett i detta sammanhang oväsentligt undantag, den tid, då norska lappar äga rätt till renbetning i Sverige, fortfarande omfattar månaderna oktober—april.

Jag finner ej skäl att i berörda hänseende göra ändring i de föreslagna stadgandena, vilka äro överensstämmande med vad för närvarande gäller. Likaså kan jag ansluta mig till den sakkunniges nyssnämnda uttalande rörande innebörden av uttrycket »vederbörande jordägare eller brukare». Endast vissa formella jämkningar hava således föreslagits i paragrafen.

Stadgandet i 2 § 3 mom. i föreliggande förslag motsvarar 28 § 1 mom. i 1898 års lag samt F. 5 § första stycket.

Enligt sistnämnda stycke skulle det ligga i Konungens hand att, i enlighet med vad som redan nu gäller, med hänsyn till den jordbrukande befolkningen undantaga visst för renbete eljest upplåtet område från lapparnas begagnande mot upplåtande av erforderlig betesmark åt dem å annat håll.

1924 års förslag.

Lagrådet.

Den sakkunnige.

Yttranden över den sakkunniges förslag.

Departementschefen.

Undantag från bestämmelserna om utövandet av betesrätten. Kommittén.

Yttranden över
kommitténs
förslag.

Mot nämnda bestämmelse framfördes av *länsstyrelsen i Norrbottens län* liksom av *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken* den erinran, att det numera torde befinnas omöjligt att, i stället för område, som ej vidare skulle få av lapparna begagnas, anvisa annat lämpligt område för rensköteln. Till bestämmelsen syntes därför böra fogas ett tillägg i syfte att annan gottgörelse kunde lämnas i den mån sådant funnes skäligt.

1924 års förslag.

Uti 1924 års förslag bibehölls stadgandet oförändrat. Departementschefen yttrade därom vid remissen till lagrådet:

»Stadgandet, som upptagits från gällande renbeteslag, är tillkommet i den jordbrukande befolkningens intresse och avser att bereda möjlighet att kunna avlysa rensköteln å områden, där densamma är synnerligen betungande för denna befolkning. Stadgandet är i denna del tillämpligt inom sedvaneområdet i dess helhet, men torde för de renskötande fjälllapparna, vilka under den tid av året, då ägorna äro mest utsatta för skadegörelse genom renar, uppehålla sig ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, äga praktisk betydelse i huvudsak endast för de sålunda angivna trakterna. Stadgandet utgör ett yttersta medel till skydd för jordbruksnäringen, som torde komma att tillgripas, först sedan det visat sig, att berättigade intressen hos den jordbrukande befolkningen icke kunna på annat sätt tillvaratagas.

Vad beträffar senare delen av stadgandet, som föreskriver, att åt lapparna skall beredas kompensation för mistad betesmark å annat håll, torde det icke vara fullt riktigt, såsom länsstyrelsen i Norrbottens län erinrat, att det skulle vara omöjligt att tillämpa nämnda föreskrift. Visserligen låter det sig på många håll med hänsyn till föreliggande omständigheter praktiskt taget icke göra att anvisa lapparna andra betesmarker. Sålunda torde trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen knappast erbjuda möjlighet därtill. Emellertid kan stadgandet tänkas komma att vinna tillämplighet utanför nyss angivna trakter. Ehuru således stadgandet i viss mån är begränsat i sin praktiska tillämplighet, finner jag dock icke lämpligt att vidtaga någon ändring i detsamma, så mycket mindre som stadgandet, från lapparnas sida sett, städse betraktats såsom en särskild garanti för dem mot att icke berövas något av sina sedvanliga betesmarker.»

Den
sakkunnige.
Departements-
chefen.

Enahanda bestämmelse har upptagits i den sakkunniges förslag. Något skäl att frånträda den i såväl gällande lag som förslagen intagna ståndpunkten synes ej föreligga.

Expropriation av mark
m. m. för fjäll-
rensköteln.

Bestämmelsen i 2 § 4 mom., som motsvarar 33 § i 1898 års lag samt F. 7 §, avser att bereda möjlighet att, där godvillig överenskommelse med enskild markägare icke kan träffas, genom expropriation åtkomma för vissa angivna ändamål erforderlig mark eller särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan.

Kommittén.
1924 års förslag.

I förhållande till gällande lag hade kommittén vidtagit viss omformulering av stadgandet. Den av kommittén föreslagna bestämmelsen återfanns i 1924 års förslag.

Lagrådet.

Lagrådet yttrade om denna bestämmelse:

»I motiven sägs, att paragrafen avser att bereda möjlighet att, där godvillig överenskommelse med enskild markägare icke kan träffas, genom expropriation åtkomma för vissa angivna ändamål erforderlig mark eller nyttjanderätt till sådan mark. Man föranledes härav att antaga förslaget utgå från att, sedan Kungl. Maj:t förordnat om skyldighet för vederbörande att för

ändamålet
fråga om s
t. ex. beträ
på inteckni
Ett stöd f
paragrafen
att därvid
expropria
ning därut
avstå jord
kommelse
skriver. M
beloppets
att densam

Med hä
slag bestän
härom, att
framgå, att
till efterrä
utan även
nom den
mitténs fö
skulle gäll
tillfyllest a

Länsstyr
melserna u
Den i 4
å vägar va
varmed to
skilda ej u
tionsrätten
andra land
anvisa ny
påkallade
tionsrätt.
exempelvis
från den g
lande till
Bland exp
ningsvägar

Lappfog

Jag fin
med vidta
formell jän

I denna
tider, då r
1 och 2 mo
samt S. 4 §

ändamålet avstå viss rättighet, expropriationslagen är tillämplig ej blott i fråga om sättet för ersättnings bestämmande, utan även i andra hänseenden, t. ex. beträffande sättet för ersättnings utgående, expropriationens inverkan på inteckningsförhållandena, egendomens återfallande om den ej begagnas etc. Ett stöd för en dylik tolkning förefinnes däri att andra och tredje styckena i paragrafen uppenbarligen formulerats efter förebilder i expropriationslagen och att därvid i tredje stycket använts frasen 'Särskild rätt — — — må ock exproprieras'. Emellertid har förslaget anslutit sig till gällande lags avfattning därutinnan, att i paragrafens första stycke säges, att ägaren är pliktig avstå jord, varom där är fråga, mot ersättning, som, där godvillig överenskommelse ej kan träffas, bestämmes i den ordning expropriationslagen föreskriver. Möjligen förhåller det sig därför så, att det endast är ersättningsbeloppets bestämmande, som skall regleras genom expropriationslagen, och att densamma i övrigt icke är tillämplig.»

Med hänsyn till vad lagrådet sålunda anmärkt hava i den sakkunniges förslag bestämmelserna i formellt hänseende omarbetats. Den sakkunnige yttrar härom, att med den avfattning stadgandet sålunda erhållit torde otvetydigt framgå, att expropriationslagens bestämmelser skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse ej blott i fråga om sättet för ersättnings bestämmande utan även i andra hänseenden. Den sakkunnige framhåller vidare, att genom den sålunda föreslagna formuleringen behovet bortföller av en i kommitténs förslag förekommande bestämmelse därom att samma föreskrifter skulle gälla, därest det för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål vore tillfyllest att allenast nyttjanderätten till jorden toges i anspråk.

Länsstyrelsen i Jämtlands län yttrar i anledning av de föreslagna bestämmelserna uti 4 mom.:

Den i 4 mom. meddelade expropriationsbestämmelsen syntes i avseende å vägar vara begränsad till vägar mellan de för lapparna »avsatta områdena», varmed torde åsyftas renbetesfjällen i Jämtlands län och kronans till enskilda ej upplåtna marker ovan odlingsgränsen i lappmarkerna. Expropriationsrätten gällde således icke med avseende å lapparnas flyttningsvägar i andra landsdelar. Den länsstyrelsen enligt 17 § tilldelade befogenheten att anvisa ny flyttningsväg syntes vara avsedd för fall, då de bofastas intresse påkallade förändring av flyttningsväg och icke innebure någon expropriationsrätt. Det hade emellertid inträffat, att ny flyttningsväg måste anvisas exempelvis av sådan anledning, att en nybyggd bro blivit förlagd på avstånd från den gamla flyttningsvägen samt att därvid svårigheter uppstått i förhållande till ägarna av den mark, varöver den nya vägen måste framdragas. Bland expropriationsändamålen torde därför böra upptagas även andra flyttningsvägar än vägar mellan områdena.

Lappfogden i Jämtlands län har framställt en liknande erinran.

Jag finner vad länsstyrelsen anfört vara befogat och har i enlighet därmed vidtagit ändring i förevarande moment. I samband därmed har viss formell jämkning företagits.

I denna paragraf angivas de områden, där skogsrenskötsel må drivas, samt de tider, då renarna må föras på bete inom de särskilda områdena. Paragrafens 1 och 2 mom. motsvaras av bestämmelserna i 1 § 1 och 2 mom. av 1898 års lag samt S. 4 § och 11 § 1 mom. första och andra styckena. Rörande antalet skogs-

Den
sakkunnige.

Yttranden
över den sak-
kunniges
förslag.

Departements-
chefen.

8 §.
Betesområden
för skogslap-
parna.

Förslag till lag om de svenske lapparnes rätt till rentor
i Sverige samt till lag om renmärken
avgifna av kommittén som förordnades den 1 april 1895

Kopiorna omfattar

titelblad	sid 5-20	1
lagtext		16
motiv	sid 26-52	27

specialmotivering	sid 53-71	19
-------------------	-----------	----

antal renar 1895	sid 79	1
------------------	--------	---

Reservationer	sid 80-95	16
---------------	-----------	----

Protokoll vid kommitténs sammankomster

juli - augusti 1895.

titelblad		1
-----------	--	---

Förordningen 29.7.1895	sid 1-30	30
------------------------	----------	----

Förordningens bilagor därtill	sid 122-130	9
-------------------------------	-------------	---

Föreläggande 4.8.1895	sid 31-56	26
-----------------------	-----------	----

Föreläggande 7.8.1895	sid 57-73	17
-----------------------	-----------	----

Protokoll vid kommitténs sammankomster

i Stockholm mars 1896

titelblad		1
-----------	--	---

2.3.1896	sid 3-6	4
----------	---------	---

3.3.1896	sid 7-11	5
----------	----------	---

5.3.1896	sid 12, 15, 16	3
----------	----------------	---

9.3.1896	sid 17-21	5
----------	-----------	---

10.3.1896	sid 22-24	3
-----------	-----------	---

12.3.1896	sid 25, 28	2
-----------	------------	---

13.3.1896	sid 29-35	7
-----------	-----------	---

F Ö R S L A G

TILL

LAG OM DE SVENSKA LAPPARNES RÄTT
TILL RENBETE I SVERIGE

SAMT TILL

LAG OM RENMÄRKEN

AFGIFNA AF DEN DERTILL UTAF KONGL. MAJ:ET DEN 1 APRIL 1895
FÖRORDNADE KOMITÉ.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG
1896.

F ö r s l a g

till

Lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

1 §.

1. Lapparne äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under hvarje tid af året inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid afvittringen förklarats utgöra renbetesland eller af ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jemtlands län å renbetesfjellen, hvarunder inbegripas såväl de vid afvittringen för lapparne afsatta renbetesfjell som ock de till utvidgning af dessa fjell sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker, än ofvan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjellen i Jemtlands län, hvilka lapparne efter gammal sedvana hafva besökt, ega lapparne jemväl att uppehålla sig med renarne, dock endast under månaderna oktober, november, december, januari, februari, mars och april i Norrbottens län och månaderna november, december, januari, februari, mars och april i annat län, för så vidt icke antingen aftal träffats med vederbörande jordegare eller brukare om rätt för lapparne att uppehålla sig der under annan tid af året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

3. Der lapparne efter ty nu är sagdt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, ega de att under iakttagande af de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig af land och vatten till underhåll för sig och renarne.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, der han icke eger under någon tid af året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse der icke är honom medgifven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

Anträffas under juni, juli och augusti månader qvarlemnade renar eller ströfrenar å mark utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län, ege den, som kan af renarne lida skada, att hos kronofogde eller länsman i orten erhålla handräckning till renarnes dödande. Nödig kostnad för handräckningen skall dervid, om så påfordras, af sökanden förskjutas. Varda renar derefter dödade, skola de genom kronobetjenings försorg försäljas. Af försäljningssumman gäldas först kostnaden för försäljningen, derefter handräckningskostnaden och slutligen ersättning för skada, som renarne kunna hafva förorsakat. Uppstår öfverskott, varde det tillhandahållet renarnes egare eller, der denne ej är känd, den lappby, dit renarne kunna antagas hafva hört. Erfordras närmare föreskrifter i fråga om verkställigheten af hvad sålunda blifvit föreskrifvet, ege Konungens befallningshafvande sådana meddela.

3 §.

I Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt å renbetesfjellen i Jemtlands län ega lapparne att till eget behof utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, der lapparne enligt hvad i 1 § 2 mom. sägs ega uppehålla sig endast viss tid af året, må de icke för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lemnas dem af vederbörande skogsbetjent; dock ega lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit olofligen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga äfven växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län, der lapparne enligt 1 § 2 mom. ega uppehålla sig med sina renar, må lapparne taga endast torra träd och vindfällen, en och videbuskar samt, för tillfälliga behof, å utmark växande löfträd. Der skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällen samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande löfträd, som lapparne taga ur sådan skog, skall deremot, der egaren det påfordrar, gifvas en billig ersättning, som i brist af åsämjande

bestämnas af tre gode män, af hvilka hvardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet af den tredje, ege kronofogde, lappfogde eller länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Lapp, som tager mera virke än till hans eget behof erfordras, eller som öfverträder det i 3 § gifna förbud att utan anvisning eller utsynning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparne vid sina visten lagligen användt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej af jordegaren utan lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordegare, som bryter häremot, straffes, der ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

5 §.

Lapparne må icke förmenas att flytta med sina renar emellan de åt dem till renbete upplåtna områden; vare dock skyldiga att vid flyttning öfver enskild mark taga väg, der minsta skada förorsakas; och ege Konungens befallningshafvande att, der tvist uppstår, bestänna hvar flyttningsväg må tagas.

Genom rödjning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må lapparne ej beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga.

6 §.

De trakter, der lapparne efter ty i 1 § 1 mom. sägs ega uppehålla sig under hvarje tid af året, skola indelas i lappbyar. Inom lappby må ej andra lappar under maj, juni, juli, augusti och september månader uppehålla sig med sina renar än de, hvilka sjelfva erhållit rätt dertill, eller hvilkas förfäder tillhört lappbyn eller egt rätt att vistas inom dess område. Den, som bryter häremot eller eljest uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar under nämnda tid inkomma på främmande lappbys område, böte från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Konungens befallningshafvande ege att, efter det de lappar, hvilkas rätt är i fråga, så ock lappfogde blifvit hörda, verkställa indelningen i lappbyar äfvensom vidtaga den ändring i verkställd indelning, som af omständigheterna påkallas.

7 §.

Ej må lapp med sina renar flytta från en lappby till annan utan att hafva dertill erhållit tillstånd på sätt här nedan sägs. Ansökning om dylikt tillstånd ingifves till Konungens befallningshafvande i det län, dit den lappby hör, till hvilken inflyttning ifrågasättes, och skall sökanden dervid foga uppgift om antalet af de renar, med hvilka han vill inflytta, samt afklipp af renmärke, som är renarne åsatt. Öfver ansökningen låte Konungens befallningshafvande höra lapparne i denna by, infordre ock från kronobetjening och lappfogde fullständig utredning, huruvida utrymmet i lappbyn medgifver inflyttningen. Finnes utrymme och pröfvas inflyttningen lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshafvande sökanden rätt att inflytta; skolande Konungens befallningshafvande, der lapp, hvilken sålunda erhållit rätt till inflyttning, förut tillhört lappby inom annat län, underrätta Konungens befallningshafvande i detta län om det beslut, hvarigenom inflyttningen blifvit beviljad.

8 §.

Befinnes inom en lappby antalet renar vara större, än lägenheten medgifver, så att betet ej för dem alla blifver tillräckligt eller skada å bofastes egor förorsakas, och finnas inom lappbyn renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshafvande, efter det lapparne, kronobetjeningen och lappfogden blifvit hörda, förordna, att så stort antal af dessa renar, som pröfvas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid från lappbyn afföres, vid äfven tyr att renarne af lappbyns ordningsman omhändertagas och lefvande eller slagtade för lappbyns räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet häraf meddelas af Konungens befallningshafvande, som dervid har att tillse, att genom den föreskrifna åtgärden icke någon renegare framför andra oskäligen betungas.

Finnes, sedan alla renar, tillhöriga andra än lappar, från lappbyn afförts, utrymmet ändå otillräckligt för de återstående renarne, ege Konungens befallningshafvande att, efter det lapparne såväl i denna lappby som i den eller de lappbyar, dit inflyttning kan ifrågakomma, blifvit hörda, och erforderlig utredning i öfrigt åstadkommit på sätt i 7 § sägs, hänvisa en eller flere lappar till närmaste lappby, der utrymme finnes och dit inflyttning utan olägen-

het kan ske. Skall på grund af bristande utrymme någon hänvisas till annan lappby, ege de lappar företrädesrätt att qvarstanna, som sjelfva eller hvilkas förfäder längst tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar, dock att härvid afseende äfven må fästas å det antal renar, en hvar lapp har under sin vård, och det utrymme, som genom flyttningen skall beredas eller som inom annan lappby finnes.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annan lappby, förelägge Konungens befallningshafvande honom vid vite att inom viss tid hafva verkställt flyttningen. Tredskas lapp att fullgöra hvad honom sålunda blifvit ålagdt, ege Konungens befallningshafvande fälla honom till vitet samt förelägga honom ny tid och förhöjdt vite.

Har lapp, hvilken blifvit fäld till vite, då vitet skall uttagas under sin vård renar tillhörande annan, må jemväl dessa renar tagas i mät för vitets gäldande, så framt lappen fortfarande vistas inom den lappby, hvarifrån han skolat afflytta eller, derest han flyttat till annan lappby, ej visas kan, att renarne icke voro under hans vård, när vitet honom förelades.

9 §.

För hvarje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparne inbördes, såsom om:

fördelning af sommarbetet inom lappbyn eller ordnandet i öfrigt af betesrättens utöfning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, urskiljning af främmande renar eller annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslagt, särskildt vid nedslagtning af omärkta renar eller af renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade, äfvensom vid försäljning af dylika slagade eller lefvande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § af lagen om renmärken sägs, af renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning af annans ren eller för tillfällig vår dom främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, hvilkas märken blifvit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning af lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för öfverläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

Sedan lapparne inom byn lemnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, deri jemväl må stadgas vite af två till etthundra kronor för underlåtenhet att ställa sig i byordningen meddelade föreskrifter till efterrättelse, ege Konungens befallningshafvande efter kronobetjeningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlefnad utfärda.

10 §.

I hvarje lappby skola de renskötande lapparne vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöfver hvad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskildt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att andra än de lappar, som tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, derom göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att tillhålla lapparne att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom hvilkens eller hvilkas renar angifven skada å bofastes egor blifvit förorsakad;

att vaka öfver efterlefnad af lagen om renmärken och af den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser deremot;

att jemväl i öfrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något deremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparne och de bofaste som ock emellan lapparne inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrifningar, uppbördsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparne, och dervid, när så erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd öfver antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjenstens vägnar sådant påfordrar, lemna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid af sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall afgå från befattningen. Till Konungens befallningshafvande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen,

som blifvit inför honom till ordningsmän utsedde, jemte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämplige, utfärde Konungens befallningshafvande förordnande och låte derom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens befallningshafvande ege ock, när så pröfvas skäligt, före tjenstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjensteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

11 §.

För hvarje lappby skall vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshafvandes förordnande årligen hålles inför lappfogde eller länsman, efter lapparnes uppgifter eller, der enighet ej kan vinnas, efter bestämmande af ordningsmannen och, om lapparne det önska, två vid tillfället utsedde lappar upprättas en längd, upptagande antalet renar tillhörande hvarje särskild lapp inom lappbyn äfvensom hvarje annan person, som har renar i vård hos sådan lapp. Derest lappbys område till någon del utgöres af eller ingår i sådant skadeersättningsområde, som i 19 § omförmäles, skall särskild längd för sådan del af lappbyn upprättas. Längden, som bör till riktigheten bestyrkas af ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länder sedermera, intill dess ny längd blifvit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnes rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, så vida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller af annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Af längden upprättas två exemplar, af hvilka det ena förvaras af ordningsmannen och det andra insändes till Konungens befallningshafvande.

12 §.

Lapp, som med renar flyttar utom den socken, der han har sitt hemvist, skall för hvarje socken, som under flyttning af honom besökes, senast åtta dagar efter det han dit ankommit anmäla sig hos länsmannen i distriktet och dervid uppgifva namn och hemvist samt, om han har andras renar under sin vård, egarne till dessa renar; egande lappen att genast utan ersättning erhålla bevis om anmälningsskyldighetens fullgörande.

Konungens befallningshafvande ege, om det finnes nödigt, förordna en eller flere andra personer inom hvarje socken, bosatta å platser, som ligga i lapparnes flyttningssväg, att mottaga anmälan som här sägs och utfärda

bevis deröfver, och skall i sådant fall underrättelse om de förordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, hvilka af sådan person mottagas, skola af honom så fort ske kan öfverlemnas till länsmannen, hvilken det åligger att öfver samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Försummar lapp att göra anmälan, som i denna § sägs, eller lemnar han veterligen oriktig uppgift, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Varder å trakt, der lappar, som flytta emellan Sverige och Norge, uppehålla sig med sina renar, antalet renar vintertiden större, än trakten väl kan mottaga, och blifver förty enligt förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, af Konungen bestämdt, att distriktsindelning i sådan trakt eller anmälningsskyldighet för norska lappar, som dit inflytta, bör ega rum, skall hvad i nämnda förordning i sådant hänseende stadgas tillämpas äfven på svenska lappar i den utsträckning Konungen förordnar.

14 §.

1. Förorsaka lapparnes renar inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller utom desamma å trakt, der lapparne efter ty i 1 § 2 mom. sägs ega uppehålla sig med renarne under viss tid af året, skada å växande eller afskuren men ej bergad gröda på åker, äng eller sådana utängsslätter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter, skall skadan ersättas af egaren eller egarne till de renar, som förorsakat skadan, der den skett i trakt ofvan odlingsgränsen under juni, juli och augusti månader, i trakt nedom odlingsgränsen men inom lappmarkerna under juni, juli, augusti och september månader och i trakt utom lappmarkerna å tid, då lapparne icke ega vistas der.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid, än der förmäles, skall skadan jemväl ersättas af renarnes egare, så framt den, hvilken vården om renarne ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnes bevakning varit till skadan vållande.

15 §.

1. För skada, som inom de i 14 § angifna trakter af renar förorsakas

å bergadt hö, hvilket icke blifvit infördt i lada utan lemnats utestående å mark i stack eller hässja, vare egaren ej berättigad till ersättning i annat fall, än då skadan antingen tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnes bevakning eller skett i trakt utom lappmarkerna å tid, då lapparne icke ega att med renar vistas å trakten.

2. Finnes å viss trakt till följd af brist på virke eller af annan orsak uppförande af lador blifva för den bofasta befolkningen oskäligt betungande, ankomme på Konungen att förordna, att å den trakt ersättning för skada å bergadt hö i stack eller hässja skall utgå, utom i de fall, hvarom i 1 mom. sägs, jemväl då stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som Konungens befallningshafvande för orten förordnar.

16 §.

Sker inom de i 14 § angifna trakter skada af annan beskaffenhet, än i 14 och 15 §§ sägs, skall skadan ersättas af renarnes egare, så framt lapparne, när skadan skedde, ej egde uppehålla sig å den mark, der skadan timat, och skadan derjemte tillkommit genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnes bevakning.

17 §.

Skada, som af lapparnes renar förorsakas å trakt, der lapparne icke ega rätt att med renar uppehålla sig under någon tid af året, skall af renarnes egare ersättas.

18 §.

Lapp, hvilken uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen af sina renar vållat, att renarne gjort skada, som enligt 14, 15, 16 eller 17 § skall ersättas, böte derjemte för hvarje gång från och med fem till och med tvåhundra kronor, der ej förlikning träffats om skadans ersättande, eller den ersättningsskyldige låtit bero vid utmätning för ersättningens belopp, som i 21 § sägs. För gäldande af de böter, som sålunda kunna ådömas renvaktare, ansvare egaren till de renar, genom hvilka skadan åstadkommits.

19 §.

Äro inom en trakt, som efter hvad i 1 § 1 mom. sägs får i sin helhet

eller till någon del af lapparne begagnas till sommarbete för deras renar, betesmarkerna så belägna, att de renar, som der föras på bete, kunna antagas komma att, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela trakten, och äro omständigheterna i öfrigt sådana, att skada, som inom trakten af renar göres å den bofasta befolkningens egor, kan antagas icke hafva blifvit förorsakad af renar, tillhörande andra lappar än dem, som uppehålla sig inom trakten, kan denna förklaras skola utgöra ett skadeersättningsområde, inom hvilket de lappar, som der med sina renar uppehålla sig, skola i de fall nedan sägs vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som af renarne tillskyndas den bofasta befolkningens egendom. Konungen bestämmer, hvilka trakter skola förklaras utgöra särskilda skadeersättningsområden, och fastställer gränserna för ett hvart af dem.

Sker inoin skadeersättningsområde skada, som omförmäles i 14 § 1 mom. eller i 15 § 2 mom., eller skada å bergadt hö i stack eller hässja ute å mark utom lappmarkerna å tid, då lapparne ej ega att å den mark vistas, och kan ej utrönas, genom hvilkens eller hvilkas renar skadan blifvit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de lappar, hvilka uppehålla sig med sina renar inom skadeersättningsområdet, och varde ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelade i förhållande till det antal renar, hvar med en hvar af dem tillhör området. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än de lappar, som tillhöra området, der uppehölo sig, skola äfven dessa lappar i förhållande till antalet af sådana renar i ersättningen deltaga. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri.

20 §.

Hålla flere lappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada af renar, som höra till hjorden, vare, der ej utrönas kan, genom hvilkens renar skadan blifvit föröfvad, desse lappar pligtige att i förhållande till det antal renar, en hvar af dem har i hjorden, ersätta skadan jemte syne- och rättegångskostnader.

21 §.

Fordrar någon ersättning för skada, som förorsakats af lapparnes renar, ege han att för syn och värdering å skadan utse dels för egen räkning en god man dels för lapparnes räkning en af de personer, som, på sätt i 22 § sägs, hafva i uppdrag att inom trakten tjenstgöra såsom gode män å lap-

parnes sida, hvarefter desse båda, eller, om de ej kunna enas om valet, kronofogde, lappfogde eller länsman utse en tredje god man. Desse gode män skola, på kallelse af den bland dem, som utsetts för sökandens räkning, sammanträda å stället, der skadan skett, samt, såvidt möjligt är, åstadkomma och i protokoll intaga noggrann utredning om skadans uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hafva skett, så ock om annat, som gode männen kunna finna lända till utredning i saken, och skola gode männen derjemte efter bästa förstånd och öfvertygelse i penningar uppskatta skadan; börande gode männen, som jemväl ega bestämma skälig synekostnad, vid förrettningen hafva sin uppmärksamhet fästad derå att den frånvarandes rätt icke förnärmås.

För det belopp, hvartill skadan af de fleste gode männen uppskattats, äfvensom för synekostnad, hvilken gode männen bestämt, må utmätning ske hos lapp, som medgifver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande hvad gode männen bestämt, stånde sökanden sjelf synekostnaden.

Hvad nu är stadgadt utgöra ej hinder för den, som undergått utmätning, att i fråga om ersättningens belopp söka domaren, eller för den, som lidit skada, att, der han ej låtit saken gå till utmätning, instämma sitt ersättningsanspråk till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningdagen.

22 §.

Inom hvarje lappby skola lapparne vid sammanträde, som omförmäles i 11 §, årligen inför lappfogde eller länsman välja för hvarje trakt, som efter hvad erfarenheten visat företrädesvis är utsatt för skadegörelse af renar tillhörande lappbyn, så många bland den bofasta befolkningen eller bland lappar med stadigt hemvist inom trakten, som Konungens befallningshafvande bestämmer, att under tiden till nästa val tjenstgöra såsom gode män vid fall, som i 21 § sägs. Underlåta lapparne att välja, anmäles sådant af lappfogden eller länsmannen hos Konungens befallningshafvande, som i lapparnes ställe utser gode män. Förteckning å de utsedde intages i länskungörelserna.

23 §.

Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsområde om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 19 §, anhängiggöres mot ordningsmannen i den lappby, till hvilken lapparne höra; egande ordningsmannen att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar samt att, om skäl dertill finnes, å lapparnes vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne-

och rättegångskostnader. Tilltror ordningsmannen sig kunna visa, genom hvilkens eller hvilkas renar skada blifvit förorsakad, eller att jemte de till skadeersättningsområdet hörande lappar äfven andra böra ansvara för skadan, ege han att låta instämma den eller de skyldiga eller i senare fallet dem, mot hvilka anspråk väckes om deltagande i ersättningen, på det de må sjelfva svara i saken.

Ådömes flere lappar ersättningsskyldighet efter 19 §, skall i domen för en hvar fastställas, huru mycket han har att gälda.

24 §.

Lappar, hvilka efter hvad i 19 § sägs blifvit dömda till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande af ersättning, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan är föröfvad af renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsområdet och sålunda böra deltaga i ersättningen, väcka talan om godtgörelse för hvad de erlagt eller för den del deraf, som belöper på andra lappar, dock, der ersättningen bestämts genom förlikning, ej utöfver det belopp, hvartill skadan blifvit vid syn värderad, med tillägg af synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft egande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgifvande.

25 §.

Den, som olofligen fäller eller misshandlar lapparnes renar eller uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att renarne genom skrämskott, af hundar eller på annat sätt ofredas på tillåtna uppehållsställen, eller söker att fördrifva dem derifrån, straffes, der ej förseelsen är efter allmän lag straffbar, med böter från och med fem till och med två hundra kronor; ersätte ock skadan.

Lag samma vare, der någon uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsafverkning renar skadas eller dödas genom fällning af träd. Har vid arbetet anställd person gjort sig dertill skyldig, vare jemväl den, för hvars räkning afverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsställe af hund, vare hundens egare pliktig ersätta skadan, äfven om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Under skada, som i denna § afses, skall förstås icke blott skada, som tilltogats ren, utan ock, der i något af de angifna fallen renhjord blifvit skingrad, kostnad och besvär, som uppkommit för renhjordens hopsamlande, äfvensom skada, som renarne genom skingringen kunna hafva förorsakat.

26 §.

Under tid, då lappar med renar uppehålla sig å trakt, der de enligt denna lag då ega vistas, skola samtliga i trakten befintliga, den bofasta befolkningen tillhöriga hundar vara försedda med halsband utvisande egarens namn och bostad. Hundar, som kunna jaga ren, skola derjemte hållas bundna, då de icke användas till jagt. Öfverträdelse häraf straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor. Hund, som anträffas jagande ren på tillåtet uppehållsställe, må saklöst dödas.

27 §.

1. När i denna lag talas om lapparnes renar, förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka de, på sätt här nedan sägs, ega taga under sin vård.

2. Vid begagnande af sin rätt till renbete enligt denna lag må, med det undantag, som i 3 mom. sägs, lapp icke hafva under sin vård renar, hvilka tillhöra annan än lapp. Anträffas under lapps vård eller eljest inom lappbys område renar tillhörande andra än lappar, vare dessa renar förbrutna till lappbyn, och ege ordningsmannen att för byns räkning omhändertaga och lefvande eller slagtrade försälja dylika renar.

3. Lapp inom Norrbottens län, som uteslutande sysselsätter sig med renskötsel, må tills vidare vid begagnande af sin rätt till renbete enligt denna lag hafva under sin vård jemväl renar tillhörande annan än lapp, derest renegaren är bosatt inom länets lappmark och der eger eller brukar jordbruksfastighet. Upphör sådan renegare att ega eller bruka jordbruksfastighet inom länets lappmark, åligger det honom att inom ett år derefter hafva afhändt sig renarne, vid äfventyr att desamma må omhändertagas af vederbörande ordningsman, som med dem förfar på sätt i 2 mom. sägs.

4. Renegare, hvilken lemnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpligtelser enligt denna lag, som lappen för sina renar.

28 §.

1. Der underhåll af renar å något visst område pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det område ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark anvisas lapparne på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

2. Har den i 1 § lapparne medgifna rätt att sommartiden föra renar på bete å visst område nedom odlingsgränsen i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker visat sig medföra synnerlig olägenhet för den jordbrukande befolkningen i trakten eller vara hinderlig för odlingens fortgång, ankomme på Konungen att förordna, att dylikt område ej vidare må till sommarbete för renar begagnas; börande i sådant fall, der det finnes nödigt, annat sommarviste anvisas de lappar, som dittills haft dylikt viste å området.

29 §.

Der det pröfvas nödigt för samfärdselns uppehållande, ege Konungens befallningshafvande förordna, att vissa områden vid färdväg ej må begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd å vägen, så ock att viss trakt omkring kyrka, tingsstad eller marknadsplats ej må användas till annat bete för renar än för deras körrenar, som besöka sådan plats. Öfverträdelse af sådant förordnande straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

30 §.

Lapparne äro berättigade att till jagt och fiske betjena sig af land och vatten icke allenast å sådana områden, der de enligt hvad i 1 § 1 mom. sägs ega vistas hvarje tid af året, utan äfven å annan utmark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker under den tid de ega att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar.

31 §.

Ej må å de områden, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, jagt eller fiske af lapparne till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild.

Varder bete eller slätter å dylikt område af lapparne ej användt, och finnes upplåtelse deraf tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparne, ege Konungens befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behof deraf för lapparne åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse af rätt till jagt eller fiske ske utan skada för lapparne, ege ock Konungens befallningshafvande att tills vidare tillåta annan att emot afgift å området jemte lapparne utöfva jagt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning af de vid afvittringen afsatta renbetesfjell i Jemtlands län, må jemväl inegor, som icke äro för lapparne behöfliga, utarrenderas. Vid

utarrendering af bete, slätter eller inegor skall fästas det vilkor, att arrendatorn sjelf må freda såväl växande som bergad gröda från intrång af renar.

Innan upplåtelse, som ofvan förmäles, må ega rum, skola de lappar, hvilka ega rätt att å området uppehålla sig med sina renar, i ärendet höras. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, användas till förmån för lapparne.

32 §.

Varder kronan tillhörig mark, belägen utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län, af Konungen upplåten till renbete, ankomme på Konungen att bestämma det omfång hvori, och de vilkor hvarunder rätt till bete och skogsfång, jagt och fiske får af lapparne der utöfvas, äfvensom att förordna, till hvilken lappby området skall räknas, eller om det skall utgöra särskild lappby.

33 §.

Pröfvar Konungen nödigt, att jord, som tillhör enskild, skall begagnas antingen för det i 28 § 1 mom. omförmälda ändamål, eller för att bereda lapparne vid de för dem afsatta områden tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar öfver inegor emellan områdena, eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar, vare egaren pliktig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

34 §.

Lapp, som har renhjord under sin vård, vare pliktig att, då kronofogde, lappfogde eller länsman för verkställande af utmätning, ransakning efter stulna renar eller annan laga orsak påfordrar renhjordens hopsamlade, sådant verkställa.

35 §.

Öfver de af Konungens befallningshafvande utfärdade byordningar äfvensom öfver de närmare föreskrifter eller åtgärder, hvilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshafvande att meddela eller vidtaga, ege den, som anser sin rätt deraf förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för öfverklagande

af förvaltande myndigheters och embetsverks beslut; skolande dock, der ej ändringssökandet derigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder af besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan blifva vederbörligen förordnad.

36 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för öfverträdelse af byordning, tillfalla lappbyn. Saknas tillgång till fulla gäldandet af böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

37 §.

1. Öfverträdelser af denna lag äfvensom af byordning åtalas vid allmän domstol och höra, der ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omförmälda förseelser, hvilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målseganden angifver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om hvilka i 25 § handlas. Har ren blifvit olofligen fäld eller misshandlad, och är renen omärkt eller målseganden ej känd, ege allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jemväl i fråga om skadestånd, hvilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hafva hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 2 eller 18 §, må, der den rör enskild persons rätt, åtalas endast af målsegande.

38 §.

1. Hvad i denna lag stadgas gälle ej i fråga om renar, som med vederbörande jordegares samtycke året om föras på bete nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Egare af sådana renar vare pliktig att om dem taga sådan vård, att de ej olofligen inkomma på annans egor. Sker det ändå, böte enligt allmän lag och ersätte skadan.

2. Denna lag eger, så vidt den stadgar förpligtelser för lapparne utöfver hvad förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den, dock att stadgandena i 27 § 2 och 3 mom. ej skola ega tillämpning förr än fem år derefter förflutit.

Motiv.

Betydelsen och verkningarna af de förändringar i 1886 års lagar om renbete och om reumärken, hvilka komiterade funnit sig föranlåtna att föreslå, och för hvilkas grunder komiterade nu hafva att redogöra, kunna icke rätt uppfattas och bedömas utan kännedom om de nomadiserande lapparnes utbredning inom Sverige och om de olika sätt, på hvilka de å skilda trakter utöfva sin näring. I dessa hänseenden kunna komiterade emellertid inskränka sig till att hänvisa till den fullständiga utredning, som framlades af den komité, hvilken utarbetade förslag till nämnda lagar. (Se nämnda komités den 25 augusti 1883 afgifna betänkande sid. 21—59.) I allt väsentligt, jemväl beträffande lapparnes vinterflyttningar utom lappmarkerna och renbetesfjellen i Jemtlands län, hafva komiterade funnit denna utredning tillförlitlig och egnad att tjena till ledning för blifvande lagstiftningsåtgärder i ämnet. I ett hänseende hafva dock förhållandena undergått icke oväsentliga förändringar sedan början af 1880-talet, nemligen i fråga om renarnes antal. Med ledning af de uppgifter, som komiterade erhållit genom kronobetjeningen, har derföre ett sammandrag öfver antalet renar år 1895 blifvit upprättadt och komiterades betänkande bifogadt. (Se sid. 79.)

Komiterade hafva trots sig kunna förutsätta såsom allmänt bekanta de förhandlingar, som ledde till utfärdande af 1886 års lagar, och de grundsatser, på hvilka dessa lagar hvila. Dessa ämnen komma derföre att af komiterade beröras endast i sammanhang med motiveringen af de af komiterade föreslagna förändringar i särskilda delar af gällande lagstiftning, i den mån det finnes nödigt för att låta dessa förändringar framstå med önskvärd klarhet.

Deremot hafva komiterade ansett sig böra inleda denna motivering med en redogörelse för de hufvudsakliga åtgärder till lappväsendets främjande, hvilka — företrädesvis inom Jemtlands län — vidtagits *efter* utfärdandet af 1886 års renbeteslag, äfvensom för de svårigheter, hvilka enligt de hos Kongl.

Maj:t gjorda framställningar mött vid tillämpningen af åtskilliga af lagens bestämmelser, samt för de viktigaste ändringsförslag, som af vederbörande myndigheter afgifvits.

Den rätt att viss tid af året med renarne flytta på enskildes egor nedanför renbetesfjellen, hvilken lapparne af ålder utöfvat jemväl inom Jemtlands län, den s. k. sedvanerätten, blef dem uttryckligen förbehållen i 1 § af 1886 års lag. Men den skulle icke få utöfvas under annan tid än vintermånaderna. Under månaderna maj till och med september skulle lapparne deremot icke utan vederbörande jordegares medgifvande få lemna sina renbetesfjell för att beträda enskildes mark. Det sattes redan vid lagens utarbetande i fråga, huruvida dessa vid afvittringen afsatta, emot gränsen till Norge belägna renbetesfjell, hvilka icke utgjorde en sammanhängande lappmark utan söndersplitrades af enskildes egor, som delvis sträckte sig ända fram till norska gränsen, delvis voro djupt inkilade i och till och med helt och hållet inslutna inom renbetestjellens områden, vore tillräckligt rymliga samt i öfrigt så begränsade, att lapparne der kunde sommartiden finna nödigt gräsbete för sina renar och utan alltför stora svårigheter afhålla dem från angränsande egor. För att erhålla nödigt rådrum till vidtagande af åtgärder för renbetesfjellens utvidgning beslöts ock vid lagens utfärdande, att den för Jemtlands län skulle träda i kraft först den 1 januari 1889 eller två år senare än i Vesterbottens och Norrbottens län.

*Utvidgning af
renbetesfjellen
i Jemtlands
län.*

Under sommaren 1886 verkställdes inom Jemtlands län utredning angående den enskilde tillhöriga mark, som för nämnda ändamål borde förvärfvas. Samtidigt dermed hade domänstyrelsen på Kongl. Maj:ts befallning föranstaltat om undersökning af skogstillgången å renbetesfjellen i afsigt att utreda, huruvida genom försäljning af skog medel till inköp af den för fjellens utvidgning nödiga mark kunde erhållas. Undersökningen ledde till det resultat, att utan fara för skogens bestånd och utveckling en afverkning af omkring 820,000 träd borde kunna ega rum under loppet af tjugu år. Under åberopande häraf föreslog Kongl. Maj:t Riksdagen år 1887 att medgifva, att behållna afkastningen af den skogsafverkning på renbetesfjellen i Jemtlands län, som i enlighet med domänstyrelsens förslag kunde vara föreskrifven, finge användas till förvärfvande af mark för utvidgning af nämnda fjell i afsigt att bereda lapparne nödigt utrymme för renskötseln under tiden från maj till september månader, samt att, när vissa delar af förvärfvade områden kunde genom skogsafverkning eller annorledes lemna afkastning eller ej vore för det afsedda ändamålet nödiga, på Kongl. Maj:t finge bero att ställa sådana delar under skogsstatens förvaltning eller utarrendera eller försälja dem, under iakttagande deraf, att afkastningen eller försäljningssumman, den sistnämnda derest Kongl. Maj:t ej pröfvade den böra användas att på annan trakt inom länet utvidga

lapparnes renbetesrättigheter, tillfälle statsverket. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen enligt skrifvelse den 5 juli 1887.

Den 13 juli samma år uppdrog Kongl. Maj:t åt domänstyrelsen att föranstalta om skogsafverkningen samt åt Konungens befallningshafvande i Jemtlands län att med hufvudsaklig ledning af det ingifna förslaget till inköp af mark träda i underhandling med vederbörande jordegare om öfverlåtelse till kronan af den mark, som befans nödig för renbetesfjellens utvidgning, så att desamma under tiden från början af maj till slutet af september lemnade erforderlig näring åt renarne. Konungens befallningshafvande skulle, när sådan mark funnes kunna för skäligt pris förvärfvas eller i brist på godvillig öfverenskommelse böra exproprieras, derom hos Kongl. Maj:t göra framställning och underställa villkoren Kongl. Maj:ts pröfning, äfvensom i sammanhang dermed afgifva förslag, huruvida mark, som förvärfvades, borde förenas med angränsande renbetesfjell eller ställas under skogsstatens förvaltning eller utarrenderas, eller huruvida någon del deraf borde, såsom obehöflig för ändamålet, afyttras. De för skogsafverkningen inflytande behållna försäljningsmedel skulle inlevereras till statskontoret och der särskildt bokföras såsom jemtländska renbetesfjellens skogsfond. Från denna fond skulle nödiga medel utgå för de af Kongl. Maj:t fastställda fastighetsköpen.

Genom särskilda nådiga bref utfärdade under åren 1888 till 1893 har Kongl. Maj:t efter förslag af Konungens befallningshafvande medgifvit inköp af ett större antal hemman och lägenheter inom Tennäs, Linsells, Ovikens, Åre, Undersäkers, Kalls, Hotagens, Föllinge och Frostvikens socknar, hvilka köp redan gått i verkställighet. Men derjente har Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 6 juli 1892 tillåtit expropriation för samma ändamål af omkring fyrtio hemman och lägenheter, hvilka icke kunnat genom godvillig öfverenskommelse för skäligt pris förvärfvas. Dessa expropriationer hafva ej ännu blifvit till någon del verkställda.

Genom kongl. brefvet den 22 maj 1891 och i öfverensstämmelse dermed sedermera gifna föreskrifter är förordnadt, att de förvärfvade områdena skola upplätas för lapparnes behof i likhet med angränsande renbetesfjell, att den å områdena befintliga skogsmark ställes under skogsstatens förvaltning, samt att å områdena befintliga inegor, åbyggnader samt slätter- och fåbodelägenheter skola, der Konungens befallningshafvande pröfvar det utan men för renskötseln kunna ske, på arrende åt bofaste upplätas med iakttagande dervid, bland annat, att arrendatorn underkastas de inskränkingar i nyttjanderätten, som föranledas af den åt lapparne upplättna rätt att använda ifrågavarande områden. I öfverensstämmelse härmed innehålla de af Konungens befallningshafvande fastställda arrendekontrakt angående inegor å de med renbetesfjellen förenade områden, att arrendatorn, som eger att sjelf söka freda hemmanets

inögor från intrång af renar, icke i något fall är berättigad till ersättning för af renarne tilläfventyrs förorsakad skada inom det arrenderade området.

Till ytterligare utvidgning af det för lapparne i Jemtlands län afsedda område medgaf Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 31 december 1888, att den omedelbart intill Rutfjellet i Herjeådalen gränsande Särna norra kronopark i Kopparbergs län finge upplåtas till renbete för lapparne. En särskild lappby är sedermera af detta område bildad och stäld under tillsyn af Konungens befallningshafvande i Jemtlands län.

Den 1 januari 1889 trädde, såsom redan är nämndt, 1886 års renbeteslag i kraft inom Jemtlands län. Dess stadganden synas snart, åtminstone inom södra delen af länet, hafva visat sig otillräckliga att upprätthålla samsam mellan de bofaste och lapparne. I underdånig skrifvelse den 21 maj 1891 anför Konungens befallningshafvande, hurusom erfarenheten visat, att från Åre-Storsjö lappby kringströfvande renar årligen inträngde på och förorsakade icke obetydliga skador å den bofasta befolkningens angränsande egor. Detta förhållande hade framkallat en mängd ersättningstvister och till och med vållat, att jordegarna i afsigt att freda sina egor började döda renar, som å dem inträngt. För att åtminstone i någon mån afhjelpa dessa missförhållanden hemställde Konungens befallningshafvande, att de till nämnda lappby hörande områden och vissa angränsande trakter måtte förklaras utgöra ett skadeersättningsområde i enlighet med lagens 13 §, med skyldighet för lapparne i byn att gemensamt ersätta skada, som af renar förorsakats inom området. Med bifall härtill anbefalde Kongl. Maj:t tillika i nådigt bref den 9 påföljande oktober sin befallningshafvande att inkomma med förslag till de ändringar i renbeteslagen samt de öfriga åtgärder, som kunde finnas erforderliga för utjennande af de stridigheter, hvilka, enligt hvad allmänt känt vore, förekomme mellan lapparne och de bofaste inom Herjeådalen.

Till åtlydnad häraf afgaf Konungens befallningshafvande den 15 augusti 1892 förslag till nya lagar angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och angående renmärken, afsedda att gälla endast för Jemtlands län. Då nemligen i detta län icke finnes någon lappmark i samma bemärkelse som i Norrbottens och Vesterbottens län, utan de fullt skattlagda hemmanen med sina egor gränsade omedelbart till renbetesfjellen, kräfde förhållandena i Jemtlands län enligt Konungens befallningshafvandes mening en för detta län särskildt afpassad lagstiftning. Såsom dennas främsta uppgift uppställde Konungens befallningshafvande afskaffandet af sedvanerätten. Så länge lappen endast med de bofastes begifvande egde vistas på deras egor, hade han varit omsorgsfull i vården om sina renar och utan invändning betalt den skada, de åstadkommit, men sedan han fått laglig rätt att vintertiden beträda enskildes mark, visade han sig sjelfsvåldig och öfvermodig, försummade vården om renarne och undandrog sig

Förslag från
Jemtlands län.

15.8.1892

pligten att ersätta uppkommen skada. Mellan de båda folkstammarna hade härigenom utbildat sig en fiendtlighet, som redan i en trakt af länet gått så långt, att man utöfvat våld på hvarandras egendom. Dessa missförhållanden kunde aflägsnas endast genom att undanrödja deras orsaker. Lapparne borde förbjudas att någon tid af året utan de bofastes tillstånd uppehålla sig på deras egor, men såsom vilkor för ett sådant förbud erfordrades en ytterligare utvidgning af renbetesfjellen, så att de äfven vintertiden lemnade nödigt bete åt renarne. Detta ändamål kunde utan svårighet uppnås, om renstocken, som vid tiden för förslagets afgifvande ansågs hafva vuxit till 70,000, genom lämpliga åtgärder nedbragtes till den siffra, som vore nödig för de renskötande lapparnes existens, eller omkring 22,000. Den bofaste medgifna rätt att ega renar, hvilken bidragit att öfver höfvan uppdrifva renantalet, och jemväl i öfrigt varit en källa till stora oordningar, borde inskränkas och lagbindas, derest den ej kunde helt och hållet afskaffas. Slutligen hade erfarenheten på ett påfallande sätt ådagalagt nödvändigheten af en föreskrift om ovilkorlig skyldighet att märka renar. Inom Åre-Storsjö lappby, der sjelfsvåldet gått längst och renkorna lemnades att så godt som i vildt tillstånd framföda sina kalvar, blefvo en mängd af dessa aldrig märkta af egarne, som i stället tillgodogjorde sig sin egendom genom att anställa jagt efter omärkta renar. Det vore till största delen dessa tusentals omärkta, utan vård kringströfvande otama renar, som gifvit upphof till oredan och osämjan i Herjeådalen. De grunder, hvilka sålunda varit bestämmande för Konungens befallningshafvandes förslag, hade föranlett en väsentlig omarbetning af gällande författningar i ämnet, dervid jemväl speciela bestämmelser ändrats med ledning af den erfarenhet, som vunnits vid deras tillämpning.

Den utredning beträffande den för utvidgning af renbetesfjellen erforderliga mark, som verkstälts år 1886 och som afsåg lapparnes behof under sommarmånaderna, var uppenbarligen ej tillräcklig för det af Konungens befallningshafvande nu åsyftade ändamål. Också utverkade Konungens befallningshafvande Kongl. Maj:ts genom nådigt bref den 22 juni 1893 meddelade tillstånd dertill, att en undersökningskomité finge afgifva förslag å den enskilde tillhöriga mark, som komiterade funne oundgängligen nödig för att under hela året bereda lapparne vid de för dem afsatta land tillgång till skog eller renbete eller för att bereda dem vägar öfver inegor mellan landen eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar. Komiterades förslag öfverlemnades af Konungens befallningshafvande med underdånig skrifvelse den 29 augusti 1893.

Äfven inom Vesterbottens län synes förhållandet mellan lappar och bofaste under de senare åren hafva lemnat åtskilligt öfrigt att önska. I en inom Andra Kammaren vid 1893 års riksdag väckt motion anfördes, att den

skada, lapparne åstadkommit före utfärdandet af 1886 års lag, varit jemförelsevis ringa, och att högst sällan renar qvarlemnats vid lapparnes återflyttning om vårarna från kustlandet, men att detta förändrat sig efter lagens utfärdande, i ty att lapparne under senaste åren vid återflyttningen till lappmarken i nedre landet qvarlemnats ett icke ringa antal renar helt och hållet utan vård. Då inga vanliga stängsel hindrade renarne, hade dessa anställt stor skada å ängar, lindor och rågåkrar, hvarigenom uppväckts stort missnöje hos den bofasta befolkningen. Mot denna öfversvämning af renar stode befolkningen så godt som rådlös, ty då renarne ej kunde såsom tama djur fångas och deras märken undersökas, vore det så godt som omöjligt att bevisa, hvilka renegares djur förorsakat skadan, och äfven om bevisning kunde åstadkommas, skulle i de flesta fall de sakfælde, som ofta endast vore vårdare af andras egendom, sakna tillgång till skadans ersättande. Till följd af lapparnes stegrade försumlighet i vården om renarne hade en annan förut mer sällsynt lagöfverträdelse uppkommit, i det att renar ofta och i ej ringa antal af den bofasta befolkningen olofligen dödats eller på otillbörligt sätt ofredats. De sålunda anförda anmärkningarna, hvilka Riksdagen ansåg utgöra ett uttryck för ett inom vissa delar af de nordligaste länen rådande missnöje med förhållandena mellan lapparne och de bofaste, föranledde Riksdagen att i skrifvelse den 2 maj 1893 anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta anställa undersökning om de missförhållanden, som förefunnes mellan lappar och jordegare å de trakter nedanför lappmarksgränsen, der lapparne egde att uppehålla sig under vintermånaderna, samt att för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som kunde pröfvas erforderliga till undanröjande af nämnda missförhållanden.

Såväl i anledning häraf som ock öfver de af Konungens befallningshafvande i Jemtlands län afgifna lagförslag inforrades genom nådig remiss den 22 juni 1893 yttranden från Konungens befallningshafvande i Vesterbottens och Norrbottens län.

I det utlåtande, som af Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län den 30 juni 1894 afgafs, vitsordades befogenheten af de inför Riksdagen framförda klagomål öfver lapparnes framfärd, äfvensom å andra sidan rättmätigheten af den klagan, lapparne hos Konungens befallningshafvande fört öfver bofastes tilltag att nedskjuta renar och genom hundar eller annorledes skrämma och skingra renhjordarna. I anledning häraf hade Konungens befallningshafvande redan i april 1893 tillsatt en komité af tre personer med uppdrag att åstadkomma utredning i ärendet äfvensom till Konungens befallningshafvande inkomma med förslag till de ändringar i gällande lagstiftning, som kunde finnas erforderliga. Sedan Konungens befallningshafvande från samtliga kommunalstämmor, pastorsembeten, länsmän och kronofogdar äfvensom från de nomadiseraude lapparne infortrat yttranden öfver den kongl. remissen, hade dessa

yttranden öfverlemnats till nämnda komité, hvilken derefter till Konungens befallningshafvande afgifvit betänkande och förslag till lagar angående lapparnes rätt till renbete och angående renmärken, hvilket betänkande nu bifogades Konungens befallningshafvandes utlåtande i ämnet.

För egen del ansåg Konungens befallningshafvande, att i alla händelser lagstiftningen borde blifva gemensam för Vesterbottens och Norrbottens län, der lapparnes rätt att vintertiden med renar besöka nedre landet aldrig blifvit bestridd och i öfrigt vore ett oundgängligt vilkor för renarnes framfödande under denna tid. De ändringar, som erfordrades i gällande lag, behöfde alltså icke för nämnda län blifva så omfattande som för Jemtlands län blifvit ifrågasatt. Såsom mera väsentliga önskningsmål framhöll Konungens befallningshafvande, att den tid, under hvilken lapparne egde vistas på enskildes egor, i någon mån inskränktes, att dem ålades på förhand tillkännagifva tiden för sina flyttningar genom de särskilda socknarna, att bofastes renegarerätt borde inskränkas eller helst upphöra, att strängare föreskrifter meddelades i fråga om renarnes bevakning och det antal vaktare, som för sådant ändamål borde anställas, att den gemensamma ansvarsskyldigheten för skada å bofastes egendom utsträcktes och att dylik gemensam ansvarighet äfven blefve ålagd de bofaste för skada, som tillfogades renar, att i allmänhet utvägar anvisades att underlätta bevisning om uppkommen skada och möjligheten att utbekomma ersättning för densamma, att ordningsmännen gjordes mera intresserade af sin uppgift bland annat genom anvisande af arvoden åt dem, att renmärkning gjordes obligatorisk med förbud för fastställande af mer än ett märke för hvarje renegare, samt att om, oaktadt dessa mått och steg, lapparne ändock kvarlemnade renar i kustlandet efter den tid, de egde vistas der, dessa renar finge dödas under kontroll af offentlig myndighet.

*Yttrande från
Norrbottens
län.*

Konungens befallningshafvande i Norrbottens län afgaf efter lappfogdens hörande sitt utlåtande den 2 april 1894. Jemväl inom detta län hade de i Riksdagens skrifvelse åsyftade missförhållanden förekommit, ehuru icke i den omfattning som inom sydligare norrländska trakter, och en utredning i syfte att råda bot för de olägenheter, som visat sig åtfölja lapparnes vinterflyttningar nedom lappmarksgränsen, vore därför behöfelig. Förhållandet mellan lapparne och de bofaste i trakterna nedom lappmarken vore emellertid icke den enda fråga beträffande lappväsendet, som inom Norrbottens län kräfde särskild och ytterligare undersökning, ehuru visserligen lagen af den 4 juni 1886 på det hela taget visat sig väl afpassad efter Norrbottens förhållanden, och någon så genomgripande förändring i bestående lagstiftning som den, hvilken föreslagits för Jemtlands län, icke kunde för Norrbotten ifrågasättas. Det inom Norrbottens län alltmer öfverklagade förhållandet, att skogslapparne, särskildt inom Arvidsjaur och Gällivare socknar, genom uraktlåten vård om sina

renar tillskyndade den bofasta befolkningen stor skada, skulle tilläfsventyrs kunna motverkas genom begagnande af den utväg, lagen anvisat i sina bestämmelser om skadeersättningsområden, men en indelning i sådana områden vore utan betydelse med mindre bestämmelser infördes i lapplagen, att inom dessa områden ordningsmännen skulle ega tala och svara för lapparne i skadeståndstvister. Frågan om bofastes renegarerätt kräfde äfven för Norrbottens län reglering i inskränkande riktning, och det uppkomna missförhållandet, att enskilde renegare fått för sig fastställda en mängd olika märken, hade visat, att renmärkeslagens affattning icke vore för ändamålet tillfyllestgörande. En ytterligare utredning af lappfrågan måste således komma att omfatta vida flera frågor än den af Riksdagen framhållna.

Den af Kongl. Maj:t till komiterades öfvervägande uttryckligen framställda fråga, huruvida en särskild lagstiftning i ämnet för Jemtlands län må vara nödig, torde uteslutande vara beroende deraf, huruvida, på sätt Konungens befallningshafvande i länet föreslagit, den s. k. sedvanerätten bör afskaffas och lagstiftningen således för detta län byggas på andra grunder än för de öfriga länen. Detta för komiterades behandling af det föreliggande ämnet grundläggande spörsmål framställer sig sålunda i första hand till besvarande.

Att en befolkning, hvilken omsider finner sig i besittning af lagens skydd för en sedvana, som den visserligen af ålder fått utöfva, men för hvars fortfarande åtnjutande den dock varit hänvisad till sina grannars välvilja, under första intrycket af de förändrade förhållandena icke förmår att tillegna sig den sans och måtta, som den nya rättighetens grannlaga utöfvande tager i anspråk, att den derföre till en början gör sig skyldig till hvarjehanda öfvergrepp och missbruk vid rättighetens begagnande, kan ej vara oväntadt, helst då denna befolkning icke befinner sig på en högre utvecklingsgrad än i allmänhet är fallet med den lappska. Komiterade hålla det derför ganska sannolikt, att rättighetens fastställande genom lag indirekt kan hafva gifvit anledning till någon del af de misshälligheter, hvilka under de senare åren kommit till utbrott, särskildt inom Jemtlands län, ehuru väl å andra sidan det tvifvelsutan vore att gå för långt, om man uteslutande eller ens hufvudsakligen sökte grunden till dessa missförhållanden i sedvanerättens lagfästande. I alla händelser kan den omständigheten, att rättigheten blifvit missbrukad, icke utgöra giltig anledning till dess upphäfvande, derest den skulle visa sig nödvändig för den befolknings existens, till hvars förmån den blifvit lagstadgad. Att sådant är förhållandet jemväl inom Jemtlands län, hafva komiterade funnit framgå så väl af de upplysningar, som vunnits vid de inför komitén hållna

sammanträden inom länet, som af hvad i öfrigt i denna del af ärendet förekommit. Visserligen vill det synas som om de åt Tennäs lappby i Herjeådalen upplåtna Rut- och Grönfjellen, med den utvidgning dessa genom de under senare åren verkställda inköp af mark erhållit, erbjöde tillräckligt bete äfven vintertiden åt de renar, som tillhöra lappbyn. Men å andra sidan är det utredt, att dessa lappar nästan aldrig flyttat utom de områden, hvaraf deras renbetesfjell sålunda numera bestå, och någon för de bofaste i omgifvande trakter betungande sedvanerätt kunna samma lappar sålunda ej på grund af lagens stadganden för framtiden göra gällande (prot. sid. 4).

Hvad åter beträffar de öfriga lappbyar, som åtminstone med en del af sina områden falla inom Herjeådalens gränser — Åre-Storsjö och Oviken — hafva visserligen de bofaste i dessa trakter vid sammanträdet i Funäsdalen uppgifvit, att efter det föreslagna inköp kommit till stånd tillräckligt bete skulle för hela året vara att tillgå på de åt lapparne anvisade områden, och att derföre all flyttning vintertiden kunde upphöra. Men en annan mening har vid samma tillfälle uttalats af länets lappfogde, som förmenade att, äfven efter inköp af dertill föreslagen mark, för dessa lappar blefve erforderligt att vissa vintrar genom aftal med jordegarna eller annorledes förvärfva rätt att under vintern med sina renar vistas å enskilde tillhörig mark. Samma uppfattning delades af de komiterade, som år 1893 erhöilo uppdrag att föreslå förvärfvande af nödiga områden för renbetesfjellens utvidgning, så att renar kunde å dem vinterfödas. Jemte det desse komiterade uppgåfvo förslag till sådana utvidgningar å nu ifrågavarande trakter, uttalade de tillika den öfvertygelse, att ännu flera områden behöfde för ändamålet förvärfvas, men att, då detta blefve alltför dyrt, enda möjligheten vore att lapparne sjelfve årligen efter sig företeende omständigheter med bofaste träffade aftal om rätt att vintertiden vistas på deras egor. Om det sålunda får antagas, att på dessa trakter flyttningsrätt särdeles under svåra år är för lapparne outhärlig, hvilket de ock sjelfve uttryckligen framhållit, vore det föga betryggande att hänvisa dem till aftal med bofaste för tillgodonjutande af detta för dem nödiga existensvilkor. Äfven om detta i många fall kunde lyckas utan alltför stora uppoffringar å lapparnes sida, skulle dock, allrahelst sedan numera stora delar af dessa trakter undergått laga skifte, hvarigenom jorden delats i smärre områden, öfver hvilka de särskilde egarna ensamme förfoga, enstaka jordegare genom att vägra upplåtande af sina egor till betning eller till och med till genomtåg kunna beröfva lapparne alla fördelar af de med andra jordegare ingångna aftal. Att åter söka vinna det erforderliga utrymmet genom fortsatta inköp af nya områden, skulle säkerligen taga större tillgångar i anspråk än staten ville eller kunde för detta ändamål offra. Ej heller kan ett sådant

förfarande att till utmark förvandla vidsträckta redan odlade bygder ur stats-ekonomisk synpunkt försvaras. Att man emellertid icke behöfver misströsta om möjligheten för lappar och bofaste att på gemensamt område i någorlunda sämja och endrägt förlikas, därför talar erfarenheten från Vesterbottens och Norrbottens läns kustland, der ingen röst höjts för att hindra lapparnes vinterflyttningar. Då komiterade ej heller för nu ifrågavarande trakter af Herjedalen kunnat tillstyrka sedvanerättens afskaffande, har dertill medverkat jemväl öfvertygelsen derom, att de redan nu verkställda eller medgifna inköpen, som visserligen i främsta rummet afse sommarbete, dock, när de omfatta så stora områden som t. ex. Ljusnedals bruks egor, äfven böra verka till inskränkning af lapparnes behof att vintertiden lemna det sålunda utvidgade området för att beträda enskildes egor. Utläggningen till renbetesfjell af dessa vidsträckta marker, der de häftigaste striderna mellan lappar och bofaste hittills utkämpats, har ock, såsom komiterade inhemtat, redan undanröjt så många anledningar till missämja mellan folkstammarna, att man kan hoppas, att de bofaste i dessa trakter skola, såsom ock under de senare åren åtskilliga glädjande tecken begynt gifva vid handen, allt mer finna sig vid lapparnes vinterbesök, helst om det kunde lyckas lagstiftningen att ytterligare skärpa garantierna mot de missbruk, hvartill dessa hittills föranledt.

Ännu mindre synes ställningen inom länets norra del, provinsen Jemtland, påkalla eller ens tillåta ett flyttningsförbud. Här hafva, såsom man finner af protokollet vid komiterades sammanträde i Föllinge (prot. sid. 34), lappar och bofaste varit öfverens om, att de förra ej kunna umbära rättigheten att vintertiden söka renbete utom sina fjell. Lappfogden anförde, att då de jemtländska renbetesfjellen hufvudsakligen vore beväxta med gräs, men deremot sparsamt med renmossa, som utgjorde renens vinterföda, samt de inköpta och till inköp föreslagna markerna mera vore afsedda att bereda renbetesfjellen bättre gränser och skaffa större utrymme för renhjordarna sommartiden, men deremot icke att öka vinterbetet, lappfogden ansåg det icke möjligt att betaga lapparne från dessa fjell rättighet att vintertiden flytta ned åt låglandet. De vid sammanträdet närvarande kommunalombuden med undantag af ett enda, som ville hänvisa lapparne till det fria aftalet, förklarade sig anse, att lapparnes rätt till vinterflyttning borde, såsom för dem oundgängligen nödvändig, fortfarande förbehållas dem i lag. Mot dessa uttalanden hafva komiterade icke kunnat fästa något synnerligt afseende vid de skriftliga yttranden, som till komiterade ingifvits från tre kommuner i denna del af länet, hvilka underlätit att till sammanträdet sända ombud, och af hvilka en stödt sitt yrkande om sedvanerättens upphörande på den uppenbart origtiga förutsättningen, att de trakter, som äro afsedda för lapparne, numera äro fullt tillräckliga såsom betesmarker för renarne

såväl vinter- som sommartiden, medan de två andra, utan att kunna förneka behovet af vinterflyttningar, trott detsamma kunna tillgodoses genom frivilliga aftal (prot. sid. 42, 45, 124).

En allmän erfarenhet från länets samtliga trakter har ådagalagt, att den skada, som under vinterflyttningen förorsakas af renar och som skulle förekommas genom sedvanerättens afskaffande, så godt som uteslutande träffar bergadt hö, hvilket förvaras i stack eller hässja utan tillräckligt skyddande stängsel. Denna skada kan emellertid afvärjas utan anlitande af ett så våldsam samt medel som förbud för lapparne att vistas på bofastes egor. Redan af den ofvan omförmälda undersökningskomiten, men ännu kraftigare af såväl lappar och bofaste som lappfogde vid sammanträdet i Föllinge har uttalats den meningen, att, om den bofasta befolkningen kunde bibringas vanan att förvara sitt hö i lador i stället för i öppna stackar eller hässjor, all anledning till oenighet mellan lappar och bofaste under flyttningstiden skulle undanrödjas, samt att statens tillgångar kunde med vida större nytta användas till bidrag för uppförande af lador än till inköp af nya betesmarker åt lapparne (prot. sid 35). Till denna tanke och möjligheten af dess realiserande få komiterade anledning att längre fram återkomma (sid. 62, 64).

Då komiterade af dessa skäl funnit sig böra bibehålla sedvanerätten i dess nuvarande utsträckning och i följd deraf afstyrka särskild lagstiftning i ämnet för Jemtlands län, har det varit komiterades uppgift att på andra håll söka de hufvudsakliga botemedlen mot de missförhållanden, som utan tvifvel visat sig uppstå vid tillämpningen af gällande lag ej mindre i Jemtlands län än i de öfriga norrländska länen.

*Bofastes
renegarskap.*

Dervid möter i främsta rummet spørsmålet om de bofastes renegarskap. Det sattes redan under förarbetena till 1886 års lag i fråga, huruvida icke bofastes rätt att ega renar och för dessa taga i anspråk samma förmåner som lapparne beträffande fri tillgång till renbete å så väl statens som enskildes mark borde upphöra. Det anmärktes häremot, att de bofaste dock alltid måste hafva sina renar under lapparnes vård, att det icke vore lapparnes renegarskap utan deras näringsfång, renskötseln, som borde genom lagstiftningen främjas, samt att det vore för den fattige lappen, som sjelf ej egde renar, förmånligare att sköta renar åt andra än att sakna lämplig sysselsättning. Derjemte erinrades om svårigheten att öfvervaka efterlefnaden af det ifrågasatta förbudet och lättheten att kringgå detsamma. Så länge de bofastes renegarerätt ännu icke visat sig medföra några väsentliga olägenheter, kunde dessa skäl icke fränkännas sin betydelse, och rätten lemnades derför i 1886 års lag oantastad. De sedermera förflutna årens erfarenhet har emellertid gifvit vid handen, att renstockens öfvergång i bofastes ego, åtminstone der

under hvilket bland annat kunde utredas, hvem det tagna godset rätteligen tillhör. För att bereda rätte egaren möjlighet att återbekomma detsamma, har derföre skyldighet måst åläggas honom att inom viss tid efter beslagets kungörande i kyrka anmäla sig hos beslagaren, eller om hans rätt ej finnes ostridig, instämma beslagaren till domstol.

Att, derest i något af de i 12 § omförmälda fall någon fälles till ansvar enligt allmän lag för oloflig åtkomst af det beslagtagna godset, beslagarens rätt till detsamma förfaller, och vederbörande målsegares rätt inträder, hafva komiterade ansett böra tydligen uttalas i 5 mom.

Till stöd för såväl det ena som det andra af nu föreslagna stadganden få komiterade åberopa de egendomliga förhållanden, som föranledt deras tillkomst, och hvilka utan tvifvel äro sådana, att äfven laglydiga medborgare måste underkasta sig vissa band på sitt görande och låtande för att dermed bidra till afvärjande af den samhällsolycka i ekonomiskt så väl som moraliskt hänseende, hvilken renstölderna hota att bringa öfver lappmarkernas befolkning.

Slutligen och då det i många fall, der uppenbart är, att renstöld eller skadegörelse å ren egt rum, visat sig svårt att få åtal till stånd, emedan rätt målsegande ej kunnat anträffas, hafva komiterade föreslagit dels i renbeteslagens 37 § 2 mom., att om ren blifvit olofligen fäld eller misshandlad, och renen är omärkt eller målseganden ej känd, allmän åklagare skall ega utan angifvelse tala i saken, jemväl i fråga om skadestånd, och att i sådant fall skadestånd, som kan utdömas, skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hafva hört, dels i renmärkeslagens 13 §, att samma rätt i fråga om skadestånd skall tillkomma åklagaren och lappbyn, om någon anbringar sitt märke å omärkt ren, till hvilken han ej är egare.

I fråga om de mera speciela stadgandena i förslagen hafva komiterade följande att erinra.

Förslaget till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

1 §.

Komiterade hafva i det föregående (sid. 32) angifvit de skäl, på grund af hvilka komiterade ansett, att den lapparne nu tillkommande rätt att efter gammal sedvana vintertiden uppehålla sig med renarne å enskildes marker så inom som

utom lappmarkerna fortfarande bör lapparne i lag tillförsäkras. Då emellertid vid de inför komiterade hållna sammanträden upplysning vunnits derom, att inom Jemtlands län höstflyttningarna i regel icke ega rum förrän i november månad, och inom Vesterbottens län mera allmänt påyrkats, att den nu bestämda tiden för lapparnes flyttning ned å enskildes marker måtte framskjutas, hafva komiterade, som från de bofastes synpunkt funnit en dylik framflyttning önskvärd och ansett densamma inom nämnda båda län kunna ske utan men för lapparne, föreslagit sådan ändring i nu gällande bestämmelser, att för Jemtlands och Vesterbottens län oktober månad icke vidare skulle ingå i den tid, under hvilken vinterbetesrätten å enskildes egor får af lapparne tillgodonjutas. De invändningar mot en dylik ändring, som vid sammanträdena i Föllinge och Lycksele från lapparnes sida framkommit, synas icke kunna tillmätas någon större betydelse, då undantag från den allmänna bestämmelsen om tiden för höstflyttningen medgifvits för det fall, att ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning, och lapparnes behof sålunda bör vara vederbörligen tillgodosedt.

Ur det i fråga om lapparnes sedvanerätt i gällande lag använda uttrycket: "trakter, hvilka de efter gammal sedvana hitintills hafva besökt", har i komiterades förslag ordet "hitintills" blifvit uteslutet, hvilket har sin grund deri, att det icke syntes lämpligt, att vid tvist om sedvanerätt bevisningen ovilkorligen skall hänföras till tiden för 1886 års lags trädande i kraft. Den bofasta befolkningens rätt i detta hänseende lär ock få anses behörigen tillgodosedd, om sedvanerättens godkännande i tvistiga fall göres beroende af samma bevisning, som enligt allmän lag kräfvcs för styrkande af urminnes häfd.

Med hänsyn till det sätt, hvarå, enligt hvad ofvan (sid. 45) anförts, frågorna om renbeteslanden nedanför odlingsgränsen vid afvittringen behandlats, har det vidare, för att i denna del bibehålla gällande lags stadganden till innehållet oförändrade, ansetts nödigt att utbyta bestämmelsen, att lapparne ega rätt till renbete året om å enskildes egor, som "vid afvittringen bibehållits jemväl såsom renbetesland", mot stadgandet, att dylik betesrätt tillkommer lapparne å mark, som, ehuru upplåten till enskilde, antingen vid afvittringen förklarats utgöra renbetesland eller af ålder varit såsom sådant land använd.

Enligt den af komiterade ofvan (sid. 27) lemnade redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för utvidgning af de för lapparne i Jemtlands län vid afvittringen afsatta land, hafva de för nämnda ändamål förvärfvade områden för- enats med de afsatta landen på sådana villkor, att hvad i renbeteslagen stadgas om de äldre betesmarkerna i alla hänseenden kan gälla äfven om de senare förvärfvade. Begge slagen hafva derföre af komiterade sammanförts under den inom länet allmänt begagnade benämningen renbetesfjell.

Ändringar, motsvarande de två nu senast omförmälda, hafva komiterade föreslagit jemväl i andra paragrafer, der uttrycken: "för lapparne bibehållna områden" eller "afsatta land" förekommit i gällande lag. Men då sistnämnda uttryck på åtskilliga ställen i samma lag användts äfven om trakterna ofvan odlingsgränsen i Norrbottens och Vesterbottens län, har detsamma på dessa ställen ersatts med en annan omskrifning, som ansetts bringa ordalydelsen i bättre öfverensstämmelse med lagens mening.

Slutligen är i afseende på redaktionen af ifrågavarande § att anmärka, att komiterade i syfte att åt dess innehåll bereda större öfverskådlighet och reda ansett sig böra gifva densamma en annan uppställning än motsvarande § i nu gällande lag.

2 §.

Komiterade hafva i denna § sammanfört den i gällande lags 1 § in-tagna straffbestämmelse för lapp, hvilken olofligen uppehåller sig med renar på annans mark, med det ofvan (sid. 41) motiverade stadgandet om dödande i vissa fall af renar, som lapp lemnar utan vård på andras egor. Härvid har, liksom på några följande ställen i lagen, föreslagits en utsträckning af straff-latituden, hvilken synes påkallad af förseelsens beskaffenhet, särdeles i sådana fall, då den upprepas.

Bötessatserna, hvilka i gällande lag bestämts i enlighet med förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta mellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, hafva i denna liksom i följande paragrafer förändrats till öfverensstämmelse med hvad i svensk lag är brukligt.

3 §.

Särskilda lappfogdar finnas numera anställda inom Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län. Komiterade hafva häraf tagit sig anledning att åt desse tjenstemän anförtro åtskilliga uppdrag, för hvilka deras befattning synes göra dem lämpliga, bland annat äfven det, att i vissa fall utse god man för värdering af ersättning för växande löfträd, hvilka af lapparne användts.

6 §.

Gällande lag innehåller icke någon påföljd för öfverträdelse af förbudet att sommartiden uppehålla sig med renar på främmande lappbys område. Då erfarenheten ådagalagt behovet af en sådan påföljd, har den föreslagits

till böter från och med 5 till och med 200 kronor. Om öfverträdelsen sålunda skall beläggas med straff, blifver det nödigt att närmare bestämma omfattningen af ordet "sommartiden". Att 1886 års lag dermed förstått månaderna maj, juni, juli, augusti och september framgår af motiven till 1 § af nämnda lag, och då förbudet mot öfverskridande af främmande lappbys område måste afse att freda det värdefulla gräsbetet inom byn från intrång af andra byars lappar, samt, enligt hvad komiterade inhemtat, å de trakter, som af bestämmelsen beröras, marken vanligen är gräsbärande under samtliga dessa månader, hafva komiterade föreslagit, att förbudet må gälla för månaderna maj till och med september.

Ett missbruk, som inom Vesterbottens län börjat allmänt förekomma, består deri, att lapparne sommartiden, utan att sjelfve inflytta på annan lappbys område, dock underlåta att hålla sina hjordar inom den lappby, dit de höra, utan låta renarne från olika byar sammanblandas till en enda hjord, som icke förr upplöses, än då lapparne uppsöka och urskilja hvar sina renar för märkning, nedslagtning eller dylikt ändamål, hvarefter hjordarna åter sammanblandas. Då detta af vårdslöshet och liknöjdhet vid bevakningen af renarne uppkomna förhållande, på sätt i protokollet vid komiténs sammanträde den 3 mars 1896 af lappfogden i länet anmärkts, är egnadt att befordra hvarjehanda oordningar samt gör det för den enskilde lappen omöjligt att hålla sina renar under bevakning, har det synts komiterade nödigt stadga, att lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar sommartiden inkomma på främmande lappbys område, skall hafva gjort sig förfallen till böter. Genom de i lagtexten begagnade uttryck torde det vara uppenbart, att man icke afsett sådana i följd af de med renskötseln förenade svårigheter öfverallt inom lappmarkerna mycket ofta inträffande fall, att trots sorgfällig vård ett mindretal renar från en by sommartiden förirrar sig in på främmande bys område och der måste tagas i vård af byns lappar, till dess egaren återhemtat dem.

7 §.

Det i början af förevarande § föreslagna tillägg, genom hvilket tydligare än i gällande lag uttryckts, att lapp ej utan vederbörligt tillstånd må med sina renar inflytta från en lappby, der han redan har sitt hemvist, till en annan, har föranledts deraf, att det inträffat, att lapp, som med sina renar tillhört en lappby, utan vidare omständigheter flyttat öfver till en annan under åberopande, att han dertill varit berättigad enligt 6 §, enär en af hans förfäder tillhört sistnämnda by.

Då i angelägenheter, hvarom i denna och 8 § förmäles, lapparnes

hörande ofta kan ske bättre och lättare vid andra tillfällen än inför häradsrätt, der på vissa orter, såsom särskildt i Jemtlands län är fallet, lapparne sällan mera talrikt infinna sig, är genom uteslutning i båda dessa paragrafer af orden: "inför häradsrätt" lemnadt öppet för vederbörande att bestämma tid, sätt och ort för lapparnes hörande.

8 §.

Det i 1 mom. af denna § föreslagna stadgande, att när trängsel uppstår inom en lappby bofaste tillhöriga renar skola från lappbyn afföras, innan någon lapp ålägges att derifrån utflytta, är en gifven följd af den nya grundsats om bofastes renegareskap, som komiterade omfattat (se sid. 36) och i 27 § af lagförslaget sökt göra gällande. För det fall, att endast en del af de bofastes renar behöfver afföras, möter det stora svårigheter att meddela en för samtliga trakter passande allmän regel, efter hvilken de särskilda renegarnes hjordar skulle till nedbringande af renstocken bidraga. Komiterade hafva trott det lämpligen kunna öfverlemnas åt Konungens befallningshafvande att efter ortens förhållanden lemna närmare föreskrifter i detta hänseende, dervid dock alltid skulle tillses, att genom den föreskrifna åtgärden icke någon renegare framför andra oskäligt betungas.

I 2 mom. har, på sätt jemväl det jemtländska förslaget innehåller, medgifvits, att vid afgörande af frågan om lapps rätt att qvarstanna i byn afseende äfven må fästas på det antal renar, en hvar lapp har under sin vård, och det utrymme, som genom flyttningen skall beredas eller som inom annan lappby finnes, allt i afsigt att flyttningsåtgärden ej må taga större utsträckning, än nödvändigheten kräfver.

9 §.

Ofvan (sid. 38) är redogjort för skälen till komiterades förslag, att hvarje lappby skall hafva sin byordning, och för hvad sådan byordning i hufvudsakliga delar bör innehålla.

Beträffande åtskilligt annat af det, som enligt 9 § skulle i byordningen intagas, hänvisa komiterade till renmärkeslagens 9 och 10 §§ äfvensom till den af lappfogden i Jemtlands län vid komiterades sammanträde i Funäsdalen afgifna promemoria om behofvet af reglementariska föreskrifter angående nedslagning af renar till afsalu (prot. sid. 29).

På det att byordningen må vederbörligen efterlefvas, bör deri kunna stadgas vite för den, som underlåter att ställa sig dess föreskrifter till efterrättelse, i likhet med hvad som medgifvits i åtskilliga kommunala ordningsstadgar.

10 §.

Att den genom 1886 års lag införda ordningsmansinstitutionen, med hvilken man åsyftat att skapa ett organ bland lapparne sjelfve till öfvervakande af god ordning och sänja dem emellan och med uppgift tillika att utöfva en medlande och förlikande verksamhet i förhållandet mellan lapparne och de bofaste, varit ett steg i rätt rigtning och i åtskilliga fall haft en fördelaktig inverkan på lappväsendet, lär ej kunna bestridas. Men lika visst är ock att, på sätt vid de af komiterade hållna sammanträden i orterna enstämmigt uttalats, den ingalunda uträttat hvad den kunnat och bort.

Orsakerna härtill hafva varit mångahanda. Svårigheten att finna lämpliga personer med vilja och förmåga att väl handhafva ett dylikt grannliga uppdrag, saknaden af medel att bereda dem skälig godtgörelse för det arbete och obehag, som uppdraget oundvikligen medför, bristande intresse och vilja hos den, som kanske mot sitt begifvande påtvungits befattningen, saknaden af lämpliga medel för ordningsmannen att inom behöriga gränser göra sig åttlydd af tredskande lappar, bristande skydd mot förnärmelser och obehag från ovänligt stämda lappars sida med mera dylikt hafva tvifvelsutän hvar i sin mån bidragit att minska resultaten af ordningsmannens verksamhet. A vissa trakter, der skogslappar haft sitt tillhåll, har lagens ifrågavarande stadgande till och med varit ett tomt ord, i det att ordningsmän der icke ens blifvit valda.

Komiterade hafva i sitt förslag sökt, så långt genom lagbud ske kan, råda bot på de antydda olägenheterna. Så har, då ordningsmannen uppenbarligen bör vara med vid lappbyns vanliga flyttningar, stadgats, att han skall utses bland de renskötande lapparne, hvarjemte åt Konungens befallningshafvande inrymts befogenhet att pröfva den valdes lämplighet. Vidare hafva komiterade för att stärka hans auktoritet föreslagit, att han skall förse med förordnande, utfärdadt af Konungens befallningshafvande. För att bereda honom nödigt skydd har han i utöfningen af sin befattning likstälts med tjänsteman. Visar han vårdslöshet och försummelse i sitt uppdrag, har han ansetts böra därför kunna ådömas straff.

Det kraftigaste medlet att göra institutionen mera effektiv ligger dock enligt komiterades med samtliga vid sammanträdena härom gjorda uttalanden instämmande mening deri, att åt ordningsmannen beredes lämplig godtgörelse för uppdragets utförande. Redan nu har det funnits nödigt att, i den mån befintliga tillgångar det medgifvit, bereda ordningsmän, som deraf gjort sig förtjenta, någon godtgörelse. Inom Jemtlands län har sådan kunnat lemnas af

medel, som enligt 22 § af gällande lag influtit för upplåtelse af rätt till slätter, jagt och fiske inom renbetesfjellen, och inom Norrbottens län har Konungens befallningshafvande genom att meddela ordningsmän förordnande såsom extra polismän förskaffat dem någon ersättning från det till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka å landet anvisade extra anslag. Inom Vesterbottens län hafva deremot ordningsmännen hittills icke fått uppbära något arfvode för sitt besvär.

Om redan under nuvarande förhållanden det funnits nödigt att gifva ordningsmannen någon lön för sin möda, så varder detta ännu mycket mera händelsen, då fordringarna på honom skärpas och han derjemte, såsom komiterade föreslå, skulle få sig nya uppdrag ålagda, såsom att öfvervaka efterlefnaden af byordningen och föreskrifterna i renmärkeslagen, att i vissa fall företräda lapparne i rättegångar m. m. Komiterade hafva därför ansett sig böra utgå från det antagande, att en ordningsman, som väl fullgör sitt uppdrag, skall, liksom förmännen för de lappar som flytta till Norge, komma i åtnjutande af arfvode och detta oberoende deraf, huruvida medel, som ej direkt anvisats för detta ändamål, kunna dertill användas eller ej. Om emellertid så skall kunna ske, lär det ej kunna undvikas, att staten för ändamålet anvisar särskildt anslag, hvilket, då arfvodet för hvarje ordningsman kan beräknas till högst 150 kronor årligen, skulle uppgå till omkring 6,000 kronor för år. Komiterade hafva emellertid icke tänkt sig, att arfvodet skulle utgå lika till alla ordningsmän eller ens med visst för hvarje på förhand bestämdt belopp, utan ansett det böra lämpas dels efter besvärets storlek, som betydligt växlar på olika orter, dels ock efter det nit och den duglighet, som ordningsmannen vid fullgörandet af sitt uppdrag ådagalagt. Arfvodet skulle därför efter årets slut bestämmas af Kongl. Maj:t på förslag af Konungens befallningshafvande, hvadan äfven det ofvan omförmälda anslaget borde anvisas för de tre ifrågavarande länen gemensamt att af Kongl. Maj:t i mån af behof disponeras.

11 §.

Med hänsyn till angelägenheten att hafva tillgång till en vitsord egande uppgift på det antal renar, en hvar lapp eger eller för hvilka han svarar, särskildt för det fall då lappar, som äro underkastade gemensam ansvarighet för skadegörelse af renar, skola utgifva ersättning i förhållande till hvars och ens renantal, hade i det jemtländska förslaget till ny renbeteslag intagits föreskrift om upprättande för hvarje lappby af en längd, upptagande antalet renar tillhörande hvarje särskild lapp äfvensom hvarje annan person, som har renar i vård hos lapp, hvilken längd i afseende å rättsförhållandet renegarne emellan skulle lända till efterrättelse, intill dess ny längd blifvit på enahanda

sätt uppgjord. Mot upprättandet af sådan längd, derom äfven i det vesterbottniska förslaget meddelats bestämmelse, hafva de inför komiterade hörde lapparne i allmänhet förklarar sig icke hafva något att erinra; och då förslaget, som är af praktisk betydelse äfven för det fall, att enligt byordning lapparnes rättigheter eller skyldigheter skola bestämmas efter antalet renar, otvifvelaktigt fyller en lucka i den nuvarande lagstiftningen, hafva komiterade icke tvekat förorda ett förfarande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta förslag.

Vid längdens upprättande, som bör ske årligen inför lappfogden eller länsmannen, skulle antalet renar för hvarje renegare inom lappbyn bestämmas i första rummet efter lapparnes uppgifter, så vidt enighet dem emellan kunde vinnas. I motsatt fall lærer annan utväg ej återstå än att låta längdens innehåll bestämmas af ordningsmannen, dock med rätt för lapparne, om de sådant önska, att låta två af dem vid tillfället utsedde lappar deltaga i afgörandet.

12 §.

Ändamålet med den anmälan om pågående flyttning, som i denna § ålägges lapparne, hafva komiterade i det föregående (sid. 41) antydtt. Att finna enskilde personer, hvilka vilja åtaga sig uppdraget att mottaga sådan anmälan, torde ej möta några svårigheter. Om nemligen tryckta blanketter tillhandahållas, derå de särskilda anmälningarna kunna ifyllas, och de förordnade erhålla rätt att utan afgift med posten till länsmannen afsända uppgifterna i mån som de inkomma, varder besväret knappast nämnvärdt och kostnaden ingen.

14—17 §§.

De af komiterade föreslagna bestämmelser i fråga om lapparnes ersättningsskyldighet för skada, som deras renar förorsaka, hvilat på samma grunder som nu gällande lag. Komiterade hafva alltså utgått derifrån, att bofast, som lider annat intrång från lapparnes sida än det, som består i utöfningen af deras renbetesrätt, bör i regel vara berättigad till ersättning derför, men att derjemte billig hänsyn bör tagas till de säregna svårigheter, som äro förknippade med renarnes vård och omöjligheten för lapparne att under alla förhållanden hafva renhjordarna så i sin hand som den bofaste sin boskap. Vid tillämpning af dessa grunder hafva emellertid komiterade i vissa fall, för hvilka nedan närmare redogöres, ansett sig böra i någon mån afvika från hvad nu gällande lag stadgar, hvarjemte komiterade, i syfte att åt hithörande bestämmelser gifva en mera öfverskådlig och lättfattlig form, fördelat dem i fyra paragrafer, af hvilka tre reglera skadeersättningsskyldigheten inom trakter,

der lapparne hafva rätt att med renarne vistas året om eller under vissa månader, och den fjärde afser trakt, der lapparne under ingen del af året ega renbetesrätt. Utaf de tre förstnämnda paragraferna afser 14 § skada å gröda, som växer eller, ehuru skuren, qvarligger ute å mark utan att vara bergad, 15 § skada å hö, som blifvit bergadt, men qvarlemnats utestående å mark i stack eller hässja, samt 16 § annan skada, som inom ifrågavarande trakter kan varda af renarne föröfvad.

Det ligger i sakens natur, att ifrågavarande skadestandsbestämmelser icke afse områden, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, såsom förhållandet är med renbetesfjellen i Jemtlands län och kronans till enskilde ej upplåtna marker ofvan odlingsgränsen. De betes- och slätterlägenheter inom dessa områden, hvilka ej varda af lapparne använda och därför kunna blifva jemlikt 22 § af gällande lag (motsvarande 31 § i komiterades förslag) upplåtna till enskilde, böra rättvisligen af innehafvaren sjelf skyddas mot intrång af renarne, och lärar detta äfven böra gälla sådana inegor, som kunna varda till brukare upplåtna inom de till renbetesfjellens utvidgning i senare tid anslagna områden.

I fråga om skada å växande eller skuren men ej bergad gröda å enskildes egor inom lappmarkerna ofvan odlingsgränsen äro enligt 14 § af komiterades förslag nu gällande bestämmelser bibehållna oförändrade.

Beträffande dylik skada inom lappmarkerna nedanför odlingsgränsen har den i nu gällande lag utstakade tid — juni, juli och augusti månader — under hvilken lapparne skola vara ovilkorligen ersättningsskyldige, blifvit ökad med september månad på den grund, att enligt ingångna upplysningar höskörden flerstädes i afsevärd omfattning fortgår äfven under denna månad. Jemföres för ifrågavarande delar af lappmarkerna den tid, under hvilken ovilkorlig ersättningsskyldighet för skada å växande gröda ansetts böra åläggas lapparne, med den tid, under hvilken de enligt 1 § skulle ega uppehålla sig å enskildes marker derstädes, så framgår, att lapparne inom Norrbottens län under maj månad och inom Vesterbottens län under maj och oktober månader icke skulle vara underkastade annan ersättningsskyldighet för skada af ifrågavarande slag å enskildes egor, än den vilkorliga, hvarom i 14 § 2 mom. förmäles, ehuru de under samma tid icke egde renbetesrätt derstädes. Denna lindring i lapparnes ersättningsskyldighet, som har sin motsvarighet i nu gällande lag och som icke torde för de bofaste medföra någon afsevärd tunga, har ansetts böra medgifvas lapparne med hänsyn till de särskilda svårigheter, som, på sätt förut (sid. 46) närmare angifvits, förefinnas för tillgodogörandet af sommarbetesrätten inom ifrågavarande trakter.

Något sådant skäl föreligger deremot icke beträffande kustlandet nedanför lappmarksgränsen, hvilket enligt lag skall under sommarmånaderna vara i

sin helhet fritt från renar. Komiterade hafva därför för dessa trakter ansett lapparnes ovilkorliga ersättningsskyldighet för skada af ifrågavarande slag böra, i likhet med hvad gällande lag förmår, omfatta hela den tid, under hvilken de icke ega betesrätt derstädes, hvilket vid det förhållande, att i 1 § nämnda tid blifvit för kustlandet söder om Norrbottens län tillökad med oktober månad, faktiskt medför en utsträckning af den ovilkorliga ersättningsskyldigheten derstädes till nämnda månad. Detsamma bör ock gälla för de delar af Jemtlands län, der lapparne icke hafva annan rätt än sedvanerätt till vinterbete.

Vid sammanträdena i Arvidsjaur och Gellivare har från skogslapparnes sida gjorts hemställan om att å vissa trakter, dem erfarenheten visat vara särskildt utsatta för skada af renar, de bofastes inegor måtte skyddas genom hägnad, och hafva Arvidsjaurslapparne jemväl förklarat sig villiga att till någon del bidra till kostnaden för dylika hägnader. Någon lagbestämmelse i denna syftning hafva komiterade emellertid icke ansett sig böra ifrågasätta. Det vill nemligen synas, som skulle en dylik hägnadsskyldighet icke kunna med fog åläggas de bofaste, äfven om något bidrag till kostnaden blefve dem beredt, och torde i allt fall de lämpligaste och verksammaste medlen för åstadkommande af ett godt förhållande mellan de bofaste och skogslapparne vara att söka i dels en strängare renvård, dels en reglering af sommarbetesrätten i den syftning, som förut (sid. 47) närmare angifvits.

Mom. 2 af 14 § i komiterades förslag motsvarar 10 § 2 mom. i nu gällande lag, från hvilket lagrum annan afsevärd afvikelse ej blifvit föreslagen än att uttrycket "grof vårdslöshet" utbyts mot uttrycket "vårdslöshet". Komiterade hålla nemligen före, att till följd af rennäringens och renvårdens egen beskaffenhet ett större mått af vållande alltid måste föreligga, innan en renvårdare kan anses hafva gjort sig skyldig till "vårdslöshet" i lagens mening, och att förty, om begreppet vårdslöshet här ytterligare skärpes genom tillägget grof, det föreslagna stadgandet skulle komma att sakna praktisk betydelse. Om lapparne göras ersättningsskyldige först då de låta en högre grad af vårdslöshet vid renarnes bevakning komma sig till last, kan detta icke bidra att hos dem inskräpa deras skyldighet att göra hvad de förmå för att hindra renarne att göra skada på de bofastes egendom.

I 15 § afhandlas lapparnes ersättningsskyldighet för skada å bergadt, men ute å mark förvaradt hö. Dylik skada är den vanligaste, på många orter nära nog den enda anledningen till misshälligheter och tvister mellan de bofaste och lapparne. Sedan gammalt har ock lagstiftningen meddelat särskilda föreskrifter i fråga om skada å höstackar ute å mark. Så föreskrefs genom ett kongl. bref af den 3 maj 1825 för Vesterbottens lappmark och genom kongl. brefvet den 26 mars 1831 för Norrbottens och Jemtlands läns lappmarker, att nybyggare och hemmansinnehafvare, hvilka å sina ängar och slättermyrar icke

förvarade sitt hö i lador utan lade detsamma i stackar, skulle förse sådana stackar med en stadig och tät gärdesgård till fyra alnars höjd på fem eller sex alnars afstånd å alla sidor från stacken, vid äfventyr för egaren till höet att, om detta af renarne skadades och någon uraktlåtenhet ej kunde hos lapparne påvisas, sjelf stånda sin skada, hvilken föreskrift sedermera hvad angår Jemtlands län genom kongl. brefvet den 3 oktober 1866 förklarades skola gälla endast för viss angifven del af länet. Liknande stadgande återfinnes i 11 § af nu gällande lag, der det för vissa angifna trakter föreskrifves, att, om slaget och bergadt hö å äng eller utängsslätter af viss beskaffenhet icke förvaras i lador utan i stackar eller hässjor, egaren ej är berättigad till ersättning för skada, som derå af renar förorsakats, så framt ej antingen stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som af Konungen blifvit förordnad, eller skadan tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning.

Att å trakter, der renskötsel och jordbruk måste bestå vid sidan af hvarandra, den bofaste bör vara skyldig att vid bergadt grödor förvarande ute å mark vidtaga särskilda åtgärder för att freda densamma mot renar, synes komiterade fullt befogadt. Nu gällande bestämmelser i ämnet hafva dock visat sig mindre tillfredsställande. Dels har nemligen på många orter uppförandet af det föreskrifna stängslet kring höstackarna antingen underlåtit eller verkstälts först efter det höskörden i sin helhet varit afslutad, hvarigenom stackarna under lång tid fått stå ostängda, dels har stängslet icke visat sig för det afsedda ändamålet tillfyllestgörande, enär det, så snart snö hopat sig vid detsamma, ej förmått athålla renarne från höet. Derför och då effektivt skydd i ifrågavarande hänseende ej lærer kunna åstadkommas annorlunda än genom höets införande i lador, hafva komiterade ansett sig böra såsom regel uppställa, att bergadt hö skall förvaras i lada, och att lappen icke är ansvarig för skada, som hans renar göra å bergadt hö, hvilket icke blifvit sålunda förvaradt utan lemnats utestående å mark. Komiterade våga äfven hoppas, att de bofaste sjelfve snart skola komma till insigt derom, att höets införande i lada ligger i deras eget välförstådda intresse, i ty att sålunda förvaradt hö blir till sin beskaffenhet vida bättre än det, som lemnas utestående långt in på vintern under bar himmel utsatt för väderlekens vexlingar. Det invändes visserligen, att de vidt spridda och långt från gårdarna befintliga slätterlägenheterna på många ställen äro så små, att de gifva endast $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{2}$ skrinda hö, och att uppförande af lador på hvarje sådan lägenhet blefve alltför dyrt. I likhet med Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län kunna dock komiterade ej finna annat, än att det vore en ren vinst för den bofasta befolkningen, om sådana slätterlägenheter upphörde att användas, då skörden — inbegripet höets hemforslande — är ganska tidsödande och kräver ett arbete, som, användt till odling och dikning i närheten af hemmet, skulle lemna en

vida större behållning. Då emellertid, såsom från de bofastes sida äfven anmärkts, kostnaden för uppförande af lador kan å vissa trakter, der tillgången på virke är ringa eller eljest särskilda förhållanden dertill föranleda, blifva oskäligt stor i förhållande till den nytta, som dermed vinnes, har det ansetts böra ankomma på Konungen att för dylik trakt förordna, att ersättning för skada å bergadt hö i stack eller hässja skall utgå jemväl i det fall, att stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som Konungens befallningshafvande med hänsyn till förhållandena på orten förordnar.

Den skyldighet, som komiterade sålunda ansett böra åläggas den bofaste att förvara sitt bergade hö i lada eller undantagsvis inom stängsel, bör naturligen först och främst gälla inom Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker. Den bör ock med hänsyn till det sätt, hvarå inom lappmarkerna egor, der lapparne hafva och der de icke hafva sommarbetesrätt, äro blandade om hvarandra, vara lika för all slags jord och för alla tider af året. Inom lappmarkerna böra alltså de bofaste, så snart höet bergats, införa detsamma i lada eller, der sådant är särskildt medgifvet, stänga deromkring. Hvad der efter angår trakter utom lappmarkerna, der lapparne endast hafva sedvanerätt till vistelse vintertid, så äro under denna tid förhållandena så till vida likartade med lappmarkernas, att den bofaste med sin näring och lappen med sina renar då måste finnas inom samma område. Om dervid den bofaste förvarade sitt bergade hö i lador, skulle möjligheten för renarne att åstadkomma skada å hans mark vara nedbragt till ett minimum. Med hänsyn härtill och då de skäl, som anförts för de i ifrågavarande hänseende föreslagna bestämmelser, ega giltighet äfven för trakter utom lappmarkerna, som lapparne på grund af sedvanerätt besöka, hafva komiterade ansett samma bestämmelser böra gälla äfven för sistnämnda trakter, dock naturligen allenast under den tid lapparne få vistas der. Härigenom skulle ock vinnas, att den i nu gällande renbeteslags 11 § förekommande, enligt komiterades mening ej tillräckligt motiverade och i det dagliga lifvet lätt förbisedda skilnaden mellan jemtländska hemman, som skattlagts efter olika metoder, komme att försvinna.

Deremot föreligger uppenbarligen ingen anledning att ålägga den bofaste utom lappmarkerna några särskilda förpligtelser i afseende på höets förvarande under den tid af året, då sedvanerätten ej gäller och då sålunda trakten i sin helhet skall vara fri från renar. Sker under denna tid skada å bergadt hö, bör lappen därför vara ovilkorligen ersättningsskyldig.

Under alla förhållanden bör enahanda ersättningsskyldighet, såsom i nu gällande lag stadgas, åligga lappen i det fall, att skadan tillkommit af uppsåt eller genom vållande hos renvaktaren, oafsedt hvar skadan skett och huru höet förvarats.

16 § motsvarar 10 § 3 mom. i gällande lag. Den skada, som här afses,

torde visserligen i de flesta fall bestå allenast i "skada å annan utmark än utängsslätter", men komiterade hafva dock för densammas utmärkande valt ett vidsträcktare uttryck, som innefattar äfven skada af annan art, om sådan skulle varda af renarne föröfvad. För ersättningsskyldigheten hafva samma villkor stadgats, som upptagas i gällande lag, dock har äfven här uttrycket "grof vårdslöshet" ändrats till "vårdslöshet".

Den i 17 § af komiterades förslag intagna bestämmelse är ny. Då något skäl att i större eller mindre grad inskränka den ersättningsskyldighet, som enligt allmänna rättsgrundsatser bör åligga lapparne för skada, som de genom sina renar kunna förorsaka, icke synes vara för handen, så snart skadan skett inom trakt, der lapparne icke ega rätt att med renar uppehålla sig under någon tid af året, har ovilkorlig ersättningsskyldighet ansetts böra för dylikt fall i lag stadgas. Bestämmelsen torde ej sakna sin praktiska betydelse för vissa delar af Jemtlands län.

De helsosamma verkningarna af den lagstiftning, komiterade sålunda föreslagit, böra kunna i ej ringa mån betryggas och ytterligare främjas genom ändamålsenliga administrativa åtgärder. Komiterade vilja i detta hänseende särskildt erinra om hvad som kunde vinnas genom ett fruktbärande bruk af öfverskottsmedlen å jemtländska renbetesfjellens skogsfond, för hvars tillkomst och hittillsvarande uppgift komiterade ofvan (sid. 27) redogjort. Denna fonds i statskontoret innestående behållning lärer för närvarande uppgå till omkring 100,000 kronor. Dertill böra enligt uppgifter, meddelade genom Konungens befallningshafvande i länet, läggas dels omkring 160,000 kronor, utgörande försäljningsmedel för redan såld skog, hvilka ännu ej influtit, dels omkring 435,000 kronor, beräknad afkastning af ännu ej såld skog. Fondens tillgångar skulle således slutligen komma att uppgå till omkring 700,000 kronor. Deraf skulle visserligen utgå löseskillingar för den mark, hvars exproprierande för utvidgning af renbetesfjellen Kongl. Maj:t medgifvit genom ofvan omförmälda nådiga brefvet den 6 juli 1892. Enligt uppgift, som inför komiterade lemnats af förre lappfogden i länet Suwe, hvilken deltagit i uppgörande af förslag till inköp af de i nämnda bref omförmälda hemman och lägenheter, skulle emellertid endast en mindre del deraf, nemligen några områden, som vore inkilade mellan renbetesfjellen, behöfva inköpas för beredande af ökadtt sommarbete åt renarne. Vissa andra af dessa marker, nemligen de närmast intill fjellen belägna, ansåg han derjemte böra i skogsvårdens intresse för statens räkning förvärfvas, men en stor del af de omförmälda markerna hade föreslagits till inköp för att åt renarne bereda ökad tillgång till vinterbete, hvilket icke vore af samma behof påkalladt, i händelse sedvanerätten skulle fortfarande ega bestånd. (prot. den 13 mars 1896.) Det är således att antaga, att derest det redan meddelade beslutet om expropriation underkastas en revision

på den grund, att intet förvärfvas, som endast afser ökande af vinterbetet, köpeskillingen skall kunna nedbringas så, att skogsfonden kommer att lemna ett betydligt öfverskott, hvaraf åtminstone räntan skulle kunna användas för andra ändamål. I främsta rummet framställer sig då det af länets befolkning äfvensom af lappfogden lifligt uttalade behovet af bidrag till uppförande af lador till förvarande af bergadt hö, hvilket behof jemväl komiterade funnit i hög grad värdt att tillgodoses. Den form, under hvilken detta skulle ske, torde Konungens befallningshafvande i länet vara bäst i tillfälle att föreslå. Men äfven för andra ändamål, såsom uppförande af stängsel kring värdefulla och för skadegörelse af renar mer utsatta egor, skulle medlen kunna användas. Visar det sig att fonden, sedan länets behof blifvit tillgodosedda, lemnar öfverskott, finna komiterade det vara fullt befogadt, att detta användes för enahanda ändamål i de två nordligaste länen.

19 §.

Enligt 1886 års lag gäller den gemensamma ansvarigheten för skada, som af renar förorsakas inom ett skadeersättningsområde, endast för skada å växande gröda, ej för skada å stackadt eller hässjadt hö, äfven om sistnämnda skada skett under sådana omständigheter, att den bör af lappen ovilkorligen ersättas. Komiterade hafva icke funnit skäl att bibehålla detta undantag från den allmänna regeln.

Genom föreskriften i förslagets 11 § om upprättande af renlängd har sista stycket af gällande lags 13 § förlorat sin betydelse, hvadan det i förslaget utesluts.

21 och 22 §§.

Mot det i 14 § af 1886 års lag stadgade skiljemannaförfarande för utdömande af ersättning för inträffad skada af renar, hvarigenom åsyftats ett snabbare afgörande af härom uppkomna tvister, har med fog anmärkts, att sjelfva förutsättningen för anlitage af skiljemän, eller att det är ostridigt, af hvilken skadan bör gäldas, ganska sällan förefinnes. Förfarandet är sålunda icke användbart i de fall, då skadan är föröfvad inom ett skadeersättningsområde och skall af lapparne gemensamt ersättas, ej heller i sådana fall, då de skadegörande renarnes egare väl är känd, men endast ansvarig i händelse han kan öfvertygas att hafva vållat skadan genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnes bevakning. Men äfven i andra fall är det förenadt med stora svårigheter för jordegaren att omedelbart efter skadans föröfvande er-

hålla kännedom om egaren till de renar, hvilka orsakat densamma, och om denne, sedan han omsider blifvit ertappad, tredska att välja skiljeman, eller de utsedde skiljemännen ej kunna enas om valet af den tredje, hinner ytterligare så lång tid förflyta, innan skiljemännen kunna sammanträda, att det gynnsamma tillfället att konstatera skadans omfång och beskaffenhet för jordegaren gått förloradt. Såvidt komiterade hafva sig bekant, har ej heller förfarandet någonsin kommit till användning. Såväl i det jemtländska som i det vesterbottniska förslaget hade intagits bestämmelser, åsyftande att bereda ökad skyndsamhet vid ärendets behandling, men dessa hafva, om än innefattande vissa förbättringar, dock icke befunnits tillfredsställande. Deremot hafva såväl de bofaste som lappar och lappfogdar så godt som enhälligt förordat antagandet i hufvudsak af ett i Herjeådalen vid sidan af lagen allmänt anlitadt förfaringsätt. Detta består, såsom ofvan (sid. 41) blifvit antydt, deri, att, när skada skett, jordegaren utser en god man för egen del och för vederbörande lapps räkning tillkallar en god man bland dem af de bofaste i trakten, hvilka lapparne för ändamålet på förhand utsett, hvarefter och sedan desse båda valt den tredje besigtningen utan tidsutdrägt eger rum.

Det torde icke kunna förnekas, att denna ur de bestående förhållandena uppvuxna form för skadans uppskattning är synnerligen praktisk. Den är användbar i hvarje fall af inträffad skada. Den af en dylik nämnd uppskattade ersättningen kan visserligen icke ovilkorligen utsökas, då lappen ej direkt deltagit i nämndens sammansättning och ej haft tillfälle att inför densamma föra sin talan och bevaka sin rätt, men intet hinder finnes att gifva nämndens utlåtande en villkorlig exekutiv kraft, hvartill förebild ej saknas i gällande utskökningslag. Komiterade hafva sålunda föreslagit, att det af gode männen uppskattade ersättningsbeloppet skall kunna genom utmätning uttagas hos lapp, som erkänner sin skyldighet att ersätta skadan. Den invändning ligger härvid nära till hands, att lappen vid utmätningstillfället skall förneka sin betalningsskyldighet och således omintetgöra verkan af den åvägabragta proceduren. Denna farhåga torde dock i allmänhet icke komma att bekräftas. Af lappfogden i Jemtlands län är vitsordadt, att lapparne vanligen godvilligt erlagt den i öfverensstämmelse med ofvan angifna praxis uppskattade ersättningen, och denna beredvillighet bör ju snarare ökas än minskas derigenom, att enligt komiterades mening lapparne skulle få sjelfve uppgifva förslag på de gode män, som skola för deras räkning tillkallas. Lappen, som derigenom har större visshet än hittills att vid värderingen äfven hans intressen blifvit bevakade, eger i denna visshet en borgen för att det uppskattade beloppet icke blifvit oskäligt tilltaget, och då han derjemte genom att låta bero vid utmätning för ersättnings belopp eger en möjlighet att undslippa böter, som eljest enligt 18 § i förslaget kunna varda honom ådömda, synas

öfvervägande skäl tala för att han icke obehörigen skall bestrida sin betalningsskyldighet. Äfven om detta skulle inträffa, är den gjorda uppskattningen långt ifrån betydelselös. Ty i värderingen eger den, som lidit skadan, angående densamma ett bevismaterial, hvars betydelse det varder svårt för lappen att i en blifvande rättegång förringa. Då man emellertid ej får förbise möjligheten deraf, att skadan i enstaka fall kan hafva blifvit allt för högt värderad, bör lappen förbehållas rätt att, äfven om han underkastar sig utmätning, inom viss tid vid domstol söka återvinning af det belopp, hvarmed den utnämnda ersättningen öfverstigit skadans verkliga värde.

I fråga om de personer, som skola å lapparnes vägnar deltaga i uppskattningen, finnes ej något skäl, hvarför lapparne skola vara hänvisade att välja allenast bland de bofaste, utan böra lapparne ega att utse dem, till hvilka de hysa förtroende, och således äfven personer af sin egen stam, förutsatt dock att dessa hafva stadigt hemvist, så att de lätt kunna för ändamålet anträffas. Valen behöfva för hvarje lappby ej afse andra trakter än dem, som, efter hvad erfarenheten gifvit vid handen, företrädesvis äro utsatta för skadegörelse af renar tillhörande lappbyn. Hvilka dessa trakter äro och huru många gode män, som på hvarje trakt böra väljas, skulle bestämmas af Konungens befallningshafvande, som det ock skulle tillkomma att i lapparnes ställe utse gode män, om de sjelfve underlåta att välja. Åt lokalmyndigheterna — kronofogde, lappfogde eller länsman — torde deremot för tids vinnande kunna uppdragas, att, när de för visst fall af jordegaren tillkallade två gode män ej kunna enas om valet af den tredje, utse denne.

23 §.

Ofvan i den allmänna motiveringen (sid. 41) hafva komiterade åntydtt, huru som de bofaste ansetts böra beredas den lättnad vid utkräfvande af ersättning för skada inom ett skadeersättningsområde, att de icke, i händelse kännedom saknas om egaren till de renar, som orsakat skadan, behöfva instämma samtliga renegare inom området, utan att ersättningsanspråket i sådan händelse må anhängiggöras allenast mot ordningsmannen i den lappby, till hvilken lapparne höra. Behofvet af en bestämmelse i angifna riktning är af erfarenheten till fullo vitsordadt och äfven af lapparne så godt som enhälligt erkänt. Mot rättmätigheten af det föreslagna förfarandet kan så mycket mindre vara något att erinra, som grundsatsen redan är af lagstiftningen godkänd genom stadgandet i den internationela lagens 15 §. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta lagrum är ock förevarande paragraf affattad. Enligt förslaget skall ordningsmannen ega befogenhet att å lapparnes vägnar icke blott svara i saken utan ock fullfölja talan i högre rätt. Äfven har det syntts lämpligt uttala,

hvad väl ligger i sakens natur, att ordningsmannen jemväl eger att å lapparnes vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättgångskostnader, när skäl dertill finnes.

25 och 26 §§.

Under hänvisning till hvad ofvan (sid. 48) anförts beträffande de i dessa paragrafer föreslagna förändrade bestämmelser till lapparnes skydd mot skada af bofastes hundar, hafva komiterade här endast att tillägga några ord till förklaring af det i 25 § intagna nya stadgandet om ansvar och ersättnings-skyldighet för skada, som tillfogas renar genom vårdslös timmerfällning.

Det har blifvit upplyst, att å trakter, der skogsafverkning i större skala pågår, renarne snart nog vänja sig vid att å de fällda träden uppsöka den för dem mycket begärliga lafven. De förlora dervid i viss mån sin naturliga skygghet och rusa blindt fram, så snart de höra det brakande ljudet af ett fallande träd. Om arbetarne vidtaga den enkla åtgärden att drifva undan renarne, så att träden ej falla öfver dem, behöfver ingen skada ske, men från vissa delar af Vesterbottens län har på senare åren mycket klagats deröfver, att genom oaktsamhet eller rent af uppsåt från arbetarnes sida renar i stort antal blifvit dödade vid timmerfällning. Antalet af på sådant sätt dödade renar har för ett par socknar ansetts uppgå till flera hundra om året, och skadegörelsen har visat sig år efter år blifva allt större. Någon ersättning för skadan hafva lapparne ej lyckats utfå, och många gånger hafva de icke ens kunnat tillgodogöra sig de dödade djuren, enär arbetarne sålt eller sins emellan delat dem. Komiterade hafva därför i sitt förslag upptagit en bestämmelse derom, att den, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet orsakar att vid skogsafverkning renar skadas eller dödas genom fällning af träd, är förfallen till ansvar och skyldig att ersätta skadan. Det torde emellertid vara fara värdt, att denna bestämmelse i och för sig skall visa sig föga verksam, om lapparne endast ega hålla sig till den enskilde arbetaren. I öfverensstämmelse med den grundsats, som under senare tid inom andra lagstiftningsområden vunnit erkännande, såsom exempelvis i lagen angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift, hafva därför komiterade ansett sig kunna och böra föreslå, att jemväl den, för hvars räkning afverkningen sker, skall vara ansvarig för ersättande af den skada, som genom hans vid arbetet anstälde arbetares uppsåt eller vårdslöshet kan tillfogas lapparnes renar. Det torde icke vara tvifvel underkastadt, att den strängare tillsyn och kontroll öfver de vid timmerfällningen anstälde arbetare, som säkerligen häraf kommer att varda en följd, skall mer än något annat motverka det oförmälda oskicket.

31 §.

De i 22 § af gällande lag gifna bestämmelser angående upplåtelse af bete eller slätter, jagt- eller fiskerätt äro, med några ändringar beträffande redaktionen, i sak oförändradt bibehållna uti förevarande förslag.

Derjemte har i förslaget gjorts ett tillägg, närmast föranlett af den efter 1886 skedda utvidgning af renbetesfjellen i Jemtlands län. Såsom ofvan (sid. 28) är anfördt få enligt gällande föreskrifter, meddelade i särskilda kongl. bref, inegor på de till utvidgningen inköpta områden utarrenderas med iakttagande dervid, att arrendatorn underkastas de inskränkningar i nyttjanderätten, som föranledas af den åt lapparne upplåtna rätt att använda ifrågavarande områden. Detta förbehåll är för ett fullständigt uppnående af det med utvidgningen af renbetesfjellen afsedda ändamål af den vikt, att komiterade ansett det böra i lag uttryckligen stadgas, att vid utarrendering af inegor å sådana områden det vilkor skall fästas, att arrendatorn sjelf må freda såväl växande som bergad gröda från intrång af renar. Och då samma förbehåll bör gälla äfven i fråga om bete och slätter å alla de marker, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, d. v. s. ej mindre å renbetesfjellen i Jemtlands län än ock i de delar af lappmarkerna, som ligga ofvanför odlingsgränsen och ej äro under enskild disposition, har det föreslagna stadgandet i lagen fått en för detta ändamål lämpad lydelse.

Beträffande slutligen de medel, som inflyta genom utarrendering af inegor å de inköpta områdena och hvilka medel hittills varit bokförda under särskildt upplägg å renbetesfjellens skogsfond, hafva komiterade velat hemställa, att dessa medel må användas till förmån för lapparne i likhet med de genom upplåtelse af bete, slätter m. m. uppkommande tillgångar. Dessa medel, deraf en del användts och äfven för framtiden skulle komma att användas till gäldande af vägunderhåll, utskylder och andra onera, som från de inköpta områdena skolat utgå, äro i öfrigt af den ringa betydelse för statsverket — behållningen vid 1895 års slut lärer hafva uppgått till omkring 11,700 kronor — att ett särskildt användningssätt för dem icke kan vara påkalladt.

34 §.

För verkställande af utmätning af renar, ransakning efter stulna renar eller annan dylik åtgärd måste renhjorden eller någon del deraf hopsamlas, men då detta icke kan ske utan lapps tillhjälp, har af kronobetjeningen inom de särskilda länen yrkats, att den, som har hjorden under sin vård, måtte förklaras vid ansvar pligtig att efter vederbörandes påfordran hopsamla renarne. I detta hänseende hafva komiterade ansett tillräckligt att i förevarande paragraf

intaga en bestämmelse, hvarigenom kronofogde, lappfogde eller länsman uttryckligen förklaras berättigad att fordra omförmälda handräckning. För vägran att lemna handräckningen blir i sådant fall den i 10 kap. 23 § strafflagen stadgade straffbestämmelse tillämplig.

37 §.

Förut (sid. 52) hafva komiterade anfört skälen dertill, att vid skadegörelse å ren allmän åklagare i vissa fall berättigats föra talan jemväl i fråga om skadestånd. Att hans åtalsrätt i öfrigt blifvit utsträckt utöfver hvad gällande lag medger, beror endast derpå, att i lagen upptagits nya straffbestämmelser för åtskilliga förseelser, hvilka uppenbarligen höra under allmänt åtal.

I sammanhang härmed torde böra erinras, att till allmänne åklagare, så vidt gäller förseelser mot denna lag och lagen om renmärken äfvensom mot byordningar, äro att hänföra jemväl lappfogdar, hvilka i de för dem utfärdade instruktioner bemyndigats att åtala förseelser, som begås inom tjenstgöringsområdet, så vidt de röra lappväsendet och utgöra föremål för allmänt åtal.

38 §.

När i det föregående talats om svenska lappar med deras renar, har dermed afsetts uteslutande sådana lappar, som hafva sitt egentliga hemvist i lappmarkerna eller å renbetesfjellen i Jemtlands län, och hvilkas renar under sommarmånaderna föras på bete der eller i Norge. Men derjemte fins ett icke obetydligt antal renar, hvilka året om underhållas i Norrbottens läns kustland och endast undantagsvis drifvas in på angränsande områden inom lappmarken. Sådana renar förekomma inom de flesta af länets kustsocknar. Enligt kronobetjeningsens uppgifter uppgick antalet år 1895 till omkring 19,000, deraf 13,000 tillhörde den bofasta svenska befolkningen men liksom de öfriga vårdades af lappar. Något lagligt berättigande för egarne till dessa renar att till deras underhåll använda annan mark än renegarens egen eller den, han genom särskildt aftal kan hafva fått åt sig för ändamålet upplåten, förefinnes icke. Hvad angår kronoparkerna i kustlandet, blef genom kongl. brefvet den 26 mars 1831 i anledning af väckt fråga om bemyndigande för Konungens befallningshafvande att i fall af behof medgifva lapparne betesrätt derstädes förklaradt, att innan Kongl. Maj:t ville härom fatta sitt beslut, erfordrades närmare utredning af frågan och de för och emot densamma förekommande skäl och omständigheter; och har, så vidt komiterade känna, något vidare besked i ämnet sedermera icke meddelats. I fråga om enskildes marker i kustlandet har aldrig varit ifrågasatt, att lapparne der skulle ega sommar-

betesrätt för sina renar. Den rennäring, som inom dessa socknar förekommer, består således utan någon laglig hemul blott genom jordegarnes, inberäknadt kronans, tysta medgifvande och har af gällande lagstiftning lemnats helt och hållet å sido. "Då det är ett fåtal hemmansegare", säger den komité, som utarbetat 1886 års lag, "som begagnar sig af en sådan sjelftagen rätt att, så att säga, låta renarne underhållas på andras bekostnad, och då renskötseln icke gerna kan, med den utveckling jordbruksnäringen i trakterna närmast Bottenviken under de senare åren erhållit, derinom bedrifvas jemte sistnämnda näring, vill det synas, som den tid icke borde vara aflägsen, då dessa renar måste, för sommartiden åtminstone, lemna dessa trakter i närheten af kusten, hvilka de nu intagit, samt föras till andra, der skadegörelse och ohägn icke i någon nämnvärd omfattning kan af dem förorsakas." Denna förväntan har icke förverkligats. Kustrenarnes antal har tvärtom under de följande åren tilltagit. Att med en stigande odling protesterna mot renskötsel i så beskaffade bygder likaledes ökats från deras sida, som icke sjelfve äro renegare, är uppenbart. Komiterade hafva derföre aktat nödigt att genom uttrycklig bestämmelse i lagen fästa uppmärksamheten å de väsentligen olika förhållanden, under hvilka rennäring inom kustlandet lagligen kan bedrifvas, och att för dylik rennäring icke kan eller får påräknas de förmåner, som statsmagterna velat bereda den lappska befolkningen. Redan vid redaktionen af 1 § hafva komiterade sökt göra tydligt, att kronoparker i kustlandet icke ovilkorligen utan endast med uttryckligt medgifvande skola stå öppna för renbete under sommarmånaderna. Härtill förklaras nu i förevarande paragraf, att enskildes egor ej må för ändamålet anlitas utan jordegarens samtycke, att renegaren i följd deraf är pliktig att om renarne taga sådan vård, att de ej olofligen inkomma på andras egor, och att försummelse af detta åliggande straffas efter allmän lag. Detta slag af renar skulle alltså i allt väsentligt ställas lika med vanliga hemdjur.

Då förevarande lagförslag i åtskilliga hänseenden är strängare mot lapparne än den internationela lagen, och således den lag, som i enlighet med detta förslag kan komma att gälla, icke mot den internationela lagens stadganden, så länge dessa samtidigt äro i kraft, kan i nämnda hänseenden afse norska lappar, hvilka flytta i Sverige, har sådant ansetts böra i förslaget uttryckligen utsägas.

Förslaget till lag om renmärken.

2—4 §§.

I afseende å renmärkens fastställande innehåller förslaget i likhet med gällande lag, att fastställelse skall sökas vid häradsrätten i den ort, der ren-

Uppgift å antalet renar år 1895 uti Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands län.

Norrbottens län.	I fjellapparnes vård.			I skogslapparnes vård.			Summa renar.
	Tillhöriga lapparne.	Tillhöriga bofaste.	Summa fjellrenar.	Tillhöriga lapparne.	Tillhöriga bofaste.	Summa skogsrenar.	
a) i lappmarken.							
Enontekis socken	43,650	1,350 ¹⁾	45,000	350	250	600	45,600
Juckasjärvi "	25,500	2,200 ²⁾	27,700	450	100	550	28,250
Gellivare "	28,960	13,040 ³⁾	42,000	12,755	3,417	16,172	58,172
Jockmocks "	11,000	4,000	15,000	—	3,000	3,000	18,000
Arjeplogs "	4,100	4,700	8,800	1,750	2,150	3,900	12,700
Arvidsjaurs "	—	—	—	4,967	6,855	11,822	11,822
b) i socknarne nedom lappmarken.							
Pajala med Muonionalusta	—	—	—	3,000	3,000	6,000	6,000
Korpilombolo och Tärendö	—	—	—	875	925	1,800	1,800
Öfver-Torneå och Hietaniemi	—	—	—	1,500	3,000	4,500	4,500
Neder-Torneå och Karl Gustaf	—	—	—	200	1,100	1,300	1,300
Öfver-Kalix socken	—	—	—	200	3,300	3,500	3,500
Neder-Kalix "	—	—	—	414	836	1,250	1,250
Råneå "	—	—	—	—	800	800	800
Summa f. Norrbottens län	113,210	25,290	138,500	26,461	28,733	55,194	193,694
Vesterbottens län.							
Wilhelmina socken	11,700	800	12,500	—	—	—	12,500
Tärna "	12,300	1,080	13,380	—	—	—	13,380
Sorsele "	11,250	240	11,490	100	30	130	11,620
Malå "	—	—	—	1,830	915	2,745	2,745
Summa f. Vesterbottens län	35,250	2,120	37,370	1,930	945	2,875	40,245
Jemtlands län.							
Idre lappby	825	45	870	—	—	—	—
Tennäs "	1,890	150	2,040	—	—	—	—
Åre-Storsjö "	8,480	150	8,630	—	—	—	—
Ovikens "	4,320	1,225	5,545	—	—	—	—
Kalls "	2,510	105	2,615	—	—	—	—
Offerdals "	2,072	65	2,137	—	—	—	—
Hotagens "	4,150	60	4,210	—	—	—	—
Frostvikens "	9,090	250	9,340	—	—	—	—
Summa för Jemtlands län	33,337	2,050	35,387	—	—	—	35,387
Summa för alla tre länen	181,797	29,460	211,257	28,391	29,678	58,069	269,326

¹⁾ Af detta antal tillhöra 600 bofaste i Norge.²⁾ " " " " 1,400 " "³⁾ " " " " 3,540 " "

Reservationer vid förslaget till lag om renbete.

Af herr *von Steyern*:

I här nedan omförmälda frågor af större vikt har jag inom komitén uttalat åsikter, afvikande från dem, hvilka omfattats af komiténs flertal.

Vid 1 §.

Jag har icke kunnat biträda förslaget att med en hel månad — oktober — inskränka den tid, under hvilken lapparne skulle få utöfva den dem tillkommande sedvanerätt att vintertiden flytta på enskildes mark nedom odlingsgränsen i Vesterbottens län och utom renbetesfjellen i Jemtlands län.

Hvad Herjeådalen beträffar, har det oemotsagdt uppgifvits, att flyttuin-garna der aldrig begynt förr än i medlet af november (prot. sid. 5). Än-dringen är således för dessa trakter utan all betydelse, om det ock måste med-gifvas, att något hinder för dess genomförande på samma trakter icke förefinnes.

Inom norra delen af Jemtlands län äro förhållandena annorlunda. Ren-betesfjellen äro der enligt lappfogdens uppgift beväxta hufvudsakligen med gräs men sparsamt med renmossa. När gräsbetet med september månad upphör, och renmossan, som då måste tillgripas, tryter, helst när stark isbildning på fjellen gör den för renarne oåtkomlig, hafva lapparne, särskildt från Hotagens skattefjell, varit nödsakade att redan i början af oktober flytta till de närmast belägna skogstrakterna. De hafva derföre förklarat det icke vara möjligt att bestämma en senare flyttningstid än den 1 oktober. Häri hafva samtliga vid sammanträdet i Föllinge närvarande kommunalombud instämt; de hafva varit ense derom, att det icke kunde förmenas lapparne, åtminstone från vissa fjell, att flytta redan den 1 oktober (prot. sid. 35). För denna del af länet har således komiterades förslag den betydelse, att det skulle beröfva lapparne en förmån, som allmänt erkänts vara för bedrifvande af deras näring nödvändig, för att bereda de bofaste en förmån, på hvars åtnjutande de uttryckligen förklarat sig icke göra något anspråk. Det kan ej med fog sägas, att de bofaste afgifvit denna förklaring utan att närmare göra sig reda för dess innebörd. De underlåto icke att vid tillfället framhålla, att de ledo åtskillig skada af re-narne under oktober månad, men de medgäfv tillika, att skadan endast gälde bergadt, i stackar och hässjor utestående hö, och att den skulle förekommas, om det blefve regel, att höet förvarades i lador. Detta mål uppstälde de bo-

faste derföre såsom mer eftersträfvansvärdt än uppskofvet med lapparnes flyttning, och de hoppades vinna det genom bidrag till ladors uppförande från jemtländska renbetesfjellens skogsfond. Denna hemställan hafva komiterade nu i sitt betänkande understödt. Blir resultatet häraf, att höet i allmänhet inom de delar af Jemtlands län, som vintertiden besökas af lappar, kommer att förvaras i lador, är detsamma fullständigt skyddadt redan före den 1 oktober, och all anledning saknas då att förmena lapparne att komma vid den tiden. Skulle åter afsigten ej vinnas, blefve under den af komiterade föreslagna lagstiftning lapparnes belägenhet i dessa trakter ganska svår. Med förbudet för lapparne att under oktober månad beträda enskild mark skulle nemligen, enligt komiterades förslag i renbeteslagens 15 §, följa ovilkorlig skyldighet att ersätta all skada, som under nämnda månad skedde å utestående bergadt hö, och detta ehuru, enligt samma §, höstackarna ej skulle behöfva vara inhägnade förr än den 1 november. Under oktober månad således, då äfven vid ganska normala förhållanden, på hvilka det af komiterade återopade stadgandet om ovanliga väderleksförhållanden icke eger tillämplighet, renarne ej kunna hållas qvar å de på renmossa fattiga fjellen, utan, följande en naturlig drift, söka sig ned till skogslandet, blifva lapparne ovilkorligen ersättningsskyldige för all skada, som sker å de öfverallt utestående öppna höstackarna. En sådan lagstiftning är så föga egnad att stiffta frid mellan lappar och bofaste, att den fastmer skulle framkalla nya tvister och mångfaldigt ökade skadeersättningsanspråk.

Från Vesterbottens län hafva visserligen yrkanden om senare höstflyttning framkommit, ehuru icke enhälligt (prot. sid. 64). En socken, Dorotea, har uttryckligen förklarat sig icke önska någon förändring (prot. sid. 76). Ej heller inom Åsele socken synes sådan, att döma af det vid sammanträdet i Lycksele närvarande ombudets anförande, anses nödig. De öfriga socknarne hafva uttalat sins emellan stridiga önskningsar, i det att några nöjt sig med den 15 oktober, andra fordrat den 1 december, emedan först då allt hö kunde vara hemfördt till gårdarna. Å lapparnes sida har uppgifvits, att de under vissa år redan vid Mikaelitiden, men vanligen först i medlet eller slutet af oktober, plägade öfverskrida odlingsgränsen, att under sådana år, då mycken snö fölle och iskorpa tidigt bildade sig i fjellen, det vore för lapparne nödvändigt att kunna lemna dessa redan vid Mikaelitiden, och att ändring i tiden för höstflyttningen således icke vore möjlig.

I detta län gäller frågan icke kustsocknarnes intresse, ty till kustlandet komma lapparne redan nu icke förr än i december. Frågan är således endast den, huruvida till förmån för nybyggarne inom lappmarken nedanför odlingsgränsen intrång skall göras i lapparnes flyttningsrätt. Skola fjellapparne, hvilka för lång tid af året redan undanträngts från detta område, der de förut oinskränkt herrskat, nu genom lagstiftningens medverkan ytterligare kringskåras

i utöfningen af en rätt, af hvilken de synas vara i verkligt behof, borde för en sådan lagstiftningsåtgärd åtminstone kunna bjudas kraftiga skäl. Komiterade hafva inskränkt sig till att förklara, att de funnit förändringen önskvärd från de bofastes synpunkt. För min del skulle jag snarare vilja kalla den öfverflödig ur de bofastes synpunkt, derest komiterades förslag i öfrigt komma att godkännas. Det är ostridigt, att äfven i dessa trakter den skada, som renar i oktober månad kunna förorsaka, träffar endast utestående hö. Till dess skyddande hafva komiterade här liksom i Jemtlands län föreskrifvit uppförande af lador, och detta med all utsigt till framgång. Konungens befallningshafvande i länet yttrar nemligen i sitt af komiterade återopade utlåtande angående förändrad lagstiftning för lapparne: "Öfverallt inom lappmarken finnes tillräcklig tillgång på virke för att uppföra lador, hvilka blifva föga dyrare än hässjor. Det är, för att använda ett mildt uttryck, endast bristande företagsamhet, som gör att den bofasta befolkningen fortfarande begagnar sig af hässjor och icke uppför lador." Skulle emellertid någon trakt inom lappmarken finnas, der ladors uppförande blefve för kostsamt, hafva komiterade för sådan trakt föreskrifvit uppsättande kring stackar och hässjor af fullt skyddande stängsel, hvilket dock i Vesterbottens läns lappmark, i motsats till hvad som föreslagits för Jemtlands län, skulle vara färdigt i sammanhang med slåttern, d. v. s. i regeln under september månad. I dessa trakter skall alltså, om lagen åtlydes, allt hö, som är af något värde, vara genom de bofastes egen åtgärd fullständigt skyddadt före den 1 oktober. Det gräs, som efter den tiden växer eller ligger slaget på marken, torde vara af den beskaffenhet, att det ej förtjenar något skydd. Hvertill det under sådana förhållanden skulle gagna att förbjuda lapparne att flytta före den 1 november, är jag ej i stånd att inse. Ej ens den bofaste, som försummat åtlyda lagen, kan af förbudet hemta något verkligt gagn. Han skulle kunna göra det, om det vore honom möjligt att under oktober månad från utängsslåtterna hemföra sitt ohägnade hö till gården. Men efter allas sammanställande vittnesbörd kan detta i någon nämnvärd utsträckning ske först sedan kärr och myrar tillfrusit, d. v. s. i november och december. Yrkandet att få tiden framflyttad till den 1 december, kan man derföre förstå; att stanna vid den 1 november förefaller deremot ur den bofastes synpunkt skäligen ändamålslost.

Härjemte är att märka, att så länge den svensk-norska lapplagen eger bestånd samt med stöd af densamma norska lappar, hvilka med sina renar flytta in i Vesterbottens län, kunna efter den 1 oktober uppehålla sig hvar som helst inom länet, förbudet för svenska fjellappar att öfverskrida odlingsgränsen före den 1 november icke synes kunna tillämpas inom nämnda län. En så beskaffad rätt bör väl ej kunna inrymmas i högre mått åt den främmande lappen än åt den svenske undersåten.

För så vidt förbudet är afsedt att afhålla jemväl skogslapparne i Malå socken af Vesterbottens län från att i oktober månad låta sina renar beträda enskildes mark inom socknen för att på ett något vidsträcktare område uppsöka den för deras lifnärande under nämnda månad nödvändiga renmossan, skall detsamma antagligen visa sig omöjligt att efterlefva. Men man får väl nöja sig med den förhoppning, att de bofaste, liksom de redan nu medgifva lapparne renbete på sin utmark sommartiden, skola finnas åtminstone lika villiga att inrymma dem en sådan förmån på en tid, då den för lapparne är ännu svårare att umbära, på samma gång den icke bör kunna förorsaka den bofaste någon som helst skada.

Vid 2 §.

Efter att hafva erinrat om de af bofaste anförda klagomål öfver skada, som förorsakats af ströfrenar i Jemtlands län och af renar, hvilka vid lapparnes återflyttning om våren qvarlemnats i Vesterbottens och Norrbottens läns kustland, uttala komiterade för sin del den mening, att det vore en kännbar brist i gällande lag, att den icke anvisade den bofaste något medel att blifva qvitt dylika renar. Lagen stadgade visserligen, att renarne sommartiden skulle vara bortförda från de trakter, der lapparne endast egde rätt till vinterbete, men gjorde verkställigheten häraf beroende uteslutande af lapparnes vilja eller förmåga. Bruste endera, måste den bofaste hafva renarne qvar; oskadliggöra dem finge han icke. Så kunde det icke längre få fortgå. Hade det ansetts nödigt att genom lag å den bofaste inom låglandet lägga tungan af att vintertiden å sina egor mottaga renhjordarna, kräfde å andra sidan rätt lika mycket som billighet, att lagens ord derom, att han sommartiden skulle vara qvitt renarne, äfven blefve verklighet. Något annat verkamt medel härför gäfves icke än det att under vissa förhållanden tillåta renars dödande.

Denna bevisförelse hvilat på en efter mitt förmenande icke riktig uppfattning af förhållandet mellan lappen och den bofaste. Det är den förre, icke den senare, som ursprungligen befolkat och förfogat öfver de bygder, om hvilka här är fråga; det är lappen, som i sin från början oinskränkta rätt att der uppehålla sig med sina renar lidit intrång af odlingens fortskridande. När lagstiftaren funnit sig böra ingripa medelst fastställande af en på sedvana grundad flyttningsrätt, är det icke för att utvidga lappens rättigheter genom att pålägga den bofaste en förut okänd tunga, utan för att rädda åt lappen så mycket af hans forna rättigheter, som är nödvändigt för hans existens såsom nomad. Med en sådan uppfattning af lagstiftarens uppgift låter det väl förena sig, att man söker hålla folkstammarne så vidt möjligt skilda från hvar-

andra under den tid, då detta åtskiljande ligger i begges intresse, då den bofaste behöfver skydd för sin växande gröda och lappen samtidigt utan olägenhet kan föra sina renar på fjellen, äfvensom att man under den tid af året, då lappen måste beträda den bofastes mark, tillser, att han ej genom grof vårdslöshet eller liknöjdhet i vården om renarne tillskyndar den bofaste större skada, än renskötseln nödvändigt måste medföra. Men ingalunda kan man tillerkänna den bofaste någon rätt att utan afseende på de ööfvervinneliga svårigheter, med hvilka lappen i sin vård om renarne har att kämpa, både i följd af renarnes halfvilda natur och den fullkomliga frånvaron af all skyldighet för de bofaste att bidraga till skyddande af sin växande gröda, vara ens under sommartiden absolut fri från sådant intrång, som är från renskötseln oskiljaktigt och som derföre icke med all den aktsamhet, man rimligen eger fordra af lappen, kan förekommas. Till sådana olägenheter hör, att lapparne vid återflyttning till sina fjell ej alltid kunna från de vidder, på hvilka renarne spridt sig, hopsamla och medföra dem alla, och att, såsom lappfogden i Jemtlands län inför komiterade uppgifvit, renflokar äfven midt i sommaren vid inträffande svår väderlek störta ned från fjellen öfver läglandet, oaktadt lapparnes ansträngningar att hålla dem qvar (prot. den 3 mars 1896). På sådana möjligheter måste den vara beredd, som vågar risken att inlåta sig på jordbruk i trakter, der renskötsel af ålder bedrifvits och fortfarande får bedrifvas. Han kan ej begära att — det må kosta lappen hvad det vill — ens under sommarmånaderna uppnå den fullkomliga trygghet för sin egendom, hvaraf andra traktens befolkning är i åtnjutande.

Jag anser derföre, att komiterade gjort nog för att afvärja det öfverklagade intrånget af qvarlemnade renar och ströfrenar, när komiterade genom en följd af åtgärder, för hvilka i den allmänna motiveringen till lagförslagen närmare redogjorts, sökt framkalla en omsorgsfullare vård om renhjordarna, rädda de bofaste från de svåraste följderna af den vårdslöshet vid renarnes bevakning, som lapparne utan tvifvel lagt i dagen, och bereda jordegaren lättare utvägar att upptäcka den lapp, hvars renar gjort honom skada, och att utbekomma ersättning för skadan. Åtminstone böra verkningarne af dessa lagstiftningsåtgärder först afvaktas, innan man griper till det våldsamma medlet att för beredande åt den bofasta befolkningen af möjligheten att i ostördt lugn bedrifva sin näring uppoffra lappens egendom.

Sådan har ock varit den bofasta befolkningens egen åsigt. I Herjedalen, der i följd af en långt drifven vårdslöshet i renvården de bofastes tålmod kanske varit hårdast stäldt på prof, har dödande af renar enstämmigt afstyrkts såsom en alltför sträng påföljd, och uttalats den mening, att genom åtskilliga åtgärder, hvilka sedermera upptagits i komiterades förslag, missförhållandena skulle af sig sjelfva upphöra (prot. sid. 6). I Jemtland förklara-

des olägenheterna så obetydliga, att särskilda lagstiftningsåtgärder för ändamålet icke erfordrades (prot. sid. 36). Sockenombuden från Vesterbottens kustland höllo före, att innan man finge skrida till nedskjutning, lapparne borde anmanas att bortföra kvarlemnade renar, der det utan alltför stor omgång kunde ske, och att endast såsom en yttersta utväg nedskjutning skulle få ega rum (prot. sid. 67). Ombuden från södra Norrbotten ansågo ovilkorlig renmärkning och skyldighet för lapparne att anmäla sina flyttningar vara tillräckligt verksamma åtgärder mot renars kvarlemnande, och ville tydligen med stor motvilja och endast såsom en yttersta utväg, sedan alla andra åtgärder visat sig vanmäktiga, tillstyrka nedskjutning, och detta endast i händelse att antalet kvarlemnade renar tillväxte i samma grad som hittills (prot. sid. 88). Man har således all anledning att antaga, att den af komiterade nu föreslagna åtgärd att utan afseende på anledningen, hvarför renar kvarlemnats, eller det antal, hvori sådant skett, tillåta dödande af renar på tillsägelse af jordegaren icke uppbäres af det allmänna rättsmedvetandet, utan strider mot sjelfva den bofasta befolkningens uppfattning af hvad som är tillbörligt och rätt.

Liksom den föreslagna bestämmelsen är ohållbar till sin grund, är den icke mindre vanskelig till sina följder. Lappfogdarne i Jemtlands och Norrbottens län hafva inför komitén erinrat om de svårigheter för kronobetjeningen, som komma att möta vid nedskjutningens verkställande (prot. den 3 och den 5 mars 1896). Länsmän och fjerdingmän, af hvilka en stor del torde sakna anlag och förmåga att tillegna sig färdighet i detta nya slag af exekution, och som äro alltför få till antalet för att inom sina stora distrikt kunna lemna verksam handräckning, om sådan samtidigt på flera ställen inom distriktet påkallas, skola finna sig nödsakade att anlita enskilda personer såsom biträden vid förrettningen. Men ju mer den dervid verksamma personalen ökas, desto mer växa svårigheterna att kontrollera densamma och öfvervaka, att den ej öfverskrider sin lagliga befogenhet. Det är derjemte en känd erfarenhet, att "exemplet smittar". Jordegaren, som hör de reglementsenliga skotten falla i sin närhet, låter lätt intala sig, att nu är tillfället för honom inne att på egen hand utan fara att väcka misstankar både billigare och bekvämare än genom kronobetjeningens anlitage göra sig qvitt en renflock, som slagit sig ned på hans egor eller hotar att dit intränga. Ännu värre är, att alldeles obehöriga personer, som icke lidit någon skada af renar och ej heller hafva något med nedskjutningens verkställande att skaffa, skola blanda sig i leken af okynne eller i oärlig afsigt. Det är med ett ord fara värdt, att det officiella skjutandet skall framkalla just ett sådant privat renskytte, mot hvilket komiterade i andra delar af sitt förslag gjort sig så mycken möda att lagstifta. Dessa farhågor sakna tyvärr icke stöd af redan vunnen erfarenhet angående verkningarne af de finska myndigheternas åtgöranden i den rigtning, hvarpå komiterades fler-

tal nu velat inslå. Den invid finska gränsen bosatte lappfogden i Norrbottens län, som haft dessa verkningar under sina ögon, har förmålt, hurusom jordegare i finska Enontekis socken företagit sig att uppsåtligen drifva renar in på sina slätterlägenheter för att få dem nedskjutna genom kronobetjeningens försorg och komma i tillfälle att skörda vinst vid den blifvande försäljningen af bytet, samt hurusom nedskjutningen framkallat rentjufnad i stor skala och allmän demoralisation i de trakter, der den egt rum. Dessa varnande erfarenheter hade enligt mitt förmenande förtjent större afseende, än komiterade varit benägne att egna dem.

När det är fråga om offentlig exekution, plägar lagstiftningen med största omsorg tydliggöra de omständigheter, under hvilka den offentliga magten får ingripa, och den gräns, intill hvilken den får sträcka sin verksamhet. I begge delarne brister komiterades förslag. När inträder enligt detsamma jordegarens rätt att påkalla ordningsmagtens handräckning? När han "kan af renarne lida skada", heter det i förslaget, hvilket alltså tyder på, att han kan fordra handräckning ej blott när renar gjort verklig skada på hans inegor utan ock när de anträffats under en temligen oskyldig betning på hans utmark, ja! till och med när de ännu endast hota med att intränga från grannens område. Och hur långt får exekutorns verksamhet sträcka sig, när han omsider anländer till platsen, under förutsättning att några renar då finnas kvar och komma inom skotthåll? Med den skygghet, som enligt de inför komitén lemnade upplysningar är ett utmärkande drag hos renarne sommartiden, är det antagligt, att man lyckas på stället döda endast en eller annan, men att de öfriga, sårade eller icke, för tillfället skrämmas från platsen för att efter kort tid åter uppträda der eller annorstädes i närheten, på samma eller annan jordegares mark. Skall exekutionen, efter det ett så otillfredsställande resultat vunnits, anses afslutad för att först efter ny ansökning kunna återupptagas, eller få de redan uppjagade renarne förföljas, med risk att andra renar indragas under förföljandet, och att exekutionen sålunda, ehuru påfordrad af en enda jordegare, öfvergår till en allmän jagt öfver hela trakten? På dessa och dylika frågor har den föreslagna lagstiftningen icke gifvit något svar. Måhända äro de närmare bestämmelserna härom att hänföra till dem, som enligt komiterades förslag skulle meddelas af Konungens befallningshafvande. Om så är, fruktar jag, att man i ett ömtåligt och grannliga ämne lagt i denna myndighets händer en magt, som lagstiftaren ej bort afhända sig.

När jag af dessa dels principiella dels praktiska skäl funnit ett dödande af renar i den utsträckning komiténs flertal gifvit åt sitt förslag förkastligt, har jag dermed icke velat förneka, att en sådan åtgärd under vissa förhållanden och inom ett begränsadt område kan vara tillåtlig, till och med nödvändig beträffande renar, som ej stå under någon lapps vård, som ej tillhöra

någon egare, och för hvilkas skadegörelse således ingen enligt lag kan göras ansvarig. Jag syftar härmed på den renstam, som, enligt hvad för komiterade uppgifvits, uppvuxit i kustsocknarna i nedre Norrbotten och öfre Vesterbotten, ursprungligen bildad och äfven sedermera rekryterad af renar, som qvarlemnats vid flyttningarne, men derjemte förökad genom fortplantning i kustlandet, hvadan en stor del af renarne aldrig sett lappmarken, och de flesta ej längre af lapparne anses såsom deras egendom (prot. sid. 86—89). För att blifva qvitt dessa renar, hvilka icke kunna påräkna större skydd för sin tillvaro än andra vilda skadedjur, gifves uppenbarligen ingen annan utväg än att, sedan lapparne anmanats att taga hand om hvad en hvar af dem rätteligen tillhör, prisgifva de öfriga åt allmänheten. Intet hinder bör finnas, att Kongl. Maj:t, efter det en sådan varning gifvits lapparne, på tider af året, då dessa uppehålla sig inom lappmarkerna och således någon förblandning med deras renar endast undantagsvis bör kunna ega rum, lemman ett allmänt tillstånd till jagt på dylika renar under den öfvergångstid, som kan vara nödig för renstammens utrotande. Det område, inom hvilket dylik jagt får ske, bör dervid noggrant angifvas, på det att jagten ej må utsträckas till sådana af lapparne för året möjligen qvarlemnade renar, hvilka kunna befinna sig i närheten af lappmarksgränsen.

Vid 14—17 §§.

Inom komitén har jag motsatt mig det af flertalet omfattade förslag att i 17 § införa en särskild, i gällande lag ej förefintlig bestämmelse om ovilkorlig ersättningsskyldighet för all skada, som af renar förorsakas å trakt, der lapparne icke ega att med renar uppehålla sig under någon tid af året. Detta stadgande har, såsom komiterade sjelfve tyckas medgifva, tillkommit i ett öfvervägande teoretiskt intresse. I praktiskt hänseende inskränka sig verkningarna af stadgandets införande dertill, att när renar inkomma på utmark eller vintertiden på åker och äng, den föga nämnvärda skada, som de då kunna förorsaka genom betning af gräs eller renmossa, skall ovilkorligen ersättas å trakt, der sedvanerätt ej fins, men, der den fins, antingen alls icke eller endast vilkorligen, d. v. s. i de fall, då lappen kan öfverbevisas att hafva vållat skadan genom uppsåt eller vårdslöshet vid renarnes bevakning. Den lättnad i bevisningen, som härigenom beredes jordegaren, uppväges mer än väl af nödvändigheten att i hvarje fall styrka, att sedvanerätt å trakt, der skada skett, ej eger rum. Att väcka denna ömtåliga fråga, hvilken lappen väl aldrig lär låta lösas utan rättgång, till lif hvarje gång tvist uppstår om ett ringa ersättningsbelopp, kan ej vara välbetänkt. Många och dyra rättgångar om rena obetydligheter torde derföre blifva den praktiska följd af stadgandet, som komiterade

förutspått för Jemtlands län, derest ej stadgandet — hvilket utan tvifvel vore lyckligast — komme att förblifva en död bokstaf.

Men äfven såsom en död bokstaf har det spelat sin rol genom att i sin mån bidraga till den långt ifrån öferskådliga och lättfattliga uppställning, komiterades flertal gifvit sina skadeståndsparagrafer. Det är en gifven erfarenhet, att täta hänvisningar från en paragraf till en annan för menige man försvåra uppfattningen af en lagtext. Genom att upptaga det nya stadgandet i 17 § hafva komiterade nödgats inskränka tillämpningen af 14, 15 och 16 §§ till vissa trakter och derigenom måst i 14 § intaga en hänvisning till 1 § 2 mom., samt i 15 och 16 §§ en hänvisning till 14 §, som eljest varit obehöfliga. En annan hänvisning har gjort 16 § onödigt svärfattlig. I stället för att använda det i gällande lag förekommande, lätt begripliga och för praktiska ändamål fullt tillräckliga uttrycket "skada å annan utmark än utängs-slätter, hvarom här ofvan sägs", hafva komiterade omskrifvit tanken med det nya uttrycket: "skada af annan beskaffenhet än i 14 och 15 §§ sägs", hvidan man för att förstå innehållet af 16 § måste först taga kännedom om de två föregående paragraferna. För att anföra ännu ett exempel, har den i motiveringingen klart framhållna tanke, att bergadt hö i ohägnad stack eller hässja ej under någon tid åtnjuter ovilkorligt skydd i lappmarkerna, men deremot utom dessa har sådant skydd ända till den dag, då lapparnes rätt att vistas på trakten inträder, fått ett synnerligen dunkelt uttryck i 15 § 1 mom.

Då jag funnit den gällande lagens uppställning, enligt hvilken skada å växande gröda afhandlas i en paragraf och skada å bergad gröda i en annan, fullt ändamålsenlig och lätt öferskådlig, samt lagens uttryck så klara och tydliga, som ämnets beskaffenhet medgifvit, har jag ansett densamma böra bibehållas oförändrad i allt, der ej anledning förekommit till jemkningar i innehållet. En förenkling i formen kan vinnas genom den jemväl till innehållet ganska väl motiverade förändringen, att jemte september månad äfven maj inbegripes under den tid, då i Vesterbottens och Norrbottens län nedanför odlingsgränsen lapparne skulle vara ovilkorligen ersättningsskyldige för skada, som förorsakas af renar. Det är upplyst af lappfogdarne, att sådan skada under denna månad kan ske på den vid snösmältningen framträdande rågbrodden, och skyldigheten för lappen att ovilkorligen ersätta den skulle blifva honom en ytterligare sporre att inom föreskrifven tid, den 1 maj, hafva fört sina renar öfver odlingsgränsen.

I ännu ett hänseende har jag beträffande dessa paragrafer omfattat en från komiterades flertal afvikande mening. Der ansvar och ersättningsskyldighet skall träffa lappen för visad vårdslöshet vid renarnes bevakning, har jag ansett den lagstadgade påföljden ej böra inträda förr än vårdslösheten, såsom gällande lag fordrar, kan anses vara "grof". Jag håller på detta uttryck

såsom särskildt betecknande för förhållandet mellan lappen och den bofaste. Uttrycket är nödvändigt för att lappen i värden om sina kreatur ej må försättas i sämre ställning än den bofaste såsom vårdare af sina. Det är visserligen sant, att allmän lag straffar vårdare af hemdjur för hvarje försummelse, hvarigenom skada sker. Men i följd af dessa hemdjurs lätt handterliga natur och af det biträde i värden om desamma, som den bofaste kan påräkna af sina grannar genom stängselvitsordet, kan en kreatursvaktare tillåta sig rätt mycken vårdslöshet utan att faktiskt derigenom uppstår någon skada, som föranleder ansvar och ersättningsskyldighet. För att uppnå samma resultat, skulle deremot lappen, som har halfvilda djur under sin vård och ej eger af den bofaste vänta någon medverkan till skyddande af hans gröda, nödgas oafåtligen använda den yttersta vaksamhet. Så stora fordringar kan man ej rättvisligen ställa på honom, och den tanken, att lagens följder skola drabba honom först när han låtit en högre grad af vårdslöshet komma sig till last, anser jag derföre fullt befogad. Då förslaget till gällande lag granskades i högsta domstolen, godkändes ock denna mening af domstolens samtliga sex ledamöter, som i detaljgranskningen af förslaget deltog. De afgåfvo nya förslag till redaktion af skadeståndsbestämmelserna, men bibehöllo dervid uttrycket "grof vårdslöshet", fem af dem under uttrycklig förklaring, att de medgåfvo befogenheten af den inskränkning i ersättningsskyldigheten, som betingades af billig hänsyn till de med renarnes vård förenade svårigheter. Gent emot detta uttalande har jag icke vågat ansluta mig till komiterades antagande, att äfven utan någon anvisning i sjelfva lagen uttrycket vårdslöshet skulle komma att af domstolarne tolkas på ett sätt, när det gäller lapp, och på ett annat, när det gäller bofast.

Med afseende på hvad jag sålunda anfört, föreslår jag, att komiterades 14—17 §§ ersättas med två paragrafer af följande lydelse:

14 §.

1. Förorsaka lapparnes renar ofvan odlingsgränsen i Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker under juni, juli och augusti månader eller å annan trakt under maj, juni, juli, augusti och september månader skada å växande eller afskuren, men ej bergad, gröda på åker, äng eller sådana utängsslätter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödning eller på annat sätt tydligt framträda såsom utängsslätter, skall skadan ersättas af egaren eller egarne till de renar, genom hvilka skadan skett.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än der för-
mäles, skall skadan ersättas af renarnes egare, så framt den, hvilken
vården om renarne ålegat, uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet
vid renarnes bevakning varit till skadan vållande.

3. Sker genom lapparnes renar skada å annan utmark än
utängsslätter, hvarom här ofvan sägs, och egde ej lapparne att, när
skadan skedde, å den utmark uppehålla sig med sina renar, skall
skadan af renegaren ersättas, när den, som haft renarne i vård,
vållat skadan genom uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning.

15 §.

1. För skada, som inom Norrbottens och Vesterbottens läns
lappmarker af renar förorsakas på bergadt hö, hvilket icke blifvit
infördt i lada utan lemnats utestående å mark i stack eller hässja,
vare egaren ej berättigad till ersättning i annat fall, än då skadan
tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes
bevakning. Sker skadan inom annan trakt under tid, då lapparne
ega med renar vistas å trakten, vare lag samma.

2. Har utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker
bergadt hö lemnats utestående å tid, då lapparne icke egde att å
trakten uppehålla sig, skall skada, som derå af renar förorsakas,
ersättas af renegaren, ändå att den ej tillkommit på sätt i näst-
föregående mom. sägs.

3. Finnes å viss trakt i följd af brist på virke eller af annan
orsak uppförande af lador blifva för den bofasta befolkningen oskäligt
betungande, ankomme på Konungen att förordna, att å den trakt
ersättning skall utgå för all skada, som af renar förorsakats å ber-
gadt hö i stack eller hässja, derest stacken eller hässjan varit för-
sedd med sådant stängsel, som af Konungen förordnas.

I öfverensstämmelse härmed skulle dels andra stycket af 19 § i komite-
rades förslag börja på följande sätt: "Sker inom skadeersättningsområde skada
af den beskaffenhet, hvarom i 14 § 1 mom. eller i 15 § 2 eller 3 mom.
sägs, och kan ej utrönas" etc., dels i 6 § andra stycket och i 18 § ordet:
"vårdslöshet" utbytas mot "grof vårdslöshet".

Af herrar *Crusebjörn* och *Dahlstedt*:

Vid 5 §.

Då det icke kan vara afsigten med bestämmelsen i andra stycket af

denna §, att gamla renvägar skola få lägga hinder i vägen för ett ändamåls-enligt anordnande af ängsrödningar och nyodlingar, äfven då lapparne kunna i utbyte anvisas andra för dem lika lämpliga vägar, anse vi, att här ifrå-gavarande § bort erhålla följande ändrade lydelse:

Lapparne må icke förmenas att flytta med sina renar emellan de åt dem till renbete upplåtna områden, vare dock skyldige att vid flyttning öfver enskild mark taga väg, der minsta skada förorsakas. Genom rödning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må lapparne ej heller beröfvas sådana gamla renvägar, som fort-farande äro för dem behöfliga, så vida icke andra lämpliga vägar för dem anvisas. Konungens befallningshafvande ege att, der tvist uppstår i här ifrågavarande afseenden, bestämma, hvar väg må tagas.

Vid 27 §.

Komiterade yttra visserligen i motiven rörande denna § (sid. 36—38), "att all rättsgrund synes saknas för de bofastes anspråk att för sina renar tillgodonjuta den betesrätt på andra jordegares mark, som tillkommer de noma-diserande lapparne, och att staten ej kan hafva samma förbindelse att utan ersättning upplåta betesmarker åt bofaste som åt lapparne, helst det visat sig, att åtminstone under vissa tider utrymmet å dessa betesmarker ej varit till-räckligt för båda". Då komiterade emellertid af skäl, som der äfven äro anförda, icke ansett sig böra föreslå afskaffande af de bofastes inom Norrbottens läns lappmark renegareskap, synes det oss, som om komiterade bort mer än som skett beakta de villkor, som Konungens befallningshafvande i Jemtlands och Vester-bottens län i sina yttranden i ämnet velat uppställa för ett dylikt renegare-skap, om något sådant skulle fortfarande tillåtas. Det viktigaste af dessa villkor är, att de bofaste renegarne skulle betala en viss årlig afgift för hvarje ren, de hade i lapparnes vård, utöfver hvad de aftalat med lapparne att er-lägga i skötarelönen. Endast genom bestämmande af en dylik afgift, hvars storlek synes oss lämpligen kunna bestämmas till en krona, kan man efter vår mening hysa grundad förhoppning om, att renantalet i Norrbottens län kan för framtiden så begränsas, att de bofastes egendom såväl inom lapp-marken som i kustlandet ej må blifva utsatt för alltför stor skadegörelse. De på detta sätt inflytande afgifter borde företrädesvis användas till åtgärder, afsedda att förekomma eller minska denna skadegörelse, således såsom bidrag till uppförande af ladör, stängsel o. s. v. Till grund för uppbärandet af af-giften kunna de i 11 § af komiterades förslag föreskrifna renlängder tjena.

Den här ifrågasatta afgiften kan icke anses vara annat än med rättvisa

pålagd dem, som draga fördel af en lagstiftning, tillkommen uteslutande för lapparnes bästa, och som derigenom på en omväg med begagnande af lapparnes privilegium göra intrång såväl i deras näring som ock på den öfriga, icke renegande befolkningens samt kronans marker.

I enlighet med det här anförda få vi uttala den meningen, att i 27 § bort inflyta föreskrifter i syfte, att för hvarje ren, tillhörande annan än lapp, som lappar i Norrbottens län hafva under sin vård, skall utgå en årlig afgift, hvars storlek och användning må bestämmas af Konungen.

Af herr *Husberg*:

För att bereda den bofasta befolkningen skydd mot det från många trakter öfverklagade förhållandet, att lapparne vid sin återflyttning om våren från det nedre landet till lappmarkerna eller renbetesfjellen kvarlemnade inom det förra en mängd renar, hvilka under sommarmånaderna tillfoga den dervarande jordbrukande befolkningen känbar skada, hafva komiterade uti senare stycket af 2 § föreslagit, att om under juni, juli och augusti månader kvarlemnade renar eller ströfrenar anträffas å mark utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller renbetesfjellen i Jemtlands län, den, som kan af renarne lida skada, skall ega att hos kronofogde eller länsman i orten erhålla handräckning till renarnes dödande. Enligt komiterades förslag skall det alltså stå den bofaste fritt att, när helst under nämnda månader renar, som icke tillhöra någon under vård stående renhjord, anträffas inom omförmälda delar af landet, utan vidare påkalla kronobetjeningens ingripande för renarnes dödande, oafsedt huruvida någon skada af dessa föröfvats eller ej, allenast han, på sätt komiterade jemväl föreskrifvit, förskotterar hvad handräckningsåtgärden kan komma att kosta.

Mot detta nya rättsmedel i den bofastes hand, sådant det blifvit af komiterade bestämdt, måste jag inlägga en gensaga. Jag vill visserligen icke förneka, att ej förhållandena å en del trakter i nedre landet kunna vara eller blifva sådana, att man såsom ett yttersta medel måste tillgripa den föreslagna åtgärden, renarnes dödande. De upplysningar, som framkommo vid komiterades sammanträden förlidet år med lappar och bofaste, synas mig utvisa, att ett slikt förfarande kan för vissa trakter af nedre landet vara af ett verkligt behof påkalladt. Särskildt vill jag i sådant hänseende erinra, huruledes å några orter i nedre landet uppstått, genom kvarlemnade renar som der förökat sig, en så godt som ny renstam, hvilken året om uppehåller sig på en och samma trakt, fullständigt främmande för lappmarkens skogar. Dessa renar, som med sin afföda mestadels förblifva fullständigt skilda från lapparnes renhjordar, kunna knappast sägas höra någon till. Då de icke omhändertagas af lapparne men

kunna, år efter år förökade, blifva till stor skada, synes ingen annan utväg öfrig än att tillstādja deras dödande.

Uppenbart synes mig emellertid, att det af komiterade föreslagna förfarandet, i sig skäligen våldsamt, icke bör få komma till användning annorstādes än der det kan sägas verkligen krävas af behovet. I detta hänseende äro förhållandena inom skilda delar af nedre landet väsentligen olika. Detta framgår af förhandlingarna vid ofvan omförmälda sammanträden. Från de bofastes sida ifrågasattes nedskjutning af qvarlemnade renar egentligen endast för vissa socknar i Vesterbottens läns kustland, samt för Piteå socken i Norrbottens län. För hela Jemtlands län samt för Norrbottens län utom Piteå socken framställdes icke några påståenden i sådan rigtning. Tvärtom uttalades af bofaste, att, der skadan af de qvarlemnade renarne icke var alltför stor, det föreslagna förfarandet icke borde komma till användning.

Att nu, på sätt komiterade föreslagit, låta nedskjutning af renar ega rum inom hvarje del af nedre landet, hvarhelst det af någon enskild bofast påyrkas, kan efter min uppfattning icke vara rätt. En sådan lagstiftning innebär mera än behovet kräver, och den skulle för många trakter af de norra länen komma i bestämd strid med till och med den bofasta befolkningens egen uppfattning af hvad som är rätt och skäligt. Den skulle jemväl, i följd af de säregna förhållandena å vissa orter, kunna komma att, på sätt lappfogden Forsström med styrka framhållit till komiterades protokoll den 5 sistlidne mars, medföra missförhållanden af vida betänkligare art än dem, som man velat genom densamma undanrödja.

Enligt min mening bör det ifrågavarande förfarandet icke få trāda i tillämpning annorstādes inom nedre landet än der de qvarlemnade renarnes sommarvistelse visar sig vara ett stadigvarande år efter år upprepadt ondt, genom hvilket den bofasta befolkningen tillskyndas skada och olāgenhet i afsevärd mån; der medlets användning för den skull af den bofasta befolkningen mera allmänt påyrkas, och der för öfrigt förhållandena äro sådana, att man icke löper fara att genom förfarandets tillämpning skapa andra eller större missförhållanden än det onda, som man vill afhjelpa.

En särskild pröfning, huruvida förfarandet må bringas i verkställighet för någon viss trakt — socken eller del af en socken (t. ex. någon större ö vid kusten) — bör för den skull ega rum. Denna pröfning har jag ansett kunna tillkomma Konungens befallningshafvande samt böra föregås af närmare utredning, hvarunder lapparne skulle få tillfälle att höras och hvarigenom, på samma gång Konungens befallningshafvande vunne kännedom om alla de omständigheter, som i saken vore att öfverväga, rådruum vunnas för lapparne att söka i möjligaste mån från trakten bortföra renarne.

I fråga om det förslag till ändrad lydelse af 2 §, hvilket jag i enlighet

med det nu sagda här nedan framställer, får jag vidare anmärka, att genom den formulering, jag deråt gifvit, det blir möjligt att, på sätt vid sammanträdet i Arvidsjaur Pitholms byamän i lapparnes intresse framhållit såsom önskvärdt, låta förfarandet mot de kvarlemnade renarne ega rum först under september månad, då renarne hafva större värde och kunna betinga en högre köpeskillning. Det har vidare synts mig angeläget, att det ifrågavarande rättsmedlet må kunna så ordnas att det, om så skulle finnas lämpligt, rättas på en gång och i ett sammanhang mot alla de renar af här ifrågavarande slag, hvilka uppehålla sig å en trakt, hvarigenom rättsmedlet kunde blifva af öfvergående men mera effektiv art, och har jag ansett detta böra i lagtexten uttryckas. Af min uppfattning i denna fråga följer naturligen, att Konungens befallningshafvande, der förfarandet förklarats skola för någon ort användas, böra ega att återkalla sitt meddelade beslut och aflysa förfarandet.

I enlighet med det nu anförda har jag ansett andra stycket af 2 § i komiterades förslag böra utbytas mot bestämmelser af följande innehåll:

Visar sig, å trakt utom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt renbetesfjellen i Jemtlands län, år efter annat, att på trakten sommartiden uppehålla sig renar, som antingen blifvit af lapparne vid deras vårflyttningar kvarlemnade eller äro så kallade ströfrenar eller som, fallna efter renar hvilka förut af lapparne kvarlemnats å orten, icke vidare tillhöra någon under vård stående renhjord, och tillskyndas härigenom den jordbrukande befolkningen skada eller olägenhet i afsevärd mån, må sådana renar kunna, efter hvad här nedan närmare sägs, genom offentlig myndighets försorg dödas.

Det ankommer på Konungens befallningshafvande i länet att, sedan fråga om vidtagande för någon trakt af dylik åtgärd blifvit från den jordbrukande befolkningens sida väckt, och efter det de lappar, som pläga uppehålla sig å trakten, fått tillfälle att yttra sig, samt erforderlig utredning i öfrigt skett, besluta, huruvida det ifrågasatta förfarandet der skall ega rum. Beslut derom får ej träda i tillämpning förrän den vårflyttning försiggått, som infaller näst efter beslutets meddelande. Konungens befallningshafvande bestämmer det område, hvarinom förfarandet må ega rum, samt huruvida detsamma må i ett sammanhang rättas mot alla de ifrågavarande på området befintliga renarne eller vidtagas allenast i den mån det af särskilde jordegare till skydd för deras egor påkallas. Renarnes dödande verkställas af dem, åt hvilka Konungens befallningshafvande, sjelf eller genom kronobetjeningen i orten, sådant uppdrag, och har Konungens befallningshafvande att i öfrigt meddela de närmare före-

skrifter i afseende å verkställigheten, som kunna finnas erforderliga, under iakttagande deraf, att handräckning för renars dödande icke lemnas, med mindre kostnaden för densamma blifvit förskotterad eller kostnadens godtgörande blifvit af vederhäftige män utfäst. Renar, som blifvit i nu berörda fall dödade, skola genom kronobetjeningens försorg försäljas. Närmare föreskrifter härom samt om redovisning af inflytande medel lemnas af Konungens befallningshafvande. Af försäljningssumman gäldas först kostnaden för försäljningen, derefter handräckningskostnaden och slutligen ersättning för skada, som renarne kunna hafva förorsakat. Uppstår öfverskott, varde det efter Konungens befallningshafvandes bestämmande tillhandahållet renarnes egare, der desse äro kända, men i annat fall den lappby, dit renarne kunna antagas hafva hört. Beslut, hvarigenom Konungens befallningshafvande förklarar, att sådant förfarande, som i denna paragraf afses, skall ega rum, må af Konungens befallningshafvande återkallas, när så lämpligt finnes.

PROTOKOLL

VID

LAPPLAGSKOMITÉNS

SAMMANTRÄDEN

MED BEFOLKNINGEN I JEMTLANDS, VESTERNORRLANDS, VESTERBOTTENS

OCH NORRBOTTENS LÄN

JULI—AUGUSTI 1895.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-ÅRTIEBOLAG
1895.

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och
angående renmärken tillsatta komité vid sammanträde i
Funäsdalen den 29 juli 1895 kl. 10 förmiddagen.*

Närvarande:

Herrar: VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Herr friherre *Ericson* lät anmäla att han, som för helsans vårdande åtnjöte tjänstledighet intill den 15 augusti, vore förhindrad att deltaga i de sammanträden, som komitén beslutit hålla i orterna.

§ 2.

Jemlikt komiténs beslut hade genom offentliga kungörelser såväl lappallmogen i Idre, Tennäs, Åre och Storsjö samt Ovikens lappbyar som ock den bofasta jordbrukande befolkningen i angränsande kommuner kallats att härstädes inför komitén infinna sig; och instälde sig nu dels å tjenstens vägnar kronofogden Göran Kullin, länsmannen Göran Helander och lappfogden Adolf Suwe dels för nedanstående kommuner såsom ombud på grund af företedda utdrag af kommunalstämmoprotokoll följande personer, nämligen:

för Wemdalens socken handlanden O. Hedvall, hvilken tillika anmälde sig föra talan för egen räkning såsom fastighetsegare i Funäsdalen;
 för Hede socken faktorn H. Persson;
 för Linsells socken pastorn Erik Modin och faktorn Olof Bäckelin;
 för Tennäs socken skolläraren L. A. Bergqvist och hemmansegaren M. Långström; samt

för Storsjö socken fjerdingssmannen Per Pålsson.

För Åre, Undersåkers, Ovikens, Hallens, Klöfsjö och Bergs socknar tillstädeskom icke något ombud, ehuru, enligt hvad upplyst blef, kungörelse om sammanträdet blifvit i dessa socknars kyrkor uppläst.

Af den jordbrukande befolkningen infunno sig i öfrigt ledamoten af riksdagens andra kammare P. Norberg jemte åtskilliga andra hemmansegare.

Af lappar tillstädeskommo:

från Idre lappby ordningsmannen derstädes Jonas Mårtensson Ringdahl;

från Tennäs lappby Nils Olsson Rensberg, Ola Andersson Rensberg och hustru Anna Rensberg, alla från Rutfjellet;

från Åre och Storsjö lappby Nils Jonasson Ringdahl, Mårten Thomasson, Anna Lucia Thomasdotter Kant och Nils Larsson, alla från Midtdalen, hustru Sigrid Fjellsten och enkan Sofia Fjellström från Skärvaxdalen, hustru Lisbeth Larsdotter och Anders Larsson Doj från Grönfjellet samt Jon Jakobsson, Torkel Jonasson och Nils Jonasson Nordsköld från Ljungris.

Från Ovikens lappby kom icke någon tillstädes, oaktadt kungörelse om sammanträdet blifvit vederbörande derstädes delgifven.

Lapparna från Åre och Storsjö lappby anmälte, att de åt inspektoren Carl Flodström, som var tillstädes, lemnat uppdrag att vid sammanträdet biträda dem vid utförande af deras talan.

§ 3.

I fråga om de marker, som efter utfärdande af 1886 års lag af staten inköpts till utvidgning af de för lapparna afsatta land eller som föreslagits till inköp för nämnda ändamål, afgaf lappfogden Suwe redogörelse i öfverensstämmelse med en vid protokollet fogad förteckning. (se bil. A.)

§ 4.

Härefter företogs undersökning huruvida efter utfärdandet af 1886

§ 5.

En af komitén uppgjord P. M. (*se bil. B.*), upptagande i 18 olika punkter de frågor, om hvilka vid komiténs sammanträden i orterna företrädesvis borde förebringas utredning, föredrogs och behandlades punktvis; och skulle hvad dervid förekom punkt för punkt här antecknas:

1:o och 2:o.

Lappfogden ansåg att, sedan de till inköp föreslagna marker inom Tennäs blifvit åt lapparna förvärfvade och vid skifte förlagda i sammanhang med skattefjellen, de till Tennäs lappby hörande lappar skulle å de åt dem anvisade trakter erhålla tillräckligt renbete året om, men att deremot, äfven efter inköpen af dertill föreslagen mark, för lapparna inom Åre och Storsjö samt Ovikens lappbyar blefve erforderligt, att de vissa vintrar genom aftal med jordegarna eller annorledes förvärfva rätt att under vintern med sina renar vistas å enskilda tillhörig mark.

Lapparna förmenade, att de, äfven efter de föreslagna inköpen, af hvilka en del, särskildt Ljusnedals bruks egor, medförde ökad område men ej ökad bete, enär renmossan å dessa trakter för närvarande vore förtärd, borde ega att flytta till de trakter, som de efter gammal sedvana hitintills besökt, en rätt, som i synnerhet under svåra vintrar vore för dem alldeles oumbärlig. För den händelse att sedvanerätten, såsom föreslagits, skulle upphöra, trodde emellertid lapparna att de i de flesta fall skulle genom aftal med de bofasta jordegarna kunna på billiga villkor förvärfva rätt att vistas på dessas marker. Dock befarades att i vissa fall svårigheter härvid skulle uppstå. Då nemligen de enskildas egor numera blifvit skiftade och således en hvar jordegare egde rätt att uteslutande råda öfver ett visst honom tillhörigt område, kunde det tänkas att en jordegare genom att motsätta sig tillträde för lapparna å hans mark skulle kunna afstänga dessa från flyttning till bortom liggande trakter, oaktadt lapparna med dessas egare träffat aftal om betesrätt å deras områden. Och om, såsom väl helst borde ske, aftalet skulle träffas innan lapparna med sina renar inkommit på enskild mark, mötte härvid den svårighet, att lapparna ej alltid på förhand kunde bestämma de trakter, som de kunde komma att under vintern besöka — detta beroende på väderleksförhållandena — och att de således skulle blifva nödsakade att aftala om ersättning åt en hel mängd jordegare, hvilkas mark måhända ej komme att under aftalstiden af lapparna användas.

Till närmare utveckling af hvad sålunda å lapparnas sida andragits åberopade ombudet Flodström en skrift, som bilades protokollet (*se bil. C.*)

I dessa liksom i följande punkter åberopade ombudet Hedvall en skrift (*se bil. D.*)

Ombudet från Storsjö ansåg, att sedvanerätten borde upphöra, men trodde för sin del ej att tillräckligt bete skulle äfven efter inköpen vara att tillgå på de åt lapparna anvisade områdena. Hvad särskildt Storsjö lappby beträffade, egdes marken inom Storsjö kapellag till största delen af sågverksbolag; och hölle ombudet före att föga utsigt funnes att lapparna skulle genom aftal med bolagen kunna förvärfva rätt till vistelse å deras marker, enär bolagen ansågo att renarna anställde stor skada på skog, och det icke vore för lapparna möjligt att gälda sådan skada.

Öfriga vid sammanträdet tillstädeskomna sockenombud ansågo deremot att efter de föreslagna inköpen tillräckligt bete skulle äfven vintertiden vara att tillgå på de åt lapparna anvisade områdena, och att därför all flyttning vintertiden borde upphöra.

Riksdagsmannen Norberg ville för sin del uttala den mening, att sedvanerätten i lapparnas eget intresse borde upphöra och äfven kunde upphöra, dock endast under vilkor att skattefjellen utvidgades.

Länsmannen Helander ingaf och åberopade ett af Skönviks aktiebolag och Börtnans byamän skriftligen afgifvet yttrande rörande förevarande och åtskilliga andra punkter, (*se bil. E.*) hvarjemte Helander uppgaf att bolaget vore egare af många hemman inom Storsjö kapellag.

3:o.

Såväl lappfogden som lapparna uppgåfvo, att de regelbundna flyttningarna i allmänhet ej företoges förrän i medlet eller slutet af november månad, sedan slagtningen börjat i större skala samt sjöar och tjernar frusit, och att, när renar tidigare inkommit på enskildas områden, sådana renar utgjorts af s. k. ströfrenar, som af egen drift och utan att vara i lappens vård begifvit sig ned från skattefjellen. I följd häraf ansåg lappfogden hinder icke möta för ett stadgande i den riktning, att lapparnas rätt till vinterflyttning utom skattefjellens område skulle inträda senare än i gällande lag vore medgifvet.

Från de bofastas sida anfördes, att stor olägenhet tillskyndades dem af de omtalade ströfrenarna, som ofta innan höet bergats brukade komma in på ängs- och andra odlingsmarker, och att det låge synnerlig vikt uppå att genom lagstiftning söka hindra dylika ströftåg.

Återflyttning till renbetesfjellen före den 1 maj ansåg lappfogden ej möjligt att föreskrifva, emedan först vid nämnda tid det för renarna vid kalvningstiden nödvändiga gräsbetet började der uppspira.

4:o.

I fråga härom anfördes från lapparnas sida, att dessa i allmänhet vinnlade sig om att vid flyttningarna föra renarna med sig. Tiden för renarnas hopsamlande, hvilket förorsakade stor möda, hade alltid varit lapparnas besvärligaste arbetstid. Vid vissa väderleksförhållanden och särskildt när skare funnes på snön kunde det emellertid icke undvikas, att en del renar blefve skilda från de öfriga flockarna, men äfven dessa renar bemödade lapparna sig i allmänhet att medföra vid flyttningen, så snart renarnas qvarlemnande blifvit för lapparna bekant. Skulle nu de renar, som utan lapparnas förskyllan blifvit qvarlemnade, få af den jordbrukande befolkningen dödas, så finge de bofasta härigenom så godt som löfte att anfalla lapparnas egendom. Ett stadgande, gående ut på att, innan nedskjutning finge ske, renarnas egare eller ordningsmannen borde underrättas om renarnas qvarlemnande, skulle i betraktande af de stora afstånden vara opraktiskt, ty innan vederbörande lapp hunnit ankomma för att återhemta sina renar, hade dessa med säkerhet flyttat sig långa sträckor. Lapparna ansågo därför, att någon föreskrift i lagen härutinnan icke borde ifrågakomma.

Från den bofasta befolkningens sida anmärktes, att ströfrenar ofta brukade stanna efter den tid, lapparna egde rätt att vistas på enskild mark. Någon större skada uppstode dock ej häraf. Rättelse i angifna förhållandet borde, enligt de bofastas mening, sökas genom bestämmelser om böter för vårdslöshet och om skyldighet att ersätta skeende skada. I hvad lapparna anført rörande svårigheten att underrätta lapparna om att i deras vård varande renar qvarlemnats å de bofastas mark instämde de bofasta till alla delar; och ansågo de bofasta att rättighet för dem att döda qvarlemnade renar skulle vara en alltför sträng påföljd för att kunna förordas.

Några af sockenombuden uttalade derjemte den mening att, om ovilkorlig föreskrift meddelades om märkning af renarna, lapparna skulle komma att hålla bättre vård om sina renar, hvarigenom nu antydda missförhållanden skulle af sig sjelft upphöra.

Häruti instämde riksdagsmannen Norberg.

Lappfogden ansåg för sin del någon ny lagstiftning i detta afseende ej behöflig. Det vore enligt hans åsigt alldeles tillräckligt, att lap-

parna voro skyldiga att ersätta skeende skada, och sådan ersättning kunde med lätthet utkrävas i de trakter, som utgjorde ett skadeersättningsområde. Äfven i trakter, som ej vore indelade i skadeersättningsområden, hade lapparna hittills ej gjort någon svårighet att ersätta skada, som af deras renar förorsakats å enskildas egor.

5:o.

Lappfogden Suwe upplyste, att någon flyttning af norska lappar till Herjeådalen numera icke egde rum, men att det esomoftast inträffade, att norska lappars renar inkomme i de svenska lapparnas hjordar, och att egarna af dessa renar om höstarna infunne sig i Sverige för att bland dem verkställa nedslagning.

6:o.

Lappfogden ansåg, att ordningsmännen i många fall ej förmått att göra sig gällande, och att ordningsmannabefattningen ej medfört den nytta, som med stadgandet derom afsetts. Enligt hans åsigt borde ordningsmannen åtnjuta lika skydd med polisman och, på det att han mer än hittills skett måtte varda intresserad af sitt uppdrag, borde han för sitt besvär åtnjuta arvode. Å andra sidan borde stadgas böter för ordningsman, som vore försumlig i sitt åliggande.

På fråga uppgaf lappfogden, att val af ordningsman alltid skett enhälligt och utan omröstning mellan lapparna.

Lapparna, som vitsordade rättigheten af hvad sålunda blifvit anfördt, uttalade tillika den mening att, om man kunde få bofasta till ordningsmän, större auktoritet åt ordningsmannainstitutionen derigenom skulle förvärfvas. I denna mening instämde jemväl lappfogden, men han stälde sig något tveksam inför frågan huruvida någon bofast skulle vilja åtaga sig ett dylikt uppdrag.

7:o.

Samtliga närvarande jordegare ansågo att all skada, som renar gjorde på bofastas egor, borde ovilkorligen ersättas utan afseende på under hvilken årstid eller på hvad slags mark skadan skett. Särskildt borde en sådan ersättningsskyldighet stadgas för den händelse att sedvanerätten skulle komma att upphöra.

8:o.

Lappfogden uppgaf att, då någon flyttning här på orten icke egde rum annat än i högst ringa utsträckning, förevarande fråga för orten egde föga betydelse. Dervid gjordes ingen erinran af de närvarande.

9:o.

Lappfogden, som upplyste att indelning till skadeersättningsområde skett allenast för Åre och Storsjö lappby med angränsande marker, men deremot icke för vare sig Idre, Tennäs eller Ovikens lappbyar, ansåg ändring i gällande bestämmelser angående skadeersättningsområden ej vara behöflig.

Någon häremot afvikande mening uttalades icke af de öfriga närvarande.

10:o.

Lapparna ansågo, att då fråga uppstode om åläggande att utgifva skadeersättning sådant icke borde ske utan att en hvar af dem, genom hvilkas renar skada antoges hafva skett, blefve personligen stämd.

Samtliga de bofasta instämde uti hvad i den af ombudet Hedvall ingifna skrift i förevarande punkt blifvit anfördt; och erinrade härvid ombudet för Storsjö socken att för lapp, som komme att ådömas ersättningsskyldighet och följaktligen äfven skyldighet att gälda rättegångskostnad, det nuvarande stämningssättet blefve dyrare än det föreslagna, då det ju alltid vore mera kostsamt att delgifva stämning med flera personer än med en.

Häremot invände lapparna att rättegång om utfående af skadeersättning vore en helt och hållet onödig åtgärd, då de aldrig vägrade att för skada, som af deras renar förorsakades å de bofastas egor, gälda det värde, hvartill skadan vid syn kunde uppskattas.

11:o.

Lapparna hade icke något att invända deremot att i de fall, som lagen nu bestämmer, skiljeman för tredskande lapp tillsattes af domaren, lappfogden eller länsmannen i orten bland dem af de bofasta, hvilka lapparna årligen för sådant ändamål utsågo, men ansågo lapparna hela

stadgandet om skiljemannadomstol föga användbart, enär frågor om skadeersättning alltid plägade mellan jordegarna och lapparna afgöras på det sätt att, när skada skett, jordegaren utsåg en skiljeman för egen räkning och tillkallade för vederbörande lapps räkning en skiljeman bland dem af de bofasta, hvilka lapparna för ändamålet på förhand utsett, samt dessa båda valde den tredje; och brukade lapparna alltid godvilligt underkasta sig de beslut, som dessa skiljemän afgåfve. För sin del trodde lapparna att det skulle vara lämpligt, om en sådan förlikningsinstitution kunde i lagen införas i stället för den skiljedomstol, som nu vore bestämd.

I hvad sålunda af lapparna anförts instämde såväl lappfogden som de bofasta, under vitsordande att lapparna alltid visat sig villiga att erlægga på nämnda sätt bestämdt skadestånd till fördelning sinsemellan.

Mot föreskrift om upprättande af sådan längd öfver renantalet, som i 16 § af det vesterbottniska förslaget omförmäles, hade lapparna icke något att erinra.

12:o.

Det under denna punkt ifrågasatta stadgande förklarade lapparna sig icke kunna godkänna. Yrväder och andra vidriga omständigheter kunde ibland göra det omöjligt att hopsamla renarna, och lapparna kunde komma att trakasseras genom att order utfärdades om hjordarnas hopsamling utan tillräcklig anledning och på ställen, der det blefve synnerligen besvärligt att verkställa den.

Lappfogden och länsmannen Helander tillstyrkte deremot att stadgandet blefve i lagen infördt.

13:o.

Lapparna förklarade, att det redan nu så praktiserades, att lappen anställde ett mot storleken af hans renhjord svarande antal vaktare, och förmenade att det icke funnes större anledning att i lag fastställa det antal vaktare, lapparna borde underhålla, än att för de bofasta bestämma huru många vaktare de för sina kreatur borde hafva anställda.

Lappfogden ansåg, att konungens befallningshafvande i Vesterbottens län icke saknat anledning till sitt i denna fråga framställda förslag. Fattiga lappar hade ofta beklagat sig öfver att då deras fåtaliga renar, såsom oftast hände, vore sammanblandade med de rikares större hjordar, de finge bestrida den hufvudsakliga bevakningen. Att i lag

bestämman antalet vaktare vore dock icke behöfligt, utan borde i stadgandet om ordningsmannens åligganden intagas bestämmelse om skyldighet för honom att tillse, att tillräckligt antal vaktare blefve hos lapparna anställda. Emellertid ansåg lappfogden, att det för närvarande vore så godt som omöjligt i dessa trakter att erhålla vaktare. Lappdrängarna hade funnit sin uträkning vid att sysselsätta sig med olofligt nedskjutande af omärkta renar och toge därför ogerna tjenst. De få tjenare, som i dessa trakter på senare tider antagits, hade varit från Frostviken.

På fråga upplyste lappfogden, att lappdrängarnas lön förut vanligtvis utgått med visst antal renar samt kläder och kost, men nu utginge hufvudsakligen kontant, och att lönen vanligen utgjorde 200 kronor om året jemte kost. I öfrigt vitsordade lappfogden att man för att en renhjörd skulle blifva ordentligt vaktad kunde beräkna en vaktare för hvar 250:de ren. Häri instämde jemväl de vid sammanträdet närvarande lapparna.

14:o.

Lapparna påfordrade, att under mars, april och maj månader, eller kalfningstiden och tiden närmast före kalfningen, under hvilka tider kor och kalfvar hade svårt att undkomma hundar, som ofredade dem, samtliga hundar i de trakter, der lapparna egde att med sina renar uppehålla sig, skulle hållas bundna eller klubbade samt förses med sådant märke, att egaren lätt kunde upptäckas.

Samtliga närvarande bofasta, med undantag af ombudet Hedvall, instämde med lapparna under förklaring att de bofastas hundar vid denna tid kunde göra och äfven gjort stor skada bland renhjördarna, och uttalade sig dessa bofasta särskildt för lämpligheten deraf att hund, som jagade renar på tillåtet uppehållsställe, finge af lapparna saklöst dödas utan kronobetjeningens mellankomst, antingen hunden hade för vana att jaga renar eller icke.

Lapparna ansågo något stadgande om skyldighet för bofasta inom visst område att gemensamt ansvara för skada, som genom deras hundar eller eljes genom åtgörande från deras sida tillskyndades renhjördarna, icke vara erforderligt, förutsatt att lagen ändrades på sätt lapparna och de bofasta i denna punkt förordat.

15:o.

Lappfogden meddelade, att antalet renar tillhöriga bofasta här på orten förut varit stort, men att, sedan lapparna upphört att inmärka

kalfvar för de bofastas räkning, dessas renegarskap numera i det närmaste försvunnit. I öfrigt ansåg lappfogden, att bofastas renegarskap ej vållat allt det onda man påstått, men att det oakadt bofasta ej borde tillåtas att hålla renar, emedan dels antalet renar derigenom blefve alltför stort, dels ock staten ej borde utan all ersättning upplåta mark åt bofasta för bedrifvande af deras näring.

Nils Olsson Rensberg hade ej något att erinra mot att de bofastas renegarskap upphörde. De öfriga lapparna deremot ansågo, att ett godt förhållande mellan lapparna och de bofasta genom dessas renegarskap befordrats. Bofasta, som egt renar, hade i följd deraf mot lappar, hvilkas renar orsakat skada, visat mera undseende, än de eljest skulle gjort. Lapparna menade därför, att något förbud för bofasta att vara renegare ej borde ifrågakomma, åtminstone ej för sådana bofasta, hvilkas egor voro inkilade mellan renbeteslanden.

De närvarande bofasta ville i allmänhet att sådant förbud skulle utfärdas, men ombudet för Storsjö socken ansåg, att de bofasta borde få behålla rätten att hålla renar mot erläggande af en årlig afgift af tre kronor, såsom af konungens befallningshafvande i länet blifvit föreslaget.

Ombudet Långström, med hvilken några andra hemmansegare instämde, anmärkte att de bofastas renegarskap icke, såsom ofta blifvit yttradt, varit anledning till de misshälligheter, som på senare tider uppstått mellan de bofasta och lapparna, men ansåg dock att de bofastas renegarskap gerna kunde upphöra, helst det antal renar, som tillhörde de bofasta, numera vore ytterst ringa. Dock borde, enligt Långströms mening, rättigheten att hålla renar bibehållas för dem af de bofasta, hvilkas egor voro inkilade i skattefjellen. Ett direkt förbud för bofasta att ega renar vore möjligen ej klokt, men samma resultat skulle förmodligen ernås genom stadgande om en årlig afgift af 3 kronor, på sätt föreslagits.

Riksdagsmannen Norberg, som sade sig ej hafva funnit någon olägenhet af de bofastas renegarskap, ansåg att, om en viss trakt kunde föda flera renar än lapparna der betade, möjlighet borde bevaras för ortens fattiga befolkning att bereda sig en biinkomst genom förvärfvandet af renar, som lemnades i lapparnas vård, detta dock naturligen mot skyldighet för de bofasta att i främsta rummet afhända sig renar när utrymmet befunnes för trångt.

I fråga om den öfvergångstid, som, i händelse de bofastas renegarskap komme att upphöra, borde stadgas, tillstyrkte lappfogden konungens befallningshafvandes i Jemtlands län förslag.

I öfrigt ansågo de närvarande att en öfvergångstid af 3 år väl

kunde vara tillräcklig här i trakten, men att för andra trakter, der bofasta i större utsträckning egde renar, en öfvergångstid af 5 år skulle erfordras.

16:o.

Lappfogden ansåg hinder icke möta att föreskrifva ovilkorlig skyldighet att märka renar; och borde märkning af kalffarna ske inom utgången af det år, under hvilket de blifvit födda. Kalffarna hade då i allmänhet uppnått en ålder af 8 månader.

Lapparna instämde med lappfogden. Då det emellertid ofta förekomme, att olika lappars renhjordar vore sammanblandade, och det således beträffande åtskilliga en viss lapp tillhöriga vajor kunde inträffa, att dessa kalfvade under det de befunno sig i en annan lapps hjord, borde det, menade de närvarande lapparna, vara denne lapps och icke egarens skyldighet att tillse, att kalffen blefve inom vederbörlig tid märkt med moderns märke. Derjemte anmärkte lapparna att då, såsom nu vore förhållandet, en del af deras renar vore förlupna och först efter lång tid kunde återfinnas, märkning af sådana renar och deras kalffvar borde utan påföljd för egaren få anstå utöfver den tid, inom hvilken renmärkningen eljes skulle vara verkställd, till dess lapparna kunde återfinna renarna.

De bofasta ansågo föreskrift om ovilkorlig märkning högst nödvändig och att hinder för meddelande af sådan föreskrift icke mötte. Något undantag från föreskriften borde ej tillåtas, enär sådant skulle föranleda missbruk. Att en del renar nu vore förlupna, vore ett förhållande, som snart skulle upphöra, derest ändringar i lagen vidtoges i öfverensstämmelse med hvad vid sammanträdet blifvit yrkadt.

Lappfogden ansåg något öfvergångsstadgande i fråga om märkning af nu omärkta renar icke behöfligt.

17:o.

Såväl lapparna som de bofasta och lappfogden voro ense derom, att det icke rätteligen kunde förbjudas lapp att innehafva flera än ett märke. Det vore i många fall omöjligt att när lapp genom gåfva, köp eller annorledes förvärfvat renar förändra det märke, renen förut innehade. Ingen skada hade för öfrigt uppstått genom rättigheten att innehafva flera renmärken.

18:o.

Lapparna ansågo att äldre renar, som efter föreskrifven tid vore omärkta, borde genom ordningsmännens försorg nedslagtas eller försäljas och köpesumman, sedan ordningsmannen deraf erhållit skälig ersättning för sitt besvär, fördelas mellan lapparna i lappbyn efter renantalet, men att i fråga om kalffarna vore tillräckligt stadga, att ordningsmannen borde tillse att föreskriften blefve fullgjord och, der så ej skedde, sjelf verkställa märkningen mot ersättning af kalffarnas egare.

Häri instämde lappfogden jemte det han beträffande hvad sista punkten af 9 § i det jemtländska förslaget till lag om renmärken innehölle derom att, der omärkt äldre ren anträffades å bofast tillhöriga egor, renen finge under visst vilkor dödas och af jordegaren användas, förklarade sig anse denna punkt såsom alltför sträng böra uteslutas.

§ 6.

Lappfogden Suwe åberopade till sist innehållet af en skriftlig P. M. (*se bil. F.*)

I hvad lappfogden sålunda anført i fråga om sättet för slagtningen instämde lapparna.

Vid protokollet
Carl Berg.

Förteckning öfver inköpta och till ytterligare inköp föreslagna hemman i och för utvidgning af de åt Tännäs, Åre-Storsjö och Ovikens lappbyar inom Jemtlands län anvisade renbetesland.

Inköpta hemman					Till ytterligare inköp föreslagna hemman			
Skattetal	Hemmanens namn	Areal		Köpeskilling		Hemmanens namn m. m.	Ungefärlig areal	Approximativa förslagspris
		Hektar	Ar	Kronor	öre		Hektar	Kronor
För Tännäs lappby.								
13 $\frac{1}{8}$ trög	af Sörvattnet i Linsell.....	10,038	39	17,488	—			
5 $\frac{1}{4}$ „	„ Högvålen i Tännäs.....	7,549	40	8,400	—			
18 $\frac{1}{2}$ „	„ Tännäs, Funäsdalens och Malmagens gemensamma skifteslag cirka.....	15,000	—	21,200	—			
	Summa	32,587	79	47,088	—			
För Åre-Storsjö lappby.								
$\frac{1}{4}$ mtl	Enbogen i Åre socken	13,767	93	6,000	—			
— —	Brattlands fyllnadsjord i d:o	879	68	2,780	—			
$\frac{1}{8}$ mtl	Skårsdalen i Undersåker....	2,924	88	5,000	—			
$\frac{1}{16}$ „	af Wålådalen i d:o	3,403	22	3,000	—	$\frac{1}{16}$ mtl Wålådalen i Undersåker	2,680	15,000 —
208	Ljusnedals Bruk i Tännäs	86,837	11	210,500	—	$\frac{1}{4}$ mtl Wallbo i Undersåker	6,920	50,000 —
						$\frac{1}{4}$ „ Fångåmon i d:o	3,700	45,000 —
						af Storsjö by trakten mellan Röfrasjön och Lundörren	2,960	3,000 —
						$\frac{1}{9}$ mtl Lilla Ljungdalen	1,030	4,000 —
						$\frac{5}{36}$ „ Henvålen med Löfsta	9,000	30,000 —
						$\frac{1}{3}$ „ Henådalen eller Löfkläppen	7,550	22,000 —
						$\frac{3}{4}$ mtl Serfsjön	10,000	35,000 —
						$\frac{1}{36}$ „ Messlingen	8,225	25,000 —
	Summa	107,812	62	227,280	—	Summa	52,065	229,000 —

Inköpta hemman					Till ytterligare inköp föreslagna hemman				
Skattetal	Hemmanens namn	Areal		Köpeskillning		Hemmanens namn m. m.	Ungefärlig areal	Approximativa förslagspris	
		Hektar	Ar	Kronor	öre		Hektar	Kronor	öre
För Ovikens lappby.									
	Skottgårdens fyllnadsjord i								
	Oviken	291	25	550	—				
	Hanabäckens d:o i d:o	458	60	1,000	—				
	Side d:o i d:o	493	16	1,000	—				
	Fastgårdens m. fl. d:o i d:o	3,866	58	7,800	—				
	Westnårs d:o i d:o	1,293	36	2,500	—				
	Eltnäs och Yttergårde d:o i d:o	541	04	1,200	—				
						Sellsjöns fyllnadsjord....	540	3,500	—
						Hästöns d:o	200	800	—
						Hällbackens d:o	540	1,700	—
						Gärdesta och Marby prestbords fyllnadsjordar.....	300	5,000	—
						Backens fyllnadsjord i Hallens socken	275	5,000	—
						Hammarnäs n:o 1 d:o i d:o	450	8,000	—
						Böble d:o i Marby d:o	520	2,800	—
						Röröns d:o	420	2,500	—
						af Dörsådalens nybygge....	700	3,500	—
						„ Kjämpedalens och Hvattjoms fyllnadsjordar	1,270	10,000	—
						„ Helgebackens och Bugårdens fyllnadsjordar....	930	5,000	—
						Ovikens prestbords d:o	360	2,500	—
						$\frac{1}{2}$ mtl Tossåsens by.....	10,670	40,000	—
						Borgens och Backens fyllnadsjord.....	2,130	6,500	—
						Gäxåsens d:o	185	500	—
						$\frac{1}{4}$ mtl Löfdalen.....	6,950	20,000	—
						$\frac{1}{8}$ „ Galberget	2,960	10,000	—
	Summa	6,943	99	14,050	—	Summa	29,400	127,300	—

*Bil. B.***P. M.**

1:o.

Det har ifrågasatts, att inom Jemtlands län lapparnes rätt att med renar uppehålla sig å enskildes egor (den s. k. sedvanerätten) skulle upphöra. Kan renskötseln så ordnas, att lapparne såväl vinter- som sommartiden qvarblifva inom de för dem afsatta land och särskildt anvisade trakter (förutsatt att dessa i någon mån utvidgas)? Kan det, om så icke är förhållandet, antagas, att lapparne skola kunna genom aftal med de bofaste förvärfva rätt till vistelse i låglandet mot skälig ersättning?

2:o.

Är flyttningen om vintern utom de för lapparne afsatta land eller, hvad angår Vesterbottens och Norrbottens län, utom lappmarken erforderlig för alla lappar, som nu verkställa dylik flyttning; och behöfver den ega rum till alla de trakter, dit den nu utsträcket? Har den efter utfärdandet af 1886 års lag förekommit i större omfattning än dessförinnan?

3:o.

Har behof framträdt af ändring i nu gällande bestämmelser om den tid af året, hvarunder lapparne ega vistas å enskildes egor? Det har ifrågasatts, att fjellapparne borde senast den 1 april hafva under återflyttning öfverskridit lappmarksgränsen och den 1 maj odlingsgränsen samt höstetiden qvarstanna ofvan odlingsgränsen till den 15 oktober. Kan fjelllapparnes flyttningsrätt utan men för dem sålunda inskränkas? Hvilka motsvarande bestämmelser kunna vara lämpliga för skogslapparne? Vore bestämmelser i nu antydt syfte af afsevärdt gagn för de bofaste?

4:o.

Hvilka föreskrifter erfordras för att förmå lapparne att vid återflyttning medföra alla sina renar? Skulle en föreskrift derom, att qvarlemnade renar må under vissa vilkor dödas, vara lämplig?

5:o.

I hvilken omfattning och å hvilka trakter flytta norska lappar i Sverige?

6:o.

Har den i gällande lag föreskrifna ordningsmannainstitutionen visat sig verksamt främja ordningen inom lappbyarna? Fordras någon utvidgning af ordningsmännens uppgift eller eljest någon ändring i de om uppdraget nu gällande bestämmelser?

7:o.

Erfordras ändring i gällande bestämmelser angående skyldighet att ersätta skada, som af renar förorsakats

- a) å åker, äng eller utängsslätter,
- b) å annan utmark,
- c) å hö i stackar eller hässjor?

8:o.

Kan den i Vesterbottniska förslagens 11 § ifrågasätta anmälnings-skyldighet för lapparne medföra någon afsevärd olägenhet?

9:o.

Äro de beträffande indelning i skadeersättningsområden nu meddelade bestämmelser fullt lämpliga?

10:o.

Finnes något att erinra mot, att vid anhängiggörande af talan mot lappar om ersättning under gemensam ansvarighet stämning delgifves allenast en af lapparne t. ex. ordningsman?

11:o.

Finnes något att invända mot anordnande af en för lapparne utsedd

skiljemannakorps i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i 15 § af Vesterbottniska förslaget ifrågasättes; eller mot föreskrift om upprättande af sådan längd öfver renantalet, som i 16 § af samma förslag omförmäles?

12:o.

Bör ett stadgande införas i lagen angående skyldighet för lapp att på order af kronobetjening, lappfogde eller ordningsman hopsamla under lappens vård varande renar?

13:o.

Det har ifrågasatts, att ett stadgande borde i lagen inflyta derom, att hvarje lapp, som eger mera än 250 renar, skall, familjen inberäknadt, hafva en vaktare för hvarje fullt tal af 250 renar, dock att såsom renvaktare ej må godkännas barn, som är yngre än 12 år. Är ett sådant stadgande lämpligt och kan det utan afsevärda svårigheter genomföras?

14:o.

Tarivas, utöfver hvad för närvarande finnes stadgadt, bestämmelser i syfte att trygga renhjordarne mot ofredande och skadegörelse från de bofastes sida? Bör något stadgas särskildt för att förekomma skadegörelse af hundar? Kan föreskrift om skyldighet för bofaste att inom visst område gemensamt ansvara för skada, som genom deras hundar eller eljest genom åtgörande från deras sida tillskyndas renhjordarne, lämpligen meddelas?

15:o.

I hvilken omfattning äro bofaste egare till de renar, som finnas i lapparnas vård? Har de bofastes renegareskap visat sig medföra olägenheter och hvilka äro dessa? Kan och bör den bofast nu medgifna rätt att ega renar i lapparnes vård borttagas eller inskränkas? Kan dylik inskränkning lämpligen ske i enlighet med de af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län i sådant hänseende föreslagna grunder?

16:o.

Möter hinder att föreskrifva ovilkorlig skyldighet att märka renar? Inom hvilken tid bör i sådant fall renmärkningen vara verkställd?

17:o.

Kan utan olägenhet föreskrifvas, att för hvarje renegare må fastställas allenast ett märke?

18:o.

Huru bör förfaras med ren, som efter föreskrifven tid ej är märkt? Bör, derest det anses nödigt föreskrifva att dylik omärkt ren skall nedslagtas eller försäljas, bestyret härmed öfverlemnas åt ordningsman, och hvilka närmare bestämmelser äro i sådant fall erforderliga?

Bil. C.

Till Kongl. Maj:ts Lapplagskomité.

Hufvudsakligen ifråga om upphörande inom Jemtlands län af den genom lagen den 4 juni 1886 lapparne tillerkända rätt att under vissa vintermånader af året få beta sina rendjur å enskildes egor, anføres vördsamt följande:

Att för denna rätts återtagande inom Jemtlands län för närvarande icke förefinnes verkliga och grundade skäl, utan tvärtom har denna på lappbefolkningens hundraåriga bönerop och klagan tillkomna lagbestämelse såväl af ortens sansade befolkning som öfver hela vårt land vunnit allmänt bifall.

Hvad speciellt berör den ort, den kongl. komitén för tillfället besöker, så bör det få vara ett obestridligt förhållande att Herjeådalens och Jemtlands fjell och närmast dertill hörande skogsland, är från urgamla tider nomadernas och renarnes vistelseorter.

Såsom alldeles fullt tillförlitliga skäl att så är fallet må anföras följande lappska ortnamn:

Sjön *Malmagen* vid *Fjellnäs* sanatorium inom *Tänuäs* sockens område,

Nuvarande lappbyn *Skärvagsdalen* inom *Storsjö* kapell,

Sjön *Boagen* vid riksgränsfjellet *Vigeln* inom *St. Kopparbergs* län, och på norsk sida inom samma fjellgrupp:

Sjön *Feragen* i *Bræckens* och *Riagen* inom *Ålens* sogn samt djupare in i landets odlade trakter finna vi benämningen *Rendalen* i *Hedemarkens*

amt vid 61° n. br., äfvensom *Kjalmarsund* i Storsjön vid Östersund med flere ställen. Om dessa trakter talar direktören Abraham Abrahamsson Hülphers (sid. 55, 65, 67, 69, 94 och 103), direktören Peter Hjort i sina på 1700-talet utgifna »Historiske Efterretninger» om Rörås koppargrufva. Af konung Carl XI:s resa genom Jemtland och Herjeådalen på 1680-talet finner man ock att lappar funnos inom Tännäs. Bland dessa namngifves rik Jonas; och slutligen säger doktor Rissler i detta hänseende uti sin i början af detta århundrade om Jemtland och Herjeådalen utgifna skrift: »*Ortens äldste innevånare, lapparne, synas gå sin snara undergång till mötes, då deras forne betesland numera intages och upplåtes åt bönderna.*»

Uti rättsligt afseende har i det af Kongl. Maj:t den 22 juni 1894 afgjorda målet om sedvanerätt å Ljusnedal inom denna socken styrkts med handlingar och vittnen att lapparne inom orten i långa tider vistats och haft sina tillhåll och skydd för sig och sina renar; och att nomaderna inom orten egt rätt att uppehålla sig och renarne samt åtnjutit laga skydd, framgår af Herjeådalens tingsrätts 1697, i sammanhang med afdömande af ett brottmål rörande renskjutning å Ljusnedal, yttrande att allmogen varnades för att »*vidare ofreda lapparnes rendjur.*» Detta protokoll förvaras i Svegs kyrka.

Hafva lapparne och renarne varit såsom somliga vilja påstå inkräktare i dessa orter, har förvisso nyssnämnda tingsrätt icke yttrat sig till lapparnes förmån såsom den gjorde.

Liksom skattebonden har fått sin rätt till hemmanen bekräftad genom skatteköpebref, hafva lapparne fått sin betesrätt erkänd genom 1886 års lag. Hemmanens skattemannarätt är dock både sökt och af myndigheterna medgifven med full kännedom om och förutsättning att någon rubbning uti nomadernas urgamla häfd å hemmanen till renbeten ej skulle ifrågakomma och har dessa rättigheter också å ömse sidor med mycket få undantag respekterats hitintills. De stora arealer af moss- och fjell-land, som först vid orten öfvergående afvittringar tilldelats de bofaste, utgöra endast en *tillökning utöfver* den dem tillkommande skattejorden och hafva ej heller *inberäknats deri*, utan så att säga för markens uppmätning och ordnande rörlagts och upptagits inom byarnes oerhörda områden såsom oduglig mark och impedimenter.

De landsträckor längs Herjeådalens och Jemtlands fjellgräns, som lapparne i alla tider innehaft och fortfarande innehafva och framdeles för sin existens behöfva, äro ännu så att säga icke ens af de bofaste tagna i besittning, annorlunda än att den hufvudsakligaste skogstillgången derifrån bortförts och afyttrats.

Skulle den lapparne i 1886 års lag tillerkända betesrätten varit i någon nämnvärd mån för den bofasta befolkningen betungande eller känts som en å hemmanen hvilande onera, har såsom en följd häraf ortens fastigheter utan tvifvel fallit i *värde*, men att detta är långt ifrån händelsen bevisas tydligt och klart deraf att fastighetsprisen inom orten, fastän ståndskogen redan förut för millioners värde försålts, numera försäljes till trävarubolagen till förut ej anade pris. Dessa försäljningar pågå också dagligen längs hela länets fjellgräns så att inom ganska kort tid ganska få egare af bondeklass skola förefinnas. De nye köparne äro fullt medvetne om att 1886 års lag tillerkänner fjellbefolkningen renbetesrätt inom de förvärfvade stora skogslanden, och således hafva desse icke heller funnit denna rätt afskräckande eller för framtiden med någon befogenhet kunna komma att klaga att lagskipningsmagten ingripit i sina enskilda rättigheter, då lagen var gällande *före inköpet*.

Den enskilda rätten får uti flere fall och hänseenden vika för den allmännas. Sålunda få, i synnerhet den norrländska, befolkningen tåla att deras talrika och yppigt växande åstränder, hvilka i många, ja i de flesta fall utgöra bondens hela fodertillgång, under för- och högsommaren af tusentals flottningsarbetare nedtrampas och att deras gräsväxande mark belamras med oräkneliga timmer och bjelkar jemte en mängd olägenheter för fisken, rodd och båtleder m. m. allt enligt på senare tider tillkommen flottningslag. — De landsvägsunderhållsskyldige hafva också rätt att å den enskildes mark *taga och bortföra* erforderligt grus. Den ene grannen kan ju också för sin närings förkofrande och förbättrande af sina egor låta å annans mark upptaga afloppsdiken, ja i vissa fall till och med lagligen tvinga honom att på egen bekostnad göra det, med flere sådana bestämmelser, der det ansetts nödigt den enes rätt fått vika för den andres medgifna och i lag skyddade rättigheter.

Lapparne hafva icke heller någonsin öfvergifvit sin hittills *behållna häjd* till renbeteslanden eller densamma öfverlåtut på annan. Icke heller har denna häfderätt genom någon embetsmyndighet eller vid domstol blifvit lappbefolkningen frändömd, hvilken väl också må få njuta samma rätt som hvarje annan svensk medborgare.

Ödmjukligast

C. Flodström

ombud för lappbefolkningen.

Bil. D.

Till komitén för revision af gällande lagbestämmelser angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

Såväl i egenskap af ombud för Wemdalens socknemän, som äfven å egna vägnar såsom bosatt och egare af hemman i Funäsdalen, får jag vördsamt — med ledning af den för ändamålet utsända tryckta promemoria, som upptager frågor i och för nya eller ändrade bestämmelser rörande lappväsendet — härmed söka att med besvarandet af vissa deruti upptagna punkter, anföra de viktigaste ändringar i nu gällande bestämmelser, som anses erforderliga och nödvändiga för bevarande af den ömsesidiga eganderätten, och för åstadkommande af ett bättre förhållande mellan lapparne och de bofaste i Jemtlands län:

1:o.

Ett af hufvudvilkoren för bättre ordnande af dessa förhållanden, är, att den s. k. sedvanerätten för lapparne att vistas å enskildas egor, måste upphöra, och lapparne böra derföre såväl vinter som sommar hålla sig med sina renar inom de för dem afsatta land och anvisade trakter.

I fråga om huruvida lapparne antages skola kunna genom aftal med bofaste förvärfva sig rätt till vistelse med renar å bofastes mark emot ersättning, så anses detta icke kunna förordas, utan såsom skadligt, afstyrkas, på grund deraf, att medgifvanden af sådan beskaffenhet förut har i viss mån bidragit till ökande af stridigheterna, ty då lapparne väl någon gång för viss kort tid erhållit löfte att vistas med sina renar å enskildes mark, så hafva de sedan, dels ansett sig berättigade att utan vidare dermed fortfara och dels, när renarne en gång fått vana på en ny trakt, så har det sedan varit svårare att hålla dem derifrån, hvilken tid af året som helst; och om spekulative bofaste personer finna sin fördel uti att till lapparne upplåta renbete, för att lättare vara i tillfälle handla med dem, så skulle sådan upplåtelse icke kunna ske, utan att intrång och skada göres på grannarnes egor.

2:o.

För lapparnes egna renar bör det icke uppstå behof af flyttningar utom de för dem afsatta land, om de bofastes renar derifrån borttages, eller rätten för bofaste att hafva renar upphör.

3:o.

Nu gällande bestämmelser böra ändras derhän, att lapparne icke under någon tid af året få vistas på enskildas egor, och i afseende derpå skulle det vara till gagn om i lagen intages bestämmelse af ungefär följande lydelse:

»Egare af renar äro skyldige att om dem taga sådan vård, att de ej olofligen inkomma på annans mark; uraktlåtes detta böte den skyldige hvarje gång från (här skulle införas ett lämpligt vite från ett lägre till högre belopp).

»Släppes renar uppsåtligen in på annans mark, böte den skyldige för hvarje gång från (här skulle stadgas ett högre och verksammare vite).

Med afseende å den ytterst svåra bevisföringen och alla dermed förenade kostnader, är det nödvändigt att böterna sättas höga, ty utan det skulle lagbestämmelsen blifva utan verkan.

Klagomål öfver ett mindre antal spridda renar, som komme att hemsöka en jordegare och göra skada, kan knappast komma ifråga, ty ett fåtal renar äro vanligen så skygga och svåråtkomliga för en jordegare, att han ej kan utröna hvem som är deras egare.

4:o.

Då den s. k. sedvanerätten för lapparne att med sina renar vistas på enskildes mark, bör upphöra, och detta framgår äfven af det nya jemtländska lagförslaget; och om verksamma böter åsättes lapparne för olofligt intrång med renar på bofastes områden, så torde i så fall särskilda föreskrifter om återflyttning icke blifva erforderliga. Men renar, som olofligt inkommit på annans mark och icke inom viss föreskrifven kort tid återtages, torde böra under vissa villkor kunna dödas.

6:o.

Sådan utvidgning af ordningsmännens uppgift är nödvändig, att då talan om gemensam ersättningsskyldighet föres mot hel lappby,

stämning eller annan laglig kallelse tillställas endast ordningsmannen i lappbyn, i enlighet med § 9 i det jemtländska förslaget.

7:o.

Sådan ändring i gällande bestämmelser erfordras, att under hvilken tid af året som helst, all skada, som af renar förorsakas, såväl å åker, äng eller annan utmark, som ock hö i stackar eller hässjor, må af lapparne inom lappbyn, en för alla och alla för en ersättas, eller af renarnes egare, såvida utredning derom kan vinnas hvilkens renar förorsakat skadan.

Enär det jemtländska lagförslagets § 8 afser ömsesidig ersättnings-skyldighet ifråga om skada af lapparnes renar å bofaste tillhöriga egor, eller intrång af bofaste tillhöriga djur å lapparnes områden och der göra skada, och dervid i afseende å »ansvar för sådan skadegörelse» åberopas tillämpning enligt allmän lag, så anses böra påpekas, att medan det är en lätt sak för en lapp att infånga och tillvarataga bofastes djur, i händelse något sådant skulle inkomma och göra skada på lapparnes område, men deremot skulle det blifva högst sällsynt och nästan omöjligt för bofaste att infånga en ren, men om detta likväl någon gång skulle lyckas, så bör jordegaren befrias från ansvar och ersättning för den skada, som renen derigenom måtte komma att lida, ty renen kan ej utan skada hållas fången.

8:o.

Vesterbottniska förslagets § 11 kan ej tillämpas på förhållandena i Jemtlands län.

9:o.

Härutinnan anses jemtländska förslagets § 9 i sin helhet böra förordas.

10:o.

Att vid anhängiggörande af talan mot lappar om ersättning under gemensam ansvarighet, stämning delgifves endast ordningsmannen, är en nödvändig bestämmelse, som bör i lagen intagas, enär det annars skulle bli en omöjlighet för bofaste att väcka ersättningstalan emot lappar.

11:o.

Mot ordnandet af en för lapparne utsedd skiljemannakorps såsom föreslagits i § 15 af vesterbottniska, eller § 10 af jemtländska förslaget måste invändas, att med hänsyn till de vidsträckta trakterna och de långa afstånden, skulle ett sådant ordnande blifva olämpligt, och de åtgärder som derigenom skulle företagas allt för dyra, och i de flesta fall allt för lång tid åtgå innan härutinnan något kunnat uträttas.

Skador af renar ske ofta på ett afstånd af 2 à 3 mil från hemmet, och nästan alltid är det omöjligt att få reda på, hvars renar förorsakat skadan, så långt borta. Jordegaren måste dock alltid genom syn och värdering först söka att taga reda på skadans ungefärliga omfång, men så vet han ej hvem han skall vända sig till, ifråga om uppgörelse i godo. Ordningsmannen eller de ombud som af lapparne utses vistas än här, än der, vanligen 5 à 6 mil borta och måste lagligen kallas, men det finnes ingen säkerhet för att han kan anträffas, isynnerhet om han med flit skulle vilja hålla sig undan. Och om jordegaren, som naturligtvis vill hafva full ersättning för sin förlust och själf uppskatta den skada han lidit till det verkliga värdet, men detta skulle öfverstiga det värde som bjudits eller af skiljemännen bestämmas, äfven om detta senare skulle utgöra endast en bråkdel af det verkliga, så skulle jordegaren då äfven vara tvungen att gälda synekostnaden. Detta kan icke vara rättvist, och härigenom skulle risken för jordegaren blifva så stor, att han icke skulle våga vidhålla sina anspråk, eller begära syn och värdering.

Innan syn och värdering af skiljemän kunnat verkställas, skulle i alla fall åtgå en längre tid, måhända flera veckor, och om skadan har skedd sommartiden å slätter, som vanligt är, så är det omöjligt för jordegaren att efter så lång tid konstatera dess omfång eller storlek, helst jordegaren under tiden varit tvungen att slå och berga hvad som kan återstå; och har det skett vintertiden å bergadt hö, så skulle det ligga utslaget och neddrifvet under snön, om ej jordegaren varit tvungen att rädda hvad som återstod, medan vägen var öppen.

Ehuru det kan finnas flera svårigheter, som anordnandet af skiljemannakorps härutinnan skulle möta, torde de redan uppräknade tillräckligt visa olämpligheten deraf.

Måhända skulle det bättre motsvara ändamålet, om det helt enkelt föreskrefs edsvurne syne- och värderingsmän, som måste vara förståndige personer, och som voro skyldiga, att på kallelse verkställa syner af ifrågavarande beskaffenhet.

14:o.

Då det här i orten icke är känt och troligen ej förekommit, att bofastes hundar ofreda eller göra skada på renar *inne på lapparnes områden*, ej heller derinom annan skadegörelse af antydd beskaflenhet sker, så finnes ej anledning föreskrifva någon gemensam ersättnings-skyldighet i detta afseende. Om det någon gång skulle hända, att skada af ifrågavarande slag skulle komma att ske, så lærer det icke vara svårare, än ifråga om rättsförhållanden af dylika slag i allmänhet, att få utrönt hvilken eller vilkens hund förorsakat skadan, så att derutinnan kan tillämpas allmän lag, hvadan något stadgande om gemensam ersättningsskyldighet i detta afseende icke erfordras och bör heller icke bestämmas.

15:o.

Att bofaste i betydlig omfattning egt renar, som varit lemnade i de härintill närmast vistande lappars vård, är en allmänt känd sak, och bland de olägenheter detta har visat sig medföra, må isynnerhet nämnas den deraf förorsakade, hos lapparne tilltagande vårdslösheten och likgiltigheten med vården af renarne, hvaraf följden blifvit intrång och skadegörelse på bofastes egor. Det är naturligt, att lapparne icke haft samma intresse af att vårda främmande renar, som om det hade varit hans egna, och vidare hafva lapparne ansett sig icke behöfva vara så nogräknade med att släppa renhjordarne in på de bofastes egor, derföre att en stor del renar tillhörde vissa bofaste.

Vidare måste det vara till stor olägenhet för de lappar, som möjligen kunna vilja vårda sina renar, att det tillåtes bofaste få hafva renar på de för lapparna upplåtna marker, och sålunda göra intrång på deras rättigheter, då i stället dessa marker borde vara lapparne ensamt förbehållna till nyttjande för eget behof, isynnerhet som de klagat öfver att de hafva för litet utrymme för sina renar.

Ett hufvudvilkor för åstadkommande af ett bättre förhållande i lappväsendet är alltså, att den bofast nu medgifna rätt att ega renar bör borttagas. I fråga om endast en inskränkning i sådan rätt, så skulle denna svårligen kunna kontrolleras.

16:o.

Föreskrift om ovilkorlig skyldighet att märka renar anses nödvändig och bör utgöra vilkoret för eganderätten.

17:o.

Det anses att helst endast ett renmärke bör för hvarje renegare föreskrifvas.

18:o.

Ifråga om föreskrift derom, att omärkt ren skall nedslagtas och försäljas, bör detta icke tillämpas på andra än de till lapparne upplåtna trakter, hvaremot angående omärkta renar, som finnas på de bofastes områden, böra dessa anses såsom vildrenar, och lyda under jagtstadgan.

De hufvudsakligaste och mest viktiga bestämmelser, som böra ingå i den nya lagen, för att leda till bättre förhållanden, äro således:

1:o. Borttagande af den s. k. sedvanerätten för lapparne att vistas med renar på enskildas egor;

2:o. Borttagande af rätten för bofaste att hafva renar, vare sig på lapparnes områden, eller annorstädes;

3:o. Bestämmande af effektiva böter för lapparne, att hålla vård om *sina* renar, så att de ej inkomma och göra skada på annans mark.

Vördsamt får jag således framhålla nödvändigheten af sådana ändringar eller tillägg i nu gällande lagbestämmelser angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och angående renmärken, hvilka kunna föranledas af härofvan gjorda anföranden, och i öfriga afseenden, som af dessa anföranden ej beröras, framhålles önskvärdheten af sådana ändringar, som öfverensstämma med det af Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län uppgjorda förslag.

Funäsdalen den 29 juli 1895.

O. Hedvall.

Bil. E.

Till den af Kongl. Maj:t i nåder förordnade lappkomitén.

Första frågan:

Den s. k. sedvanerätten bör upphöra. Om endast lapparnes, ej de bofastas renar behöfde finna näring inom de för lapparna afsatta land och trakter, böra dessa vara tillräckliga och om så icke blifver förhållandet, skulle lapparne genom aftal med de bofasta, kunna förvärfva rätt till vistelse i låglandet.

Tredje frågan:

Den ifrågasatta ändring, afflyttningstiden, bör genomföras, särdeles i hvad den rör höstetiden.

Fjerde frågan:

Väl erfordras föreskrifter för att förmå lapparne att vid återflyttning medföra alla sina renar, men att de qvarlemnade under vissa villkor skulle dödas, torde icke vara lämpligt.

Sjunde frågan:

I saknad af personlig erfarenhet om verkan af gällande bestämmelser angående skyldighet att ersätta skada, som af renar förorsakats, kan jag endast framhålla frågan om ersättningen »å annan utmark». Förhållandet är att renarne göra större skada än man i allmänhet kan tro; en vacker tallmo med renmossa, hvilken, t. ex. genom eld, blir kal, förblifver ofta så, derigenom att renarne, vid sitt krefsande efter mossan, totalt förstöra alla plantor. Vidare förstöras en mängd plantor genom renarnes gnidning af hornen med flere orsaker. Angående ersättning för sådan skada böra tydliga föreskrifter stadgas.

Femtonde frågan:

I ganska stor omfattning äro de bofasta egare till de renar, som finnas i lapparnes vård, hvarigenom hjordarne blifva allt för talrika;

lapparne blifva mera liknöjda att sköta andras, än egna renar äfvensom att märka andra egares renar; derigenom kan man säga att renarne äro nästan utan vård.

Den nu medgifna rätt för bofast att ega renar i lapparnes vård bör borttagas eller inskränkas.

Statens anskaffande af betesland åt lapparnes renar kommer eljest icke lapparne, utan de bofaste till godo.

Hofverberg den 26 juli 1895.

E. A. Wallmark

för Skönviks Aktiebolag och Börtens byamän,
enligt fullmakt.

Bil. F.

P. M.

En brist i den nuvarande lapplagen är utan tvifvel, att ingen kontroll finnes å renslagten för afsalu, som nu får ske på hvilka tider och ställen som helst. Följden häraf har blifvit en mängd lagbrott, bestående deri att renar, såväl omärkta som märkta, nedskjutas här och hvar i skogarne, slagtas och försäljas. Detta har till och med blifvit ett näringsfång för lappdrängarne, hvilka utbyta detsamma mot ordentlig tjenst, samt för en massa löst folk från bygden. Härigenom vållas för de renegande lapparne en betydlig skada, hvarjemte misstroende renegarne sinsemellan väckes, i det den ena lätt vill misstänka den andra för att hafva tillegnat sig hans egendom. Dylika förbrytelser äro också nästan omöjliga att beifra, då ingen kan bevisa sig vara målsman. På hudarne efter de märkta renarne bortskäras nämligen renmärkena.

Då i lagen borde finnas bestämmelser, tillräckligt kraftiga att till skydd för renegarne stäfsja detta alltjemt tillväxande ofog, föreslås att stadganden af följande innehåll inflyta i lagen:

att renslagt till afsalu skall ske å af ordningsmannen bestämda tider emellan den 1 oktober och den 1 maj och å af ordningsmannen

bestämda platser, till hvilka renegarne på ordningsmannens order skola hopdrifva sina renhjordar;

att brott mot föregående stadganden straffas med 40 kronor för hvarje ren, som för afsalu slagtats på annan tid och plats än ordningsman bestämt;

att olaga handel med omärkt ren belägges med 40 kronors böter för så väl köpare som säljare;

att den som befinnes innehafva renhud, derå märkena bortskurits, böte 40 kronor, hvarjemte renhuden förklaras förbruten;

att angifvare af dessa förbrytelser erhåller halfva bötesbeloppet; samt

att i instruktionen för ordningsmannen införes, att det är hans skyldighet att öfvervaka, det förestående stadgar efterlefvas.

Adolf Suwe.

Till komitén för revision af gällande bestämmelser angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.

Med bifogande af utdrag af protokollet, hållet å kommunalstämma i Åre den 7 dennes, afgifves härmed på den jordbrukande befolkningens vägnar i nämnda kommun yttrande rörande ifrågavarande nu gällande och i deras ställe föreslagna bestämmelser.

Om man undantager uppkomna stridigheter emellan den bofasta befolkningen och lappar i vestra Herjeådalen, hvarest missämjan sannolikt till stor del framkallats af de bofastes renegareintresse, så hafva i Undersåkers pastorats vestra socknar några så beskaffade stridigheter eller nämnvärda tvister, som i Herjeådalen, icke härstädes förekommit emellan bofaste och lappar. Men ehuru jemväl härstädes lappar med sin renboskap förorsakat den jordbrukande befolkningen i fjällbyarne ej obetydliga skador å växande och bergad gröda, så har sådan skadegörelse icke aflägsnats eller ens minskats efter tillkomsten af 1886 års s. k. lapplag, men för visso ökats.

Med införandet af den s. k. sedvanerätten i nämnda lag influerades lappen i en tro, som växt till öfvermod, och att han med denna sedvanerätt och med lagen derom i sin hand kunde med sin renboskap bland bygd och odling husera saklöst hvar som helst och hur som helst. I denna tro har lappen förfallit till än mera vårdslöshet och likgiltighet i vården om sina renar, och det är numera ingen ovanlighet att renhjordar här i fjällbyarne gå veckotal obevakade och sprida sig i flockar samt förorsaka större eller mindre skador, som här förut äro nämnda. Härvid må ej heller glömmas den kränkning i eganderätten, som den jordbrukande befolkningen underkastades med denna sedvanerätt och af skyldigheten att hägna omkring stackadt eller hässjadt hö eller skogsfoder, i synnerhet efter det befolkningen af statsmyndigheterna uppmuntrats att nedsätta sig och bryta ny bygd i obebodda fjälltrakter, hvartill efter fullgjordt odlings- och byggnadsarbete full egande- och dispositionsrätt förvärfvats, och hvarest höfängst och boskapsskötsel utgör den enda möjliga näringsgrenen. Med en så beskaffad lagstiftning framkallas ovillkorligen stridigheter emellan en bofast befolkning, hvars existens är beroende af respekten för sin egande- och nyttjanderätt till sin välfämgna egendom, och en nomadstam med ringa eller ingen urskiljning om skilnaden emellan mitt och ditt. Allmänna meningen bland den bofasta befolk-

ningen här i denna socken är nog den, att 1886 års lapplag icke aflägsnat, men väl framkallat ökad missämja emellan den jordbrukande befolkningen och lapparne, och skulden dertill tillskrifves den lagstadgade sedvanerätten till bete för lappens renar på enskildes egor med deraf följande skadegörelse samt förr omnämnda stängselskyldigheten kring bergadt foder. Att antydda missförhållanden underblåses och näres af åtskillige bofaste renegare bör lätt kunna inses, enär sådane ej ogerna se sina renar bland lappens renhjord finna så vidsträckta och goda betesområden, som möjligen kunna utan olägenheter för dem sjelfve åtkommas. Om derföre sedvanerätten och stängselskyldigheten afskaffas ur lagen, och lagrevisionen göres i den riktningen, att lappen af lagen vänjes och fostras att vårda sin egendom, renarne, och respektera de bofastes egendom, samt bofastes renegande inskränkes och kontrolleras, så lider intet tvifvel derom, att lappar här i orten — och troligen äfven annorstädes — få, när så vintertiden behöfves, med jordegarens lof flytta in med sina renar på till renbetestrakterna angränsande skogsmarker och der njuta bete för renarna hädaneft, som alltid förut, utan ersättning vare sig derför eller för bränsle eller nödiga kojstänger. Det är växande gröda och bergadt foder som bofaste fordra och måste hafva för sin utkomst fredade från skadegörelse; och det rättvisa målet kan vinnas, om ej lagstiftningen och en på detta område okunnig opinion fostrar lappfolket till varelses, som anses kunna lefva endast på statens uppförring och de bofastes slit och släp.

Med här gjorda uttalanden och efter jemförelse emellan nu gällande 1886 års lapplag och Vesterbottens komitéförslag samt Konungens befallningshafvandes i Jemtlands län förslag till lagstiftning i stället för berörda 1886 års lag, skänker undertecknad på Åre kommuns vägnar obetingadt förord för antagande af Konungens befallningshafvandes i Jemtlands län berörda förslag samt att, om detta förslag ej anses kunna förordas till antagande för Vester- och Norrbottens län, detsamma bör till antagande befordras ensamt för Jemtlands län.

Åre den 30 juli 1895.

För Åre kommuns jordbrukande befolkning:

Gunnar Eriksson i Mörviken.

Ett exemplar af som manuskript tryckta och utdelade jemförelse emellan ifrågavarande lag och lagförslag följer tillika med i jemtländska förslaget antecknade, af undertecknad föreslagna tillägg eller ändringar, äfvensom »P. M.» med svar.

Gunnar Eriksson.

*Bil. B.***P. M.**

1:o.

Sedvanerätten bör upphöra. Renskötseln kan med lapparnas vänjande och uppfostran med en god lag ordnas så, att de finna sin näring och utkomst inom de för dem afsatta och anvisade trakter. Om de lära sig vårda sina renhjordar, möter nog ej hinder att utan ersättning få vintertiden, när så behöfves, vistas på enskildes skogstrakter.

2:o.

Sådana vinterflyttningar kunna somliga år behöfvas, men företagas ofta i onödan och böra ej i lag tillåtas utan få bero på aftal.

3:o.

För Jemtland kan flyttningstiden 1 maj bibehållas, men nuvarande 1 oktober bör utbytas mot 15 november.

4:o.

Att å bofastes egor döda kvarlemnade renar bör kunna stadgas, under enahanda villkor och rätt, som för omärkta renar är föreslaget i jemtländska förslaget § 9 angående renmärken.

5:o.

Här i Åre äro norska lappar sällan sedda.

6:o.

Om till ordningsman tillsättes en lapp, är ej mycket att af honom vänta. Bofaste lära ej åtaga sig uppdraget.

7:o.

Jemtländska förslaget derom förordas till antagande.

8:o.

En dylik invasion, som det vesterbottniska förslaget synes jemväl i § 11 befrämja, bör hvarken med eller utan sådan anmälan tillåtas i lag.

9:o.

Jemtländska förslaget derom förordas till antagande.

10:o.

Stämningen bör anses vara lagligen delgifven, om den tillställes ordningsmannen eller en annan renegare tillhörande gemensamma ansvarighetsområdet. Ordningsmannen kan nog undfly stämningen, om han vet sig ensam vara den som kan stämmas.

11:o.

Den föreslagna skiljemannakorpsen tillstyrkes enligt det jemtländska förslaget. Föreslagen längd öfver renantalet tillstyrkes.

12:o.

Ja.

13:o.

Det bör föreskrifvas att renhjorden skall åtföljas af nödigt antal vallhjon, men bestämma antalet eller åldern synes mindre lämpligt.

14:o.

Jemtländska förslaget derom synes fullt tillräckligt. Att för hundar eller annat indela bofaste i skadeersättningsområden är öfverflödigt, då så väl hundar som deras egare på bygden ej så lätt kunna undgå att upptäckas, om de göra skada.

15:o

Bofastes renegareskap här i socknen obetydligt, men tillräckligt för att bedöma verkningarne deraf. Detta renegareskap borde helt och hållet afskaffas, men bör åtminstone inskräukas och skarpt kontrolleras. Jemtlandska förslaget derom förordas till antagande.

16:o.

Något hinder därför möter ej, och bör verkställas ju förr dess heldre under kalfvrens första lefnadssommar.

17:o.

Det kan och bör ovilkorligen föreskrifvas, att renegare ej må få fastställt mer än ett renmärke. Flere sådana användas endast som handelsvara.

18:o.

Omärkt ren bör behandlas i enlighet med jemtlandska förslaget och dervid härifrån tillagd ändring.

Åre den 30 juli 1895.

För Åre kommuns bofaste eller jordegare:

Gunnar Eriksson i Mörviken.

Skriftligt yttrande af renegande lappar inom Ovikens lappby.

Till lappkomitén!

Undertecknade, renegande lappar inom Ovikens lappby, hvilka icke erhöilo kallelse till lappkomiténs sammanträden i Funäsdalen den 29 sistlidne juli och i Föllinge den 4 sistlidne augusti i tid, för att till de samma kunna infinna sig, anse sig, efter erhållen kännedom om förhandlingarna vid ofvan nämnda sammanträden samt om innehållet i »Förslag till lagar angående de till Jemtlands län hörande lappars rätt till renbete m. m.» afgifvet af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län den 15 augusti 1892, tryckt som manuskript i Stockholm 1895, pligtige att till lappkomiténs samvetsgranna öfvervägande vördsamt hemställa följande uttalande, grundadt på vår erfarenhet vid utöfvandet af vårt näringsfång och affattadt vid sammanträde af de renegande byamännen inom Ovikens lappby, hållet i Storlöfdalen den 24 augusti 1895.

Vi anse, att det för vår tillvaro såsom renegande lappar är absolut nödvändigt:

1:o.

Att den sedan urgamla tider existerande och i 1886 års lapplag fastslagna sedvanerätten fortfarande bibehålles utan inskränkning eller intrång.

2:o.

Att med bidrag af allmänna medel samt tillskott från renegare efter förmögenhetsvilkor hölador må uppföras å alla för renskador blottställda bofaste tillhöriga slätter, samt att, om bofaste vägra att låta lador

å deras slätter uppföras, alla anspråk på skadeersättning å deras sida må lemnas utan afseende.

3:o.

Att, likasom renskador måste af lapparna ersättningsområdesvis utbetalas, skador å lapparnas egendom (renar, kåtor, gården o. s. v.) från de bofastes sida, vare sig genom nedskjutning af renar, genom hundar eller på annat sätt, äfvenledes må af de bofaste områdesvis, t. ex. kommunvis, ersättas åt lapparna.

4:o.

Att den, som gör sig skyldig till nedskjutning af renar, tillhörande lappar eller bofaste, eller annan skada å de samma, må straffas enligt allmän lag på samma sätt som den, hvilken skadar eller dödar bofastes husdjur, men att skadan må, enligt nästföregående punkt, samfäldt erläggas af kommun eller ersättningsområde, i fall gerningsmannen ej kan öfverbevisas eller är oförmögen att gälda skadan.

5:o.

Att, alldenstund bestämmelsen i § 14 af lapplagen (och det nya lapplagsförslaget), sista punkten, visat sig vara och i sjelfva sakens natur är omöjlig att tillämpa, alla hundegare i lapptrakternas grannskap må åläggas att förse sina hundar med halsband, å hvilket egarens namn och bostad är tydligt utsatt, och att »hund, som har för vana att döda renar eller som upprepade gånger jagat renar», må när och hvar som helst dödas.

6:o.

Att, alldenstund den i och för sig vackra skiljedomstanken icke skulle kunna förverkligas, i händelse § 10 i förslaget till ny lapplag för Jemtlands län skulle antagas oförändrad, emedan dess bestämmelser göra det omöjligt för lapparna att bevaka sina intressen — huru skulle t. ex. en renskötande lapp kunna inom 48 timmar infinna sig till skiljedomstolens sammanträde? — sådana bestämmelser måtte i den nya lapplagen inflyta, att lapparnas intressen ej helt och hållet lemnas åt godtycket.

7:o.

Att innehafvandet af omärkt renhud eller af renhud med afskurna öron måtte af allmän åklagare beifras i likhet med innehafvandet af annat tjufgods.

8:o.

Att de i § 16 i Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Jemtlands läns lapplagsförslag föreslagna bötesbestämmelserna för vård af renar, tillhörande främmande lappby, omkullkasta det sedan urminnes tider häfdvunna och för renskötseus bestånd absolut nödvändiga bruket, att lappar vårda och märka hvarandras renar, som råka komma från ett byområde till ett annat, (något som omöjligt kan förhindras), tills de hinna återtaga eller utbyta dem. Ofvan nämnda föreslagna bötesbestämmelser skulle gifva anledning till svåra misshälligheter och rofferier mellan lappar inom olika byar.

9:o.

Att den i § 9 i ofvan nämnda förslag till lag om renmärken föreslagna rättigheten för bofaste att nedskjuta och för sin räkning använda omärkta renar, som komma inom deras egor, skulle gifva anledning till de största missbruk, skulle möjliggöra systematiska, legaliserade renstölder.

10:o.

Med instämmande uti hvad som af lappar anförts vid lappkommitténs ofvan nämnda möten i Funäsdalen och Föllinge, vilja vi dessutom, i likhet med major Adelsköld i sin lappmotion i första kammaren år 1891, påpeka nödvändigheten af tydlig och klar formulering af lappfogdens skyldigheter, om hvilka vi sväfva i den största okunnighet, men hvilka det är absolut nödvändigt för oss att känna, för så vidt lappfogdeinstitutionen skall varda till ringaste nytta för renskötseus. Hit-tills har nämligen lappfogdeinrättningen i förhållande till oss hufvudsakligen haft karakteren af en polis-inrättning för utkräfvande af skadeersättningsbelopp åt de bofaste, men icke beredt oss den ringaste hjälp

och skydd mot våld på våra renhjordar genom renstölder och skador,
försakade af de bofastes hundar.

Storlöfdalen i Ovikens lappby den 24 augusti 1895.

Samtliga renegande lappar inom Ovikens lappby.

(34 namnunderskrifter.)

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och
angående renmärken tillsatta komité vid sammanträde i
Föllinge den 4 augusti 1895 kl. 1 e. m.*

Närvarande:

Herrar: VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Genom allmänna kungörelser hade såväl lappallmogen i Frostvikens, Hotagens, Offerdals och Kalls lappbyar som ock den bofasta jordbrukande befolkningen i angränsande kommuner kallats att härstädes inför komitén inställa sig; och tillstädeskommo nu dels å tjenstens vägnar kronofogden H. F. Cederberg, lappfogden Adolf Suwe och t. f. länsmannen K. E. Byström, dels för nedan uppräknade kommuner såsom ombud på grund af företedda utdrag af kommunalstämmoprotokoll följande personer, nämligen:

för Föllinge socken kyrkoherden C. M. Stenborg, kronojägaren J. Danielsson och hemmansegaren Erik Olsson i Åkersjön;
för Laxsjö socken vice komministern Edv. R. Nydahl;
för Hotagens socken kapellpredikanten C. Bark; och
för Frostvikens socken småskolläraren Jonas Larsson i Jorm.

För Alanäs och Ströms socknar ingåfvos särskilda skrifter, bifogade protokollet under *litt. A. och B.*

Jemte ombuden hade åtskilliga andra hemmansegare infunnit sig.

Af konungens befallningshafvande i länet hade till komitén öfverlemnats ett till konungens befallningshafvande insändt utdrag af protokoll, fördt vid kommunalstämma med Offerdals socken den 14 sistlidne juli, utvisande att stämman beslutit att ej utse ombud för detta sammanträde, samt att stämman ville vitsorda, att såväl i äldre tider som under gällande lagbestämmelser städse emellan lapparna och den bofasta jordbrukande befolkningen inom socknen rådt ett godt förhållande och att, der från ena eller andra sidan gjorts skada, ersättning derför alltid genom ömsesidigt tillmötesgående i godo erhållits.

För Hammerdals, Kalls, Aspås och Alsens socknar kom icke något ombud tillstädes, ehuru, enligt hvad upplystes, kungörelse om sammanträdet blifvit i dessa socknars kyrkor uppläst.

Af lappar infunno sig:

från Frostvikens lappby ordningsmannen derstädes Anders Andersson Nordqvist från Orrnäs fjell;

från Hotagens lappby Daniel Mårtensson från Vinklump och Nils Rönnqvist från Gåxsjö; och

från Offerdals lappby ordningsmannen derstädes Mårten Torkelsson samt Jonas Torkelsson, båda från Sten- och Ansätt fjell, äfvensom Jon Jonasson från Grubbdalsfjell.

Från Kalls lappby kom icke någon lapp personligen tillstädes, men anmälde sig såsom ombud för 7 lappar från denna lappby ofvanbemälte Daniel Mårtensson, enligt företedd fullmagt från dessa lappar att vid sammanträdet bevaka deras rätt och i öfrigt utföra deras talan.

§ 2.

I fråga om de marker, som efter utfärdande af 1886 års lag af staten inköpts till utvidgning af de för lapparna afsatta land eller som föreslagits till inköp för nämnda ändamål, afgaf lappfogden Suwe redogörelse i öfverensstämmelse med en vid protokollet fogad förteckning (*se bil. C.*).

§ 3.

Härefter företogs undersökning huruvida efter utfärdandet af 1886 års lag förändringar försiggått i lapparnas inom hithörande distrikt

flyttningar, för hvilka flyttningar den komité, som afgaf förslag till nämnda lag, redogjort i sitt betänkande å sidd. 52—54; och upplystes härvid:

angående Frostvikens lappby:

att från Klumpvattnets fjell, Millestskogsfjell och en del af Blåsjöfjell lapparna efter år 1886 begynt flytta öfver Ström, Hammerdal och Stugun ned till Bräcke, hvaremot öfriga Blåsjöfjellslappar endast flytta utefter Ströms vattudal ned till Ströms kyrka; att lapparna från sydligaste Orrnäsfjell och från Badstugufjell flytta öfver Rotnäset, Tåsjö, Bodum, Fjellsjö, Hellgum och Ljustorp till Sundsvall; att lapparna från nordligaste Orrnäsfjell flytta öfver Lillånäset, Junsele, utefter norra stranden af Ångermanelfven till Björkå bruk och Hernösand; samt att samtliga Frostvikens lappar under juli och augusti pläгат flytta in i Norge omkring en mil öfver riksgränsen;

angående Hotagens lappby:

att lapparna gått dels vintertiden till trakterna omkring Föllinge, Hammerdals och Ströms kyrkor dels både vinter och sommar under de senare åren till vestra ändan af sjön Snåsen och vissa trakter af Værdalen i Norge; samt att på sista åren flyttningen till Norge ökats, men deremot flyttningen åt svenska sidan aftagit;

angående Offerdals lappby:

att lapparna flytta åt svenska sidan till närmast belägna skogstrakter utefter Landösjön nedåt sjön Näliden, stundom till Undersåkers kyrka, men på de senaste åren mestadels till Norge till trakterna kring sjön Snåsen; dock hade äfven under dessa år flyttningen åt svenska sidan fortgått, ehuru med mindre antal renar än förut;

angående Kalls lappby:

att lapparna flytta nedåt Hjerpen, Åreskutan och Undersåker och derjemte på senaste åren dels till trakterna söder om sjön Anjan i Sverige och dels till Norge i likhet med Offerdals lapparna;

tilläggande lappfogden att flyttningarna till Norge från de sista tre lappbyarna pläгат ske af byarna samfäldt.

§ 4.

En af komitén uppgjord promemoria (se *bil. B.* vid protokollet öfver sammanträdet i Funäsdalen), upptagande i 18 olika punkter de frågor, om hvilka vid komiténs sammanträden i orterna företrädesvis borde

förebringas utredning, föredrogs och behandlades punktvis, och skulle hvad dervid förekom punkt för punkt här antecknas:

1:o och 2:o.

Lappfogden anförde att, då förhållandena här vore så till vida olika mot i Herjeådalens skattefjell, att de jemtländska fjellen hufvudsakligen vore beväxta med gräs men deremot sparsamt med renmossa, som mer och mer aftoge mot norr, samt de inköpta och till inköp föreslagna markerna mera vore afsedda att bereda skattefjellen bättre gränser och skaffa större utrymme för renhjordarna sommartiden, men deremot icke att öka vinterbetet, lappfogden ansåge det icke möjligt att betaga lapparna från dessa fjell rättighet att vintertiden flytta ned åt låglandet.

På de af lappfogden sålunda anförda skäl ansågo äfven lapparna det vara nödvändigt att sedvanerätten bibehölles. Frostvikslapparnas långa flyttningar kunde icke inskränkas, enär först närmare kusten anträffades tillräckligt med mossa för renarnas behof, medan deremot trakterna närmare skattefjellen vore fattiga på renmossa. Grödans tidigare inhöstande i kustlandet gjorde det ock lättare för lapparna att uppehålla sig der utan att göra skada på bofastas egendom. De ökade flyttningarna till Norge på senare tider hade föranledts af den der förekommande rikligare tillgången på mossa äfvensom deraf, att fjellen på svenska sidan under de sista åren varit mer än vanligt isbelagda, ofta ända från början af oktober (Mikaeli); tilläggande lapparna att de ansågo inköp af de närmast skattefjellen belägna, på renmossa fattiga trakterna icke kunna förekomma eller inskränka vinterflyttningarna.

Kyrkoherden Stenborg ansåg det visserligen nödvändigt för lapparna att under vintertiden söka näring för renarna utom skattefjellen, men trodde att rättighet dertill utan svårighet kunde förvärfvas af lapparna genom aftal med de enskilda.

Samtliga öfriga kommunalombud ansågo att lapparnas rätt till vinterflyttning borde såsom för dem oundgängligen nödvändig fortfarande förbehållas dem i lag.

Kronofogden Cederberg ingaf en af lappmannen, folkskolläraren Frostviken A. A. Nordfjell författad skrift, innehållande yttrande i denna och följande punkter; och skulle skriften biläggas protokollet (*se bil. E.*)

3:o.

Lapparna uppgåfvo, att de under vanliga förhållanden icke börjad sina flyttningar förrän i november, men att på senare åren i följd

tilltagande brist på renmossa i fjellen och stark isbildning på marken Hotagens lappar varit nödsakade att redan i början af oktober flytta ned i de närmast belägna skogstrakterna vid Flinten, och ansågo lapparna att det därför icke vore möjligt att bestämma en senare flyttningstid än den 1 oktober.

Samtliga bofasta voro ense derom, att det icke kunde förmenas lapparna, åtminstone från vissa fjell, att flytta redan den 1 oktober. Den enda skada, som uppstode af lapparnas flyttning höstetiden, vore den som förorsakades på höstackar och höhässjor, från hvilka höet hemfördes till gårdarna först sedan slädföre inträdt och kärr och sjöar isbelagts, således i allmänhet efter det lapparna kommit. Denna skada skulle förekommas, om lador uppfördes för inbergande af hö från utängsslåtterna. Höet, som vanligtvis aftogs i slutet af augusti, skulle under september månad kunna vara infördt i ladorna. Äfven för höets förvarande under ogynnsamma väderleksförhållanden skulle ladorna vara af stor nytta för de bofasta, men då kostnaden för ladornas uppförande blefve betydlig i sådana trakter, der virke saknades, hemställes huruvida icke utsigt funnes, att staten bidroge till kostnaden för ladors uppförande å dylika ställen, helst genom höets förvarande på sådant sätt säkerligen all anledning till oenighet mellan lappar och bofasta skulle undanrödjas; och ansågo de bofasta, att statens tillgångar kunde med vida större nytta användas till bidrag för uppförande af lador än till inköp af nya betesmarker åt lapparna.

I hvad lapparna och de bofasta sålunda anført instämde lappfogden.

På framställd fråga angående den kostnad, hvartill uppförande af en lada kunde uppgå, svarades att bestämd siffra visserligen icke kunde uppgifvas, men att en lada, rymmande omkring 10 lass, torde kunna uppföras för en kostnad af 20 till 100 kronor, beroende på svårigheten att frakta virke till byggnadsplatsen.

Enär gräset i fjellen i allmänhet ej började uppspira förr än i maj månad, ansågo lapparna att återflyttning till fjellen före nämnda tid ej kunde komma i fråga. För kornas och kalffarnas skull hade Hotagens lappar under de sista åren till och med måst qvarstanna å enskildas mark till den 15 maj.

De bofasta hade icke funnit att någon nämnvärd skada af renar skedde i april månad, och önskade ingen ändring i fråga om tiden för återflyttningen.

4:o.

De bofasta upplyste, att det visserligen en eller annan gång in-

träffat, att renar efter lapparnas flyttning qvarlemnats på enskildas mark, men ansågo någon lagstiftningsåtgärd af sådan anledning icke vara för denna trakt erforderlig.

Häri instämde lapparna, jemte det de upplyste, att de på de längre flyttningarna ned till Ångermanland icke plägade qvarlemna några renar vid återflyttningarna. En sådan god ordning befrämjades i hög grad derigenom att renhjordarna vid flyttningen icke sammanblandades med hvarandra utan hölles skilda hvar och en under sin egares vård. Derom hade ock lapparna på dessa trakter alltid bemödat sig. På senare tider hade dock de dåliga betesförhållandena drifvit hjordarna tillsammaus, och antagligen hade detta föranlett de mindre betydande oegentligheter, hvarom de bofasta talat. Vid inträffande bättre betesförhållanden skulle jemväl dessa oegentligheter upphöra. Dock ansågo lapparna det icke vara olämpligt, att i ordningsmannainstruktionen intoges föreskrift för ordningsmannen att tillse, att lapparna i god tid före flyttningen och under flyttningen hölle sina hjordar såvidt möjligt skilda.

Lappfogden ansåg en sådan föreskrift för ordningsmannen synnerligen lämplig.

5:o.

Några norska lappar flytta icke vidare till Sverige på dessa trakter, men en del svenska lappar hafva öfverflyttat till trakten kring sjön Snåsen i Norge och låtit kyrkoskrifva sig der, hvarefter de tidtals komma med sina renar in öfver svenska gränsen.

6:o.

Lappfogden Suwe åberopade i denna punkt sin vid sammanträdet i Funäsdalen gjorda hemställan.

Lapparna instämde häri, dock att böter ej borde ådömas ordningsman förr än han förut undergått varning. De ansågo det olämpligt att till ordningsman utse en bofast, då denne icke kunde följa lapparna på deras flyttningar. Tvärtom borde det stadgas att ordningsman skulle utses bland lappar som flytta, ej bland sådana som idka jordbruk. Derjemte ansågo lapparna lämpligt att i lagen intoges föreskrift om skyldighet för ordningsman att sammankalla lapparna och inhemta deras beslut i vissa viktigare frågor.

7:o.

Enär den enda nämnvärda skada som renarna gjorde på bofastas

egor vore den, som förorsakades på utestående hö, ansågo de bofasta att, derest föreskrift meddelades om höets förvarande i lador, ingen ändring i bestämmelserna om skadeersättningsskyldighet vore erforderlig.

8:o.

Lapparna ansågo ingen svårighet möta att någon tid före flyttningen lemna uppgift om den tid, då flyttningen ungefärligen komme att ske, samt om de flyttande lapparnas namn. En sådan anmälan, som här på trakten lätteligen kunde ske genom telefon, skulle medföra den nytta äfven för lapparna, att de bofasta blefve i tillfälle att, innan lapparna komme, taga vara på sitt hö och sina hundar. Deremot vore det, särdeles under dåliga väderleksförhållanden, då renhjordarna lätt sammanblandades, omöjligt att uppgifva med huru stort antal renar hvarje lapp skulle komma och hvilken lapp hvarje ren tillhörde, samt huru alla renar vore märkta. Det syntes ock lapparna obehöfligt att lemna afklipp af de flyttandes renmärken, helst de bofasta nog kände märkena, om endast ett märke finge användas för hvarje lapp. Olämpligt vore ock att bestämma viss tid, inom hvilken anmälan skulle ske vid äfventyr af böter. Det låge i lappens intresse att anmälan gjordes så snart omständigheterna det medgäfv.

De bofasta ansågo det tillräckligt, om anmälan gjordes så snart ske kunde om hvilka lappar, som ämnade flytta, och, såvidt möjligt, om det antal renar, de medförde. Deremot ansågo de någon vigt ej ligga derpå, att afklipp af renmärkena medföljde anmälan.

9:o.

Någon ändring i denna del af lagstiftningen ansågs ej behöflig.

10:o.

Lapparna hade icke någon invändning att göra, under förutsättning att de kunde få instämna kommunalnämndens ordförande i mål om ersättning för skada af hundar.

Lappfogden och de bofasta påyrkade rätt för de senare att instämna lappar genom ordningsman.

11:o.

Det upplystes att på dessa trakter den bofaste, som lidit skada, vanligen plägar utan lappens kallande utse två ojäfvige män, som vär-

derat skadan. Nästan utan undantag hade lapparna underkastat sig denna värdering, men de hade dock funnit detta tillvägagående något oegentligt. Lapparna önskade därför att äfven för lappens räkning en syneman måtte tillkallas, men hade icke något emot att, om lappen tredskades att välja, domaren m. fl. finge för hans räkning utse syneman bland de af lappen för sådant ändamål för en tid af ett år valda bofasta. Härvid fogade Daniel Mårtensson den önskan, att motsvarande stadgande måtte meddelas för den händelse att lapp lidit skada genom bofastas hundar.

För öfrigt förklarade sig både de bofasta och lapparna önska, att den i lagen nu stadgade skiljedomstol utbyttes mot en förlikningsnämnd, så inrättad som den vid sammanträdet i Funäsdalen förordade; och instämde häri lappfogden Suwe, under vitsordande att äfven i dessa trakter lagens nuvarande bestämmelser i detta hänseende aldrig plägat tillämpas.

Mot den föreslagna längden hade lapparna ej något att erinra under vilkor att den, då lapparna ej vore ense, upprättades af ordningsmannen jemte två af de renegande lapparna för ett år i sender utsedda personer.

12:o.

Lapparna erinrade att under svåra väderleksförhållanden och särskildt vintertiden det skulle blifva omöjligt för lapparna att samla renhjorden. De kunde därför förordade förslaget endast under vilkor att hopsamlandet finge ske under tiden maj—oktober.

Kronofogden Cederberg ansåg det föreslagna stadgandet af stor vigt. Det hade förekommit att svårighet mött att verkställa utmätning hos lapp därför att renarna, som utgjorde hans enda tillgång, ej kunde infångas. Då det ej komme i fråga att hopsamla mer än ett ringa antal renar, som vanligen vore tillräckligt för skuldens gäldande, borde någon svårighet aldrig möta för hopsamlingens verkställande. Ville dock medgifva, om det ansåges oundgängligt, att inskränka tiden för samlandet till sommartiden.

13:o.

På de vid sammanträdet i Funäsdalen anförda skäl hemställde lappfogden om skyldighet för ordningsmännen att tillse, att erforderligt antal renvaktare blefve hos lapparna anställda, och ansåg lappfogden att i dessa trakter icke skulle möta svårighet att erhålla tjenare.

Lapparna hade icke något att invända emot att i lagen infördes ett stadgande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det Vesterbottniska förslaget, men anhöllo att lapparna inom hvarje by måtte få för ett år i sender bestämma huru många tjenare en hvar af dem skulle anställa, med iakttagande deraf att en vaktare skulle finnas för hvarje tal af 250 renar.

Jon Jonasson och Rönqvist ansågo det dock tvifvelaktigt huruvida det skulle vara för lapparna möjligt att anskaffa så stort antal tjenare, emedan många lappdrängar upphört att tjena i fjellen, sedan rennäringen visat sig vara föga inbringande. Särskildt inom Kalls lappby skulle, enligt hvad de försport, brist i sådant hänseende förekomma. Öfriga lappar antogo, att med inträdande bättre tider och säkerhet i lagstiftningen angående lapparnas rättigheter lappdrängarna skulle finnas villigare att inträda i tjenst.

Det upplystes att lappdrängar, som förut aflönats med renar, numera erhöles kontant aflöning.

14:o.

Under vitsordande af den stora skada, som genom hundar tillfogas renhjordarna, äfvensom deraf att jemväl den lösa arbetarebefolkningen på dessa trakter egde hundar till stort antal, förenade sig såväl sockenombuden som lapparna derom att, icke blott under mars, april och maj månader, d. v. s. in emot och under kalfningstiden, utan äfven närhelst lapparna efter att hafva vederbörligen anmält flyttning uppehölle sig å enskildas egor, såväl den bofasta som den lösa befolkningens hundar borde hållas bundna eller klubbade och försees med sådant märke, att egaren lätt kunde upptäckas, samt att hund, som jagade renar på tillåtet uppehållsställe, borde af lapparna saklöst få dödas utan kronobetjeningens mellankomst, antingen hunden hade för vana att jaga renar eller icke.

15:o.

Lapparna upplyste, att likasom lapparnas renhjordar i allmänhet under de två sista åren minskats med omkring hälften eller åtminstone en tredjedel med anledning af dåliga väderleksförhållanden, brist på renmossa och ovanlig ödeläggelse af renar genom rofdjur, hade särskildt antalet af de bofastas renar aftagit. De bofasta ansågo därför numera ej förmånligt att ega renar. För närvarande funnes icke flera de bofasta tillhöriga renar än omkring 100 inom Kalls, 40 inom Offerdals och

100 inom Frostvikens lappby. Inom Hotagens lappby finnes inga bofasta tillhöriga renar. Någon olägenhet af bofastas renegarskap hade här ej visat sig, men då lapparna erfarit att olägenheter uppkommit på andra håll, hade de ej något emot förbud för de bofasta att ega renar.

Samtliga sockenombud förordade ett dylikt förbud.

Lappfogden upplyste, att på dessa trakter lapparna plägade inmärka kalfvar åt de bofasta, men att det oaktadt de bofastas renantal minskats på sätt lapparna uppgifvit. Då bruket att bofasta ega renar, hvilket bruk uppkommit i Herjeådalen, spridt sig norrut och för närvarande vore mest rådande i Oviken, kanske äfven kunde sprida sig till dessa trakter, tillstyrkte lappfogden, under åberopande tillika af de skäl han anfört vid sammanträdet i Funäsdalen, att bofastas renegarskap måtte förbjudas.

16:o.

Lapparna ansågo nog, att det i allmänhet skulle låta sig göra att märka alla kalfvar inom slutet af det år, hvarunder de vore födda, i synnerhet om föreskrift gäfves om skyldighet för främmande lapp, i hvilkens hjord en renko med kalf inkommit, att verkställa inmärkning af kalfven med moderns märke, men då det stundom å tider, då betet vore dåligt, hände att ren med kalf löpte bort utan att tagas i vård af någon lapp, önskade de att för sådant fall märkningen kunde få anstå till den 1 augusti påföljande år, efter hvilken tid kalfven icke vidare plägade åtfölja modern.

Lappfogden, som vitsordade att lapparna på dessa trakter vinnlagt sig om att ordentligt märka renarna, bestred meddelande af något undantagsstadgande, enär följden af underlåten märkning endast skulle blifva att renen såldes för lapparnas räkning och värdet af densamma då alltid komme lapparna tillgodo.

17:o.

Lapparna hade icke något emot en bestämmelse att för hvarje lapp skulle få fastställas endast ett märke, under förutsättning att särskilda märken skulle få användas för de särskilda medlemmar af samma familj, hvilka egde renar, och således icke hela familjen vara nödsakad att begagna samma märke, äfvensom att afbrottsmärken, som anbringades för att skilja köpta och skänkta renar från den förutvarande egarens, finge begagnas utan särskild fastställelse.

Lappfogden förklarade, att han under samma förutsättning instämde med lapparna.

18:o.

Lapparna ansågo, att äldre renar, som efter föreskrifven tid vore omärkta, borde genom ordningsmannens försorg lefvande på auktion försäljas och köpeskillingen, sedan ordningsmannen deraf erhållit skälig ersättning för sitt besvär, ingå till en för lappbyn gemensam kassa, öfver hvilken lapparna borde få disponera för lappbyns gemensamma ändamål.

Lappfogden förmälte sig icke hafva något att erinra emot att en genom försäljning af omärkta renar uppkommen kassa finge användas efter lapparnas eget ompröfvande och förordade jemväl i öfrigt lapparnas förslag.

§ 5.

Lappfogden upprepade här sitt vid sammanträdet i Funäsdalen under § 6 gjorda yrkande om föreskrift angående nedslagtnings af renar med mera; tilläggande att hans förslag afsåge endast slagande i större skala till afsalu, icke slagande af en eller annan ren, vare sig det skedde till husbehof eller till afsalu.

Hotagenslapparna instämde i förslaget, med vilkor att icke ordningsmannen ensam utan lapparna i lappbyn samfaldt borde få bestämma tid och plats för slagningen. Dock borde slagningen ske icke gemensamt för hela lappbyn utan särskildt för hvarje läger, d. v. s. för dem som hålla sina renar ihop i en hjord.

Öfriga lappar hemstälde, under förklaring att renslagten hittills på dessa trakter försiggått med största ordning, att slagningarna hädanefter som hittills måtte fortgå utan någon kontroll.

Vid protokollet
Carl Berg.

*Bil. A.***P. M.**

1:o.

(motsvarande samma mom. i komiténs P. M.)

Högst nödvändigt är att s. k. sedvanerätten å enskildes egor upphör, emedan lapparne tycks der ha upphört att ha någon vård om sina renar. För lapparne tycks det vara omöjligt att under vintern vistas inom de för dem afsatta land. Men renarna kunna nog vistas der, endast de erhöllo någon vård, ja genom god vaktning och vård af renarne kan lapparne genom aftal med de bofasta få vistas på anvisade platser i låglandet å de enskildes egor utan annan ersättning än för skada som af dem förorsakats.

2:o.

Flyttningen om vintern t. ex. ner mot hafskusten och städerna är för lapparne sjelfva ett nöje, men för renarna mera en plåga. Flyttningssomfattningen är ungefär den samme som före men vårdslösheten att vakta renarne är större efter 1886 års lag.

3:o.

Lapparne böra med sina renar sednast den 15 april hafva öfverskridit gränsen för de till dem afsatta land samt höstetiden qvarstanna der till den 1 december. Detta är för fjellappar ej till något men; skogslapparne eller sådana som inga renar ha böra alla tider hålla sig inom de för dem afsatta land.

4:o.

Lapparne böra med skäligt vite (t. ex. halfva värdet af hvarje ren som fins kvar) åläggas att återföra alla sina renar.

7:o.

All skada som af renarna förorsakas på den enskildes egor befintliga åker, äng eller utängs och utmarks slätter, å hö i stackar, hässjor och lador skall af lapparne ersättas och betalas.

8:o.

Alls ingen olägenhet.

9:o.

Skadeersättningsområden böra vara indelade öfverallt der lappar med renar flytta och vistas på den bofastes egor.

10:o.

Bör vara gällande att stämningar angående ansvar och ersättning för af lappar och deras renar förorsakad skada delgifves endast ordningsmannen.

11:o.

Föreskrifterna i 15—16 §§ af vesterbottniska förslaget tycks vara mycket behöfliga i en ny lapplag.

12:o.

Ett dylikt stadgande bör införas i en ny lapplag.

13:o.

Lapp som eger under och till 250 renar skall hafva en vaktare, sedan en vaktare för hvarje fullt tal af 250 renar. Hvarje vaktare bör hafva en dertill dresserad hund och om vintern begagna skidor (och ej åka efter häst såsom man nu ofta ser). Barn under 12 år bör ej såsom vaktare godkännas, äfven så kvinnor med dibarn.

Ett stadgande som länder lappen till stort gagn.

14:o.

Föreskrifterna i 14 § i lagförslaget uppgjordt af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län är fullt tillräcklig för renarnas fredande vid flyttning och på tillåtna uppehållsställen.

15:o.

Den bofaste bör ej ega renar under lappars vård.

16:o.

Derest fullständig vaktning och vård försiggått fins intet hinder för verkställande af märkning till den 1 december det år renen är född.

17:o.

Hvarje renegare må allenast hafva ett renmärke.

18:o.

Efter den 1 december bör omärkt ren genom ordningsmannen, kronobetjenings, kommunalnämnds eller kommunalstämmans ordförandes försorg försäljas lefvande eller död. Den som upptäcker och förevisar omärkt ren bör erhålla skälig ersättning t. ex. någon del eller hälften af renens värde, och återstoden tillfalle lappbyn.

Alanäset i juli 1895.

Per Mickelsson.

Ol. Lindström.

Bil. B.

Till komitén för revision af lagbestämmelser angående de svenska lapparnes rätt till renbete.

Undertecknade, som enligt bilagde kommunalstämmoprotokoll af den 30:de sistlidne juni blifvit af Ströms sockens kommunalstämma utsedda att å dess vägnar besvara de frågor, som revisionskomitén uti särskild promemoria uppsatt rörande lapplagstiftningen, få härmed, jemte det vi befullmäktige landstingsmannen Lars Nilsson i Laxviken att vid det sammanträde som är utsatt att hållas i Föllinge den 4:de instundande augusti framlemnna detta, härmed andraga:

Hvad beträffar första frågan anse vi att lapparnes s. k. »sedvanerätt» att med sina renar vistas å enskildes egor bör upphöra, äfvensom att de trakter, som äro afsedda för dem, numera äro fullt tillräckliga som betesmarker för renarne såväl vinter- som sommartiden.

Något aftal med de bofaste om rätt till bete för renarne har, såvidt vi veta, från lapparnes sida aldrig ifrågakommit, utan draga de fram genom socknen pockande och bettlande. Bettlandet är också otvifvelaktigt hufvudorsaken till lapparnes plägsed att draga fram med sina renhjordar genom enskildes marker ända ned till kusten och *icke* brist på födoämnen för renarne. Vi äro så mycket mera öfvertygade derom, som endast lappar med mindre renhjordar göra sådana flyttningar och icke förmögnare lappar med större antal renar. Dessa senare vistas merendels å fjellområdet året rundt.

Som svar på andra frågan få vi upplysa att inom Ströms socken lapparnes färder efter 1886 snarare ökat än minskat och att de *efter* den tiden blifvit mera liknöjda att vårda sina renar från skadegörelse å skogsfodret.

Jemte det vi upplysa att inom socknen ej finnas några bofaste renegare, vilja vi uttala den förhoppningen att konungens befallningshafvandes i Jemtlands län förslag till lag angående de till länet hörande lappars rätt till renbete måtte antagas.

Ström den 6 juli 1895.

A. Rosenberg.

Zach. Åslund.

Olof Olofsson.
Jonsgård.

Förteckning öfver inköpta och till ytterligare inköp föreslagna hemman i och för utvidgning af de åt Frostvikens, Hotagens, Offerdals och Kalls lappbyar inom Jemtlands län anvisade renbetesland.

Inköpta hemman					Till ytterligare inköp föreslagna hemman			
Skattetal	Hemmanens namn	Areal		Köpeskilling	Hemmanens namn m. m.	Unge- färlig areal	Approxima- tiva förslagspris	
		Hektar	Ar	Kronor öre		Hektar	Kronor öre	
För Frostvikens lappby.								
$\frac{1}{36}$ mtl	Blomhöjden i Frostviken	2,306	33	4,500				
$\frac{1}{4}$ "	Leipikvattnet i d:o	2,870	—	3,500				
$\frac{1}{28}$ "	af Storjola i d:o	468	97	1,000	$\frac{9}{28}$ mtl af Storjola	1,480	4,000	—
$\frac{1}{18}$ "	Raukasjö i d:o	2,486	02	5,000				
$\frac{1}{28}$ "	af Trångmon i d:o	2,235	25	2,400	$\frac{5}{28}$ " af Trångmon	1,120	3,000	—
$\frac{1}{18}$ "	Väktardalen i d:o	2,069	89	3,000				
$\frac{5}{64}$ "	Herrbergsdalen i d:o	2,951	53	4,500				
$\frac{3}{2}$ "	Jougaberg i d:o	3,949	21	15,000				
$\frac{1}{2}$ "	af Sjougdäset i d:o	7,864	84	9,200	$\frac{5}{2}$ mtl af Sjougdäset med Inviken.....	1,135	2,500	—
					$\frac{1}{18}$ mantal Dabbsjön	4,900	15,000	—
					$\frac{3}{64}$ " Dajma	3,200	7,000	—
	Summa	27,202	04	48,100	Summa	11,835	31,500	—
För Hotagens lappby.								
$\frac{1}{12}$ mtl	Bägavattnet i Hotagens s:n	381	59	3,000				
$\frac{1}{4}$ "	Almdalen i Föllinge "	870	80	4,400				
$\frac{1}{3}$ "	Munsvattnet i Frostvikens "	5,983	54	9,000				
					$\frac{9}{18}$ mantal Lakavattnet	7,700	45,000	—
					$\frac{1}{4}$ d:o Löfhögen	1,900	15,000	—
					af $\frac{1}{4}$ d:o Flinten	1,970	6,000	—
					" $\frac{5}{12}$ d:o Hotagen	3,455	12,000	—
					" $\frac{1}{2}$ d:o Valsjön	1,000	4,000	—
					" $\frac{1}{2}$ d:o Gunnarsvattnet...	2,950	9,000	—
	Summa	7,235	93	16,400	Summa	18,975	91,000	—

Inköpta hemman					Till ytterligare inköp föreslagna hemman				
Antal	Hemmanens namn	Areal		Köpeskilling	Hemmanens namn m. m.	Ungefärlig areal	Approximativa förslagspris		
		Hektar	Ar	Kronor		öre	Hektar	Kronor	öre
För Offerdals lappby.									
mtl	Björkede i Kalls s:n	4,936	51	3,500	—				
"	Sösjö i d:o	6,256	—	8,000	—				
"	Ansätten i Hotagens s:n	2,603	02	15,650	—				
"	Juthatten i d:o	1,826	01	5,100	—				
						af $\frac{5}{24}$ mantal Bakvattnet	500	1,500	—
						" 2 d:o Häggsjön	500	1,500	—
						" $\frac{1}{2}$ d:o Rörvattnet	7,400	25,000	—
						$\frac{1}{2}$ mantal Ede	3,900	25,000	—
	Summa	15,621	54	32,250	—	Summa	12,300	53,000	—
För Kalls lappby.									
mtl	Sandnäset i Kalls s:n	2,457	39	8,500	—				
"	af Backsjönäset i d:o	1,710	33	7,000	—	$\frac{1}{2}$ mantal Backsjönäset	850	11,000	—
"	Gånelfven i d:o	4,173	38	4,500	—				
"	Björkede i d:o	1,371	36	1,000	—				
"	Sösjö i d:o	5,923	81	7,000	—	$\frac{1}{8}$ mantal Hoberg	3,250	15,000	—
						$\frac{1}{4}$ d:o Sågen	4,270	7,000	—
						af $\frac{7}{24}$ d:o Gråsjön	1,300	6,000	—
						" $\frac{1}{3}$ d:o Segerdal (Sundet)	845	4,000	—
	Summa	15,636	22	28,000	—	Summa	10,515	43,000	—

Bil. E.

Till komitéen för revision af lapplagen.

Då jag af herr kronofogden H. F. Cederberg blifvit uppmanad att till komitéen för revision af lapplagen inkomma med en skriftlig afhandling öfver de i promemorian upptagna frågorna, så får jag härmed efterkomma denna uppmaning under erinran, att hvad jag här nedan kommer att säga i hufvudsak hvilar på mångårig, på egen praktik grundad erfarenhet både uti lappväsendet — då det gäller fjellapparne — som nybyggarelifvet. Det hör icke lit ej heller medgifver utrymmet att *nu* ingå i en närmare redogörelse för tillförlitligheten af dessa nyss uttalade påståenden. Här endast betonas, att undertecknad fullkomligt opartiskt, efter bästa öfvertygelse och på grund af kännedom och erfarenhet uti saken vill framställa den, sedd från allmännyttig synpunkt. Framställningen jemte motiven dertill blifva som följer.

P. M.

1:o.

Den »s. k. sedvanerätten» kan ej utan men för renskötseln upphöra. Emedan det är väderleksförhållanden och betet för renarne, som bestämmer å ena sidan flyttningen från ett ställe till ett annat och å den andra qvarblifvandet, så är det en ren omöjlighet att tänka sig idka en god renskötsel och dock både vinter och sommar stanna inom vissa områden eller afsatta land, om dessa också komma att utvidgas. Endast vissa år är stannandet en möjlighet och stundom rent af en nödvändighet. Motiven till dessa påståenden skola framställas i sammanhang med nästa moment. »Kan det, om så... ersättning». Om lapparne, under det år de äro i låglandet och i trakter utom de afsatta landen, träffa aftal med de bofaste efter den sträcka de pläga flytta, att nästkommande år få återkomma, så är jag alldeles öfvertygad derom att de — med högst få undantag — erhålla tillåtelse dertill. Det borde egentligen stå

dem fritt att — enligt gammal sed — vintertiden flytta ned obehindrade, då de af omständigheterna dertill tvingas, dock med förpligtelse för dem att godtgöra all den skada, som de å bofastes egor genom vårdslöshet förvålla.

2:o.

Man bör göra en bestämd skillnad mellan skogslappar och fjell-lappar. Här är det fråga om fjellappar och deras flyttningar, hvilka färder utom lappmarken äro nödvändiga och erforderliga för alla lappar, som vilja såsom äkta lappar idka renskötseln. En del äro visserligen makliga, likgiltiga och vilja icke underkasta sig de besvärligheter och ansträngningar, som äro ovilkerligen förenade med flyttningen från fjellen och ned till kusten, utan de slå sig ned i godan ro öfver hela vintern uppe i fjellbygderna eller lappmarkerna, och detta oaktadt de inse, att betet på grund af föregående väderleksförhållanden är mycket skralt. Följderna af en dylik renskötsel hafva mycket tydligt visat sig genom utsvultna renar, dåliga, svaga kalvvar om våren, de der under kalvningen och efter den samma hafva strukit med i massor.

Såsom förut är nämndt, bestämmes flyttningen af väderleksförhållanden och betet. Om det t. ex. om hösten, sedan marken blifvit frusen och medan det ännu är helt litet snö, inträffar starkt töväder, då blir hvad man i fjellbygderna kallar »flen», d. v. s. mot marken bildas is, som ej mera upptinas af den frusna jorden.

Renen, som höstetiden och vintern lefver af mossor (renlaf) och sommartiden mest af gräs, kommer i dylikt fall ej åt denna och har förförigt en stor vämjelse och motvilja för islupen mossor, emedan deraf bildas en magsjukdom. Denna består i vattenfyllda blåsor, hängande fast vid nätet, som omgifver tarmarne, och stundom vid de sistnämnda.

Under sådana förhållanden, då »flen» inträffar, är det hungerns lag, som blir den befallande, och man har exempel på att ingen menisklig magt, icke ens naturhinder — exempelvis forsar, floder, lifsfarliga vapen m. m. — kunnat hejda en hungrande renflock. Man plägar därför säga, att renen, drifven af hunger, går genom eld och vatten. Om man skjuter ned och slår ihjel massor af dem, så hafva de kvarblifna intet vett att akta sig ändå.

»Flen» — på lappska tjuoke — inträffar dock ej öfver allt på samma gång, utan sträckvis på grund af olika luftstreck — man vet ju, att i vissa trakter kan det slaska och snöa och marken är snöhöljd, då det på andra ställen vid samma tid regnar och marken är bar — och alltid under någon af höstmånaderna oktober, november och början af december.

Ena året kan det sålunda blifva »flen» i fjelltrakterna, då det deremot i midt- och kustlandet är utmärkt godt bete. Ett annat år åter inträffar, att både i fjelltrakterna och midtlandet är dåligt bete, men i kustlandet deremot godt. Ännu i ett tredje fall kan inträffa, då det i kust- och delvis i midtlandet blifvit »flen» men icke i fjelltrakterna. Det är dessa förhållanden, som äro en bestämmande lag antingen för flyttning ned till midt- eller kustlandet, eller qvarstannande antingen i fjelltrakterna eller midtlandet. Inom Vesterbottens lappmark var det under min barn- och ungdom mycket vanligt att genom utskickade ombud, bekostade af en allmän lappkassa, undersöka förhållandet, ifall man befarade »flen» vid kusten och södra delen af midtlandet. Flyttningen är således nödvändig. Efter utfärdandet af 1886 års lag har flyttningen varit ungefär lika, men heldre minskats, just därför att många af nutidslapparne ej hafva sin hjord i sådan god ordning, att flyttning kan företagas. Härom mera framdeles.

3:o.

Paragraf 1 af lagen den 4 juni 1886 är förträfflig och bör ej — enligt undertecknads mening — på något sätt ändras. Att deremot förskrifva ett visst datum, då de under återflyttningen böra hafva öfverskridit lappmarks- och odlingsgränsen, är fullkomligt värdelöst, alldenstund detta aldrig kan efterkommas, och hvartill tjenar det att stifta lagar, som icke kunna efterlefas. En häst kan jag köra efter min vilja, en ko kan jag leda — då en kör på — och komma fram på någorlunda bestämd tid, men med renkreaturen är detta en omöjlighet, ty de hafva något af vilddjursarten uti sig och dessutom inverka ju väderleksförhållanden så ofantligt mycket härutinnan.

Man har ju mångfaldiga exempel derpå, att om lapparne på ena dagen på fullt allvar besluta sig för att flytta nästa dag, eller tänka förverkliga något annat beslut, så kunna under ungefär ett dygn sådana händelser och hinder inträffa, att förverkligandet af besluten blir helt enkelt en ren omöjlighet. Ett dygn kan således helt och hållet omintetgöra alla föregående dagars beslut. Lapplifvet är ett sådant lif, der man aldrig med bestämdhet kan säga: så skall jag handla.

Deremot kan i likhet med den ofvan återopade lagparagraf bestämmas, att de inom utgången af april månad böra hafva — så vidt möjligt — öfverskridit eller befinna sig i trakter nära odlingsgränsen. Fjelllapparnes flyttningsrätt kan således icke utan men för dem inskränkas. Om skogslapparne har jag liten kännedom.

För skogs- som fjellapparne samt för ett rättvist ordnande af förhållandet mellan de bofaste å ena och nomaderna å den andra sidan, vore högst nödvändigt att få en lag, som ovilkorligen ålade de bofaste att uppföra lador — åtminstone på de större ängarna, eller här och der bland de mesta ängarna och så centralt, att man till dessa lador utan stora olägenheter kunde på hösten forsla sitt hö, såsom redan många af nybyggarelapparne och en del bönder inom Vesterbottens lappmark hafva gjort. Jag har med egna öron hört dem säga så här: »att vi ej kunnat förstå och göra detta förut, vi hafva ju sjelfva den största nyttan deraf, ty höet bortvädras ju ej så mycket då, som då det står i hässjor.»

Äfven skulle de åläggas att uppföra inhägnader rundt om sina ängar och egor, ty på annat sätt lär det väl aldrig i någon mån blifva slut på osämjan och tvistigheterna mellan de bofaste och renidkarne.

I fjellbygderna och skoglösa trakter skulle staten bestrida två tredjedelar af kostnaden till lador och inhägnader, och jordegarna en tredjedel. Uraktlåter jordegaren detta, så förlorar han alla ersättningsanspråk för vållad skada af renar. Stängseln skulle vara s. k. stängseltråd.

Kostnadsförslag till lador och inhägnader samt kontroll öfver verkställandet af dessa arbeten skulle öfverlemnas till kronolänsman och lappfogde. En dylik lagbestämmelse i berörda hänseende skulle mycket förbättra jordbruket, uppmuntra idkaren deraf och framför allt bidraga till en god sämja mellan lappar och jordegare. Lagbestämmelsen skulle således i synnerhet för jordbrukarne vara af mycket stort gagn.

4:o.

Vilkoret för att lapparne skola vid återflyttningen medföra — om möjligt — alla sina renar är att hvarje renvårdare eller familj må för sin egen del af ordningsmannen tillhållas att redan från hösten, medan man ännu är i fjellen, hafva en noggrann uppsigt öfver sin hjord och framför allt att hålla sig inom sitt lappskatteland.

Under de många vandringar undertecknad gjort, sedan han kom till Gäddede, tvärs öfver fjellen ifrån Frostviken genom Fatmomack och Tärna till Sorsele, och under vistelsen i Gjoufvertfjellets lappby, bekräftades ännu mera den förut förvärfvade öfvertygelsen, att ett missbruk rörande renskötseln kommit i gång och visat sina verkningar under de sista 10 å 15 åren: det nemligen, att alla lappar, tillhörande en lappby, låta alla sina renar komma tillsammans i en klunga, eller, som man i nomadspråket kallar, låta det blifva »samfäldt», i stället för att hvar och en skulle söka, så vidt möjligt, vårda och behålla sin hjord inom sitt eget område eller s. k. »skatteland».

Då samfäldheten har det med sig att en oerhörd renmassa — beräknas stundom uppgå till flera tusen — kommer tillsammans, så blir deraf en helt naturlig och gifven följd, att det blir omöjligt att fullt beherrska denna. »Man har inga händer med den», säger man. Om vi äfven, såsom vi förut hafva påpekat, rättvist, sanningsenligt och billigt erkänna, att det är ytterst svårt och stundom rent omöjligt att få renarna dit man vill och att handla beslutmessigt, så måste dock ett missbruk stämplas såsom ett sådant. Det måste ovilkorligen blifva skilnad med afseende på lättheten och möjligheten att sköta *en* hjord eller på sin höjd två, än om flera komma tillsammans, så att det blir liksom en renflod af alltsammans.

Denna renmassa — här gäller det Vesterbotten — drager sig på hösten ned åt skogsbygden. Man söker visserligen göra hvad man kan, men man står der nästan magtlös — renarna hafva fått öfverhanden. Man ropar bakifrån, under det massan drager sig längre ned åt landet. — Då det blir »flen» i fjellen, då *äro* och *böra* lapparne vara urskuldade, om de då oaktadt allt sitt sträfvande icke lyckas behålla sina hjordar, men då det nyss berörda missförhållandet tyckes vilja blifva en vana för en del lappbyar, hvilka genom en dylik skötsel bringa oreda uti angränsande lappbyar och dessa i sin tur hos andra, då *äro* de visst icke utan skuld.

En annan följd af samfäldheten är att den fortfar äfven under vintern i så måtto, att ingen har sin hjord skild från den andras och återuppflyttningen blir i sin ordning en följd af vintern. Då man nemligen under vintern icke haft fullkomligt herravälde öfver sin hjord, så kan icke heller återflyttningen försiggå i vanlig ordning: hushålls- eller familjevis, utan »samfäldheten» fortfar äfven nu. — Man litar på hvarandra. De idoga och öfver detta bruk missnöjda klaga ofta, men tycka att oredan har kommit i gång och de kunna intet göra. — Just uti detta missförhållande har man den egentliga orsaken till de många renar, som qvarblifva nere i landet. Dock är att märka att fjellapparne ofta få skulden för skogslapparnes renar, som ju vårvintern och vårsommaren ströfva nere i landet utan tillsyn.

För afhjelpande af detta missförhållande är det alldeles nödvändigt, att det genom lag stadgas att hvar och en för sig har vård om sin hjord från hösten och att »samfäldheten» helt och hållet alldeles strängt förbjudes. Ty om sommaren går det ju ändå — låt vara med stora ansträngningar — att få sin hjord tillhopa. Då är det värmen och i synnerhet myggorna, som hjälpa till att samla renarna i hopar, hvarefter särskiljandet af människor företages. En föreskrift om, att qvarlemnade

renar må under vissa villkor dödas, anser jag icke alls lämplig. Utrymmet och tiden medger icke framläggandet af skäl härtill. Lämpligare vore då, att afklipp — om möjligt af alla — de qvarblifna renarnes märken toges, och när vederbörande — länsman m. m. — efter ett noggrannt jemförande med märkboken, som bör finnas i flera exemplar inom hvarje lappmark, finner från hvilken församling de flesta renarne äro, så underrättas och kallas genom ordningsmännen lappallmogen att genom utskickade fortast möjligt infinna sig för att hemta de qvarblifna renarna. Att det är svårt att denna tid på året söka föra renar ifrån kusten och upp till fjellen, är ju själfklart. — Skulle de kallade det oaktadt utelifva, då må de ersättningsskyldige lappbyarna erlägga böter efter ungefärliga qvarblifna renantalet.

5:o.

Norska lappar flytta mycket litet i Sverige. För undertecknad är det åtminstone obekant. Högst få gånger har det hänt att en eller annan familj om vintern kommit öfver till de svenska fjellen — inom Sorsele socken endast en.

6:o.

Der ordningsmännen enligt lag fullgöra sina åligganden, så kan knappast något så mycket befrämja god ordning, som just denna institution, men ordningsmännen äro — med få undantag, om ens något — alldeles för slappa och undfallande; man kan och vill ej anklaga de felande och kan ej beifra oordningar, då man själf är lik de anklagade.

Undertecknad har själf sett detta med egna ögon hösten 1892. — Skärpta bestämmelser och vite för ordningsmännens försummelse äro högst nödvändiga.

Ordningsmännen böra strängt tillse, att hvarje familj, om den också består af 2 eller 3 hushåll, stannar inom sitt lappskatteland under hösten, tills flyttning kan företagas. På inga villkor böra de tillåta och uppmuntra den förut påpekade oseden, att alla renlappar inom lappbyn låta sina renar komma i en klunga.

7:o.

Ej i hufvudsak, men lador böra uppföras, ängarna inhägnas, höet ur hässjorna föras in i ladorna, eller — om detta icke sker — höhässjorna

kringstängas. Att de bofaste ha rätt att yrka ersättning för skada å dylikt hö (i hässjorna) inleder mången uti frestelse att låta höet stå kvar i hässjan mycket längre än annars — i synnerhet om höet är skämdt. Tydliga exempel härpå skulle kunna anföras norr ifrån, men tiden medger ej detta.

8:o.

Förslaget har åtskilliga olägenheter och en lagbestämmelse i enlighet med detta torde knappast kunna tillämpas. — Om en jemförelsevis kort tid kan en hel mängd af de renar han anmält vara borta. Kan ej förstå nyttan af en sådan lagbestämmelse.

9:o.

Nej. Skadeersättningsområden tagas för vidsträckta. Om t. ex. Tärna församling skall indelas i »tre skadeersättningsområden med vissa bestämda gränser», så kan jag ej förstå, huru detta skulle gå, utan att då intaga skogsdalarna ända upp till skogsbrynet, hvilket vore detsamma som död för renarna.

10:o.

Ordningsmannen eller vid dennes frånvaro för två af lappbyns äldste män. Om ordningsmannen är medveten om förseelse eller befarar stämning, så kan han helt enkelt under förevändningar hålla sig undan en tid.

11:o.

Nej, intet. Förslaget är utmärkt.

12:o.

Jo, i fjellen bör det ske på order af ordningsman och i kustlandet på gemensam order af ordningsman och kronobetjening eller lappfogde.

13:o.

Stadgandet är lämpligt och kan genomföras — blott med den skillnaden att renantalet bör vara mera än 500.

14:o.

Enligt undertecknads mening kan det aldrig blifva nog stränga bestämmelser uti detta afseende. De bofastes hundar äro för renen mycket värre än vargen, säger ett lappskt ordspråk. Detta är äfven en verklig sanning, ty af vargar finnes det icke så godt om, som af hundar och värst af alla äro elghundarne. — Undertecknad skulle från sin egen barn- och ungdomstid kunna framställa en hel rad af märkliga och mycket talande exempel på dessa skadedjurs — alla bofastes hundar — framfart i lappmarkerna.

Det bör i lag stadgas:

1. Att alla bofastes hundar skola vara försedda med ett lämpligt band omkring halsen. Bandet skall innefatta egarens namn samt bynamnet.
2. Träffas en hund om vårvintern eller sommaren ströfvande uti skogen eller i fjellen, då må den utan skonsamhet skjutas af hvilken som helst och egaren till hunden bötfälles.
3. Dessutom bör bofast hundegare vid strängt vite åläggas att under mars, april, maj och juni månader hafva sina hundar antingen bundna eller försedda med s. k. »klubba» af någon vanlig form.

En föreskrift för de bofaste om gemensam ansvarsskyldighet vore utmärkt lämplig och skulle inom ett ersättningsområde för dem blifva en mäktig sporre att hålla en hvar vaken just med afseende på hundar och annan skadegörelse från de bofastes sida.

15:o.

Det är väl icke så lätt att gifva ett tillfredsställande svar på den första frågan uti detta moment. En del bofaste hafva blott få renar. Andra åter hafva många, ja, flere hundra. Men nog äro väl de lappar lätt räknade, som vårda uteslutande de bofastes renar, utom i vissa fall, då en flyttarlapp köper sig »jord» och öfverlemnar hjorden åt sina tjenare, men äfven då är det mest vanligt att öfverlemna renarne åt en, som sjelf har sådana. Man har då bättre lycka, påstås det. Inom Jemtlands län kan ju de bofastes renegareskap medföra olägenheter, men knappast inom Vester- och Norrbotten. Undertecknad har varit i Jokkmokk och rest flera gånger ifrån det ofvannämnda stället och tvärs öfver fjellbygderna genom Arjepluog till Sorsele, men aldrig då eller förut under lapplifspraktiken hört talas om några olägenheter. Tvärtom äro många fattiglappar glada öfver att på detta sätt (genom skötsel af andras renar) kunna föda sig.

Likaså kan ju inom Jemtlands län de bofastes rätt att hafva renar inskränkas i enlighet med de åberopade föreslagna grunderna, men inom Vester- och Norrbotten är detta helt och hållet olämpligt.

Inom dessa län börja många af flyttningslapparne — till följd af tråkigheter och besvärigheter uti nomadlivet — att realisera sin hjord och köpa sig hemman. De, som kunna göra detta, äro vanligtvis de förmögnare. De blifva om några år bofaste och skatta för sina hemman.

Renarne hafva de öfverlemnadt åt skötare. Men skola nu dessa bofaste lappar, som tillika hafva renar, vara tvungna att antingen på en gång göra kol på sin hjord, eller — för att få hafva kvar en del af dessa — skola de dyrt betala för denna en gång åt dem tillerkända rätt? — Om jag eger 100 kronor, skall jag då vara tvungen att betala t. ex. 5 kronor för att få hafva kvar mina 100 kronor? — Jag anser, att en dylik lagbestämmelse förgriper sig på den personliga friheten.

16:o.

Nej, intet hinder. Inom ett år. Kärleken till ens egendom borde ju vara lag nog, men det skadar ju ej att lagen bestämmer det.

17:o.

Nej, och åter nej! Exempel. En gosse och en flicka gifta sig. Han får renar af sin far och hon af sin. Ett tydligt afbrott måste göras för att skilja dessa renar från föräldrarnes. De äro äfven så olika hvarandra, att sammanslagning af dem båda är omöjligt, så vidt man ej skall helt simpelt skära bort öronen. Lagen föreskrifver böter för märke, som ej är fastställt. Om nu ej mera än ett af dessa märken får stadfästas — gubben och gumman betraktas ju såsom en renegare tillsammans — hvilken af dem skall nu börja slagta — han eller hon?

18:o.

En sådan skall försäljas af ordningsman i närvaro af tvenne lappmän inom den lappbyn, der renen finnes, eller i närvaro af kronobetjening, der sådan är tillstädes. Dessa få äfven yttra sig om priset. Summan tillägges en kassa, som användes för lapparnes räkning till mera välgörande och allmänna ändamål.

Jag är villig att när som helst stå till svars för hvad jag här ofvan sagt och — om så behöfves — framställa ännu mera.

Östersund den 2 augusti 1895.

A. A. Nordfjell.

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och an-
gående renmärken tillsatta komité vid sammanträde i
Sollefteå den 7 augusti 1895 kl. 1 e. m.*

Närvarande:

Herrar: VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Genom allmänna kungörelser hade den bofasta jordbrukande befolkningen i de trakter af Vesternorrlands län, hvilka af ofvannämnda frågor närmare beröras, kallats att härstädes inför komitén inställa sig; och tillstädeskommo nu dels herr landshöfdingen m. m. G. Ryding, dels å tjenstens vägnar t. f. landssekreteraren vice häradshöfdingen A. Ekelund och kronofogden A. Huss, dels för nedan uppräknade kommuner såsom ombud på grund af företedda utdrag af kommunalstämmo-protokoll följande personer:

för Sollefteå socken kronofogden Huss;
för Multrä socken possessionaten Hampus Nordlander;
för för Öfverlännäs socken inspektoren J. Wikström på Björkå bruk;
för Eds socken kommunalnämndsordföranden A. O. Sjödin i Österås;

för Långsele socken bruksförvaltaren J. Modin på Forsse;
 för Graninge socken pastorn P. Arnström;
 för Ådalslidens socken landstingsmannen Erik Borin i Rå;
 för Ramsele socken kommunalnämndsordföranden Johan Mattsson
 i Sel; och
 för Fjellsjö socken riksdagsmannen J. E. Schödén i Backe;
 hvarjemte åtskilliga andra jordegare i orten infunnit sig.

§ 2.

Det upplystes att de lappar, som utsträckte sina flyttningar hit till länet, vore dels från Frostvikens lappby i Jemtlands län dels och hufvudsakligen från Wilhelmina socken i Vesterbottens län; att, i fråga om lapparnas från Frostviken flyttningsvägar, de uppgifter vore rigtiga, som meddelades vid sammanträdet i Föllinge; äfvensom att Wilhelminalapparna plägade, följande Ångermanelfvens floddal, flytta ned till kusten och lägga sig i närheten af Hernösand.

Vidare upplystes att lapparna i allmänhet plägade komma i december, stundom äfven senare, men när tidig vinter inträffade, äfven i slutet af november, äfvensom att de plägade återvända under de första 14 dagarna i april.

§ 3.

På fråga huruvida lapparnas renar under vistelsen i länet förorsakade någon skada å bofastas egor, anförde herr landshöfdingen Ryding att han under de 15 år, han inhälfat sitt embete, ej haft anledning att handlägga något mål rörande lappar, samt att han under sina många embetsresor aldrig hört några klagomål anföras mot dem, utan tvärtom alltid erfarit att de varit välkomna på de trakter, de besökt. Den enda anmärkning han någon gång hört framställas vore, att lappar olofligen sysselsatte sig med fiske, men denna anmärkning gälde antagligen icke de flyttande lapparna.

Ombudet för Multrä socken uppgaf, att en eller annan gång ett mindre antal renar qvarlemnats vid lapparnas flyttningar inom socknen. För två år sedan hade såhunda 5 renar qvarlemnats och nog förorsakat någon liten skada. Då dylikt under ett annat år kunde förnyas i större skala och uppmuntra till tjufskytte på renar, hemställde ombudet, att någon lagstiftningsåtgärd måtte till förekommande häraf vidtagas; och föreslog ombudet, att qvarlemnade renar skulle efter anmälan hos krono-

betjeningen och på dess föranstaltande få nedskjutas, och köpeskillingen tillhandahållas lapparna.

Ombudet för Öfverlänäs hade hört, att i juni månad i år 3 renar qvarlemnats inom socknen och under 3 à 4 veckors tid gjort åtskillig skada på åkerfälten till ett skogstorp.

Ombudet för Fjellsjö meddelade, att i de öfversta socknarna af länet skada af renar förorsakades på utestående hö, som vid tiden för lapparnas ankomst icke hunnit hemföras till gårdarna. Dylik skada, för hvilken man, med hänsyn till svårigheten att anträffa renarnas egare, ej ansett det löna mödan att anhängiggöra talan om ersättning, ansåge ombudet kunna förekommas, om lapparna icke medgäfves rätt att nedflytta förr än den 1 december. Återflyttningen om våren borde ske något tidigare, emedan det nu hände, att marken blefve bar innan lapparna lemnat trakten, och att åkerjorden nedtrampades af renarna.

Ombudet för Ramsele ansåg af samma anledning, att återflyttning borde ske omkring 14 dagar tidigare än nu vore föreskrifvet.

Kronofogden Huss yttrade, att det i allmänhet kunde sägas, att inom detta län några konflikter mellan lapparna och de bofasta icke uppstått. Nedanför Junsele och Ramsele socknar finnes ej exempel på att skada tillskyndats jordegare af renar. Endast i de öfversta kommunerna hade det understundom inträffat att skada skett, men intet fall hade för honom angifvits, då lappen icke ersatt skada. I alla händelser skulle det dock vara fördelaktigt, om beqvämare bestämmelser i fråga om rättigheten att utfå skadeersättning kunde meddelas.

Då i anledning häraf det vid sammanträdet i Funäsdalen väckta förslaget angående skadeersättningens bestämmande genom en förlikningsnämnd meddelades de närvarande ombuden, instämde samtliga i detta förslag.

§ 4.

Samtliga ombuden ansågo lämpligt, att lapparna ålades att före sin ankomst till enskildas egor uppgifva sina namn samt, om möjligt, det antal renar, med hvilka de ämnade flytta. Dock borde detta gälla endast för de socknar, der skada pläгат ske, nämligen Täsjö, Bodum, Fjellsjö, Ramsele, Junsele och möjligen Ådalsliden. I de öfriga socknarna finnes vid flyttningstiden icke något hö ute.

§ 5.

Samtliga ombuden voro ense derom, att under månaderna mars,

april och maj bofastas hundar borde vara bundna eller klubbade samt förses med halsband, utvisande egarens namn, men motsatte sig meddelandet af en sådan bestämmelse för återstoden af den tid, då lapparna vistades på enskildas egor, enär bestämmelsen under sådan tid vore obehöflig och skulle lägga hinder i vägen för hundars begagnande till jagt. Rättigheten för lappar att utan kronobetjeningens mellankomst få nedskjuta hundar, som jagade ren, kunde de ej tillstyrka, enär en sådan rättighet antagligen skulle föranleda dertill att hundar onödigtvis nedskötes.

Ombudet från Multrä hemställde särskildt, att om hundar skulle hållas bundna under hela den tid, lapparna vistades på orten, under rättelse till samtliga kommuner, dit de ärnade flytta, måtte på förhand lemnas om flyttningen, och dervid särskildt uppgifvas, om flyttningen skulle ske på ena eller andra sidan om Ångermanelfven, på det att icke onödigtvis hundar måtte behöfva hållas bundna å trakter, der de omöjligen kunde göra någon skada.

§ 6.

Sedan en af ordföranden framställt fråga, om någon af de närvarande hade något att i ärendet ytterligare anföra, icke föranledt något yttrande, förklarades sammanträdet afslutadt.

Vid protokollet:

Carl Berg.

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och an-
gående renmärken tillsatta komité vid sammanträde i
Lycksele den 10 augusti 1895, klockan 10 f. m.*

Närvarande:

Herrar: VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Genom allmänna kungörelser hade såväl lappallmogen i Sorsele, Stensele, Tärna, Wilhelmina och Malå socknar som ock den bofasta jordbrukande befolkningen i dessa samt angränsande socknar kallats att härstädes inför komitén inställa sig; och tillstädeskommo nu dels å tjenstens vägnar kronofogden Nils Kruse samt länsmännen A. Fr. Burman i Tärna, J. G. Lindberg i Sorsele, G. Lindahl i Stensele och W. Lundqvist i Lycksele norra distrikt samt t. f. länsmannen O. J. Dahl i Lycksele södra distrikt, dels ock för nedan uppräknade kommuner såsom ombud på grund af företedda utdrag af kommunalstämmoprotokoll följande personer, nämligen:

för Burträsk socken riksdagsmannen Nils Boström i Bodbyn;
för Degerfors socken nämndemannen Carl Gustaf Nilsson i Åmsele;

för Fredrika socken kommunalnämndsordföranden J. Jonsson i Lögda;

för Lycksele socken hemmansegarne Johan Fahlgren, P. A. Andersson, Carl Conrad Carlsson och Israel Tiger;

för Åsele socken kontraktsprosten Johannes Arbman;

för Tärna socken kommunalstämmans vice ordförande Johan Berglund;

för Malå socken kyrkoherden A. Björzén och skolläraren N. O. Lindström.

Från Stensele socknemän ingafs ett skriftligt yttrande, afgifvet af kommunalstämmans ordförande P. A. Rådström, handlanden A. Sandberg och hemmansegaren J. A. Sundqvist, som enligt företedt kommunalstämmoprotokoll visade sig hafva dertill erhållit kommunalstämmans bemyndigande; och skulle skriften, som i 18 punkter innehöll svar på motsvarande frågor i den af komitén uppgjorda P. M., hvarom nedan i 3 § förmäles, bifogas protokollet. (*se bil. A.*)

Från Örträsk kommun företeddes ett kommunalstämmoprotokoll, innehållande att socknen beslutit att icke utse något ombud, enär den vore föga besökt af lappar och deras renhjordar, samt något skäl till klagan vare sig i ena eller andra afseendet icke förefunnes.

Från Dorotea socken ingafs ett kommunalstämmoprotokoll, utvisande att socknen beslutit icke utse något ombud, men uppdragit åt folkskolläraren N. Hammer och nämndemannen C. J. Johansson i Ormsjö att till komitén afgifva skriftligt yttrande, hvilket nu företeddes och bilades protokollet. (*se bil. B.*)

Beträffande Wilhelmina socken anfördes af pastorn Dahlstedt, att kommunalstämman ansett sig icke behöfva utse särskildt ombud vid detta tillfälle, enär den hade sig väl bekant, att pastorn Dahlstedt, som sjelf vore ledamot af komitén, delade socknemännens åsigt i denna fråga.

Af lappar infunno sig:

från Sorsele socken Anders Sjulsson i Bångfjell och Johan Teodor Gunnarsson i Gillesnuole;

från Tärna socken Nils Andersson i Tengvattnet och Oskar Sjulsson i Nuolpfjell;

från Wilhelmina socken Olof Andersson i Kidevare, Thomas Nilsson i Satsfjell och Klement Gustaf Klementsson i Ljusfjell; samt

från Malå socken nämndemannen och ordningsmannen N. W. Frank, hvarjemte länsman C. G. Sparrman anmälte sig såsom ombud för lapparna från denna socken.

§ 2.

Det upplystes att lapparna i Malå socken utgjordes uteslutande af skogslappar; att inom öfriga socknar af Vesterbottens län, der lappar ännu hade sitt stamhåll, nemligen Sorsele, Tärna och Wilhelmina — för Stensele socken uppgafs att der funnes endast en eller två lappar — indelning i lappbyar visserligen vore gjord, men att den icke egde den af lagen åsyftade betydelse, enär lapparna i dessa socknar fortfarande som förut plägade vistas hvar och en på sitt lapps katteland, hvarå han fått inrymning mot viss skatt.

I fråga om flyttningarna upplystes:

att de flesta Sorselelappar flytta längs Vindelns, Uman och Jukta-elfvens vattendrag nedåt Degerfors och Umeå, men att några få familjer draga sig längre norrut till Norsjö och undantagsvis fram till Skellefteå; samt att en del Sorselelappar fortfarande flyttar till Norge, men endast till fjelltrakterna närmast gränsen;

att största delen af Tärnalapparna flyttar på båda sidor om Uman till Degerfors och äfven stundom nedåt kusten, men att från södra delen af socknen flyttningen sker utefter Öre-elfven till Örträsk och Bjurholm; samt att samma lappars flyttningar till Norge sträcka sig till sjön Rösavattnet, derifrån ströfrenar tränga fram till närheten af Hatfjelldalens kyrka;

att lapparna från norra delen af Wilhelmina socken pläga flytta utefter Gideå- och Lögde elfvar öfver Åsele, Hällan och Anundsjö nedåt Örnsköldsvik och Nordmaling; att från södra delen af socknen flyttningen sker förbi Åsele och Fredrika kyrkor utefter Ångermanelfven nedåt kusten till Hernösand och äfven söder derom ända till Häggdånger; äfvensom att lapparna från socknens norra del pläga i juli, augusti och en del af september flytta in i Norge till Hatfjelldalen, och från södra delen af socknen till Grong i Nordre Trondhjems amt.

§ 3.

En af komitén uppgjord P. M. (se bil. B. vid protokollet öfver sammanträdet i Funäsdalen) upptagande i 18 olika punkter de frågor, om hvilka vid komiténs sammanträden i orterna företrädesvis borde föreläggas utredning, föredrogs och behandlades punktvis, med undantag af punkt 1:o som endast rörde Jemtlands län; och skulle hvad härvid förekom punkt för punkt här antecknas:

2:o.

Samtliga lappar uppgåfvo, att det för dem vore nödvändigt att, när djup snö och flen gjorde betet oåtkomligt för renarna, flytta ned till kustlandet för att åtkomma renmossa; att flyttningarna förorsakades endast af brist på bete i lappmarkerna, icke för att uppsöka bofasta renegare; och att lapparna icke ansåge det möjligt att upphöra med eller inskränka flyttningarna till kustlandet, hvarjemte de förklarade, att flyttningarna icke tilltagit utan, åtminstone hvad beträffade Sorselelapparna, snarare minskats sedan år 1886.

3:o.

Sorselelapparna uppgåfvo, att de redan i början af oktober plägade öfverskrida odlingsgränsen, att de uppehölle sig i lappmarken så länge bete der funnes och att de i allmänhet i januari, ytterst sällan i december och aldrig före den 1 december plägade komma ned i kustlandet.

Tärnalapparna lemnade sina skattefjell någon gång vid Mikaelitiden, men vanligen först i medlet eller slutet af oktober. Någon gång i slutet af december men vanligtvis först i början af januari hade de uppnått lappmarksgränsen.

Wilhelminalapparna måste under vissa år redan den 1 oktober öfverskrida odlingsgränsen, men lemnade i vanliga fall icke lappmarken före den 15 november.

Samtliga lappar anförde, att under sådana år, då mycken snö fölle och isskorpa tidigt bildade sig i fjellen, det vore för lapparna nödvändigt att kunna lemna dessa redan vid Mikaelitiden, och att ändring i tiden för höstflyttningen således icke vore möjlig.

Ombudet för Åsele hade under elfva års tid endast en gång erfärit, att renarna gjort skada på hässjor inom socknen. Det var under år 1886, då tidig vinter inträffade och renarna kommo ned utan att lapparna kunde följa dem. Före den 1 december kunde man dock knappast räkna på att de bofasta hade sitt hö inne. Äfven der lador funnes, fördröjdes ofta bergningen öfver den 1 oktober.

Sockenombuden från Lycksele ansågo, att flyttningstiden borde bestämmas till den 1 december. Under vissa år vore det omöjligt att få in höet före den tiden. På vissa trakter vore det för dyrt att uppföra lador, då slätterlägenheterna vore så små, att de endast lemnade

$\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ skrinna hö, och stängsel vore ej alltid till nytta, emedan, der mycken snö inträffade, stängslet ej utgjorde skydd mot renarnas anlopp.

Ombudet för Fredrika yrkade tidens bestämmande till den 1 november.

Tärnaombudet godkände konungens befallningshafvandes förslag, hvarigenom tiden bestämdes till den 15 oktober.

Ombudet för Burträsk socken medgaf, att lapparna, hvilka endast flytta till kustlandet för att der söka bete för sina renar, icke komma dit förr än i slutet af december eller i januari, så att de i allmänhet der icke göra någon skada. Han anslöt sig till konungens befallningshafvandes förslag.

Ombudet för Degerfors socken instämde, med tillägg att lapparna ej borde komma nedanför lappmarksgränsen före den 15 december.

Lapparna anmärkte, att ändring i flyttningstiden ej skulle ifrågasättas, om de bofasta, såsom lagen åsyftade, på ett verksamt sätt hägnade kring sitt hö eller införde det i lador. Visserligen fritoge lagen lappen från ersättningsskyldighet för hö, som inom lappmarken ej vore inhägnadt, men den skada, som förorsakades genom försummad hägnad, framkallade alltid missämja och ofred bofasta och lappar emellan. Det låge därför stor vikt på att lagens syfte i detta fall gjordes till verklighet.

Att återflytta från kustlandet redan den 1 april var enligt Sorselelapparnas mening omöjligt, enär den besvärligaste snötiden och största svårigheten att färdas med renar inträffade just då. Bättre vore i sådant fall att ej alls få flytta.

Tärnalapparna skulle icke hafva något emot den tidigare återflyttningen för vanliga fall, ty då bar mark inträffade ville både lappar och renar upp åt fjellen. Men under svåra år vore flyttningen den 1 april från kustlandet overkställbar, och lapparna fruktade därför en sådan föreskrift, om den skulle vara undantagslös.

Wilhelminalapparna hade alltid haft för sed att flytta från Hernösandstrakten under tiden från den 1 till den 15 april. Tidigare funnes ej föda åtkomlig för renarna i lappmarken. De önskade bibehålla det gamla stadgandet.

Malälapparna bestredo förändring i flyttningstiden. Till och med i kustlandet funnes mycken snö under april månad.

Ombuden från kustsocknarna instämde i konungens befallningshafvandes förslag. När snön låge kvar i kustlandet skedde visserligen ej skada, men vissa år, när marken vore bar redan i april, trampades grödan ned af renarna. Ju längre renarna stannade kvar på våren,

desto mer skingrades hjordarna, och detta vore anledningen att så många renar lemnades qvar vid flyttningarna.

4:o.

Lyckseleombuden uppgåfvo, att renar i stora skaror lemnats qvar vid vårflyttningen, stannat hela sommaren och stundom blifvit qvar år efter år, kalfvat på enskild mark och alldeles kommit ur lapparnas vård.

I Fredrika socken var det, enligt hvad uppgafs, mera sällsynt att renar qvarlemnades.

Ombudet från Åsele hade ända till de två sista åren sällan hört talas om att renar qvarlemnats i socknen, men under dessa två år, då stränga vintrar medfört stora svårigheter för lapparna att hålla renarna i sin vård, hade renar i stort antal qvarlemnats och äfven kalfvat på enskild mark. Delvis hade detta nog sin anledning i vissa lappars vårdslöshet. De åkte nämligen sjelfva med skjuts uppåt lappmarkerna och läte renarna utan vård komma efter. Ombudet ansåg angeläget att åtgärder vidtoges mot renarnas qvarlemnande. Det blefve derigenom ej så nödigt att ändra flyttningstiden.

De bofasta från Malå instämde i uppgiften om lapparnas vårdslöshet vid flyttningen.

Ombudet för Burträsk hade hört, att under innevarande år på en liten terräng inom socknen vid gränsen till Lycksele socken qvarlemnats 100-tals renar.

Jägmästaren i Norra Lycksele revir A. F. Berselius anförde att på sista åren antalet qvarlemnade renar mer och mer ökats. Smärre flockar sådana renar träffades dagligen. Kalfningen hade försiggått på de enskildas egor. Många af dessa renar vore omärkta och hade aldrig varit uppe i fjellen.

Sorselelapparna visste sig icke hafva lemnat några renar qvar vid flyttningarna.

Tärnalapparna medgåfvo att under svåra år några renar kunnat qvarlemnas, men icke i större antal, åtminstone icke i Lycksele, möjligen några flera i Stensele. De bofastas uppgifter i detta hänseende vore öfverdrifna.

Wilhelminalapparna sade sig icke hafva qvarlemnat några renar nedanför lappmarksgränsen, men väl ett mindre antal mellan lappmarks- och odlingsgränserna, särskildt de sista åren, då flen och mycken snö hindrat sammanhållandet af renhjordarna.

Ombudet för Malålapparna förmenade att det nog vore lapparnas

önskan att medföra renarna, men att de renar, som lemnats qvar, vore förvildade och omöjliga att hålla i vård.

De närvarande bland kronobetjeningen vitsordade de bofastas uppgifter att under senare år renar i stort antal lemnats qvar vid återflyttningarna och småningom kommit så ur lapparnas vård, att de vant sig vid vistelse i låglandet. Ansågo orsaken härtill vara att vården om renarna under de senare åren blifvit sämre än förut; dock hade äfven svåra väderleksförhållanden medverkat. En del af de qvarlemnade renarna torde hafva kommit från Norrbottens län, Arjeppluog och Arvidsjaur, och i allmänhet tillhöra skogslappar.

Lapparna höllo före att den sämre vården till stor del hade sin anledning i indelningen i lappbyar. Så länge hvar lapp hade uteslutande rätt till sitt skatteland, hölles renhjordarna skilda, och hvarje lapp hade sina renar bättre i sin hand. Sammanblandning af renarna inom lappbyns område försvårade vården om dem.

För lapparnas räkning ingafs af länsmannen Burman ett förslag till införande af en bättre ordning i nämnda hänseende, så lydande (*se Bil. D.*).

Beträffande i öfrigt åtgärder mot renarnas qvarlemnande yrkade lapparna, att ingen nedskjutning måtte komma i fråga förr än lapparna först underrättats och anmanats att återtaga renarna. Mot sjelfva nedskjutningen anmärkte de, att renar i maj, då nedskjutningen skulle ske, vore så godt som ingenting värda.

Wilhelminalapparna ansågo underrättelsen böra meddelas länsmannen i den trakt, der renarna qvarlemnats, med skyldighet för denne att fortskaffa underrättelsen till ordningsmännen i de lappbyar, från hvilka flyttning till trakten plägade ske.

Ombuden för de bofasta ansågo i allmänhet att det vore billigt, om lapparna på förhand underrättades, derest det utan allt för stor omgång kunde ske, men såsom yttersta utväg visste de icke att föreslå någon annan åtgärd än att nedskjuta qvarlemnade renar, hvilket stadgande skulle tvinga lappen att medföra renarna.

5:o.

Det upplystes att med Wilhelminalapparna flytta fem, med Tärnalapparna två och med Sorselelapparna en norsk lappfamilj, samt att återflyttningen för de norska lappar, som medfölja Sorsele- och Tärnalapparna, sker något tidigare än dessa sistnämnda lappars flyttningar.

6:o.

Lapparna ansågo skäligt, att ordningsman finge lika skydd som polisman äfvensom arvode för sin befattning, och att böter stadgades för den händelse han försummade att fullgöra föreskrifna skyldigheter, men ansågo derjemte högst nödigt att straff bestämdes för lappar, som visade olydnad mot ordningsmans föreskrifter i tjensten. Det hade nu i många fall visat sig att ordningsmannen stode alldeles redlös gent emot tredskande lappar.

Kronobetjeningen instämde i hvad lapparna sålunda anført.

Vid denna punkt anmälde lapparna behovet af en föreskrift, hvarigenom de erhöile rättighet att genom valda förtroendemän socknevis sammanträda för att bestämma sådana ordningsregler för renskötseln, som kunde anses för nomadlivet inom socknen lämpliga och af behovet påkallade, samt att derefter till konungens befallningshafvande inkomma med förslag till sådana ordningsregler för erhållande af fastställelse.

7:o.

Tärnaombudet yrkade ändring i enlighet med Vesterbottensförslagens 10 §.

De öfriga bofasta önskade ingen förändring i dessa bestämmelser.

8:o.

De bofasta inom lappmarkssocknarna hemstälde, att kommunalmyndigheterna äfven i dessa socknar måtte meddelas underrättelse om lapparnas flyttningar.

Lapparna hade icke något att erinra emot anmälningsskyldighet eller deremot att vid anmälan fogades afklipp af renmärkena, dock att anmälan endast behöfde ske till kustsocknarna och att renantalet endast behöfde uppgifvas i den mån sådant vore möjligt, samt att anmälan finge aflemnas hos länsmannen i närmaste socken, som det sedan skulle tillkomma att fortskaffa densamma till öfriga länsmän och vederbörande kommunalmyndigheter.

Kronobetjeningen ansåg sistberörda förslag ej möta hinder. Länsmannen Sparrman hemstälde att tryckta anmälningsblanketter måtte hållas lapparna tillhanda hos länsmännen.

9:o.

Det upplystes att någon indelning till skadeersättningsområden i detta län ej skett; och förklarade sig de närvarande ej önska någon ändring i hithörande stadganden.

10:o.

Hvarken lapparna eller de bofasta hade något att erinra mot att i angifna fall stämning delgäfvos allenast ordningsman.

11:o.

Lapparna godkände den föreslagna ändringen i fråga om skiljedomstolens sammansättning, men förklarade sig likasom de bofasta helst önska, att skiljedomstolen utbyttes mot en förlikningsnämnd så inrättad, som den vid sammanträdet i Funäsdalen förordade.

Wilhelminalapparna funno upprättande af längd öfver renantalet att under ett helt år lända till efterrättelse medföra svårigheter, enär stora hopar af renar kunde under tiden förgås af olyckshändelse och längderna sålunda blifva vilseledande.

De öfriga lapparna hade icke något mot förslaget att erinra.

Samtliga lappar anhöllö att, derest föreskrift om längdens upprättande skulle meddelas, den måtte innehålla att om lapparna ej vore ense beträffande det antal renar, som borde för hvarje lapp upptagas, antalet skulle bestämmas af ordningsmannen jemte två af de renegande lapparna för ett år i sender utsedda personer.

12:o.

Kronobetjeningen upplyste att på dessa trakter utmätning till gäldande af skadeersättning, som det ålåg lapp att utgifva, aldrig kommit i fråga, men att utmätning för annat ändamål stundom behöft verkställas, och att för sådant fall det vore angeläget, att en föreskrift om renhjordens hopsamlande meddelades.

Lapparna hade icke något att invända emot en sådan föreskrift, under förutsättning att ett dylikt åliggande icke ifrågasattes å tid, då hopsamlandet vore förenadt med större svårigheter.

13:o.

Lapparna ansågo, att en vaktare för hvarje 250:de ren såsom allmän regel snarare vore för litet än för mycket, men att det antal vaktare, som erfordrades, vore olika under olika tider af året. Af detta skäl och då det åtminstone under nuvarande förhållanden vore svårt för lapparna att skaffa sig tjenare, enär uppväxande lappar hellre toge tjänst hos bofasta, önskade lapparna att det måtte få bero på ordningsmännen att i samråd med lapparna tillse, att hvarje lapp anställde det antal tjenare, som för hvarje årstid vore erforderligt; börande icke någon renvaktare godkännas, som ej fyllt femton år.

14:o.

Tärnalapparna önskade föreskrift att hundar skulle hållas bundna åtminstone under mars, april och maj månader eller tiden närmast före och efter kalfningen.

Sorselelapparna förordade samma bestämmelse för hela den tid, hvarunder lapparna vistades på enskild mark, beträffande sådana hundar, som kunde jaga ren.

Wilhelminalapparna ansågo, att svensk lapp borde i fråga om hundar åtnjuta samma skydd, som i 19 § af 1883 års lag tillförsäkrats norska lappar.

Dessutom önskade samtliga lappar rättighet att utan kronobetjeningens mellankomst få döda hund, som jagade renar.

Åtskilliga af de bofasta vitsordade att stor skada å renar vållades af bofastas hundar och att en stor mängd renar anträffades i skogarna sargade eller dödade af hundar.

Samtliga bofasta voro ense om att hund, som kunde jaga ren, borde vara bunden under månaderna mars, april och maj, hvaremot meningarna voro delade huruvida hund under återstoden af den tid, då lapparna funnos på trakten, borde hållas bunden; och ansågs i allmänhet att nedskjutning af hund, som jagade renar, utan kronobetjeningens mellankomst skulle leda till missbruk. Mången hund vore värd mycket mer än den skada, han gjort på renarna. Några af ombuden ville medgifva lapparna en dylik rätt och ansågo ej omöjligt att konstatera, att hunden verkligen jagat ren.

Kronobetjeningen fann det vara tillräckligt, om hund, som jagade ren, finge af renegaren upptagas och först då dödas, när egaren ej ville ersätta skada, som af hunden vållats.

Såväl kronobetjeningen som de flesta af de bofasta ansågo bästa botemedlet vara en hög skatt på hundar i lappmarkssocknarna. En mängd hundar hölles nu endast därför att deras skinn vore en god handelsvara, och detta till och med af personer, som ej hade råd att skaffa hundarna föda, hvarigenom dessa rent af tvingades att anfälla renar för att lifnära sig.

Ombuden för Lycksele och Fredrika hemställde, att det fortfarande måtte få bero på kommunen att bestämma om hundskatt skulle utgå eller ej.

Från Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län hade till komitén öfverlemnats en skrift af lappar från Tärna socken; och skulle samma skrift bifogas protokollet (*se bil. E*).

De närvarande lapparna instämde i hvad uti skriften yrkats angående skyldighet att ersätta skada å renar, förorsakad genom vårdslös timmerfällning.

Jägmästaren Berselius ansåg den uppkomna skadan lika mycket böra läggas lapparna som timmerhuggarna till last. De förra borde bättre än hittills skett efterse sina renar och drifva dem ifrån sådana trakter, der timmerfällning försigginge. Häri instämde flera af de bofasta.

Lapparna yrkade slutligen, att kommunen gemensamt skulle ersätta skada, som genom hundar och olofligt nedskjutande af renar tillskyndades lapparna. Enahanda åsigt uttalades af Degerfors sockenombud.

15:o.

Sorselelapparna trodde ej att antalet bofasta tillhöriga renar, som de hade i sin vård, uppginge till mer än högst ett tusen. Af renegarna bodde några i Umeå, men de flesta i lappmarken.

Länsmannen i Sorsele upplyste, att de renegande bofasta visserligen ej vore få till antalet, men att enhvar ej egde mer än tio till högst tjugu renar, och att dessa renegare i allmänhet bodde inom lappmarken. Han hade ej iakttagit något menligt inflytande af de bofastas renegarskap eller hört andra bofasta deröfver klaga.

Lapparna och länsmannen i Tärna uppgåfvo, att dessa lappar hade i sin vård omkring ett tusen renar tillhöriga omkring tjugu bofasta, af hvilka de flesta vore lappar, som upphört att idka renskötsel.

Wilhelminalapparna meddelade, att de i sin vård hade renar tillhörande icke få bönder, men att en hvar af dessa egde endast tio till tjugu renar. Af renegarna vore två lappska nybyggare, de öfriga hörande till den svenska befolkningen, mest från Anundsjö men äfven från

lappmarkssocknar, och deras renantal kunde på sin höjd uppskattas till ett tusen.

Länsmannen i Malå vitsordade, att i denna socken lapparna skötte en mängd renar åt bofasta.

Ombudet för Åsele hade sig bekant, att äfven inom denna socken en del bönder egde renar, dock ej mera än tio högst tjugu hvar, men att detta icke hindrat att ett särdeles godt förhållande rådde mellan lappar och bofasta.

Ombudet för Burträsk ansåg förbud mot bofastas renegarskap vara ett villkor för en ordnad renskötsel, hvarför han tillstyrkte ett sådant förbud.

Ombuden för de bofasta i lappmarkssocknarna funno några tvingande skäl ej vara för handen att förbjuda bofasta att ega renar, men, om förbud skulle utfärdas, borde det gälla endast för kustlandet, ej för befolkningen inom lappmarken, emedan bofastas renegarskap der i den ringa skala, hvari det hittills förekommit, visat sig egnadt att befordra ett godt förhållande mellan dem och lapparna.

Wilhelminalapparna ansågo det med afseende å förhållandet till Norge vara angeläget, att den svenska bofasta befolkningen förbjödes att ega renar. Norrmännen voro nämligen icke villiga att upplåta betesmarker till förmån för bofasta svenskar. Deremot borde förbudet ej gälla den lappska bofasta befolkningen.

Sorselelapparna ansågo det vara en likgiltig sak om svenska bofasta finge vara renegare eller ej.

Tärnalapparna åter hade funnit den afgift, som betalades för en skötar-ren — 1 krona om året — vara för lappen en biförtjenst, som ej borde föraktas, och motsatte sig därför förbudet.

16:o.

Wilhelminalapparna förmälde, att det hos dem alltid varit sed att märka kalfvarna inom oktober månads slut det år de voro födda, och att hinder icke mötte att meddela en sådan föreskrift, under förutsättning att, om ren med kalf kommit in i främmande lapps hjord, kalfven skulle af denna lapp märkas med moderns märke.

Tärnalapparna meddelade, att i deras trakt inga omärkta renar finnes, och hemstälde, att tiden för märkningen måtte bestämmas till utgången af maj månad året efter det, då kalfvarna föddes, eller ännu hellre till slutet af påföljande sommar, vid hvilken tid omärkt ren, som skulle säljas, vore mera värd; hvaremot Wilhelminalapparna anmärkte att, om märkningen icke skedde förr, kalfven antagligen i många fall

lemnad modern. Den längsta tid, som kunde medgifvas, vore därför till årets slut.

Sorselelapparna instämde med Tärnalapparna.

17:o.

Lapparna ansågo det kunna föreskrifvas, att för hvarje renegare finge fastställas endast ett märke, under de förutsättningar, som godkännts af lapparna vid sammanträdet i Föllinge, dervid dock Olof Andersson fäste uppmärksamhet dervid, att någon föreskrift torde behövas för det fall, att en renko, försedd med afbrottsmärke, jemte sin calf inkomme i en främmande lapps hjord, utan att denne kunde få kännedom om hvilken egaren vore, och med hvilket märke calfven alltså borde märkas.

18:o.

I fråga om förfarandet med äldre renar, som efter stadgad tid funnes omärkta, instämde lapparna i det förslag, som godkännts vid sammanträdet i Föllinge, dock att den genom försäljningsmedel bildade kassan borde vara gemensam för alla till socknen hörande lappar. En sådan kassa funnes redan för Wilhelmina socken.

§ 4.

På framställd fråga förklarade lapparna sig icke önska några bestämmelser om nedslagtning af renar, hvilket på dessa trakter skedde på ett fullkomligt tillfredsställande sätt, hvaremot de instämde i lappfogden Suwes vid mötet i Funäsdalen väckta förslag om ansvar för olaga handel med omärkt ren och för innehafvande af renhud, derå märkena bortskurits, samt om andel i bötesbelopp för angifvare af dessa förbrytelser.

§ 5.

Slutligen hemställde länsmannen Sparrman, att 17 § i gällande lapplag måtte förklaras gälla äfven omärkta renar, samt att renkött, anträffadt hos misstänkt person, måtte få tagas i beslag.

Vid protokollet
Carl Berg.

PROTOKOLL

VID

LAPPLAGSKOMITÉNS

SAMMANTRÄDEN

MED LAPPFOGDARNA I JEMTLANDS, WESTERBOTTENS

OCH NORRBOTTENS LÄN

MARS 1896.

STOCKHOLM,
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG,
1896.

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och
angående renmärken tillsatta komité vid sammanträde i
Stockholm den 2 mars 1896.*

Närvarande:

Herrar VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne februari.

§ 2.

Med Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd hade komitén till denna dag kallat lappfogdarna i Norrbottens län Frans Forsström och i Vesterbottens län Adam Fredrik Burman samt förre lappfogden i Jemtlands län Adolf Suwé att härstädes inställa sig för att inför komitén afgifva de upplysningar och yttranden, som kunde finnas erforderliga; och voro bemälde tillkallade nu tillstädes.

§ 5.

Vid behandlingen af 1 § i gällande lag angående de svenska lapparnas rätt till renbete hade komitén funnit nödigt erhålla upplysning i åtskilliga ämnen, som här nedan omförmälas.

På tillfrågan huruvida, på sätt vid komiténs sammanträden i Arvidsjaur och Gellivare föreslagits, till förekommande af skada, som inom Norrbottens och Vesterbottens län förorsakades af skogslappars renar, borde vidtagas den åtgärd, att skogslapparna ålades att sommartiden flytta öfver odlingsgränsen i likhet med fjellapparna, svarade lappfogdarna i nämnda län, att en dylik åtgärd ej vore tillräddig dels enär de bofasta på flera orter ansågo lapparnas kvarstannande önskligt genom det tillfälle, som derigenom bereddes de bofasta att egna tillsyn å vården af sina renar, dels ock emedan åtgärden för de skogslappar, som jemte renskötsel egnade sig åt jordbruk, skulle hafva den verkan, att de tvingades att helt och hållet afstå från renskötseln.

I afseende å de vid sammanträdet i Arvidsjaur af ombuden för Arvidsjaur, Arjeplogs, Malå och Sorsele socknar gjorda uttalanden, enligt hvilka skogslapparna medgäfves rätt att sommartiden föra sina renar öfver allt på enskildas utmark, ansågo lappfogdarna Forsström och Burman ett lagstadgande i sådan riktning ej lämpligt. Då emellertid vid afvittringen inom Malå socken, der skogslappar haft renbetesland åt sig upplåtna, några renbetesland icke blifvit dem förbehållna, förordade Burman en bestämmelse, att lapparna skulle ega rätt till sommarvistelse jemväl å sådana de enskilda tillhöriga områden nedanför odlingsgränsen, som af ålder varit af lapparna till renbetesland använda, ändock de icke blifvit vid afvittringen för lapparnas behof förbehållna.

Lappfogden Forsström uttalade för sin del den mening, att då inom de särskilda orterna rådde olika förhållanden med afseende å skogslapparnas rätt till renbete och rörande renskötseln i öfrigt, det borde få bero på kommunerna sjelfva att bestämma omfånget af skogslapparnas betesrätt på enskild mark och villkoren för densammas utöfning.

Beträffande de i Norrbottens läns kustsocknar förekommande skogsrenar upplyste Forsström, att dessa renar egdes dels af lappar och dels af bofasta samt att vården om renarna alltid utöfvades af lappar. Han ansåg, att kommunernas rätt att hvar för sig bestämma, huruvida och under hvilka villkor renskötsel inom kommunen skulle få idkas, vore af ännu större vikt för kustsocknarna än för lappmarkssocknarna, och trodde icke att någon kustsocken skulle helt och hållet motsätta sig, att renskötsel finge inom densamma bedrivas.

På gifven anledning förmälde Suwe att, derest orden: "de för lapparna

inom Jemtlands län afsatta land", som i gällande lag användes för betecknande af lapparnas gamla skattefjell, komme att utbytas mot annan benämning, ordet "renbetesfjell" såsom varande det inom länet allmänt begagnade borde komma till användning. Och då de på senare tider till skattefjellens utvidgning inköpta marker upplåtits åt lapparna med fullkomligt lika rätt som den, de egde till skattefjellen, i det att den utarrendering, som från dessa marker skett till bofasta, afsett allenast å markerna befintliga inegor, och detta med villkor att arrendatorerna icke skulle ega rätt till ersättning för någon skada, som å inegorna gjordes af renar, fann Suwe ej hinder att under nyss föreslagna benämning omfatta jemväl de inköpta områdena.

I fråga om tiden för lapparnas rätt att uppehålla sig å enskildas egor ansågo såväl Burman som Suwe hinder ej möta att för Vesterbottens och Jemtlands län bestämma, att lapparna ej finge flytta tidigare om hösten än den 1 november.

Hvad norra delen af Jemtlands län beträffade skulle visserligen, enligt Suwes uppgift, lapparna åtminstone vissa år behöfva redan i oktober flytta ned till de närmast skattefjellen belägna trakterna, men dertill egde de under ovanliga väderleksförhållanden rätt enligt komiténs till granskning föreliggande förslag till ny renbeteslag, och i öfrigt kunde de genom aftal med enskilda förvärfva rätt att vistas å deras egor. De längre flyttningarna åter kunna icke gerna börja förr än i november, sedan tillräcklig snö fallit och vatten dragen tillfrusit. För de bofasta skulle en inskränkning i flyttningstiden till den 1 november vara af ganska stor fördel, ty de skulle åtminstone under sådana år, då frost inträdde i oktober månad, alltid hinna att hemföra en del utestående hö, innan lapparna hunne anlända. Höbergningen, som i länet försigginge ända tills snöväder inträffade, vore i allmänhet afslutad i september. Det hö, som sedermera stode ute, vore i allmänhet uppsatt i stackar eller hässjor och kunde ej hemföras förr än marken blifvit frusen.

Burman anförde i afseende å förhållandena i Vesterbottens län, att under renarnas parningstid, som infölle mellan den 25 september och midten af oktober, lapparna visserligen behöfde större utrymme, än som stode dem till buds ofvanför odlingsgränsen, för att renhjordarna ej skulle alltför mycket sammanblandas, men då lapparna under oktober månad egde rätt till vistelse å kronans mark äfven nedanför odlingsgränsen, och svårighet ej torde möta att träffa aftal med derintill boende enskilda, syntes det ej vara något tvingande behof för lapparna, att, såsom nu sker, flytta redan i oktober. I forna tider hade ej heller i allmänhet lapparna kommit ned på enskildas egor förr än i början eller kanske till och med i midten af november. Dock hade, enligt hvad för Burman uppgifvits, en del lappar börjat flyttningen redan före renarnas parningstid för att derigenom åt de qvarvarande bereda ökad utrymme.

Det utestående höet, som under oktober månad i allmänhet vore bergadt i stackar eller hässjor, kunde ej hemföras förr än mossar och myrar tillfrusit, och då frost vanligen inträdde redan i oktober, skulle alltså under sådana år åtminstone en del af höet kunna hemföras till gårdarna före lapparnas ankomst, om dessa ej tillätes flytta förr än den 1 november.

Vid protokollet
Carl Berg.

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och an-
gående renmärken tillsatta komité vid sammanträde
Stockholm den 9 mars 1896.*

Närvarande:

Herrar VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Instälde sig lappfogdarna Forsström och Burman samt förre lapp-
fogden Suwe.

§ 2.

Justerades protokollet för den 5 innevarande mars.

§ 3.

I fråga om skydd för höstackar och höhässjor anförde Suwe, att i Jemt-
lands län de bofasta såväl å de hemman, hvilka blifvit skattlagda enligt
Vesterbottensmetoden, som ock å öfriga hemman endast undantagsvis plägat
stänga kring sina stackar eller hässjor, dervid lapparna stundom deltagit i
kostnaden för hägnadens uppförande, samt att hägnaden; der sådan begagnats,

vanligen icke pläгат uppsättas under sommaren utan först sedan slåttern afslutats. Han ansåg angeläget, att inom hela länet under den tid, lapparna ega vistas på trakten, stängselskyldighet skulle föreskrifvas såsom vilkor för rätt att utfå skadeersättning, ehuru det kunde synas hårdt för fastighetsegarna att få detta ytterligare onus på sin jord. Sommartiden borde sådan föreskrift ej gälla, enär de botasta ej alltid medhunne att under slåtterns brådska stänga kring stackar och hässjor omedelbart efter desammas uppsättande.

Burman förmälde, att i Vesterbottens läns lappmark såväl ofvan som nedan odlingsgränsen höstackar och höhässjor i allmänhet plägade hägnas, dock ej förr än slåttern afslutats. Han ansåg stängselskyldighet böra ega rum öfverallt inom länet och att det vore för jordegaren likgiltigt, om stängseln uppfördes så snart höet blifvit uppsatt i stack eller hässja eller om det skedde först efter det all slätter blifvit afslutad, men fann det egendomligt, om stängsel kring stackar eller hässjor äfven sommartiden skulle göras till vilkor för ersättningsskyldighet, medan deremot under samma tid den växande grödan vore skyddad utan stängsel.

Forsström upplyste, att i Norrbottens län ofvan odlingsgränsen plägade på somliga trakter stängas kring höet, på andra icke, men några tvister om ersättning för skada å hö hade der icke förekommit. Nedanför odlingsgränsen såväl i lappmarken som i kustlandet stängdes vanligen icke, men när det skedde, plägade hägnaden uppsättas samtidigt med att höet stackades eller hässjades. Han ansåg, att stängsels uppförande å tider, då lapparna ega vistas på trakten, borde inom hela länet vara vilkor för rätt att under alla förhållanden bekomma skadeersättning. Särskildt hvad beträffade skogslappssocknarna hölle han det fördelaktigt, om stängselskyldighet kunde föreskrifvas äfven för sommarmånaderna eller tiden för stackarnas eller hässjornas uppsättning.

På särskild fråga förklarade Suwe, att i allmänhet inom Jemtlands län skogstillgången skulle medgifva uppförandet af lador till höets förvarande och att, der så icke vore förhållandet, man i de allra flesta fall skulle kunna för ändamålet framköra virke till dessa trakter, hvilket kunde ske så småningom utan någon kostnad genom att medtaga virket vid höets afhemtning.

Burman antog, att i Vesterbottens län nedanför odlingsgränsen skogstillgången vore sådan, att inga svårigheter skulle möta för uppförande af lador, att förhållandet vore detsamma inom skogsregionen ofvanför odlingsgränsen, men att på fjellvidderna, der hö äfven brukade skördas och der skog saknades, det vore omöjligt att anskaffa nödigt byggnadsvirke och att således der höet måste skyddas genom stängsel.

Forsström uttalade den meningen, att såsom regel kunde antagas, att uppförandet af lador ej skulle möta svårigheter för Norrbottens län, utom för länets nordligaste trakter Juckasjärvi och Enontekis, men att på åtskilliga

trakter skyddet medels stängsel svårligen kunde borttagas, enär det skulle vara hårdt att fordra uppförandet af lador på små spridda slåtterlägenheter, särskildt sådana, der skörd toges blott hvart annat eller hvart tredje år.

Lappfogdarna hade ej något att erinra mot att, såsom föreslagits i komiténs föreliggande utkast till ny renbeteslag, hvar, som af lappars renar lidit skada, egde påkalla syn och värdering af gode män, af hvilka den ena utsåges bland personer, som årligen inom hvarje lappby af lapparna sjelfva för ändamålet valts, äfvensom att utmätning för det af gode männen uppskattade belopp finge ske hos lapp, som medgäfv, att hans renar föröfvat skadan och att han yore skyldig ersätta densamma.

Beträffande den i nämnda utkast likaledes ifrågasatta bestämmelsen, att vid anhängiggörande af talan mot lapparna inom ett skadeersättningsområde ordningsmannen må instämmas å lapparnas vägnar, hemställde Burman till öfvervägande, huruvida icke derigenom skulle för den enskilde lappen försvåras utöfningen af den honom enligt lag tillkommande rättighet att för undgående af skadeersättningsskyldighet visa, att den uppkomna skadan ej blifvit af hans renar förorsakad.

Lappfogdarna hade ej något att anmärka mot att, der lapps renhjord blifvit på otillbörligt sätt ofredad å tillåtet uppehållsställe och hjorden härigenom skingrats, lappen skall vara berättigad att, utom ersättning för skadan, bekomma godtgörelse jemväl för kostnad och besvär, som uppkommit för hjordens hopsamlande, äfvensom skada, som renarna genom skingringen kunna hafva förorsakat, att under den tid, då lappar med renar uppehålla sig å trakt, der de då ega vistas, samtliga i trakten befintliga den bofasta befolkningen tillhöriga hundar, som kunna jaga ren, skola vid bötesansvar för egarna vara försedda med halsband, utvisande egarnas namn, och hållas bundna, då de icke användas till jagt, samt att hund, som anträffas jagande ren på tillåtet uppehållsställe, må saklöst dödas.

Den skada, som i Vesterbottens län förorsakats å renhjordar vid timmerfällning, hade enligt Burmans förmenande sin anledning i vårdslöshet eller rent af uppsåt från skogsarbetarnas sida, hvilket vore uppenbart bland annat deraf, att dylika skador förekomme hufvudsakligen på vissa trakter såsom i vestra delen af Malå socken, men icke på andra trakter, der afverkningen försigginge med större varsamhet. Han ansåg ett stadgande om ersättnings-skyldighet för skogsegaren i detta fall vara behöfligt.

I fråga om bofastas renegarskap ansåg Suwe, hvad Jemtlands län anginge, fullständigt förbud för bofasta att ega renar vara af behovet påkalladt och att något undantag härifrån icke borde, såsom vid komiténs sammanträde i Funäsdalen uttalats, ifrågakomma för de hemmansegare, som vore boende omedelbart intill renbetesfjellen. Blefve det tillika stadgadt, att renmärken ej finge fastställas för bofasta, skulle följden häraf blifva, att de renar, som i strid mot förbudet af bofasta öfverlemnades i lappars vård, uppginge i skötarens hjord utan att komma egaren till godo.

I detta yttrande instämde Burman för Vesterbottens län, och ansåg han, att resultatet af det antydda stadgandet i allmänhet skulle blifva, att renskötaren behölle de renar, som bofasta mot förbudet lemnat i hans vård.

Forsström uppgaf, att bofastas renegarskap medfört olägenheter endast bland skogslapparna i Arvidsjaur och Gellivare socknar, för hvilka socknar inskränkning i bofastas rätt att ega renar möjligen kunde vara behöflig, men att inom öfriga socknar och hos fjellapparna i Norrbottens län bofasta tillhöriga renar förekomme i så ringa antal, att det ej funnes anledning att i deras renegarrätt göra någon inskränkning, vare sig det gälde kustlandsbor eller andra. Han hemställde därför, att inom dessa socknar det måtte få bero på befolkningen sjelf att föreslå och Konungens befallningshafvandes pröfning underställa nödiga föreskrifter om bofastas rätt att ega renar. Beträffande de socknar, för hvilka inskränkning blefve föreskrifven, ansåg han det hårdt, om förbudet skulle utsträckas till alla, som ej vore egare af hemman. Äfven andra inom socknen bosatta, som genom gåfva eller annorledes blifvit egare af renar, borde få behålla dem, och särskildt funnes å vissa trakter behof äfven för andra än jordegare att använda renar såsom dragdjur. Att bofasta endast skulle få hafva renar under vård af lappar, som uteslutande sysselsätta sig med renskötsel, kunde möta svårigheter deraf, att i Gellivare funnes ytterst få sådana lappar och att deras antal i Arvidsjaur ej heller vore stort.

Suwe upplyste, att i flera fall klagomål hos Konungens befallningshafvande i Jemtlands län anförts deröfver att lappar, som icke idkade renskötsel, slagit sig ned på renbetesfjellens område, der de gjort någon uppodling samt för öfrigt idka jagt och fiske till förfång för de renskötande lapparna, äfvensom att dessa senares renhjordar ofta ofredats af de förras hundar. Han ansåg det angeläget, att den lapparna tillförsäkrade rätt till jagt och fiske å renbetesfjellen blefve de renskötande lapparna allena förbehållen, derest det icke rent af kunde föreskrifvas, att lappar, som icke idka renskötsel, skulle vara uteslutna från alla de rättigheter, som enligt lag tillkomme lapparna.

Vid protokollet
Carl Berg.

*Protokoll, hållet hos den för revision af gällande lagbestämmelser
angående de svenska lapparnas rätt till renbete och an-
gående renmärken tillsatta komité vid sammanträde i
Stockholm den 13 mars 1896.*

Närvarande:

HERRAR VON STEYERN,
CRUSEBJÖRN,
HUSBERG,
PETERSSON,
ROMAN,
DAHLSTEDT.

§ 1.

Instälde sig lappfogdarna Forsström och Burman samt förre lapp-
fogden Suwe.

§ 2.

Justerades protokollet för den 12 innevarande mars.

§ 3.

På fråga upplyste Forsström, att renbeteslagens bestämmelser, särskildt i fråga om skadeersättning, icke ansetts tillämpliga i afseende å de renar, som året om vistas i Norrbottens läns kustland. Han ansåg ändamålsenligt, att äfven för framtiden ersättning för skada, som vållades af dylika renar, bestämdes enligt allmän lag. Kustlandets renhjordar hölles under vintertiden i

allmänhet så skilda från flyttlapparnas, att skadeersättningsskyldighetens bestämmande efter olika grunder ej torde möta några svårigheter. Deremot vore det angeläget, att ovilkorlig märkningsskyldighet infördes äfven beträffande kustlandets renar och att tillämpliga föreskrifter i renmärkeslagen komme att gälla i fråga om dessa renar.

I de instruktioner, som hittills varit utfärdade för lappfogdarna, hade de närvarande lappfogdarna icke att föreslå några ändringar.

På derom framställd fråga upplyste Suwe, att af de hemman och lägenheter, hvilkas expropriation för utvidgning af de jemtländska skattefjellen i mån af blifvande tillgångar medgifvits genom kongl. brefvet den 6 juli 1892, endast en mindre del, nämligen några områden som vore inkilade mellan renbetesfjellen, behöfde inköpas för beredande af ökad sommarbete åt renarna och att vissa andra af dessa marker, nämligen de närmast intill fjellen belägna, borde i skogsvårdens intresse för statens räkning förvärfvas, men att en stor del af de omförmälda markerna föreslagits till inköp för att åt renarna bereda ökad tillgång till vinterbete, hvilket icke vore af samma behof påkalladt i händelse sedvanerätten skulle fortfarande ega bestånd; och ansåg Suwe att, derest renbetesfjellens skogsfond icke komme att i sin helhet användas till inköp af mark, öfverskottet skulle med fördel kunna användas såsom bidrag för uppförande af lador.

§ 4.

Föredrogs en af lappfogden Burman till Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län ingifven skrift, innehållande iakttagelser under en af honom på Konungens befallningshafvandes order företagen resa till Malå med flera socknar; och skulle skriften här intagas. (*Se bil. A.*)

Vid protokollet
Carl Berg.

*Bil. A.**Till Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län.*

Härmed får jag ödmjukast afgifva rapport om den mig af Konungens befallningshafvande i skrifvelse den 23 nästlidne december beordrade resa till Malå m. fl. socknar.

Den 9 nästlidne januari afreste jag till Malåträsk och har från denna dag till den 27 i samma månad derifrån besökt, förutom mellanliggande af svenskar bebodda ställen, följande uppehållsorter för nomadiserande skogslappar, nemligen Koppsele och Wännäs (Gransele lappskatteland), Grannäs (Släppejaur), Danebacken (Wuorbejaur), Sunnanvik (Keppejaur), Treskifte i Arvidsjaur (Levattnet) och Fårträsk i Sorsele (Aha lappskatteland), hvarefter min hemresa skedde öfver Norsjö och Åmträsk, der en del af Malå skogslappar för närvarande vistas.

De mig anbefalda undersökningarna hafva lemnat följande resultat:

Lappskattelanden inom Malå hafva ursprungligen varit 7, Gransele, Wuorbejaur, Släppejaur, Lainejaur, Duoldemjaur, Keppejaur och Levattnet, men af dessa äro de 3 sistnämnda genom Konungens befallningshafvandes utslag den 20 maj 1889 och den 28 januari 1891 uteslutna från kronans jordebok.

I Sorsele finnes ett af skogslapp ännu användt skatteland, Aha, men dess skatt betalas icke af närvarande innehafvaren utan är fördelad på öfriga renegande lappar inom socknen.

Samtliga skattelandens gränser äro med olika färger inlagda å bifogade kartor.

De inom Malå befintliga skattelanden äfvensom Aha hörde fordom till Arvidsjaur lappby.

Flyttningstider och flyttningsvägar.

För tio år sedan och derförut, d. v. s. medan Malå och Sorsele skogslappar hade bohaget i sin hand och egnade det tillbörlig vård, stannade de på sina skatteland till jultiden, då de afflyttade mot kusten, efterföljda af nomaderna från Arjepluog. Flyttningsvägen för Släppejaurs lappar gick den

tiden efter Norsjö sockens sydvestra gräns till öfre delarna af Burträsk och Degerfors, der deras slutnål var Manjaur eller närmast kringliggande byar.

Skogslapparne i öfriga delar af Malå samt i Sorsele följde deremot Skellefteelfvens södra strand till Finnfors och afveko der söderut öfver Skromträsk och Burträsk kyrkoby, för att sedan utsträcka färden till Löfånger eller Nysätra.

Stundom kunde dock Gransele, Wuorbejaurs och Keppejaurs lappar följa Malåns vattendrag till dess förening med Skellefteelf, hvarest de återtogo den vanliga flyttningssvägen öfver Finnfors och Skromträsk. Skogslapparne i Arvidsjaur på de närmast Skellefteelfven belägna skatteland följde elfvens norra strand till Finnfors, der de veko in på samma väg som Malå och Sorsele lappar.

Såväl de af Arvidsjaur skogslappar, genom hvilkas skatteland den från Arjepluog ledande vägen går, som ock de Arjepluogs lappar, hvilka besökte Vesterbottens läns norra kommuner, följde berörda väg öfver Arvidsjaur och Jörns kyrkobyar till Medle eller andra Skellefteå stad närbelägna byar.

För närvarande kan man deremot icke alls tala om några flyttningssvägar, som användas af de på ömse sidor af länets norra gräns boende nomader. Redan i oktober månad komma samtliga renar, tillhörande lapparne från öfre fjellsocknarna, i en enda sammanblandad väldig massa, framvältrande som en svallvåg mot kusten, dervid de sopa med sig alla renar, som finnas i deras väg. Lapparna, tvungna att lifnära sig af sitt bohag, måste medfölja och uppehålla sig då, för att lättare finna slagt, helst på de platser der renmassan är tätast — oafsedt om dessa ställen ligga vid deras gamla flyttningssvägar eller icke — för att mot våren på sista slädföret återvända efter hästskjuts till sina sommarvisten, dervid lemnande renarna att bäst de vilja följa efter. Emellertid synas dessa af instinkten drifvas till att åtminstone under någon tid af sommaren återuppsöka födelseorten och — svallvågen går därför nu tillbaka. Omkring slutet af maj — dock senare för hvarje år som går — har så större delen af massan hunnit till Malå och Arvidsjaur, men dervarande lappar sakna nu förmåga och kanske till någon del äfven vilja att fränkilja sina renar. Dessa få sålunda medfölja till dess de stanna hos de i jemnhöjd med Arjepluogs kyrka varande skogslappar, dit Malå nomader vid midsommartiden begifva sig för att derifrån hemföra det mesta af sitt bohag, åtminstone kor och kalvvar, hvilka senare nu skola märkas. Sedan detta skett, lemnas renarne åter utan vård tilldess slagttiden inträder i slutet af september, då de sammandrifvas, men för att strax derpå ryckas ur lapparnes händer, när svallvågen från fjellen i oktober månad åter framrullar öfver deras lappskatteland.

Under vinterfärderna fordom flyttade deremot alla lappar från skattelanden med sina renar strängt afskilda från andras bonag, medförande på de

af renoxar dragna lassen tältkåtan, som vid uppehållsställena användes till boning, och under förra hälften af april uppbröto de för att på samma sätt återvända till sina sommarvisten. Der egnade de bohaget all möjlig omvårdnad, märkte de nyfödda kalvarne och när främmande renar någon gång inkommo i deras hjordar, frånskildes de genast och hemförskaffades till den i allmänhet på närmaste lappskatteland boende egaren. Allt detta var dem då en lätt sak, ty de hade på lämpliga ställen af sina betesmarker uppfört mjölknings- och skiljningshagar.

Men afvittringen kom och frantog skogslapparne en stor del af deras land och dermed äfven flertalet af de uppförda inhägnaderna, icke blott dem, som genom afvittringsätgården kommo inom enskildes egor, utan mången gång äfven sådana, som fortfarande lågo på kronans område, och hvilka, frodiga af under mansåldrar hopad renspillning, nu tilldelades närmaste nybyggare såsom ängesmark.

Flertalet af nu omförmälda stängsel hafva, ehuru af andra orsaker, fått förfalla äfven hos fjellapparne. På de skatteland, som fordom varit försedda med ända till 9 och 10 sådana hagar, finnes numera en eller oftare ingen skiljningshage och alldeles säkert ingen mjölkningshage. Och likväl är det mjölkningen, som kanske mest bidrager till att tämja renen, enär lappen derigenom tvingas att hålla den under sin omedelbara vård. Dylika inhägnader äro följaktligen oundgängligen nödvändiga för en ordnad renskötsel, sådan den idkades i fornda dagar, och vore det därför önskvärdt att lapparne ålades att, på samma sätt som en kronoåbo, som vill blifva vid åborätten bibehållen, måste bebygga sitt nybygge, på sina skatteland återuppföra och framgent underhålla de inhägnader, som der fordom förefunnits.

Förhållandet mellan lappar och bofaste

på ömse sidor af länets norra gräns synes vara efter omständigheterna ganska godt. Visserligen hafva på gränsen mellan Malå och Sorsele under gångna året förekommit många fall, då den bofasta befolkningen nedskjutit och tillgodogjort sig lapparnes renar, men detta synes hafva för det mesta skett af vinningslystnad och icke af hämnd. Vid affärens uppgörande mellan bofaste och lappar har bränvinet spelat och spelar väl ännu en ganska framstående rol till de senares förderf, men lusten att använda spirituosa vid handel med lappbefolkningen lär dock i betydlig grad hafva aftagit efter nådiga kungörelsens den 7 december 1894 utfärdande. För förseelse mot nämnda kungörelse anmälde jag hos vederbörande kronolänsman till åtal 3 bönder i Fårträsk by.

Af lapparne anförda klagomål.

Innehafvaren af Wuorbejaur, Erik Nilsson, klagar deröfver att mulbetet på den del af hans skatteland, som ligger inom Sorsele, bortauktionerats åt bofaste för en tid af 5 år, och befarar han att detta skall förorsaka förvecklingar med den oärliga befolkningen i dessa trakter.

Äfven klagar han deröfver att fisket i Malån blifvit alldeles förstördt efter det flottningsdammen vid Dambacken för omkring 30 år sedan uppfördes. Genom denna byggnad, som användes hvarje vår just under tid, då gädda m. fl. fisksorter leka, uppdämmas vattendraget öfver en mil i längd, och floden stiger långt in öfver de flacka stränderna. Fisken, som alltid uppsöker grundt vatten under leken, lägger nu rommen på fasta landet, der den sedan förstöres, när vattnet i midten af juni uttappas.

Klagomål föras äfven deröfver att minst 3,000 renar med för skogslapparne okända märken ströfva omkring på ömse sidor af länsgränsen och tillställa oreda bland deras bohag. De antagas hafva till största delen kommit norrifrån och deras antal ökas för hvarje år.

Sådana med obekanta märken försedda ströfrenar förefinnas öfverallt inom länets lappmarker och, då det är snart sagdt omöjligt att anträffa deras egare, komma de otvifvelaktigt att utgöra ett svårt hinder vid framtida försök med renskötselns ordnande.

Öfverallt, der jag under min nu afslutade resa kommit i beröring med skogslapparne, har jag sökt framhålla det för dem nödvändiga uti att så fort som möjligt återgå till fädrens sätt att idka renskötseln, på det att de, när en ny lag med mot dem skärpta bestämmelser om några år träder i kraft, icke må gå under i följd af renarnes vilda tillstånd, men har alltid mötts af det svaret, att den fordna vården numera icke bär sig för skogslapparne; och skälen härför äro beaktansvärda.

Genom afvittringen blefvo alla myrar inom deras lappska skatteland upplåtna såsom ängesmarker åt nybyggarne. Men renen kan under torra somrar icke lefva af endast mossor, utan måste söka sig ut på myrar och sidländta ställen, der det finnes tillgång på lämpligare föda och vatten. Om nu lapparne vårdade sitt bohag i stora hopar, skulle dessa på en kort stund söndertrampa den myr de beträdde, och hvarifrån de svårligen kunde återhållas, och lapparne måste utbetala stora skadeersättning, men om de deremot få gå spridda, blifva skadorna icke så kännbara på hvarje punkt, hvarför nybyggarne oftast låta

udda vara jemnt. Af stor nytta för skogslappen skulle det därför vara att nybyggarne omhägnade de delar af myrmarkerna, som af dem bergas, med så höga stängsel att renen icke kunde öfverhoppa dem.

Men om ock skogslapparnes tillvaro genom dylika anordningar skulle kunna göras betydligt drägligare, kan man dock, äfven vid en kortare vistelse ibland dem, icke värja sig från det intrycket, att de spelat ut sin rol som nomader. Fordom flyttade de under sommarmånaderna från det ena stället af sina skatteland till det andra och uppslogo tältkåtan der bästa betet var att finna. Nu åter bo de under hela sommaren blott på en plats, der de, vare sig de hafva nybyggen — såsom i Släppejaur — eller icke, idka åkerbruk och hafva kor, till hvilka de söka bergning. Med renskötseln får det gå som det kan. Vid sina åkerland hafva de uppfört rymliga stugor, hvori de inflyttat, och der den största renlighet synes råda, under det att deras gamla nedrökta träkåtor stå invid såsom minnen från ett svunnet mödosamt lif. Till och med de gamla lappska klädedrägterna hafva fått vika för dräfter af svensk fason.

Lycksele den 8 februari 1896.

A. Fr. Burman.
